

HOOFSTUK EEN

1. PROBLEEMSTELLING, METODOLOGIESE ORIËNTASIE EN STUDIEVELD

1.1 INLEIDING

Die volgende stellings en beloftes word gewoonlik tydens die sluiting van 'n huwelik deur egpare gereeld gemaak : “Ek verklaar dat sover ek weet, daar geen wettige beswaar teen my voorgename huwelik met die bruid/bruidegom is nie. Ek aanvaar almal wat hier teenwoordig is, as getuie dat ek haar/hom tot my wettige vrou/man neem. Ek beloof dat ek haar/hom nooit sal verlaat nie. Ek belowe om saam met hom/haar volgens God se verordeninge in die heilige staat van die huwelik te lewe. Ek beloof om hom/haar vir myself te hou in voorspoed of teëspoed, in rykdom of armoede, in siekte of gesondheid en om haar/hom lief te hê totdat die dood ons van mekaar sal skei” (Hermanson en Lehmkuhl, 1990:7-9).

Dat genoemde beloftes gegrond is op 'n Bybelse verstaan van die huwelik, lei geen twyfel nie. In hierdie beloftes is opgesluit 'n verstaan dat die huwelik 'n permanente lewens-verhouding is tussen slegs een man en een vrou. Verder word ook verstaan dat God sekere verordeninge daargestel het waarvolgens die huwelikslewe geleef moet word. Vandaar die opvatting dat die sluiting van 'n huwelik tussen drie persone en nie net twee persone plaasvind nie. Die derde persoon waarvan hier sprake is, is dat God die insteller van die huwelik, ook by die sluiting van die huwelik betrokke is. Dit is slegs in en deur God dat die huwelik sy skeppingsfunksie kan verwesenlik. Dat die huwelik as instelling van God onder geweldige druk verkeer, is egter oral duidelik sigbaar.

Ongeag wat alles al oor die huwelik gesê of geskryf is, die huwelik is steeds een van die instellings wat deur mense baie graag as 'n ideal gestel word en wat willekeurig gekies word. Selfs van hulle wat getroud was en deur die trauma van egskeiding gegaan het, toon dat ten spyte van wat deurgemaak is, hulle tog wel 'n tweede keer tot die sluiting van 'n huwelik toetree. Dat die huwelik as instelling bedreig word, kan egter nie ontken word nie. Al hoe meer word die uitroep gehoor dat die huwelik soos deur God ingestel, aanpassings moet ondergaan om vir die postmoderne mens en tyd aanvaarbaar te wees. Of dit enige oplossing sal bied, laat meer vrae as antwoorde. Die feit bly staan egter dat daar gesoek moet word na oplossings wat

volgens die Bybel aanvaarbaar is. In hierdie geval is huweliksvoor-bereiding 'n opsie.

Om te praat van huweliksvoorbereiding, klink na iets onbelangrik, tog is dit nie die geval nie. Die huweliks- en gesinslewe is een van die belangrikste instellings in die gemeenskap, tog word die met die minste voorbereiding en toegerustheid aangepak. Vir baie persone wat van voornemens is om tot die huwelik toe te tree, is die enigste voorbereiding wat van belang is, dit wat op die huweliksdag gaan plaasvind. Baie word ingesit om van daardie dag 'n mooi en suksesvolle geleentheid te maak. Dit is dan om hierdie rede vir baie getroudes 'n groot ontnugtering om na die troudag in die huwelikslewe met die harde werklikheid kennis te maak en gekonfronteer te word.

Doelgerigte voorbereiding ten einde van die huwelikslewe 'n sukses te maak, blyk nie ernstig opgeneem te word deur van die plaaslike gemeentes nie. Die situasie word vererger deurdat daar nie instansies in die gemeenskap is wat voornemende pare op hierdie weg kan help en begelei nie. Die een instansie in die gemeenskap wat uit die aard van sy funksie en diens aan die gemeenskap huweliksvoorbereiding en -verryking met groot sukses behoort te verrig, is die plaaslike gemeente.

In hierdie proefskrif word die gebruik dat die plaaslike gemeente uit die aard van sy funksie en diens, dié instansie is wat ideaal geplaas is om huweliksvoorbereiding en -verryking aan voornemende pare te kan verskaf, van nader bekyk. Die ondersoek geskied volgens die prakties teologiese handelingswetenskaplike metode. In Hoofstuk 1 word die probleem, afbakening en die doel van die studie geformuleer. Hierna volg die prakties teologiese metodologie waarvolgens dié studie aangepak word. Hoe die studie oor huweliksvoorbereiding en -verryking in die praktiese teologie inpas, word ook aan gesny. Hoofstuk 2 behandel die teologiese oorleweringe rakende die huwelik. Hier word daar gekyk na vier van die hoofstroom kerke in die Suid-Afrikaanse samelewing. In Hoofstuk 3 word 'n empiriese ondersoek gedoen met betrekking tot die praktyk van huweliksvoorbereiding en -verryking binne die plaaslike gemeentes van die Apostoliese Geloof Sending (voortaan: AGS) in die Kaapse Skiereiland en die omliggende platteland. Hoofstuk 4 het ten doel om riglyne daar te stel vir die praktyk wat in huweliksvoorbereiding en -verryking in die plaaslike gemeentes benut kan word en ook die hele aangeleentheid van huweliksvoorbereiding en -verryking in die opleiding van pastore positief kan aanspreek.

1.2 PROBLEEMSTELLING

Dat dit met die huwelik as instelling nie goed gaan nie, word al hoe meer ervaar. Die toenemende aantal huwelike wat gebuk gaan onder allerlei huweliksprobleme, is 'n sprekende voorbeeld. Dat die tendens binne die gemeente en onder belydende lidmate voorkom, is ontstellend. Dan word hier slegs verwys na gevalle wat onder die pastoor se aandag gebring word.

Benewens die feit dat huweliksprobleme gereeld onder lidmate kop uitsteek, is egskedding ook iets wat toenemend voorkom. Statistieke (Staatskoerant, 2000) toon dat heel party van die huwelike wat in egskedding ontbind is, huwelike is wat in kerke voltrek is.

Die vermoede bestaan dat genoemde probleem veroorsaak word deurdat pastore nie deeglike en doelgerigte huweliksvoorbereiding met voornemende huwelikspare doen nie. Hiermee word bedoel dat die programinhoud, of te wel die temas en onderwerpe wat pastore in huweliksvoorbereiding aanbied, nie die behoeftes aanspreek wat daar by voornemende egpare aanwesig is nie. Dit geskied deurdat pastore eensydig besluit watter temas tydens huweliksvoorbereiding behandel word. Die temas wat dus aangebied word, word gekies volgens die voorkeur van die pastore en nie dié van die voornemende egpare nie. Dit geskied dus sonder die inagneming van die behoeftes van voornemende pare. Met die begrippe behoefte en voorkeure van die voornemende pare, word bedoel: Wat is die temas wat voornemende egpare tydens huweliksvoorbereiding graag oor wil gesprek voer of behandel wil hê"?.

Die aangeleentheid dat die bediening van die evangelie aan die mens die behoeftes van die mens nie kan ignoreer nie, maar dit ernstig opneem, is self iets wat by Jesus Christus toe Hy op aarde was, na vore getree het. 'n Voorbeeld hiervan is opgeteken in Markus 10:46–52 waar Jesus vir die blinde Bartimeus vra: "Wat wil jy hê moet ek vir jou doen". Met inagneming van Bartimeus se behoefte, het Jesus die evangelie aan hom bedien.

Verder is die vermoede dat die probleem vererger word deurdat huweliksverryking seminare nie aangebied word nie. Daar word baie min of geen bystand in die vorm van huweliksverryking aangebied nie.

Indien die bogenoende vermoedens waar sou wees, beteken dit dat daar groot leemtes is in huweliksvoorbereiding en –verryking binne die AGS gemeentes.

1.2.1 OMSKRYWING

Die toenemende aantal huwelike wat gebuk gaan onder allerlei huweliksprobleme, is kommerwekkend. Dié toedrag van sake word egter nie net toegeskryf aan een enkele oorsaak nie. Van die faktore wat as aanleidend tot die probleem na vore tree volgens 'n literatuurstudie (Alpaslan 1994), hou verband met die verskillende boustene of te wel komponente waaruit die huwelikslewe bestaan. Van die komponente, om 'n paar te noem, is onder andere:

- (1) **Familie van herkoms-invloed** - Wanneer twee persone in die eg verbind word, is dit in wese twee verskillende familie-leefwyses wat in een huwelik saamgevoeg word. Vir baie is die enigste skoling óf ervaring en/ óf waarneming van die huweliks- en gesinslewe dit wat uit die ouerhuis afkomstig is. Die probleem hiermee is dat daar soms 'n onvoldoende benadering tot die huwelikslewe oorgedra en gevestig word (Balswick en Balswick, 1991:67).
- (2) **Keuse van 'n huweliksmaat** - Die keuse van 'n huweliksmaat en dan veral die wyse hoe sommige huwelikspare by mekaar uitkom, veroorsaak probleem huwelike (Wright, 1983:23).
- (3) **Seksualiteit** - Die aangeleentheid rondom seksuele omgang binne die huwelik is iets waaroor daar heelwat probleme ontstaan. Die probleem is egter dat daar uiteenlopende opvattinge hieroor die rondte doen (Mayo, 1987:55-56; Greenfield, 1995:71).
- (4) **Kommunikasie** - Geen huwelik kan suksesvol bestaan of voortbestaan sonder kommunikasie hetsy verbaal of nie-verbaal nie. Menige huweliksprobleme word ervaar as gevolg van 'n gebrek aan kommunikasie of oneffektiewe kommunikasie (Burlison, en Denton, 1997:889; Conway, 1997:39).
- (5) **Selfbeeld** - Daar is sekere huweliks-ongelukkighede wat gekoppel word aan 'n swak selfbeeld. Deurdat die huwelikslewe 'n verhouding is waarbinne egpare heelwat van hulle self met mekaar op sosiale, emosionele, intellektuele en seksuele vlak deel, gebeur dit dat swak selfbeeldprobleme die gehalte van huweliksvreugde negatief raak (Lamanna en Riedman, 1994:98-102).

- (6) **Konflikhantering** - Binne elke huwelik vind daar die een of ander tyd konflik plaas. Konflik ontstaan as gevolg van verskillende dinge waaroor eenstemmigheid nie bereik word nie. Aangesien konflik binne elke huwelik sy verskyning maak, is die hantering hiervan uiters belangrik (Kuder, 1994:926; Greenfield, 1995:38-39).
- (7) **Finansiële besteding en bestuur** - Geld op sigself is nie 'n probleem nie, maar die besteding en die bestuur daarvan kan wel lei tot probleme (Burkett, 1992:100).
- (8) **Huweliksmotief** - Deur die eeue trou mense om verskillende redes. Die probleem hiermee is egter dat van die redes nie daarin slaag om 'n gelukkige stabiele huweliksverhouding daar te stel nie (Stahmann en Hiebert, 1987:23-24; Nadelson et al, 1984:128).
- (9) **Rolverdeling** - Die kwessie oor wie doen wat binne die huweliksverhouding, was minder van 'n probleem in tye toe daar baie meer gedefinieerde rolle was, was dit minder van 'n probleem.. Deesdae is die prentjie nie meer heeltemal so nie. Vandag is beide man en vrou in die beroepsarbeid betrokke en dus mede-broodwinners (Jordaan, 1996:3).
- (10) **Huweliksonkunde** - Baie egpare wat tot die huwelik toetree, doen dit sonder dat hulle regtig weet waaroor dit in die huwelikslewe gaan. Party beskik oor te min kennis van die huwelik terwyl daar ander is wat onvoldoende opvattinge het (Stahmann en Hiebert, 1987:25; Landis en Landis, 1961:117).
- (11) **Beroepsbeoefening** - Weens die ekonomiese omstandighede van die tyd, word daar al hoe meer weg beweeg van die tradisionele huweliksvorm waar die man die alleen-broodwinner is. Menige egpare bevind hulle in 'n situasie waar die vrou ook verplig is om 'n beroep te beoefen hetsy deelttyds of heeltyds (Elder et al, 1992:7).
- (12) **Ouerskap** - Om vir die eerste keer ouers te word binne die huwelik, is 'n baie belangrike fase in 'n egpaar se huwelikslewe. Van die grootste aanpassings vind in hierdie tyd plaas. Oorskakeling na ouerskap vir jong getroudes bied heelwat uitdagings en ook probleme wat 'n groot uitwerking het op die huweliksverhouding (Bird, 1997:808).

- (13) ***Skoonouers*** - Verhoudingsprobleme met skoonouers kom ook voor. Van die probleme neem verskillende vorme aan (Horsley, 1997:20; Meyerstein, 1996:471).

1.2.2 EGSKEIDINGS OOK 'N PROBLEEM

Vroeër jare was egskeding die laaste opsie wat oorweeg is om uit 'n ongelukkige huwelik weg te kom. Ongelukkig is dit nie meer die geval nie. Die stigma wat aan egskeding gekoppel is, is nie meer dieselfde nie.

Die hoë egskedingsyfer en dan veral van 'n kerklike oogpunt die groeiende aantal egskedings onder diegene wat belydende christene is, is kommerwekkend. Statistieke van 1994 tot 1996 (Staatskoerant, 2000) dui daarop dat egskedings aan die toeneem is en dat daar huwelike is wat 'n baie kort lewensduur het. Dit terwyl die huwelik veronderstel is om lewenslank te duur en dat net die dood hieraan 'n einde kan bring.

Wat sover genoem is, is nie die volle omvang van die probleem nie. Die probleem is egter nie net sosiologies en sielkundig van aard nie – dit is ten nouste ook 'n teologiese en kerklike probleem. Uiteraard is dit ook 'n probleem binne die AGS Kerk.

1.3 WERKWYSE

Aangesien die studie oor huweliksvoorbereiding en –verryking 'n prakties-teologiese studie is, sal daar eerstens na die verskillende benaderinge waarvolgens Praktiese Teologie beoefen word, aandag gegee word. In hierdie verband sal daar veral gelet word hoe die studie oor huweliksvoorbereiding en –verryking by Praktiese Teologie inpas.

1.4. AFBAKENING VAN DIE STUDIEVELD

In hierdie studie gaan dit oor huweliksvoorbereiding en –verryking binne die plaaslike gemeente. Die plaaslike gemeente wat hier ter sprake is, is binne die AGS van Suid-Afrika. Daar gaan gekyk word hoe die praktyk van huweliksvoorbereiding en –verryking binne die AGS plaaslike gemeentes daar uitsien. Die rede waarom die studie beperk word tot die AGS, is as gevolg van die persoonlike betrokkenheid van die navorser met dié probleem. Hierdeur word egter nie bedoel dat 'n studie oor huweliksvoorbereiding en –verryking nie ook in ander kerke gedoen kan word nie of relevant sal wees nie.

In hierdie soort navorsing is daar 'n aantal ontledingseenhede betrokke. Daar is die pastore, voornemende egpare (verloofdes), getroudes en geskeides. Die ontledings-eenhede wat in hierdie studie betrek gaan word, is die pastore en verloofdes.

Aangesien die AGS bykans 1 800 pastore het wat in ongeveer 1 500 gemeentes regoor Suid-Afrika diens doen, sal dit nie prakties moontlik wees om almal te betrek nie. Die ondersoek sal te groot en moeilik hanteerbaar wees. Derhalwe sal die studie beperk wees tot die pastore en gemeentes in die Kaapse Skiereiland en die omliggende platteland. In hierdie geval word ook net Afrikaans- en Engelssprekende pastore en gemeentes betrek. Binne die gebied van die ondersoek is daar geen Indiër gemeentes nie. Van die Swart gemeentes word uitgesluit omdat van hulle nie deur pastore bedien word nie. Dié wat nou wel pastore het, het maar onlangs hul pastore ontvang.

1.5. DOEL VAN DIE STUDIE

Met hierdie navorsing word beoog om voornemende- en huwelikspare beter toe te rus om van hulle huwelik 'n sukses te maak. Om dit te verwesenlik, het die studie die daarstelling van riglyne vir 'n praktykteorie oor huweliksvoorbereiding en -verryking ten doel wat in die plaaslike gemeente deur pastore benut kan word.

1.6 'N STUDIE IN DIE TEOLOGIE

1.6.1 'N PRAKTIESE TEOLOGIESE STUDIE

Die studie oor huweliksvoorbereiding en –verryking binne die plaaslike gemeentes van die AGS is 'n praktiese teologiese studie. Die teologie vorm 'n eenheid, maar word in 'n verskeidenheid beoefen. Daar is dus nie net een teologiese dissipline nie, maar 'n aantal (König, 1978:7-8). In die teologie word die Bybel bestudeer, die geloofsuitsprake van die kerke en mense ontleed, die Kerk se getuienisaksie bespreek, die geskiedenis van die Kerk nagegaan en die geloofshandeling in die gemeente beoordeel. Elkeen van hierdie skakeringe vorm 'n studieveld (Heyns en Pieterse, 1990:6). Die mees algemene studieveld is die Ou en Nuwe Testamentiese Wetenskappe, Kerkgeskiedenis, Sistematiese Teologie, Teologiese Etiek, Sendingwetenskap, Godsdienwetenskap en Praktiese Teologie (König, 1978:8-9).

Die studieveld Praktiese Teologie word weer in verskillende handelingsvelde ingedeel. Die bekendste hiervan is prediking, sorg, viering, diens en onderrig (Heyns en Pieterse, 1990:15). Die studie oor huweliksvoorbereiding en –verryking word onder die handelingsveld “sorg” geplaas.

Binne die bestudering van die dissipline Praktiese Teologie, word daar verskillende benaderinge gevind. Daar word drie hoofbenaderinge gevind, naamlik, die konfessionele, handelingswetenskaplike en die kontekstuele. Binne hierdie drie benaderinge, word daar weer verskillende beklemtoninge of strominge onderskei. Poling en Miller (1985:31) is van mening dat die beoefening van praktiese teologie om twee draaiwerwels sentreer. Die eerste aspek werk met kritiese metodes. Hier word drie benaderings onderskei. Die eerste is die kritiese wetenskaplike waarin sekulêre dissiplines die raamwerk en norm vir die praktiese teologie verskaf terwyl die teologiese tradisie 'n sekondêre rol vertolk. Die tweede is 'n kritiese korrelasie metode waarvan die oogmerk is om 'n samewerkende dialoog tussen die Christelike tradisie en sekulêre dissiplines daar te stel. In hierdie samewerking kan elkeen van hulle mekaar se bydrae krities aanspreek. Die derde benadering is die kritiese konfessionele metode waarin die christelike tradisie normatief optree. Die sekulêre wetenskappe word gebruik, maar op 'n versigtige wyse. Die rede hiervoor is om invloed wat vreemd aan die Christelike tradisie is, te manipuleer. Die tweede as waarna verwys word, beskryf die verhouding tussen kerk en samelewing.

“This axis is not a distinction between church and society, but between various ways of characterizing their relationship. On the one end of the continuum, the focus is on the church as concrete group in its struggle to be faithful in the modern world. ... At the other end of the continuum the focus is on the church in its responsibility to society. The mission of the church is to enrich and transform the social order by becoming a part of the public dialogue.” (Poling en Miller, 1985:31- 33).

Wat die beoefening van praktiese teologie betref, maak Heitink (1993:163-172). melding van die volgende strominge: Eerstens die normatief-deduktiewe wat sy handeling op die normatiewe teologiese teorie baseer en aan die sosiaal wetenskaplike metode vir sover dit nodig en gewens is 'n “ancilla-funktie” toeken. Die nadeel van dié benadering is dat dit bly vassteek in eksegeese en dogmatiek en aan die hermeneutiese en empiriese deurdenking van die teorie-praxis relasie nie aandag skenk nie. 'n Groot voorstander van hierdie benadering is Karl Barth. Oor die praktiese teologie benadering van Barth sê Burger (1991:56). Die klem was op 'n Woord van God-teologie waarin die praktyk van die bediening weinig ter sprake gekom het.”

Die bogenoemde deduktiewe benadering moet egter onderskei word van dié wat in ortodoks-konfessionele kringe aangetref word. Hoewel hierdie benadering oop is vir ontwikkeling in die kultuur en samelewing, word daar gevrees dat 'n handelings-

wetenskaplike orientasie tot 'n teologiese reduksie kan lei. Om hierdie rede word daar egter gepleit dat die beoefening van die praktiese teologie deduktief vanuit die teologie, die hulpwetenskappe induktief bybring sodat dit in 'n sinvolle, omvattende eenheid integreer kan word.

In Suid-Afrika word daar ook diegene aangetref wat 'n deduktiewe benadering tot die beoefening van praktiese teologie voorstaan. Dit is die diakoniologiese benadering. Trimp(1978). 'n Voorstander van hierdie benadering, sê dat hy die naam diakoniologie bo die naam praktiese teologie verkies. "Hoofdargument voor onze voorkeur is de overweging, dat in de naam "diakoniologie" of "ambtelijke vakken" de normatiewe funksie van de Heilige Schrift ten opzichte van ons theologiseren impliciet erken is" (Trimp, 1978:7). Vir diegene wat die vak praktiese teologie as diakoniologie wil bedryf, gaan dit daaroor dat die vak sy teologiese modaliteit moet behou, in sover dit diens van die kerk betref (Van Wyk, 1991:76-77; Wolfaart, 1985:57).

By die diakoniologiese benadering word sterk vasgehou aan die Skrif as die enigste kernbron van die praktiese teologie. Die bestudering van die Skrif alleen kan as teologie beskou word. Op deduktiewe wyse word teoreties teologisering met die oog op die praktyk uit die Skrif gebou. Wanneer daar van die sosiale wetenskappe gebruik gemaak word, dien dit slegs as hulpwetenskappe. Die teologie mag ook nie hierdie hulpwetenskappe se metodes oorneem nie, want indien dit gebeur, is dit nie meer teologie nie. Daar word dus slegs op multidissiplinêre wyse met die sosiale wetenskappe omgegaan (Pieterse, 1993:103-104).

Die tweede stroming wat gevind word, is die hermeneuties-mediale. "De typering hermeneutisch-mediaal ziet op het feit dat in deze stroming een hermeneutisch oriëntasie gepaard gaat met een centraal stellen van het mediale handelen (praxis), dat handelen (dat het handelen) vanuit het geloof bevorder, en vooral de verbetering van handelingsstrategieën, die hierop gericht zijn, nastreef" (Heitink, 1993:168). Praktiese teologiese ondersoeke word verstaan as praktykgerigte ondersoeke, met die doel om handelingsvoorstelle te formuleer. Soos in die model van Zeffass (Heyns en Pieterse, 1990:39) word tradisie en situasie wedersyds op mekaar betrokke gemaak. Die sterkpunt van hierdie benadering is geleë in sy teologiese gehalte en praktykgerigte denke.

In Suid-Afrika word na hierdie benadering as die handelingswetenskaplike of korrelatiewe benadering verwys (Burger, 1991:59; Pieterse, 1993:107). Die benadering gaan uit van 'n koninkryksperspektief. Die visie van hierdie benadering is nie net op die kerklike dienste gevestig nie, maar vanuit 'n koninkryksperspektief kom

die samelewing in sy breedste sin in die visier. Dit is dat die kerk as deel van die samelewing gesien word. Dit gaan dus hier oor 'n meer holistiese kyk op die werklikheid. Daar word na Woord en werklikheid saamgekyk vanuit 'n koninkryks-perspektief. Deur dit te doen, word die moontlikheid geopen om 'n praktiese teologie te bedryf waarin teorie en praktyk, Woord en werklikheid, in 'n bipoëlêre spannings-eenheid op mekaar betrek kan word (Pieterse, 1993:106–108).

Ballard en Pritchard (1996:23) sê in hierdie verband: “Practical theology, in its modern expression, has also expanded in another direction. Christianity makes universal truth claims about the nature of the world and of human life. ... The church is found to be engaged with human life in all its aspects. Practical theology stands at the frontier between faith understanding the world and faith in action”.

Die studie oor huweliksvoorbereiding en –verryking binne die AGS gaan volgens die handelingswetenskaplike metode aangepak word. Binne die handelingswetenskaplike benadering word daar verskillende beklemtoninge gevind. Die konsensus bestaan egter daarin dat praktiese teologie se studie-objek uitgebrei moet word om alle geloofshandeling in die kerk en in die breër samelewing in te sluit (Dreyer, 1997:14).

Die derde benadering tot die beoefening van praktiese teologie, is die empiriese-analitiese stroming. Volgens hierdie benadering in empiriese ondersoeke word 'n toeskouers-perspektief bo 'n deelnemende perspektief verkies. Praktiese teologiese ondersoeke het hier ten doel om godsdienstige oortuigings, opvattinge en gevoelens in die lewe van die mens te orden, te analiseer, te interpreteer en te evalueer.

“De induktiewe weg, vanuit de ervaring, krijgt daarom een vervolg in die deduktiewe weg, het ontwikkelen en operationaliseren van theologische concepten, die langs empirische weg getoets kunnen worden. Zo kan 'n ondersoek een bijdrage leveren aan het ontwikkelen van verklarende concepten en theorieën binne de theologie als geheel” (Heitink, 1993:169-170). 'n Belangrike verteenwoordiger van hierdie stroom is JA van der Ven van Nederland wie se ondersoekprogram bekend staan as empiriese teologie (Heitink, 1991:531).

Die moontlikheid van sosiaal wetenskaplike ondersoeke word in hierdie benadering uitgedruk met die begrip intradissiplinariteit, wat beteken dat die teologie die sosiale wetenskaplike metodologie tot in die fynse besonderhede sy eie moet maak en gebruik binne teologiese vraagstellinge.

Die vierde benadering is die politiek-kritiese. Praktiese teologie van hierdie stroom beweeg teologies in wat bekend staan as politieke teologie. Volgens hierdie benadering gaan dit om bevryding. Oor die doel van praktiese teologie skryf Cochrane, de Gruchy en Petersen (1991:2):

“It is impossible in the framework, to talk meaningfully of any practical theology, which might take into itself issues of justice, peace, reconciliation and so on, in communities where these issues deeply affect and often destroy the individual life, or family life. ... We talk also of social transformation. ... In our context, the meaning of social transformation is in some ways intuitive, but it is clear that it must mean a dismantling of the edifice of apartheid and the reconstruction of a society built upon wholly different principles than that of division and domination.”

Die taak van praktiese teologie is om alles aan 'n kritiese analise te onderwerp. Dit geskied deur teologiese refleksie. Saam met die onderdrukte, word sake vanuit hulle konteks teologies deurdink. Deur hierdie kritiese refleksie word die ware boodskap van die evangelie vir die praktyk ontdek. Die praxis van die armes en onderdrukte speel in hierdie benadering die hoofrol. Binne hierdie benadering speel die Skrif ook 'n rol as normbron, maar vanuit 'n bepaalde hoek, naamlik politiek-krities. Die aktiwiteite van hierdie stroom sentreer grootliks om bepaalde sosio-ekonomiese en sosio-politiese groepe, die armes en verdrukte (vgl. Ballard en Pritchard, 1996:66, de Gruchy, 1987:24-25).

Kritiek teen hierdie benadering is dat daar 'n gebrek aan 'n behoorlike wetenskapsteoretiese begronding is. Die wetenskaplike metodes (by name empiriese metodes) waarmee die praxis wetenskaplik grondig ondersoek kan word, word nie in hierdie benadering aangeraak nie (Pieterse, 1993:126).

Die laaste stroom wat deur Heitink genoem word, is die pastoraal teologiese. Praktiese teologie onder hierdie benadering het veral in Noord-Amerika sy sterk invloed. Dit gaan hier meer oor die pastoor en die beoefening van sy amp in die kerklike praxis. Van die kenmerke by die pastoraal-teologiese stroom, is die rol wat die sosiale wetenskappe speel en dan veral die psigologie. 'n Groot pluspunt van hierdie benadering is geleë in sy kommunikatiewe handelinge en ervaringsgerigte teologiesering.

1.6 2 PRAKTIESE TEOLOGIE AS KOMMUNIKATIEWE HANDELINGSTEORIE

Die standpunt waarvan uitgegaan word dat praktiese teologie 'n kommunikatiewe handelingsteorie is, word baseer op Habermas se teorie van die ideale gespreksituasie waarbinne simmetriese kommunikatiewe handeling geskied. Habermas se kommunikatiewe handelings-teorie gaan van die standpunt uit dat die menslike samelewing 'n netwerk van kommunikatiewe handelingspatrone is (Dreyer, 1999:48). Hiermee word bedoel dat die menslike samelewing georden word vanweë gemeenskaplike werklikheids-definisies. In die omgang en verhoudings met mekaar, kom hierdie definisies deur kommunikatiewe handeling tot stand. Hierdie kommunikatiewe handeling is gerig op die intersubjektiewe gedeelde begrip oor die werklikheid. Habermas bedoel met kommunikatiewe handeling die ideale omgang van mense met mekaar (Pieterse, 1993:94). Habermas se teorie word aanvaar as 'n bruikbaar metateoretiese uitgangspunt vir die wetenskaplike begronding van die prakties-teologiese werkzaamheid. Een van die maniere om probleme wat in die geloofsgemeenskap en ander instelling ontstaan, te analiseer en 'n bemiddelende rol te vervul, is deur die toepassing van Habermas se teorie (Heitink, 1999:39; Dreyer, 1999:48).

In praktiese teologie gaan dit om die kommunikasie van die evangelie in verskillende situasies met verskillende handeling. Die handeling waaraan in die praktiese teologie aandag gegee word, is prediking, onderrig, viering, sorg en diens (Heyns en Pieterse, 1990:14-15). Firet (1987:260) sê in hierdie verband:

“Die matrix van die praktiese teologie, die steeds deur die beoefenaars van dit vak aanvaar word, kan aangedui word met die woorde kommunikatief handelen in die diens van die evangelie. Sentraal staat in deze omskrywing het werkwoord handelen; het bijvoeglijk naamwoord kommunikatief kwalificeert het handelen nader. De woorden “in die diens van het evangelie” geven niet alleen specifieke aandachtsveld van de praktische teologie aan, ze duiden ook het normerende en kritische element in die matrix aan : wat er ten aanzien van “kommunikatief handelen” ook te vernemen en te zeggen valt vanuit de vraag of het strookt met “de diens van het evangelie” moet bezien worden of het een bestanddeel van een praktische-theologische theorie kan word.”

Handeling in diens van die evangelie verseker die teologiese gehalte van die praktiese teologie. Dit is handeling wat die koms van God in hierdie wêreld dien (Firet, 1987:34; Heyns en Pieterse, 1990:7). Omdat die kommunikatiewe handeling hieraan moet voldoen, word daar gepraat van geloofshandeling.

Die kommunikatiewe handelinge in diens van die evangelie, word voltrek in geloofsgebeure. Alle kommunikasie tussen Christene in die sfeer van die gemeentelike lewe geskied in die geloof en het te doen met die omgang van gelowiges met mekaar. Dit druk dus die totale verhouding, reaksie en optrede in woord en daad tussen gelowiges uit. Dit geskied ook as gebeure – die gebeure tussen God en die mense en mense en God. Fiet (1987:32) skryf hieroor en sê:

“Praktiese teologie houdt zich niet bezig met het handelen van de mens in het algemeen, ook niet met het handelen van de gelovige of het handelen in de dienst van God in het algemeen, maar met dat handelen, dat gericht is op het actualisering en onderhouden van de relatie tussen God en mens, mens en God.”

Dit beteken dat gelowiges hul lewe en optrede deur die Skrifbeginsel laat lei en moet binne 'n konteks verstaan word. Die konteks waarna hier verwys word, is die samelewing waarin die gemeente konkreet bestaan en funksioneer. Dit bring mee dat daar met die Christelike-kommunikatiewe praxis rekening gehou moet word. Hier gaan dit oor of die samelewings-opset in 'n gegewe situasie die handelinge verhinder of bevorder. Hierdie kommunikatiewe handelinge is intensioneel met die doel om verandering te bring met die oog op die ideale situasie van die komende koninkryk van God (Pieterse, 1993:6-8; Heyns en Pieterse, 1990:51-54).

Die studie oor huweliksvoorbereiding en –verryking binne die AGS, het te doen met kommunikatiewe geloofshandeling in diens van die evangelie. Die studie werk met geloofsgebeure, die gebeure tussen God en die mens en mense onderling wat hulle lewe en optrede deur die Skrif laat lei.

In die lig van die feit dat praktiese teologie as kommunikatiewe handelingsteorie omskryf word, is dit belangrik om ook kennis te neem van die teorie/praxis verhouding in praktiese teologie. Daar word dan nou volgende hierna gekyk.

1.6.3 TEORIE EN PRAXIS IN PRAKTIESE TEOLOGIE

Oor die teorie/praxis verhouding in praktiese teologie, skryf Ballard en Pritchard (1996:43):

“At the heart of all theology there lies a particular set of crucial theoretical yet practical issues. What is the relationship between the specific theological activity of describing the nature and content of the Christian faith and what Christians actually do in their lives? ... That is : what is the relationship between theory, ideas and doctrine, on the one hand, and the practical action which expresses that belief on the other.”

Die praktyk waarna in die praktiese teologie verwys word, is die geloofshandelinge van individue en groepe in die samelewing sowel binne as buite die kerk, wat hulle lewe en samelewing wil laat inspireer deur die Christelike tradisie met die oog op heil vir die mens en die wêreld (Heitink, 1993:148). Oor wat met teorie bedoel word, skryf Heitink (1993:149): “Onder teorie word verstaan een samehangende hermeneutiese-theologiese teorie, die de Christlike tradisie betrek op en verbindt met de ervaring, het leven en handelen van de moderne mens.” In beide die omskrywing van praxis en teorie is daar sprake van die Christelike tradisie. Om hierdie rede word daar met teorie bedoel die teologiese teorie wat die kommunikasie van die Evangelie van Jesus in en deur die kerk in die wêreld dien (Fietz, 198:34).

Daar bestaan egter nie so iets soos ‘n suiwer teorie nie, ook nie ‘n suiwer teologiese- of prakties-teologiese teorie nie. Teorieë staan in die gang van die geskiedenis en is ‘n verlengstuk van die geskiedenis. Dit beteken dat elke teorie direk of indirek in verhouding tot die praxis staan en word sy vorming deur die praktyk beïnvloed. Prakties-teologiese teorieë is gebed in die gebeure rondom Christus se aardse lewe en bediening en tegelyk teorieë vir die samelewing van ons tyd. Om hierdie rede dan bestaan daar ook nie so iets soos ‘n teorielose praxis nie. Praxis word altyd deur teorie bepaal (Wolfaardt, 1978:285-286; Heitink, 1993:149).

In prakties-teologiese ondersoeke speel die verhouding tussen teorie en praxis ‘n belangrike rol. Hulle mag nie teen mekaar afgespeel word nie. Hulle beklee ‘n gelykwaardige posisie langs mekaar. Hoewel hulle gelykwaardig is, staan hulle tot mekaar in ‘n verskeidenheid verhoudinge, naamlik van volledig skeiding tot identifikasie met mekaar. Die verhouding word die beste as ‘n bipolêre spannings-verhouding beskryf deurdat daar nie volledig skeiding, maar ook nie identifikasie mag wees nie. Teorieë moet voortdurend deur die praktyk waar gemaak of verkeerd

bewys word. Die teorieë op hulle beurt moet voortdurend die praktyk te bowe gaan om sy kritiese distansie te bewaar (Heitink, 1993:149-150; Wolfaart, 1978:287-288).

Die wisselwerking tussen teorie en praxis in praktiese teologie het tot gevolg dat, soos in geeneen van die ander teologiese dissiplines nie, daar in hierdie vakgebied nie plek vir stagnasie is nie. Alleen is die praxis wat ondersoek word nie net te dinamies en die samelewing waarbinne die kerk funksioneer te veranderend nie, maar die dinamiese karakter van die komende Ryk maak stagnasie onmoontlik (Nel, 1991:34).

Wat die aangeleentheid van teorie verder betref, word daar in die praktiese teologie tussen verskillende tipes teorieë onderskei. Dit beteken nie dat sekere teorieë minderwaardig is en andere meerderwaardig nie. Alle tipes teorieë in praktiese teologie is egter wetenskaplike teorieë as dit wetenskaplik deeglik geformuleer en getoets is (Pieterse, 1993:51). Daar word onderskei tussen metateorieë, teologiese teorieë, basisteorieë en praktykteorieë (Lemmer, 1991:14). 'n Metateorie is 'n teorie waarin wetenskaplike vertrekpunte uitgespel word wat praktiese teologie met ander vakke universeel deel – vakke wat objekte van dieselfde aard bestudeer. 'n Metateorie het ook te make met die paradigma waarbinne 'n mens werk, met jou kyk op die werklikheid (Pieterse, 1993:51). De Jong van Arkel (1991:61) sê in hierdie verband: “Naas die kommunikatiewe handelingsteorie, word die sisteemteorie ook op meta-teoretiese vlak aanvaar en bied sodoende 'n brug met ander wetenskappe. Praktiese teologie kan net baat deur beide bogenoemde metateorieë deeglik te verken, sonder om hulle teen mekaar af te speel (Lemmer, 1991:14).

Praktykteorieë is vakgerigte teorieë wat binne 'n spesifieke vak ontwikkel word vir die doeleindes van die vak. Praktykteorieë lê in lyn met die metateorie en werk binne die meta-teoretiese perspektief. In praktiese teologie gee dit die vertrekpunte aan ten opsigte van die hele vak of spesifieke areas of handelingsvelde van die vak (Pieterse, 1993:51). Lemmer (1991:14) skryf: “Die prakties-teologiese basisteorie verwoord vanuit kritiese, ideële, normatiewe en teologiese perspektief die teorie wat 'n bepaalde handeling in die praktiese teologie ten grondslag lê. Sodanige basisteorie bly steeds oop vir voortdurende verstelling as gevolg van interaksie met werklikheid, metateorie, teologiese teorie en prakties-teologiese praktyk-teorieë.”

Oor praktykteorie sê Pieterse (1993:52):

“Praktykteorieë word ontwerp vir elke kommunikatiewe handeling, soos byvoorbeeld vir preekvoorbereiding, kommunikasie tydens die preek, die

retoriese aspekte van die preek, die deelname van die gemeente aan die preek, die sang in die erediens, die kategetiese optrede van die kategeet, die pastorale gesprek tydens groepshuisbesoek ensovoorts. In die ontwerp en verfyning van hierdie teorie, word die bestaande teoretiese konsepte in 'n kreatiewe hermeneutiese interaksie met empiriese bevinding van ondersoek gebring.”

Die inspeel van teoretiese en empiriese gegewens op mekaar het dan tot gevolg dat nuwe of verstelde praktykteorieë tot stand kom, om die praxis te rig en te stuur (Burger, 1991:95).

Lemmer (1991:14) het die volgende oor praktykteorieë te sê: “Die praktykteorieë vra na die empiriese werklikheid van die prakties-teologiese handeling. Dit gaan in die praktykteorie om 'n perspektief op die empiriese en die praktyk. Hoe ervaar mense die werklikheid? 'n Praktykteorie wil 'n wetenskaplike beskrywing gee van die empiriese by wyse van : waarneem-analiseer-toets en beskryf”

1.6.4 PRAKTIESE TEOLOGIE – 'N TEOLOGIESE HANDELINGSWETENSKAP

Binne die beoefening van praktiese teologie as handelingswetenskap, is daar verskillende beklemtoninge (Dreyer, 1997:14). Praktiese teologie is 'n handelingswetenskap omdat die geloofshandeling van mense en die handelingsvelde wat daardeur geskep word, die voorwerp van wetenskaplike studie is. Die handeling waarvan daar sprake is, word krities beoordeel met die oog op moontlike wysigings (Pieterse, 1993:42). Die handeling is die kerklike of gelowiges se pogings tot kommunikasie van die Evangelie. In hierdie proses word die Skrif as kernbron gerespekteer alhoewel dit op 'n indirekte eerder as 'n direkte wyse funksioneer. Teologiese insigte word uitgebrei en verryk uit die geloofservaring en die ander menswetenskappe. Hoewel die kerk in sy werk steeds die fokus bly, is die algemene gerigtheid wyer (Burger, 1991:60-61).

Oor wat onder die begrip handelingswetenskap verstaan word, skryf Fiet (1987:31-32): “Dat ze gericht is op concrete handelingsvelden; dat ze omwille van het handelen de handelingssituaties en het handelen in de betreffende velden analyseert in hun feitelijkheid en hun potentialiteit; dat ze dit doet om mede op grond van een empirietranscenderende kritische theorie – voor de betreffende handelingsvelden handelingsmodellen en –strategieën te ontwikkelen.” Die ontwikkeling van praktiese teologie as handelingswetenskap, het dit nie ten doel om die band wat die dissipline met die dogmatiek het, deur te sny nie. Wat die oogmerk wel is, is om die vak van sy

beeld as toegepaste wetenskap te ontdoen en vanuit empiriese gesigspunt 'n eie selfstandige as objek van die teologie op te bou (Heitink, 1993:125).

Kritiek teen die handelingswetenskaplike benadering is dat daar te veel klem op menslike handelinge gelê word. Veral diegene wat sterk Bybels-hermeneuties werk, redeneer dat ofskoon die praxis 'n rol speel, dit sekondêr is. Dreyer (1999:50) skryf:

“Die oplossing hiervoor is gesien in die voorstel dat Praktiese Teologie vanweë die aard van die vak gefokus is op die kommunikatiewe (dialektiese/dialogiese) in die handelingsteorie en nie op die handelinge as sodanig nie. Hiermee is gepoog om enige aktivisme of eensydige horisontalisme uit te skakel. Die werklikheid en praxis van God moet in prakties-teologiese beoefening voorop staan. Want die geloofs-handelinge van mense word gegrond in God se handelinge met die mens in die verlede, hede en toekoms. Dit vorm die basis van die handelinge.”

Die handelingswetenskaplike benadering tot die beoefening van praktiese teologie, het 'n aantal winste vir die dissipline behaal. Die eerste het te doen met die wetenskaplikheid van die vak. Hierdeur het praktiese teologie 'n behoorlike wetenskapsteoretiese begronding verkry. Die volgende wins wat behaal is, is dat die teorie-praxisprobleem deur die handelingswetenskaplike metode oorkom is. Die verhouding met die ander teologiese vakke is ook deur die benadering verander. Die handelingswetenskaplike benadering het ook die dissipline praktiese teologie in sy verhouding tot die sosiale wetenskappe ten goede laat kom. Daar word nou gepraat van 'n interdisiplinêre verhouding. Laastens het die benadering 'n verbreding van die objek van die vak teweeggebring (Pieterse 1993:109-110). Die studie-objek van praktiese teologie is so uitgebrei dat dit alle geloofshandelinge in die kerk en in die breër samelewing insluit (Dreyer, 1997:14).

1.6.5 DIE METODOLOGIE VAN PRAKTIESE TEOLOGIE

“Without a sound and clear methodology, practical theology cannot fulfil its task : reflecting on the people's praxis from the viewpoint of God's revelatory praxis in a way that is as scientific as possible. This especially refers to developing practical theology within the context of the modern secular university,” skryf Van der Ven (1994:29). Pieterse en Dreyer (1995:34) is hiermee eens as hulle skryf: “The object of practical theology, namely Christian religious praxis, determines the focus and the boundaries of empirical research in practical theology. Empirical research plays an important, but not dominant part in the process of practical theological theorizing. Empirical research should be conducted within a theological conceptual framework

and the research results must always be interpreted in the light of the Christian theological tradition.”

Die gebruik van empiriese ondersoeke in praktiese teologie bring mee dat daar van die sosiale wetenskappe se insigte gebruik gemaak word. Verskillende dissiplines werk dus saam. Hier is dus sprake van interdisiplinariteit (Pattison, 1986:79). Pieterse (1993:39) wys daarop dat daar nog 'n ander weg is, naamlik intradissiplinêr.

“Die weg wat ons nou ingeslaan het (sonder om die interdisiplinêre samewerking opsy te skuif, is om self ons eie empiriese ondersoeke te doen. Ons doen dit op 'n prakties-teologiese wyse en nie op 'n sosiologiese of sielkundige wyse nie. Dit beteken dat ons met prakties-teologiese teorieë werk. ... Vanuit hierdie teorieë doen ons self die empiriese ondersoeke. Die hele navorsingsmetode is dus teologies gestempel – praktiese teologie kan ook die teologiese teorie vir welke christelike-kerklike praktyk ookal genoem word”(1993:39). Die weg waarna hier verwys word, heet intradissiplinariteit. Hiermee word bedoel dat een vakwetenskap, konsepte, metodes en tegnieke van 'n ander vakwetenskap oorneem en dit in sy eie aanpak en integreer (Van der Ven, 1994:34).

Die verstaan van die Bybelboodskap wat ook kerke se teologiese teorie verteenwoordig, word na verwys as die ideaal. Ideaal beteken soos dit behoort te wees (teenoor die begrip ideaal staan die werklikheid wat soms gebrekkig en sonder goeie effek is). Dit is die werklikheid wat uitwys dat dinge onsuksesvol is en dat dit beter kon en behoort te gaan. Hierdie wisselwerking tussen ideaal en werklikheid verwys na die interaksie tussen teorie en praxis (Heyns en Pieterse, 1990:67). Die metodologie van die praktiese teologie as handelingswetenskap sentreer rondom die teorie-praxis aangeleentheid.

Wat die huwelik as instelling van God betref, word 'n bepaalde ideaal/teorie voorgehou binne die AGS kerk en ook so in ander kerke. Wanneer daar na die werklikheid/praxis van die instelling gekyk word, is sake nie soos dit behoort te wees nie. Om dus die probleem wetenskaplik te ondersoek, vereis dat gegewens oor die praxis ingesamel, beskryf, georden, geanaliseer, geïnterpreteer en onderlinge verbande aangetoon en evalueer word. Die metodologie wat geskik is om hieraan reg te laat geskied, is die empiriese metodologie. Heyns en Pieterse (1990:74) sê hieroor: “Die empiriese metodologie help ons om tendense, samehange, vergelykings, ensovoorts presies te omskryf. ... Die empiriese metodologie het tweedens ook 'n verklarende waarde vir ons vak. Wetenskaplike kennis lê op

verkennde, beskrywende en verklarende vlak". Van der Ven (1994:34) sluit hierby aan as hy skryf :

"It means conducting practical-theological research with the help of empirical methodology, concepts, methods and means in order to build-up relevant and adequate practical-theological theory for achieving practical-theological aims. The empirical intra-disciplinary model requires that practical-theology itself becomes empirical, that is that it expands the traditional-theological range of instrument, consisting of literary, historical and systematic methods and techniques in the direction of an empirical methodology."

Die metodologie lei daartoe dat teorieë meer op die praxis betrek word wat weer uitloop op 'n beter praxis. Om hierdie rede is empiriese ondersoeke onlosmaaklik gekoppel aan teologiese teorieë. Andersyds word teologiese teorieë altyd beïnvloed deur die mens se konteks waarin hy of sy teologiseer (Heyns en Pieterse, 1990:76).

Die metodologie wat in die praktiese teologie as handelingswetenskap gevolg word, verloop volgens 'n sekere patroon. Dit verloop vanaf die huidige praxis (praxis 1) tot by 'n verstellde of nuwe teorie wat tot 'n gewysigde praxis (praxis 2) lei. Die ondersoek neem 'n aanvang vanweë 'n probleem in die praxis (praxis 1). Praxis 1 se teoretiese oorsprong is in die teologiese oorlewering aangaande die spesifieke praxis. Die bestaande teologiese teorie moet dan na sy konsepte geanaliseer word waarna 'n analise van die situasie deur empiriese ondersoeke volg waarin gebruik gemaak word van sosiaal wetenskaplike insigte. Hierna word die bevindinge van die situasie-analise in kritiese en kreatiewe interaksie gebring in die denkproses van die ondersoeker. Die teologiese refleksie in die huidige konteks lei daartoe dat prakties-teologiese teorieë ontwikkel word wat 'n nuwe gewysigde praxis 2 tot gevolg het (vgl. Ballard en Pritchard, 1996:17; Pieterse, 1993:175).

Die empiriese benadering wat in prakties-teologiese ondersoeke tot die Christelike kommunikatiewe praxis gevolg word, beteken nie dat die teologiese karakter van die vak ingeboet word nie. Daar is 'n gedurige spanning tussen teorie en praxis. Dit is as gevolg van die feit dat insigte uit die praxis ook krities teenoor die teorie kan staan. Dit geld ook vir teologiese teorieë. Hierdie bipoëlêre spanning bring mee dat daar 'n gedurige kritiese interaksie tussen teorie en praxis heers (Pieterse, 1993:29; Pieterse en Dreyer, 1995:33).

In verband met die rol van die navorser in praktiese teologie wat soms 'n belang kan hê in dit wat ondersoek word of geen belang daarin kan hê nie, skryf Dreyer (1998:22):

“The intention of both insider/engaged participant and the outsider/detached observer perspective, is to eliminate or at least to reduce ideology. From the insider/ engaged participant perspective, the aim is to eliminate or to reduce the researcher’s ideological (subjective) interpretation by stressing the importance of the interpretations of the research participants (the researched). The researcher therefore has to immerse him/herself in the lifeworld(s) of the researched (the moment of belonging) so that their voices (interpretations) are not muted by the researcher’s interpretations. On the other hand : from the outsider/detached observer perspective, the aim is to eliminate or to reduce the ideological interpretations (“false consciousness”) of the researched and of the researcher him/herself (the self-distancing) which is implied by distancing). The researcher therefore cannot take the interpretations of the researched at face value, but has to take a critical (objective) stance (the moment of distancing).”

Daar sal nou vervolgens gekyk word hoe die studie oor huweliksvoorbereiding en –verryking in die praktiese teologie inpas.

1.7 HUWELIKSVOORBEREIDING EN –VERRYKING ’N STUDIE OOR DIE PASTORAAT

Pastorale sorg, is een van die handeling binne die dissipline praktiese teologie. Binne die pastoraat as handeling word daar verskillende handelingsvelde gevind wat bepaalde aspekte van die pastoraat behandel. Daar is sieke-pastoraat, jeugpastoraat, gevangenespastoraat, bejaardesorg, pastoraat aan verslaafdes, voorhuwelikse- en huwelikspastoraat, pastoraat aan enkelouers. Huweliksvoorbereiding en –verryking is ’n ander benaming vir voorhuwelikse pastoraat en huwelikspastoraat.

Vir die handeling sorg, is daar verskillende benamings wat gebruik word. Van die bekendste is onder andere pastorale teologie, poimeniek, herderlike sorg en sielsorg. Voordat daar verder gegaan word, is dit belangrik om kortliks te let op wat deur die onderskeie skrywers met hierdie begrippe bedoel word. Oor die begrip poimeniek sê Dreyer dat hierdie benaming grotendeels die probleem van wan-interpretasie uitskakel. Tweedens is hierdie begrip ook eg Bybels. Die wan-interpretasie waarna verwys word, is die wat voortspruit uit die benamings pastorale teologie en sielsorg. Die waninterpretasie by pastorale teologie is dat dit baie klem lê op “pastoral counseling”. Die verkeerde indruk wat sielsorg weer na vore ring, is dat dit slegs

gaan om die siel van die mens, terwyl die pastoraat hom bemoei met die mens as psigosomatiese eenheid (Dreyer, 1981:13).

In die benaming pastorale teologie lê dit implisiet opgesluit dat dit om die pastore gaan en om die teologiese fundering van hulle posisie en taak. Daarom word pastorale teologie omskryf as die teologiese opleiding wat hom besig hou met die teoretiese en praktiese opleiding van pastore om hulle taak na behore te kan beoefen (Wolfaard, 1978:278-279).

Die beeld wat herderlike sorg na vore bring, is dat God wie die groot Herder is, in sy barmhartige sorg die gemeente as sy kudde neem. Hierdie herderlike sorg van God is met die koms van Jesus Christus duidelik in gestalte uitgedruk. Na die hemelvaart van Christus word sy herderlike sorg bediening in sy gemeente as sy liggaam voortgesit. Dit geskied deur wat bekend staan as die besondere amp (in die roeping van die pastoor) en die algemene priesterskap van gelowiges (De Klerk, 1978:17).

Daar sal nou gekyk word na enkele van die benaderinge wat binne die pastoraat gevolg word. Dit staan ook bekend as teorieë van die pastoraat.

1.7.1 ENKELE BENADERINGE IN DIE PASTORAAT

Wanneer daar hier melding gemaak word van benaderinge, word hier bedoel: Waaroor gaan dit in die pastoraat? Op hierdie vraag is daar verskillende antwoorde. Van die bekendste antwoorde waaroor dit in die pastoraat gaan, is onder andere die kerugmatiese pastoraat van Thurneysen, die noutetiese pastoraat van Adams, die hulpverleningspastoraat van Heitink, die agogiese pastoraat van Firt en die terapeutiese pastoraat van Clinebell. Daar sal nou kortliks na elk van hierdie pastoraatmodelle gekyk word.

Volgens die benadering van Thurneysen (1962:177) bestaan pastorale sorg binne die gemeente opset as die kommunikasie van die Woord van God aan die individue. Pastorale sorg word gesien as die individualisering van die verkondiging. Die hoofsaak waaroor dit in die verkondiging gaan, is die vergifnis van sonde. Hierdie verkondiging van sondevergifnis gaan gepaard met 'n oproep tot bekering. In die kritiek teen die individualisering van die verkondiging sê Pattison (1985:15): "Much sin, sorrow and capacity for growth finds its roots outside the individual person. ... Any useful definition of pastoral care must, therefore, resist the temptation to become chained to individualism. Pastoral care needs to be flexible, variegated and able to respond at different levels of existence, according to human need." Die standpunt

van Graham 1991:16) voer die argument verder as hy sê: "Individual suffering is understood to be connected with the social location of a person in a community. While individual need is responded to, such need is viewed in relation to the larger religious, social and political situation of the whole community." Volgens Graham kom dit daarop neer dat pastorale sorg so breed gesien moet word dat dit selfs strukture ook moet aanspreek, wat onderskei word as die oorsaak van die probleme waarmee die enkeling worstel.

Oor die kwessie dat Thurneysen van mening is dat sondebelydenis die hoofoogmerk in pastorale sorg is, sê Louw (1993:9) "Alhoewel dit waar is dat die sondige gebrokenheid van die mens sy mees wesenlike bestaansdilemma is, is alle problematiek tog nie gelyk oorspronklik en op 'n bykans meganiese en kousale wyse aan sonde toe te skryf nie." (1993:9). Om hierdie rede kan pastorale sorg nie net sonde belydenis as oogmerk hê nie. Dit is Clebsh en Jaekle (1964:8-9) wat aan pastorale sorg 'n breër basis in terme van funksie gegee het. Hulle verwys na vier funksies, naamlik: heling, bystand, begeleiding en versoening:

"Healing is that function in which a representative Christian person helps the debilitated person to be restored to a condition of wholeness, on the assumption that this restoration achieves also a new level of spiritual insight and welfare ... Sustaining consists of helping a hurting person to endure and to transcend a circumstance in which restoration to his former condition or recuperation from his malady is either impossible or so remote as to seem impossible ... Guiding consists of assisting perplexed persons to make confident choices between alternative courses of thought and action, when such choices are viewed as affecting the present and future state of the soul ... Reconciling function seeks to re-establish broken relationships between man and fellow man and between man and God."

Deeks (1987:80-93) is hiermee in lyn as hy skryf dat die doel en oogmerk van pastorale sorg is om mense te bemoedig om sin van hulle eie ervaring te maak, om christelike betekenis in hulle lewe te openbaar, om mense te stimuleer om in verbinding te tree met die christelike tradisie en om heiligmaking aan te moedig.

Benewens bogenoemde het die pastoraat ook 'n voorsorgfunksie. Mense moet toegerus word om christelik te kan leef en geestelik volwasse te word. Dit dra daartoe by dat hulle die regte optrede openbaar in problemsituasies. Behalwe die aspek van voorsorg, is daar ook die nasorgfunksie binne die pastoraat (Dreyer, 1981:16). Hier gaan dit veral oor die bediening aan agterblywendes van 'n

oorledene. Ook in die geval van egskeiding is die bediening van nasorg uiters belangrik. Die voorsorg en nasorg benadruk die feit dat die pastoraat 'n breë veld dek.

Wanneer daar na Adams se noutetiese pastoraat gekyk word, tree die term noutetiese konfrontasie na vore. Noutetiese konfrontasie met die Woord veronderstel dat daar altyd 'n probleem is, 'n hindernis wat oorwin moet word. Dit dui daarop dat iets verkeerd (gewoonlik sonde) is in die lewe van die een wat gekonfronteer word. Die pastorale doelwit by Adams is om die mens tot bekering en geloof in Christus te lei en hom deur die Heilige Gees te beweeg om volgens die Woord 'n ander lewe te lei (1970:46).

Noutetiese pastorale sorg soos deur Adams voorgestaan, is 'n verengde begrip. Alle vorm van pastorale sorg kan nie onder die term tuisgebring word nie. Alhoewel die noutetiese konfrontasie 'n verwaarloosde en noodsaaklike element in die pastorale versorging is, is laasgenoemde meer as dit (De Klerk, 1978:46). 'n Bekende woord wat ook in die pastoraat gebruik word, is paraklese. Paraklese het 'n breër omskrywing as noutese. "Parakalein has a threefold meaning in the New Testament: (1) asking for help (especially in the synoptics); (2) exhortation; and (3) consoling.: (Firet, 1986:69).

'n Ander aspek van Adams se noutetiese pastoraat is dat hy die psigologie sterk aanspreek, afwys en veroordeel. Die verwerping van insigte uit die psigologie is nie tot voordeel van die pastoraat nie. Alhoewel daar geldige kritiek teen sekere aspekte van die psigologie ingebring kan word, is die algehele verwerping iets waarmee nie saamgestem word nie. Collins (1988:22) sê:

"The Bible never claims to be a textbook on counseling. It deals with loneliness, discouragement, marriage problems, grief, parent-child relations, anger, fear and a host of other counseling situations, but it was never meant to be God's sole revelation about people helping. In medicine, teaching and other "people-centered" helping fields, we have been permitted to learn much about God's creation through science and academic study. Why, then, should psychology be singled out as the one field that has nothing to contribute to the work of the counselor" (1988:22).

Om as pastoor die mens in sy totaliteit effektief te kan bedien, is pastorale psigologie vir die pastoraat belangrik. Dit is 'n onweerslegbare feit dat mense met allerlei probleme die hulp van die pastoor opsoek. Pastore word nie net met suiwer

geestelike probleme om hulp genader nie. Selfs in die algemene funksionering van die pastorale bediening, kom die pastoor met die gekompliseerdheid van die menslike bestaan en lewe in aanraking. Hier gaan dit nie net oor sy bediening aan gemeentelêde nie, maar ook aan nie-gemeentelêde. Dit waarmee die pastoor in die bediening te doen kry, dek 'n wye veld (de Jongh van Arkel, 1985:66 – 67).

'n Ander benadering wat in die pastoraat ook geen vreemdeling is nie, is die terapeutiese benadering van Clinebell. Sy benadering is baie op die Rogeriaanse uitgangspunte gebaseer. Hy sê self:

“My first training in pastoral counseling was Rogerian in its orientation ... Rogers' vision of growth described in almost lyrical prose, helped to awaken interest in exploring the growth approach further. Although my “revised model” for pastoral counseling was an attempt to overcome certain inadequacies in the Rogerian and Freudian models of therapy, my model was built on many of the contributions of both these therapists” (Clinebell, 1981:115).

Ofskoon Clinebell sterk deur Roger beïnvloed is, is daar ietwat klem verskille tussen die twee van hulle. Roger en so ook Hiltner se model staan bekend as die kliënt-gesentreerde model, terwyl Clinebell s'n as die relasie-gesentreerde model bekend is (Heitink, 1998:60). Van die begrip relasie word 'n aantal verskillende beradingsvorme ontwikkel, wat met egpare, gesinne en groepe behandeling kan word.

Die benadering soos deur Clinebell (1984:25) voorgehou, staan bekend as “a holistic liberation-growth model.” Die doel van hierdie model sê Clinebell, is volkomenheid (wholeness). Dit gaan dus hier oor heling en groei na volkomenheid. Die begrippe bevryding en holisties staan sentraal in die proses. Oor bevryding sê hy (1984:28-29):

“Liberation is the unifying motive of the Christian lifestyle. The gospel is experienced as good news whenever it frees and empowers people to live out God's dream and intention that they have life in all its fullness. ... The unifying motive of the diverse liberation movements around the planet is the insistence that all persons have an opportunity to discover and develop their maximum possibilities.”

Oor die begrip holisties sê Clinebell (1984:29) dat die holistiese benadering tot pastorale sorg en berading die mens beskou as iemand wat ryk is aan onontdekte en

onontginde potensiaal. Kritiek wat soms teen hierdie benadering ingebring word, is dat dit te humanisties georiënteerd is. Die klem word oordrewe geplaas op dit waartoe die mens in staat is. Dit het tot gevolg dat daar met 'n Skrifvreemde mensbeeld omgegaan word (de Klerk, 1975:9; de Klerk, 1978:41). Die positiewe van die benadering is dat dit poog om die mens in sy totaliteit te bedien.

'n Blik op Heitink se pastoraat as hulpverlening, toon dat hy die pastoraat vanuit die siening nader dat dit 'n vorm van hulp is wat nie net die kerk nie, maar die samelewing as horison het. Mense binne en buite die christelike gemeenskap moet, wanneer hulle 'n behoefte daartoe het, 'n beroep op die pastoor kan maak. Heitink omskryf die pastoraat as hulpverlening, dat die pastoor in die lig van die evangelie en in verbondenheid met die gemeente van Christus 'n relasie met mense aangaan op soek na 'n weg vir geloofs- en lewensvrae. Hy onderskei tussen drie vorme van pastoralewerk ; (1) onderlinge pastoraat; (2) pastoraat as gemeentebou; en (3) pastoraat as hulpverlening, waar die pastoor soos 'n sielkundige of geneesheer of psigiater vanuit 'n spreekkamer waar konsultasie plaasvind, praktiseer.

Die benadering van Heitink (1984:75-128) vra dat die mens in sy totaliteit in die hulpverlenings-proses bedien moet word. Dit is die mens in sy wêreld waarvan hy/sy deel uitmaak, die mens bewus en onbewus, die mens in sy/haar groei en selfverwesening en die mens as "homo-religious." Die bediening aan die mens in sy/haar totaliteit beklemtoon die belangrikheid van die pastorale psigologie vir die pastoraat.

In die model van Heitink is daar 'n goeie poging aangewend om die kerugmatiese model van Thurneysen en die "pastoral counseling" model nader aan mekaar te bring. 'n Negatiewe aspek van Heitink se model is dat dit die beeld skep dat dit in die pastoraat net om probleme gaan. Die pastorale praktyk word gesien as krisis-pastoraat (Rossouw,1983:62). Soos reeds vroeër vermeld, gaan dit in die pastoraat om meer as probleme en hulle hantering.

Die laaste benadering waarna gekyk word, is dié van Firet (1986). By Firet gaan dit in die pastorale rolvervulling (optrede) oor die agogiese. Die term pastorale rolvervulling verwys na die amptelike optrede van diegene wat geroep is om pastoor te wees. Hierdie pastoor wees, geskied in 'n aangesig tot aangesig kontak met mense wanneer die pastoor sy/haar rol vervul. Die pastorale rolvervulling het 'n spesifieke karakter. "At the heart of the pastoral role-fulfilment is not the activity of a human being, but the action of God who, by way of the official ministry as intermediary, comes to people in His word ... The core of pastoral role-fulfilment is

then the action of God who comes to people in His Word" (Firet, 1986 : 15). Die koms van die Woord van God tot die mens, lei tot heling en kommunikasie van saligheid. Die pastorale rolvervulling vind op drie maniere plaas : Dit is: "The mode of kerugma ... the mode of didache ... the mode of paraklesis" (1986:29).

1.7.2 SAMEVATTING

Die pastoraat is die voortsetting van die bediening van die Opper Herder, Jesus Christus (vgl. Joh. 10:11; 21:15-17). Sentraal in hierdie bediening staan die koninkryk van God (vgl. Mat. 4:23-24; 9:35; 24:14). In die proses dat die koninkryk van God sentraal staan, beklee die verkondiging van die Woord van God 'n belangrike posisie. Enige optrede tot die pastoraat waar die Woord van God geen plek gebied word, ongeag in watter vorm, voldoen nie aan die begrip pastoraat nie (vgl. Joh. 17:17; Psalm 119:9 en Heb. 4:12). Van die vorme waarin die Woord aan die orde kan kom, is verkondiging, onderrig, praklesis, bemagtiging en ook in die gebed. Al hierdie vorme het ten doel dat verandering vir die betrokke sal volg. Waar verandering nie ter sprake is nie, moet dit die volhoubaarheid van 'n bestaande goeie situasie bevorder en dien.

Binne die pastoraat as handelingsveld, speel die Heilige Gees 'n belangrike rol. Die pastoraat is nie net 'n gesprek tussen die pastoor en die betrokke nie. God, die Vader, Jesus die Seun en die Heilige Gees is ook teenwoordig. Die Heilige Gees sit die werk voort wat deur Jesus die Opperherder begin is (vgl. Joh. 16:5-15).

Waar dit in die pastoraat oor die mens gaan, word daar met die mens in sy totaliteit gewerk. Hier gaan dit oor die mens as persoonlike wese in al sy persoonlike omstandighede: die mens as wese wat in 'n verhouding met ander staan en leef; die mens as kulturele wese en die impak daarvan. Nie net die geestelike kant van die menslike bestaan word geraak nie. Aangesien die mens op verskillende vlakke funksioneer, moet die pastoraat die mens op al die vlakke bedien. Hier word natuurlik bedoel dit waarvoor die pastoraat toegerus is. Om die mens in sy totaliteit effektief te kan bedien, is pastorale psigologie vir die pastoraat 'n noodsaaklikheid. Waar die pastorale psigologie die saak van die koninkryk van God ten goede kan dien, moet dit ingespan word. 'n Ander feit wat ook vermelding verdien, is die kwessie dat die pastoraat 'n gespreksontmoeting is. Om ook hieraan reg te laat geskied om die saak van die koninkryk te bevorder, is kennis oor basiese beginsels van gespreksvoering onontbeerlik vir die pastoraat (Du toit, 1989:36-38; De Jager, 1989:59-68).

Wat die doel en funksie van die pastoraat betref, word heling, bystand, begeleiding en versoening onderskryf. Die opvatting dat dit in die pastoraat net oor probleme en sondebelydenis gaan, is 'n verskraling van die pastoraat en sy funksies. Net so is die opvatting dat dit in die pastoraat oor sorg aan die enkeling gaan, 'n verskraling. Dat daar wel gevalle is waar dit om 'n enkeling gaan, kan nie betwyfel word nie. In die pastoraat word ook met volle gesinne en groepe gewerk. Die sistemiese benadering tot huweliks- en gesinsberading, is 'n sprekende voorbeeld hiervan (Louw, 1988:39-65).

Oor die terrein van die pastoraat, is dit belangrik om te noem dat dit nie net die gemeentede en die kerk is nie. Pastoraat is 'n bediening wat beskikbaar moet wees vir gemeentede sowel as nie-gemeentede. Dit is ook iets wat in sy beoefening buite die grense van die kerkgebou moet beweeg. Hiermee word bedoel dat die pastoraat 'n sosiale maatskaplike dimensie het. Hier gaan dit oor die politieke dimensie van die pastoraat, die pastoraat in relasie tot sosiale strukture (Heitink, 1998:192-198).

Laastens is die pastoraat nie 'n handeling wat slegs vir die pastore gereserveer is nie. Lidmate het ook hieraan deel. In hierdie verband word daar verwys na wat bekend staan as onderlinge sorg (De Jongh van Arkel, 1988:4-6).

Vervolgens gaan daar nou na die teologiese teorieë en die temas vir huweliksvoorbereiding en -veryking van die Katolieke, die Calviniste, Lutherane en die AGS gekyk word, vir moontlike antwoorde op die probleem. Die rede waarom genoemde teorieë geselekteer is, is as gevolg van die feit dat dit binne die Suid-Afrikaanse kerkkringe algemeen voorkom en ook van die oudste is.

HOOFSTUK TWEE

2. **TEOLOGIESE OORLEWERINGE RAKENDE DIE HUWELIK EN HUWELIKSVOORBEREIDING EN –VERRYKING BINNE KERKLIKE OPSET**

Nadat ons in hoofstuk een klem gelê het op wat daar gedoen gaan word in die proefskrif, en nadat ons gekyk het na verskillende teorieë oor wat praktiese Teologie is of behoort te wees, gaan ons in hoofstuk twee oor om te kyk na die verskillende benaderings met betrekking tot die huwelik, huweliksvoorbereiding en –verryking wat daar in verskillende kerklike tradisie is. Die eerste waarna gekyk word is die Rooms-Katolieke Kerk se benadering.

2.1 **DIE HUWELIK AS 'N SAKRAMENT – ROOMSKATOLIEKE**

Vir baie jare na die ontstaan van dié Katolieke Kerk, was daar geen sistematiese-teologiese teorie oor die huwelik nie. Daar was wel verskillende perspektiewe oor die huwelik in omloop. Die ontstaan van die sakramentele model oor die huwelik het sy beslag gevind gedurende die laat elfde- tot dertiende eeu (Witte, 1997:20-23). Dat die huwelik as een van die sewe sakramente van die Katolieke kerk beoefen moet word, is by die konsilie van Florence in 1439 so aanvaar (Carmody, 1985:29). Hierdie standpunt dat die Katolieke Kerk sewe sakramente het waarvan die huwelik een is, is later ook by die konsilie van Trent (1545 – 1563) so bevestig en aanvaar. “The council of Trent did not take up the question of marriage until its last session in 1563, but when it did, it attempted to vindicate both the sacramentality of marriage and the Church’s right to regulate it” (Martos, 1981:437).

Sedert die ontstaan van die teorie dat die huwelik ‘n sakrament is, was en is daar nog steeds ‘n aantal vrae wat gedurig dié debat oorheers het. Hierdie vrae is: Wat is ‘n huwelik? Wat is die doel van die huwelik? Watter daad of dade bring ‘n huwelik tot stand? Wat word verstaan onder die begrip sakrament? In watter sin is die huwelik ‘n sakrament? In watter stadium van die huwelik ontvang dit sakramentele karakter? Wat is die verhouding tussen die huwelik as sakrament en die Katolieke Kerk asook die verhouding tussen die sakramentele teologie en die kerklike wetboek wat huwelike reguleer (Canon law of marriage) en die status huwelikslowe teenoor die selibaat en maagdelikheid.?

‘n Aantal teoloë, kerkleiers en kerklike wetboekjuriste het die vraag wat ‘n huwelik is probeer definieer. Hulle is, onder andere: Hugh van St Victor; Gratianus, Pieter Lombaard, Gregorius IX, Duns Scotus.

Die definisie van Hugh van St. Victor lui:

“What else is marriage but the legitimate association between a man and woman, an association in which each partner owes (debt) himself to the other by virtue of equal consent? This owing can be considered in two ways, that one reserves oneself for the spouse and that one not refuse oneself to the spouse. That is, he reserves himself in that after giving consent, he does not go now to another union. He does not refuse himself in that he does not separate himself from that mutual association of one with the other” (Mackin, 1982:155).

Uit hierdie stelling is daar 'n paar punte wat duidelik na vore tree. Die eerste is dat dit 'n wettige assosiasie is tussen 'n man en vrou. Die slotsom waartoe hier geraak word, is dat die huwelik 'n kontrak is. Die tweede punt wat hier afgelei word, is dat die toestemming tot 'n huwelik van beide op gelyke grondslag moet geskied. Hieruit is dit verder duidelik dat 'n huweliksassosiasie slegs tussen een man en een vrou aangegaan kan word. Met ander woorde, dit dui op 'n monogamie. Verder is in hierdie stelling ook opgesluit dat hierdie band wat aangegaan is, nie verbreek kan word nie.

Gratianus, 'n kerklike wetboek juris van die tydperk 1140, stel sy standpunt oor wat 'n huwelik is op die volgende wyse: “... But an antecedent intent to contract marriage and the exchange of consent, has this effect, that in the losing of her virginity, or in her intercourse, a woman is said to marry her husband or to celebrate her marriage.” (Mackin, 1982:160). Die verstaan van Gratianus se siening kom daarop neer dat die daad van huweliksinstemming aan mekaar belowe, gevolg deur seksuele omgang, 'n huwelik tot stand bring. Hierdie standpunt het egter die gevaar geloop dat huwelike wat wettig voltrek was en waarbinne daar nog geen seksuele omgang plaasgevind het, nie as volwaardig beskou was nie. “Such a marriage can be dissolved; only a marriage ratified and completed by subsequent intercourse cannot be” (Mackin, 1982:160-161).

Pieter Lombard (115 – 118) het in sy werk die volgende definisie oor die huwelik die lig laat sien : “Marriage therefore, or matrimony, is the marital union between persons legitimate according to the law, who persevere in a single sharing of life” (Mackin, 1982:167). Die kontraktuele aspek van die huwelik kom sterk na vore in Lombard se stelling. Verder wys die stelling ook daarop dat dit monogamies is, dit is 'n lewe wat gedeel word tussen een man en een vrou. Hierdie lewensverhouding is iets waarin volhard word aangesien dit 'n permanente vereniging is. Die konsilie van Trent het

die definisie oor die huwelik soos volg saamgevat: "Matrimony is the conjugal and legitimate union of man and woman which is to last during life" (Mackin, 1998:198).

Die volgende vraag wat ook 'n groot rol gespeel het en nog steeds speel met betrekking tot die huwelik as sakrament, is die doel van die huwelik. Die eerste persoon wat die vraag beantwoord het, was Augustinus. In sy werk "The Goods of Marriage," volgens Reynolds (1994:254), is Augustinus van mening "that God made marriage for the sake of procreation and the proper purpose of marriage now is to provide a remedy for lust" (Hill, 1996:13).

Die Tweede Vatikaanse konsilie (1962 – 1965) het hierdie standpunt herbevestig alhoewel daar enkele byvoegings gemaak is. "Thus on the one hand the Council reasserted that by their very nature, the institution of matrimony and conjugal love are ordained for the procreation and education of children" (Martos, 1981:445). Die standpunt van Augustinus is in die Katolieke kerklike wetboek, 1917 opgeneem en lees : "The primary end of marriage is the procreation and education of offspring; the secondary end mutual help and the remedy of concupiscence" (Carmody, 1985:31). Binne Katolieke kringe is daar heelwat kritiek teen hierdie standpunt.

"The council's emphasis on conjugal love in marriage shifted the emphasis away from what had formerly been the dominating purpose of marriage, the procreation of children. This change of emphasis was most certainly welcome in Western contemporary society, where having a large number of children is often not the central concern. At the same time, the Council made no mention of "romantic love", which seems to be the major factor in the decision to get married today". It would seem that any reformulation of the theology of marriage would have to take romantic love into consideration" (Hill, 1996:11 en 12).

Daar is self diegene wat meen dat die primêre doel van die huwelik nie kinders en hul opvoeding is nie, maar die persoonlike groei van die egmaats.

"The primary purpose of marriage was the personal fulfillment and mutual growth of the spouses which occurred not only through their sexual relations, but through all the interpersonal relations of their married life. Children were thus secondary to the meaning and purpose of marriage and even though they were to be loved and nurtured for their own sake, neither children nor the absence of children affected the primary meaning of marital and sexual union" (Martos, 1981:444).

Genoemde argument het sterk na vore gekom tydens die Tweede Vatikaanse konsilie, maar is verwerp;. "... Various Vatican offices reaffirmed the doctrine that the primary purpose of marriage was the begetting and raising of children" (Matos, 1981:444).

'n Ander vraag wat in hierdie sakramentele teologie geopper was, is watter daad of dade bring 'n huwelik tot stand? In antwoord op hierdie vraag, het daar verskillende standpunte na vore gekom. Die een is dat die daad van huwelikstoestemming wat die bruid en die bruidegom aan mekaar voorsê, 'n huwelik tussen hulle tot stand bring (Viscuso and Willumsen, 1994:278). Hierteenoor was daar die standpunt dat seksuele omgang tussen die pasgetroude paar na aflegging van die huwelikstoestemming, 'n huwelik tot stand bring (Mackin, 1981:149 – 151). Die benadering dat seksuele omgang na aflegging van die huwelikstoestemming 'n volwaardige huwelik daarstel, het ander twispunte opgelewer. By huwelike waar daar nog geen seksuele omgang plaasgevind het nie, was ontbinding van so 'n huwelik nie 'n probleem nie. "However, until their first intercourse, the marriage is incomplete and can therefore be dissolved" (Mackin, 1981:172). Gratianus sluit hierby aan as hy in sy teorie oor watter daad of dade 'n huwelik tot stand bring, twee aspekte beklemtoon. Brundage skryf:

"An attentive reading of this section makes it clear that Gratian considered marriage came into being, not as the result of a single action, but rather as two stage process. He distinguished between the initiation of marriage, when the parties exchanged words signifying consent to marry one another and the completion or perfection of marriage through sexual consummation. Both steps were necessary in order to create a binding marriage" (1987:235).

Met verloop van tyd het daar in die beantwoording van dié vraag nog standpunte opgeduik wat die saak verder gevoer het as bloot die huweliksinstemming en die eerste daad van seksuele omgang. "... the consensus de futuro and the *consensus de praesenti*. Both are consents to marriage, but the *consent de futuro* establishes only the betrothal and not the marriage itself, even when it is made under oath. What creates the marriage is the separate *consent de praesenti*, and it creates it before and separately from intercourse. This consent is essential and, if made freely, suffices by itself to create the marriage. The *consent de futuro* followed by intercourse, with the consent *de praesenti* omitted, cannot create the marriage. The *consent de praesenti* by itself and even with the subsequent intercourse, makes any other attempt at marriage invalid. What the *consent de futuro* does, to get the

nomenclature correct, is to make fiancés of man and woman. The *consent de praesenti* makes them spouses” (Mackin, 1981:165).

By die Tweede Vatikaanse Konsilie is aanvaar dat die wedersydse huweliks-toestemming wat die voornemende paar tydens die seremonie aan mekaar doen, ‘n huwelik tot stand bring. Hierdie wedersydse huwelikstoestemming word ook genoem “a conjugal covenant of irrevocable personal consent” (Mackin, 1981:268).

Die begrip sakrament in katolieke kringe het sy spore onuitwisbaar gelaat. Binne die kerk is daar ‘n bepaalde verstaan van die begrip. Kilmartin (1989:527) skryf in hierdie verband: “It is this understanding of sacrament that grounds the Catholic Church’s selfidentification as the “Church of the sacraments” Sacraments are constitutive elements of the Catholic Church to the extent that without them, the Catholic Church would cease to exist.” Die Konsilie van Trent het volgens Boff (1973:18) die begrip so geformuleer: “een sacrament is die zichtbare vorm van die onzichtbare genade, begiftigd met die macht te heiligen (DS 1639)”. Kilmartin (1989:545) sluit hierby aan as hy sê: “a sacrament is an outward sign of the inward working of the grace signified, instituted by Jesus Christ (1985:545). Die beskrywing wat Möller (1976:11) gee, lees:

“‘n Sakrament is ‘n sigbare afbeelding en heilige handelinge deur die Here Jesus ingestel, om sekere kardinale heilswaarhede op ‘n treffende wyse aan die mens tuis te bring en ‘n middel waardeur die mens in geloofs-gemeenskap met God tree. Die sakrament is, in ander woorde, net ‘n ander wyse om getuie te lewer van wat die Woord reeds sê en ‘n middel waardeur die gelowige uitdrukking gee aan sy geloof in God en sy vereenselwiging met Christus.”

Met die huwelik as sakrament is daar egter die probleem dat dit nie deur Jesus tydens sy aardse bediening ingestel is nie, maar reeds voor Jesus se koms na die aarde bestaan het terwyl die sakramente van die doop en heilige nagmaal deur Jesus ingestel is.

Die Katolieke verstaan van die begrip sakrament kom daarop neer dat dit die mens in ‘n breë sin van sy menslike bestaan in die godsdiens raak (Tetlow en Tetlow, 1983:163). Macquire (1997:1) stel dit as volg: “Perhaps the goal of all sacramentality and sacramental theology, is to make the things of this world so transparent that in them and through them we know God’s presence and activity in our very midst and so experience his grace.” Die begrip sakrament speel so ‘n belangrike rol binne dié

kerk dat daar by party teoloë in die kerk selfs sprake is dat die kerk en ook Jesus sakramente van God is wat aan die mensdom gegee is (Kilmartin, 1989:527-530; Macquire, 1997:34).

Vir eeue is die debat al aan die gang oor wat is 'n sakrament en wat is nie. Die probleem word vererger deur die feit dat die woord sakrament egter nie self in die Bybel voorkom nie. Die enigste plek waar die woord sakrament voorkom, is in die Latynse vertaling van die Nuwe Testament waar dit in Efesiërs 5:32 'n vertaling is van die Griekse word "*mysterion*" (Kasper, 1980:30; Reynold, 1994:282–3). Berkouwer sê in hierdie verband: "It is clear that Paul does not speak in Ephesians 5 of what we now call sacraments. The word "*mysterion*" is used in various contexts in the New Testament and it certainly does not have the meaning of our sacraments (1969:27).

Die rede waarom die huwelik as 'n sakrament beoefen word, lê opgesluit volgens die Katolieke Kerk in die skrifgedeeltes in Efesiërs 5:21–33 wat die huweliksverhoudings tussen man en vrou stel as 'n voorbeeld van die verhouding tussen Christus en Sy Kerk.

"The sacramentality of marriage emerges from Ephesians 5:22, if above all on the basis of a number of suppositions. These are the total self-giving of the person that takes place in marriage implies a relationship with God as the ground and the aim of this self-giving, that Christ included marriage in the Christian order that the relationship involved in marriage is different from other relationships between beings; that, wherever fundamental signs that are intimately connected with life of Christians and the Church exist and there point to the reality of grace, such signs cannot, within the new covenant, be empty and meaningless; that every community of Christians in Christ includes a making present of Christ and therefore of the Church, with the result that this can also be said especially of the smallest community in Christ, namely marriage" (Kasper, 1980:31).

Die sakrament is nie net iets wat aan die huwelik toegevoeg word nie, die huwelik self is 'n sakrament wanneer dit uit 'n christelike geloofsperspektief gesien word. Die sakramentele aard van die huwelik beteken dat elke faset en aspek van die menslike huwelik 'n bonatuurlike dimensie verkry. Dit geld veral vir die liefde. Die huwelik is die plek waar God se liefde sigbaar word in die wedersydse liefde wat die egpaar vir mekaar het en ook openbaar aan hulle kinders en die kinders teenoor die ouers. Hierdie liefde is begenadigde liefde (Boff, 1973:25; Callaghan, 1970:101; Tetlow en

Tetlow, 1983:177; Thomas, 1983:182-186). Die standpunt dat die huwelik 'n sakrament is, het tot gevolg gehad dat die Katolieke Kerk die huwelik onder sy jurisdiksie en beheer geplaas het. Weens die sakramentele karakter van die huwelik, is toe geredeneer dat die huwelik nie onder burgerlike reg kan sorteer nie, maar onder die kerk.

Die vraag watter optrede verleen aan 'n huwelik sakramentele karakter, het 'n aantal antwoorde opgelewer. Die eerste is dat die eerste seksuele omgang tussen man en vrou dit tot gevolg het. Gratian sê: Consummation transformed the union into a sacrament and hence made it indissoluble ... But if the marriage had been consummated by even a single act of sexual intercourse, then it remained binding even if one partner subsequently became impotent" (Brundage, 1987:236). Dan was daar diegene wat van mening was dat die priester wat tydens die seremonie optree, dit doen. 'n Ander standpunt is dat die huweliksinstemming wat wedersyds deur die huweliksmaat afgelê word, die sakramentele karakter tot stand bring.

"Hugh saw two distinct institutions of marriage, separated in time, but at each institution made a sacrament ... But this institution intended also that marriage fulfill its officium through sexual intercourse. By doing this, it could also and subsequently, become the sacrament of the relationship between Christ and the Church ... Thus with the second institution, there comes an addition to the officium given marriage in the first, in that the healthy procreation (belonging to the first) becomes also the remedium (belonging to the second) (Mackin, 1982:156 en 157).

Wat die tweede siening betref, sê Palmer (1963:97):

"Since sacrament and contract are identified in a marriage between two baptized Christians, the contracting parties are the ministers of the sacrament. The priest is present as the principal witness and as the minister of the blessing, which is a sacramental and not part of the sacrament. Bride and groom are the ministers of grace to each other."

Teenoor hierdie standpunt is daar diegene wat die teenoorgestelde voorgestaan het, naamlik dat die priester die bedienaar van die sakrament aan die huwelik is want so is dit ook die geval met al die ander sakramente. Ten spyte van genoemde argument, staan dit in die katolieke kerk se wetboek (Canon law of marriage) dat die wedersydse huwelikstoestemming wat die egpaar aan mekaar doen, die

sakramentele karakter van die huwelik tot stand bring (Martos, 198:430; Vicuso and Willumsen, 1994:277).

Die volgende punt wat aangesny word, is die verhouding tussen dié kerk se sakramentele teologie en die kerklike wetboek wat huwelike reguleer (Canon law of marriage). Een van die redes waarom die Katolieke sakramentele model so 'n sterk invloed in die Westerse lande gehad het, is as gevolg van die feit dat dié model 'n teologiese sowel as 'n wettiese model is. Teologiese formulerings oor die huwelik is ingevoeg in die kerklike wetboek soos dit beslag gevind het by konsilies en deur pouslike uitsprake. Daar het voortdurend 'n kruisbestuiwing tussen teologie oor die huwelik en die wetboek oor die huwelik plaasgevind (Witte,1997:30).

Die wetboek rakende die huwelik bepaal watter huwelike sakramenteel is en watter nie. "Consequently a valid marriage contract cannot exist between baptized persons without its being by that very fact a sacrament" (Wood, 1987:279). Hiervolgens beteken dit dat gedoopte lede van die Katolieke Kerk se huwelike sakramente is. In hierdie geval moet beide man en vrou gedoopte lede wees. Viscuso en Willumen (1994:276) skryf: "A marriage between two non-baptized people is, though valid, always a natural non-sacramental marriage. A marriage between two baptized Roman Catholics is, when valid, necessarily a sacramental marriage". 'n Huwelik tussen 'n gedoopte katoliek en 'n nie-gedoopte katoliek of ongelowige is nie 'n sakrament nie.

Die kwessie dat slegs die doop nodig is om 'n huwelik sakramentele karakter te gee, word in sommige Rooms-Katolieke kringe ernstig bevraagteken. Die argument wat hier aangehaal word, is dat gedoopte lede belydende katolieke moet wees. Hulle lewe moet spreek van geloof in Christus soos deur die Katolieke Kerk voorgehou en geleer word. Lawler (1991:715-719) skryf: "Is the personal faith of the participant, that is the marrying couple, necessary for the validity of the sacrament of marriage? The theological answer to the foundational question is beyond any doubt, "yes". ... It is for the validity of sacramental signification that the faith of the participant is required ... Personal faith, therefore, enters into essence of valid sacramentality as the necessary personal complement in the signification and conferral of grace."

Die kerklike wetboek gee ook dié Kerk se nuutste definisie wat die huwelik is. "The marriage covenant, by which a man and a woman establish between themselves a partnership of their whole life, and which of its very nature is ordered to the well-being of the spouses and to the procreation and upbringing of children, has, between the baptized, been raised by Christ the Lord to the dignity of a sacrament" (Macking,

1983:487). Die wetboek wys verder daarop dat die eienskappe van die huwelik eenheid en ontbindbaarheid is (Mackin, 1983:487).

Die bespreking van die huwelik as sakrament is by verskeie konsilies oor die jare van verskillende kante bespreek en benader. Een hiervan is dat die huwelik 'n vennootskap is. Die verwysing na die huwelik as 'n vennootskap is volgens Roberts(1996:125-128) 'n dramatiese verskuiwing weg van die eeu-oue patriagale standpunt van die huwelik waar die man die meerdere en die vrou die mindere is. Die woord vennootskap impliseer wedersydse aanvaarding op gelyke grondslag van mekaar, die verwerping van seksistiese houdings.

Gedurende 'n sekere tydperk in die geskiedenis van die Roomse-Katolieke Kerk, is daar die standpunt gehuldig dat die huwelik ondergeskik en minder waarde het as die selibaat of 'n lewe van maagdelikheid. Die huwelik, so is gesê, is slegs bedoel vir diegene wat met seksuele swakhede sukkel. Daar is geredeneer dat die selibaat van priesters en die maagdelike leefwyse van nonne, hulle in 'n hoër geestelike posisie plaas as diegene wat getroud is (Mackin, 1982:93-95; Witte, 1997:24). Brundage (1987:214) skryf in hierdie verband:

“ The campaign against clerical marriage and against clerical sexuality generally was based upon both doctrinal and practical consideration. The doctrinal underpinnings of the campaign rested upon the familiar notion that sex was both impure and sinful. The married cleric who engaged in the sordid delights of the bedchamber, sullied himself and the sacred mysteries. Those who officiated at the altar, reformers believed, must avoid carnal joy. The cleric who succumbed to fleshly temptation, even with the wife to whom he was legitimately married, became impure and his impurity contaminated every liturgical action he performed; sullied the sacred vessels he touched and defiled the sacred words that he spoke.”

Daar is in sover in hierdie proefskrif met betrekking tot die Katolieke Kerk heelwat gesê oor die huwelik, daar sal nou oorgegaan word om te kyk wat dié kerk doen sover dit huweliksvoorbereiding en –verryking betref.

2.2 Huweliksvoorbereiding en –verryking by die Katolieke

Wat huweliksvoorbereiding betref, is daar by die Katolieke Kerk 'n eenvormige program wat deur die kerk voorsien en gevolg word. Die dokument waarin die

program verskyn is aan die navorser deur die streekkantoor van die Katolieke Kerk verskaf op aanvraag.

Vervolgens word daar nou na die dokument gekyk. Die titel van die dokument is: "Evenings for the engaged." Die dokument bewat ses temas met negentien onderwerpe wat verband hou met elk van die temas. Hierdie negentien onderwerpe word dan oor negentien aande drie aande per week, aangebied met die uitsondering dat die sesde en laaste tema wat oor vier aande strek. Elke aand word dus een onderwerp behandel. Die ses temas met hulle onderskeie onderwerpe is:

1. Looking at marriage together (Tema)

- a) Images of marriage. Onder hierdie onderwerp word die verskillende opvattinge wat verloofdes oor die huwelik het, behandel. Van die opvattinge is wat in die ouerhuis by die gesin van herkoms geleer is. Dan is daar ook dit wat deur die media oorgedra is en dit wat in gesprekke met ander opgedoen is.
- b) Ways of looking at love. Hier word behandel dit wat onder die begrip liefde verstaan word. Liefde as 'n emosie en die romantiese kant van liefde word bespreek en dat om lief te hê 'n besluit is en nie gebaseer is op emosies nie.
- c) Ways of living marriage. Hier word bespreek wat bekend staan as "The settle-down marriage" This means settling into a pattern of taking each other and love for granted" (Dokument, 2001:6). 'n Punt wat ook by die onderwerp aangesny word, is die "getroude enkeling" Die getroude enkeling is 'n getroude persoon wat voel, dink en optree soos een wat nog steeds enkel en ongetroud is. Laastens word daar na die gesonde en funksionele huwelik gekyk.

2 Ways to communicate love (Tema)

- a) Communication: key to intimacy Hier word behandel die kommunisering van jouself aan jou maat wie jy is en hoe jy voel en dink.
- b) Listening for love. By hierdie onderwerp word luistervaadigheid bespreek
- c) Arguments and conflicts. Konflikhantering in die huwelik kom hier aan die orde

3 Images of God and married love (Tema)

- a) My relationship with God. Verloofde pare se persoonlike verhouding met God is hier die besprekingspunt
 - b) God's plan for us. Hier gaan dit oor wat God se plan met die huwelik as instelling is vir elke paar wat daartoe toetree.
 - c) And you shall leave your father and mother. By hierdie gedeelte word verloofdes daarop gewys dat die huwelik vir volwassenes is. Dit gaan hier oor huweliksvolwassenheid.
- 4) Sexual expression of married love

- a) Speaking of sex. Seksualiteit, seks is kommunikasie word in die onderwerp aangesny.
- b) Intimacy and sexual love. Seksuele intimiteit by mans en vroue word hier behandel.
- c) Life – giving. Kinders en gesinsbeplanning is aan die orde by hierdie onderwerp. Hier word veral gewys op die Katolieke Kerk se standpunt met betrekking tot gesinsbeplanning.
- 5) The sacrament of matrimony (Tema)
 - a) The faith community. Die Katolieke Kerk en soos wat dié kerk die huwelik as sakrament verstaan, is die punt van bepreking hier.
 - b) To love as Jesus loves. Die liefde wat Christus vir sy kerk het, word hier behandel onder die punte dat Sy liefde permanent, getrou, vergewensgesind en eksklusief is teenoor Sy kerk.
 - c) Marriage or matrimony. Hier gaan dit oor wat die verskil is tussen “marriage and Matrimony” soos gesien vanuit ‘n Katolieke oogpunt.
- 6) The journey ahead: directions and detours (Tema)
 - a) Divorce. Die betekenis van egskeiding, die risikos hieraan verbonde en waarskuwingstekens word hier aan verloofdes voorgehou.
 - b) Split – level marriage. Dit gaan hier oor ‘n huwelik tussen ‘n belydende, meelewende en aktiewe Katoliek en ‘n persoon wat ook ‘n Katoliek is, maar as ‘n onaktiewe lid beskryf kan word. Verloofdes word hier daarop gewys dat sulke huwelike as “gemengde huwelike” beskou word. Die hoofpunt wat hier ter sprake is, is dat Katolieke nie juis aangemoedig word om met nie-katolieke te trou nie.
 - c) Our wedding. Die beplanning van die troue geniet hier aandig en ook wat ‘n Katolieke troue alles behels.
 - d) Our honeymoon. Die wittebrood en dit wat hiermee gepaard gaan word ook aangeraak in die laaste sessie.

Oor huweliksverryking was daar egter nie materiaal beskikbaar wat aan die navorser oorhandig kon word nie. Om die rede kan daarvoor hieroor niks gesê word nie.

Die volgende teologiese teorie oor die huwelik en huweliksvoorbereiding en – verryking wat aan die orde kom, is die Lutherse Kerk s'n. Daar sal dus nou hierna gekyk word.

2.3 DIE HUWELIK AS 'n SOSIALE STAAT - LUTHERSE KERK

Die standpunt dat die huwelik 'n sosiale staat is, het ontstaan in reaksie teen die Rooms Katolieke Kerk se sakramentele model van die huwelik. Vandaar die

benadering dat die standpunt grootliks daarop gefokus is om die Rooms Katolieke standpunte te weerlê. In hierdie proses poog die standpunt om 'n eie model oor die huwelik daar te stel (Witte, 1997:51).

In hierdie gedeelte sal daar na enkele belangrike punte gekyk word wat deur die sosiale huweliksmodel voorgestaan word. Die punte is : (1) Die huwelik as instelling van God; (2) Die huwelik as sosiale staat; (3) Die doel van die huwelik; (4) Die huwelik en die selibaat of maagdelikheid; (5) Wie mag nie tot 'n huwelik toetree nie; (6) Die gronde vir egskeidings; (7) Die proses wat gevolg moet word vir die aangaan van 'n huwelik.

Met betrekking tot die huwelik as instelling van God, word daar in hierdie teorie gefokus op Genesis 1:27-28 en 2:18-24. Volgens Genesis 1:27-28 is die huwelik deel van die skeppingsorde met 'n opdrag. Hieraan is elke mens dan verplig om deel te hê. "Hence, as it is not within my power not to be a man, so it is not my prerogative to be without a woman. Again, as it is not in your power not to be a woman, so it is not your prerogative to be without a man. For it is not a matter of free choice of decision but a natural and necessary thing, that whatever is a man must have a woman and whatever is a woman must have a man" (Brandt, 1976:18).

Oor die gedeelte in vers 28 wat lui: "wees vrugbaar en vermeerder" is Luther van mening dat dit meer as net 'n opdrag is, dit is 'n goddelike ordinansie wat geen mens mag verhinder of ignoreer nie. Dit is net so belangrik soos die feit dat 'n man 'n man is en belangriker as slaap, stap, eet, drink en die ontladingsfunksies van die liggaam.

"It is a nature and disposition just as innate as the organs involved in it. Therefore, just as God does not command anyone to be a man or a woman but creates them the way they have to be, so he does not command them to multiply but creates them so that they have to multiply. And wherever men try to resist this, it remains irresistible nonetheless and goes its way, through fornication, adultery and secret sins, for this is a matter of nature and not of choice" (Brandt, 1976:19).

Alhoewel Luther van mening is dat die huwelik as skeppingsordinansie iets is wat bedoel is vir alle mense, gee hy toe dat daar wel diegene is wat deur God in hierdie verband vrygestel is, volgens die aanhaling in Mattheus 19:12 "Want daar is persone wat onbekwaam is om te trou, wat van die moeder-skoot af so gebore is en daar is persone wat deur mense onbekwaam gemaak is en daar is persone wat hulleself onbekwaam gemaak het ter wille van die koninkryk van die hemele." Hieroor sê

Luther: "Apart from these three groups, let no man presume to be without a spouse and whoever does not fall within one of these three categories, should not consider anything except the estate of marriage otherwise it is simply impossible for you to remain righteous" (Brandt, 1976:18-19).

Wat Genesis 2:18-24 in verband met die huwelik as instelling betref, sluit Luther aan by sy standpunt van Genesis 1:28 wat sê dit gaan oor die voortplanting van die menslike ras. Oor die aanhaling "dit is nie goed dat die mens alleen is nie," sê Luther: "My answer is that God is speaking of the common good of that of the species, not of personal good. The personal good is the fact that Adam had innocence but he was not yet in possession of the common good which the rest of the living beings who propagated their kind through procreation had. For so far Adam was alone, he still had no partner for that magnificent work of begetting and preserving his kind. The good in this passage denotes the increase of the human race" (Pelikan, 1958:115-116). Volgens Luther is dit dan die primêre rede waarom dit nie goed was dat Adam alleen was nie. Na die sondeval het daar egter sekondêre redes bygekóm. Van toe af is 'n vrou nie net bedoel vir voortplanting nie, maar vir baie ander redes.

"Today, after our nature has become corrupted by sin, woman is needed not only to secure increase but also for companionship and for protection. The management of the household must have the ministration of the dear ladies. In addition – and this is lamentable – woman is also necessary as an antidote against sin." (Pelikan, 1958:116).

Die siening dat die huwelikslewe dien as 'n beskerming en voorkoming teen seksuele sonde, skets die negatiewe prentjie dat die mens aan sy seksuele drange oorgelewer is. Oor die seksdrange kan daar nie beheer uitgeoefen word nie, daarom is almal verplig om te trou. Dit is egter nie korrek nie. Die mens beskik deur die genade van God oor die vermoë om haar/hom seksueel te kan beheer. Die tragedie is egter dat sommige dit nie doen nie. Daarom word dit selfs gevind dat getroudes seksueel buite die huwelik aktief is.

Wat die tweede punt betref, naamlik dat die huwelik 'n sosiale staat is, gaan dit vir Luther en sy volgelinge hier meer teen die standpunt van die sakramentele karakter van die huwelik. "Know therefore that marriage is an outward, bodily thing like any other worldly undertaking. Just as I may eat, drink, sleep, walk, ride with, buy from, speak to and deal with a heathen, Jew, Turk or heretic, so I may also marry and

continue in wedlock with him" (Brandt, 1976:25). Die feit dat die huwelik 'n sosiale aangeleentheid is, bepaal dan ook dat dit iets is wat deur die aardse wette beheer moet word en nie deur kerkwette soos die kerklike wetboek (Canon law) nie. Luther stel dit: "No one can deny that marriage is an external, worldly matter, like clothing and food house and property, subject to temporal authority, as the many imperial laws enacted on the subject prove" (Schultz en Lehman, 1976:265). Luther sê verder: "Since marriage and the married estate are worldly, it behooves us pastors or ministers of the church not to attempt to order or to govern anything connected with it but to permit every city and land to continue its own use and custom in this connection: (Leupold en Lehman, 1979:111).

Die aanname dat die huwelik 'n sosiale staat is, beteken nie dat dit geen godsdienstige of geestelike betekenis het nie. Die feit is egter dat daar van diegene wat tot die huwelik toetree, verwag word om dit met die regte gesindheid te doen en om Bybelse beginsels in die huwelikslewe toe te pas (Atkinson en Lehman, 1966:13). Want om getroud te wees, is 'n eerbare en 'n God behaaglike saak. "Therefore we, who are christians and children of God through faith in Christ, should also honor, uphold, cherish and esteem the marriage estate" (Doberstein en Lehman, 1980:364). Buker, 'n Gereformeerde tydgenoot van Luther, stem hiermee saam as hy sê:

"How important it is for the decency and well-being of the commonwealth that matrimony be contracted and revered according to the will of Christ and not dissolved without a just cause. Who would not understand this? For unless that first and most sacred union of man and woman is established in a holy way, so that household discipline flourishes among the spouses according to God's precept, how can we expect a race of good men" (Pauck, 1983:316).

Ofskoon die huwelik deur Luther en Buker as 'n sosiale aardse orde beskou is, is die huwelik tog 'n instelling wat deur die Woord van God ondersteun word. Die huwelik het 'n beter skriftuurlike fondasie as monnikskap (Leupold en Lehman, 1979:112).

Deur te verwys na die huwelik as 'n sosiale staat, het Luther en die hervormers dit ten doel gehad om die standpunt te weerlê dat die huwelik 'n sakrament is. Vir Luther is die huwelik nie 'n sakrament nie aangesien die huwelik nie so 'n instelling is nie en ook dat dit nie die funksie verrig wat deur sakramente wel verrig word nie. Alle huwelike beklee gelyke status ongeag of die egpare gelowiges of ongelowiges is. Die huwelike van gelowiges is nie heiliger as dié van ongelowiges nie. Toe God

die huwelik ingestel het, het Hy dit gedoen as 'n aardse instelling en geensins bedoel dat dit moet dien as enige teken wat reiniging besit en oordra nie (Wentz en Lehman, 1980:92).

Oor die doel van die huwelik sluit Luther en die ander hervormers aan by die Rooms-Katolieke standpunt. Die doel van die huwelik is om kinders voort te bring en hulle in die Woord van God te skool en op te voed.

“... after God had made man and woman he blessed them and said to them, “Be fruitful and multiply” Gen.1:28). From this passage we may be assured that man and woman should and must come together in order to multiply ... This word which God speaks, “Be fruitful and multiply”, is not a command. It is more than a command, namely, a divine ordinance which is not our prerogative to hinder or ignore” (Brandt, 1976:18).

Hieruit kan dus afgelei word dat 'n huwelik waarin egpare met opset weier om kinders voort te bring, strydig is met die doel van die huwelik. “The daily birth and arrival of all men proves that God wants His creation and ordinance, the holy estate of matrimony, to be maintained in that little men and women are born and begin to grow up every day” (Doberstein en Lehman, 1980:358).

Die tweede doel wat die huwelik volgens hulle dien, is dat dit voorkoming bied teen seksuele sonde. Hierdie tweede doel het egter ter sprake gekom na die sondeval. “Today, after our nature has become corrupted by sin, woman is needed not only to secure increase but also for companionship and for protection. ... Therefore we are compelled to make use of this sex in order to avoid sin. It is almost shameful to say this, but nevertheless it is true. For there are very few who marry solely as a matter of duty” (Pelikan, 1958:116).

Ofskoon genoemde twee punte korrek is, is daar ook nog ander aspekte wat as deel van die doel van die huwelik na vore tree. In die huwelik gaan dit oor kameraadskap. Die uitdrukking : “dit is nie goed dat die mens alleen is nie het ook betrekking hierop. “Marriage was established because Adam was alone and that was not good. Companionship therefore is the essence of marriage” (Adams, 1980:4).

Die volgende punt wat sterk deur die voorstanders van hierdie teorie aangespreek word, is die stelling dat die selibaat of maagdelikheid 'n meer geestelike leefwyse as die huwelikslewe is. Volgens hierdie siening is die huwelik ofskoon dit 'n sakrament is, ondergeskik aan die selibaat. “One should not regard any estate as better in the

sight of God than the estate of marriage. In a worldly sense, celibacy is probably better, since it has fewer cares and anxieties. This is true, however, not for its own sake but in order that the celibate may better be able to preach and care for God's word, as St Paul says in 1Corinthians 7 : 32-34. It is God's word and the preaching which make celibacy – such as that of Christ and Paul – better than the estate of marriage. In itself, however, the celibate life is far inferior” (Brandt, 1976:47).

Luther maak die volgende onderskeiding met betrekking tot die huwelik en die selibaat deur te sê die huwelik is 'n algemene gawe wat deur God aan alle mense tot hulle beskikking gestel is, terwyl die selibaat 'n spesiale gawe is wat deur God slegs aan sekere persone gegee is (Oswald, 1973:11 en 26). Diegene wat nie die spesiale gawe van God ontvang het nie, moet nie uit eie krag dit aanpak nie. Die gevolg is mislukking en sonde. “Such persons are rare, not one in a thousand, for they are a special miracle of God. No one should venture on such a life unless he be especially called by God, like Jeremiah 16 : 2 or unless he finds God's grace to be so powerful within him that the divine injunction, “Be fruitful and multiply”, has no place in him” (Brandt, 1976:21).

Geen mens kan volgens Luther aan die feit ontkom dat God die mens geskape het met die doel om in 'n huweliksverhouding te leef met iemand van die teenoorgestelde geslag waarin seksuele omgang 'n belangrike rol speel. Geen mens beskik oor die vermoë uit eie krag om sy seksuele drange te kan onderdruk of ignoreer nie (Brandt, 1976:45). Luther gaan verder en sê:

“It is certainly a fact that he who refuses to marry must fall into immorality. How could it be otherwise, since God has created man and woman to produce seed and to multiply? Why should one not forestall immorality by means of marriage? For if special grace does not exempt a person, his nature must and will compel him to produce seed and to multiply. If this does not occur within marriage, how else can it occur except in fornication or secret sins” (Brandt, 1976:45).

Watter staat (getroud of ongetroud) die belangrikste is, berus by die persone wat die keuse uitoefen oor een van die twee. Die keuse vir die huwelik is nie die enigste een wat op 'n sukses kan uitloop nie. Beide hierdie twee leefwyses kan, indien dit met die regte gesindheid, bedoeling en benadering aangepak word, geluk en sukses vir die betrokkenes oplewer.

Oor die kwessie wie mag nie met wie in die huwelik tree nie, is die fokus ook grootliks gerig op die Rooms Katolieke argumente. In hierdie geval het die Katolieke kerk agttien huweliksbeletsels gehad. Vir Luther was baie van hierdie beletsels nie skriftuurlik nie en het hy slegs dit wat skriftuurlik is, van toepassing geag. Die eerste beletsel handel oor bloedverwante. Hier trek Luther die lyn anders as wat die Katolieke dit gedoen het. Hier gebruik hy Levitikus 18 : 6-13 en sê dan ook: "From this it follows that first cousins may contract a godly and Christian marriage and that I may marry my stepmother's sister, my father's stepsister, or my mother's stepsister ... None of these persons is forbidden by God, for God does not calculate according to degrees, as the jurists do, but enumerates directly specific persons" (Brandt, 1976:23).

Die tweede huweliksbeletsel handel oor huweliksverwantskappe. Die Katolieke Kerk het hier vier grade wat van toepassing is. Dit het tot gevolg dat 'n persoon na die dood van sy vrou nie met iemand wat 'n bloedverwant van haar is, kan trou nie. Vir Luther was hierdie argument onskriftuurlik volgens Levitikus 18:14-18. 'n Derde beletsel waaroor Luther dit ongelukkig was, is die feit dat 'n gelowige nie met 'n ongelowige mag trou nie. Vir hom was die huwelik 'n sosiale staat soos enige ander sosiale aangeleentheid en het dit 'n persoon vry gestaan om sy/haar eie keuse hier toe te pas. Alhoewel dit seker korrek is om te redeneer dat die huwelikstap 'n persoonlike keuse is, is daar tog ernstige probleme wat ervaar kan word op godsdienstige en geestelike vlak waar die man of die vrou 'n ongelowige is.

Aan die ander kant kan ook geredeneer word dat huwelike, waar beide egmaats gelowiges is, ook nie probleemvry is nie. Huwelike tussen persone met verskillende godsdienstige en geloofsoortuiging, is iets wat egter nie aangemoedig moet word nie. Die kans dat sulke huwelike suksesvol sal wees, is skraal. "Research has further hypothesized that religious homogamy promotes marital satisfaction and stability. Evidence has indicated that if husband and wife have the same religious preference, divorce is less likely and marital satisfaction is somewhat higher" (Heaton en Pratt, 1990:191-192).

Oor persone wat tot die huwelik toetree, is Luther verder van mening dat die volgende ouderdomsgroepe van toepassing kan wees. "A young man should marry at the age of twenty at the latest, a young woman at fifteen to eighteen; that's when they are still in good health and best suited for marriage. Let God worry about how they and their children are to be fed" (Brand, 1976:48). Dit mag wees dat dit vir daardie tyd en omstandighede ideaal was om op so 'n ouderdom tot die huwelik toe

te tree. Vandag word persone met hierdie ouderdom beskou as nie huweliksgereed nie, met ander woorde, nie opgewasse vir die huwelikslawe nie.

'n Aangeleentheid wat ook deur Luther aangeraak word, is die proses wat gevolg moet word deur voornemende egmaats om tot die huwelik toe te tree. Die eerste stap is dat kinders die toestemming van hul ouers moet hê om te trou. Van ouers word dan in hierdie verband verwag om nie onredelik te wees en hulle kinders onnodig te verhinder nie. Aan die anderkant moet ouers ook nie hulle kinders dwing in 'n huwelik nie. ... "obedience to parents is so important that a child should not become engaged or marry without their knowledge and consent and that if this does occur, the parents have the authority to dissolve such a union. But now the parents are going too far in this direction. They are beginning arbitrarily to hinder and prevent their children from getting married and according to the incident you recently told me about, to compel them to marry someone they do not love" (Brandt, 1976:385-6). Bucer voer hierdie punt verder deur daarop te wys dat die belangrikheid van die huwelik so groot is dat nie net verwag word dat kinders hulle ouers hieroor moet raadpleeg en toestemming kry nie, maar ook die raad en leiding van geestelike leiers moet opsoek wat hulle oor die huwelik kan onderrig en adviseer soos wat dit God se Woord behaag (Pauck, 1983:321-323).

'n Punt wat nou aansluit by bogenoemde, is dat verlowings wat in die geheim aangegaan is, nie kan dien as 'n basis vir 'n huwelik nie. Met geheime verlowings word bedoel verlowings wat sonder die kennis en toestemming van ouers of voogde aangegaan is. Verlowings en troues is aangeleenthede wat in die openbaar moet plaasvind en bekend wees. "Because marriage is a public estate which is to be entered into and recognized publicly before the church, it is fitting that it should also be established and begun publicly with witnesses who can testify to it" (Schultz en Lehman, 1976:268).

Vervolgens word daar gekyk na die gronde vir egskeiding soos deur Luther voorgestaan. Hier word drie gronde aangedui. Die eerste is owerspel. Waar daar openbare bewyse bestaan dat owerspel plaasgevind het, kan die onskuldige party skei. Voordat die stap egter gevolg word, moet daar eers 'n poging tot versoening gewees het (Brandt, 1976:30, Schultz en Lehman, 1976:311). Die tweede grond is waar een van die egmaats weens liggaamlike omstandighede nie daartoe in staat is om aan die doel van die huwelik te kan voldoen nie soos vervat in Genesis 1 : 28 (Brandt, 1976:19-21). Die derde grond vir egskeiding is waar een van die egmaats die ander een huweliksvoorregte en –regte weier. Luther sê:

"Only first the husband should admonish and warn his wife two or three times and let the situation be known to others so that her stubbornness becomes a matter of common knowledge and is rebuked before the congregation. If she still refuses, get rid of her, take an Esther and Vasti, go as King Ahasuerus did (Esther 1:12; 2:17) (Brandt, 1976:33-34).

Dat 'n persoon kan skei op grond van weiering van huweliksvoorregte deur een van die huweliksmaats, het geen skriftuurlike grondslag nie. So 'n probleem moet pastoraal hanteer en opgelos word. Waar dit egter op 'n herhaalde wyse voorkom, moet ernstige optrede van die kerk se kant teen die betrokke oorweeg word. Egskeiding word nie aabeveel nie.

In die geval van verlating, maak Luther onderskeid tussen diegene wat weens werksomstandighede of omstandighede buite hulle beheer van die huis afwesig is en diegene wat opsetlik en weens onverantwoordelike optrede afwesig is. By eersgenoemde is egskeiding nie geregverdig nie. In laasgenoemde geval is daar egter 'n hele proses wat eers gevolg moet word voordat 'n egskeiding wel kan plaasvind (Schultz en Lehman, 1976:312-314). Waar die een egmaat liggaamlik so gestrem of siek is dat sy nie haar huweliksverpligtinge teenoor haar man kan vervul nie, is dit volgens Luther nie 'n rede tot egskeiding nie. Die argument dat so 'n man nie homself seksueel sal kan beheer nie en deur sy seksuele nood oorweldig sal word, word deur Luther verwerp. Luther sê: "But you may say : I am unable to remain continent. That is a lie. If you will earnestly serve your invalid wife, recognize that God has placed this burden upon you and give thanks to him, then you may leave matters in his care. He will surely grant you grace that you will not have to bear more than you are able." (Brandt, 1976:35). In 'n huwelik tussen 'n gelowige en ongelowige mag die gelowige nie van die ongelowige skei nie. Sou dit gebeur, moet die gelowige enkel bly vir die res van haar/sy lewe. Indien die ongelowige die een is wat skei, dan kan die gelowige weer trou. In gevalle waar oorspel die oorsaak is tot egskeiding, kan die onskuldige party weer trou (Brandt, 1976:32-35).

'n Punt wat ook vermelding verdien, is die man en vrou verhouding soos Luther dit sien. Volgens hom is die man die hoof en die vrou beklee 'n ondergeskikte posisie. Hierdie standpunt is gegrond op veral die feit dat die sondeval daartoe gelei het. Dit gaan hier oor wat in Gen. 3 : 16 staan : "... En na jou man sal jou begeerte wees en hy sal oor jou heers."

Nadat daar oor die huwelik binne die Lutherse Kerk tot hiertoe heelwat gesê is in hierdie proefskrif, sal daar nou oorgegaan word om te kyk wat die Lutherane doen in verband met huweliksvoorbereiding en –verryking

2.4 HUWELIKSVOORBEREIDING EN –VERRYKING BY DIE LUTHERANE

‘n Leraar van die Lutherse Kerk is deur die navorser genader ten einde materiaal te bekom wat dié kerk in huweliksvoorbereiding en –verryking aanbieding, gebruik. Hierop is aan die navorser meegedeel dat die Lutherse Kerk nie oor materiaal beskik wat aan predikante beskikbaar gestel word nie. Die predikante stel self hulle eie program op wat hulle in huweliksvoorbereiding en –verryking gebruik. Daar sal nou oorgegaan word om na so program wat aan die navorser oorhandig is te kyk. In hierdie stadium is dit belangrik om te noem dat die program waarna nou gekyk gaan word vir beide huweliksvoorbereiding en –verryking gebruik word.

Die program kom voor in die boek van Wright (1985) met die titel: "So you're getting married: the keys to building a strong and lasting relationship." In hierdie program word daar ‘n aantal temas met ‘n aantal onderwerpe behandel. Die temas en onderwerpe is:

1. Commitment to marriage (Tema)

- a) Marriage is a commitment. Onder hierdie onderwerp word bespreek wat ‘n “commitment” is en hoe om dit op die huwelik van toepassing te maak.
- b) Why get married? Die onderwerp behandel van die redes waarom mense tot die huwelik toetree.
- c) Marriage can meet your needs. Hier word ‘n aantal behoeftes wat onder verloofde pare voorkom, bespreek deur daarop te wys dat die doel van die huwelik juis is om die mens se behoeftes te vervul.

3 Commitment to love.

- a) Why do you love your partner? Die feit dat elke mens ‘n behoefte het om liefde te ontvang, word behandel en van die redes waarom daar liefde tussen egpare moet wees.
- b) Love in three forms. Met die drie vorms van liefde wat hier aangesny word, word die eros liefde, philia liefde en die agape liefde met verloofdes gesprek oor gevoer.

4 Commitment to change.

- a) Prepare for inevitable change. Verloofdes word hier daarop gewys dat dit in die huwelik gaan oor aanpassing en verandering op sekere gebiede indien huweliksgroei deur die pare as belangrik geag word. Die verskillende soorte insidente in die lewe wat aanpassing en verandering meebring, word dan ook behandel.

- 5 Commitment to understand yourself.
 - a) Building your self-concept. Die bou van 'n positiewe selfbeeld is hier die punt wat behandel word.
- 6 Commitment to evaluate expectations and develop goals.
 - a) Common marital expectations. Die alom bekende onrealistiese en onervulde verwagtinge wat onder voornemende egpare voorkom, word hier aangesny.
 - b) Changing your unfulfilled expectations. Hoe om onervulde verwagtinge te verander, word by hierdie onderwerp bspreek.
 - c) Setting goals. Om vir jou huwelik doelstellings daar te stel, word onder hierdie onderwerp beklemtoon. Stappe t.d. die opstel van 'n plan om huweliksdoelstellings na te streef, word aan verloofdes aangebied.
- 7 Commitment to make wise decisions
 - a) Evaluating your decision making. Die proses van besluitneming binne die huwelik kom hier aan die beurt.
- 8 Commitment to communication
 - a) Verbal and nonverbal communication. Die proses van effektiewe kommunikasie hetsy verbaal of nie-verbaal is die fokus van hierdie onderwerp.
- 9 Commitment to listen
 - a) Seven steps to better listening. Die onderwerp behandel luistervaardighede en die hindernisse tot die proses omgoed te luister.
- 10 Commitment to resolve conflict
 - a) What is conflict? Wat konflik is en hoe dit ontstaan, word hier gedek.
 - b) Dealing with conflict. Konflikhantering binne die huwelik is die fokus van hierdie onderwerp.
 - c) Resolving conflict. Hoe om konflik binne die huwelik op te los kom hier aan die beurt.
- 11 Commitment to build positive in-law relationships
 - a) Improving your in-law relationship. Die bou van gesonde skoonouers verhouding word onder hierdie onderwerp bespreek.

Die derde teologiese teorie oor die huwelik en huweliksvoorbereiding en -verryking waarna gekyk word, is dié van die Gereformeerdes of te wel Calviniste.

2.5 DIE HUWELIK AS 'N VERBOND – CALVINISME

Net soos by Luther, is die huweliksteologie wat deur Calvyn sy ontstaan het, 'n reaksie teen die Rooms Katolieke Kerk se standpunt soos dit die huwelik raak. Wat veral sterk by Calvyn na vore tree oor die onderwerp, is sy verwerping van die

huwelik as 'n sakrament en ook die leefwyse bekend as selibaat vir diegene wat priesters is (Brundage, 1987:552-554). Oor die huwelik as sakrament sê Calvyn: "Hoewel almal erken dat dit deur God ingestel is, het niemand tot in die tyd van Gregorius gesien dat dit as 'n sakrament gegee is nie. En watter nugter mens sou dit ooit kon dink? Die huwelik is 'n goeie en heilige instelling van God. Die landbou, die kuns, skoenmakery en barbierwerk, is wettige instellings van God, maar nogtans nie sakramente nie. In 'n sakrament word trouens nie alleen vereis dat dit God se werk moet wees nie, maar ook dat daar 'n uiterlike seremonie moet wees wat deur God daargestel is om 'n belofte te bekragtig. Ook kinders sal oordeel dat daar niks van dié aard in die huwelik voorkom nie" (Institusie, 1559:1815-1816).

In hierdie gedeelte sal daar na die huweliksteologie van Calvyn gekyk word en onder die volgende punte soos dit sy teorie raak:

- (1) Die huwelik as verbond; (2) Die proses vir die aangaan van 'n huwelik; (3) Die huweliksverhouding; (4) Die doel van die huwelik; (5) Die huwelik en egskeiding; (6) Die konsistorie en die huwelik.

(1) Die standpunt dat die huwelik 'n verbond is, het sy ontstaan by Calvyn en Buker (Yates, 1985:5). Calvyn se siening dat die huwelik 'n verbond is, is gegrond op sy verbondsteologie (Witte, 1998:36; Osterhaven, 1992:89-106; Helm, 1992:105-122). Witte (1998:37) gaan verder en sê: "In his later years, Calvin used the doctrine of covenant to describe not only the vertical relationships between God and man but also the horizontal relationships between husband and wife." Calvyn is van mening dat net soos God die uitverkore gelowige tot Homself trek in 'n verbondsverhouding, so word man en vrou ook tot 'n verbondsverhouding met mekaar gebind. Soos wat God 'n vaste geloof en goeie werke vereis in die verbondsverhouding wat tussen Hom en die gelowige bestaan, net so verwag Hy huweliksgetrouheid en opofferende werke in die verhouding tussen 'n egpaar (Witte, 1998:37; Baldwin, 1992:122).

Atkinson (1979:70), sluit hierby aan as hy sê die woord verbond beteken dat daar 'n ooreenkoms bestaan tussen twee partye wat gebaseer is op 'n belofte wat die volgende vier elemente bevat: Eerstens 'n onderneming tot algehele getrouheid wat deur die een party aan die ander gemaak is, of deur elkeen aan mekaar; tweedens aanvaarding van daardie onderneming deur die ander; derdens moet so 'n onderneming 'n aangeleentheid wees wat in die openbaar aanvaar is; en vierdens veronderstel dit die groei van 'n persoonlike verhouding soos dit uitdrukking vind in die toevertrouing wat gemaak is.

Aangesien die huwelik deur God ingestel is, word dit as 'n verbond deur Calvyn hoog aangeslaan. "When a marriage takes place between a man and a woman, God presides and requires a mutual pledge from both. Hence, Solomon, in Proverbs 2:17, calls marriage the covenant of God, for it is superior to all human contracts (Witte, 1998:37).

Die vorming van die huweliksverbond is so belangrik dat God ook hierin deelneem en nie slegs die egpaar nie. "So also Malachi 2:14 declares that God is as it were the stipulator (of marriage) who by his authority joins the man to the woman and sanctions the alliance" (Witte, 1998:37). God neem ook verder deel aan die proses by wyse van Sy verkose agente op aarde. Hierdie agente is die egpaar se ouers wie se plig dit is om hulle kinders die sedes van die christenhuwelik voor te hou en in te skerp. Die ouers moet ook hul toestemming gee vir die aangaan van 'n huwelik. Tweedens is die twee getuies wat optree by die plegtigheid, ook deel van God se aardse agente. Hulle dien as getuie van die opregtheid en statigheid van die beloftes wat die egpaar voor mekaar aflê. Die derde agent is die predikant wat toegerus is deur God met geestelike krag deur die Woord. Die predikant seën die huweliksverbond en het ook die verantwoordelikheid om die huwelikspaar en die gemeenskap te vermaan en hulle te wys op hulle onderskeie Bybelse verpligtinge en regte soos dit die huwelike raak. Die vierde agent wat betrokke is by die vorming van die huweliksverbond, is die magistraat. Hy het God se tydelike gesag en het die verpligting om die huweliksluiting tussen pare te registreer ten einde die wettigheid daarvan te verseker (Witte, 1998:37). Vir Calvyn was dit belangrik dat al vier hierdie aardse agente van God by die vorming van die huweliksverbond betrokke moet wees. Witte (1998:37) sê in hierdie verband: "To omit any such party in the formation of the marriage was, in effect, to omit God from the marriage covenant." God is egter nie net eenmalig deur sy menslike agente by dié verbond betrokke nie. God bly betrokke regdeur die bestaan van die verbond. Die wyse hoe Hy betrokke is, is deur Sy morele wet. "For our purposes, these can all be viewed as synonyms to describe the basic norms created by God and confirmed in the covenant, for the right ordering of our marital and sexual lives" (Witte, 1998:38).

'n Tweede punt waarop Calvyn sy standpunt van die huwelik as 'n verbond vestig, vind hy by die skepping en die gebooie van God. "At creation, God ordained the structure of marriage to be a life-long heterosexual union between a fit man and a fit woman of the age of mature consent. ...In marriage, husband and wife are joined together in one body and one soul, but then assigned distinct duties and different authorities" (Witte, 1998:38). Calvyn verwerp die Joodse praktyk van poligamie soos dit voorgekom het by Dawid en Salomo in die Ou Testament. Om poligamie toe te

laat, dui volgens hom op die ignorering van God se skeppingsorde soos dit die huwelik raak (Harkness, 1993:143). Volgens hom kon God vir Adam twee vroue geskape het as God wou, maar dit is nie wat God gedoen het nie aangesien dit nie God se bedoeling met die huwelik is nie. "Since this mutual union was consecrated by the Lord, the mixture of three or four persons is false and wicked and contrary to the order and law of nature" (Witte, 1998:42).

Die tweede aspek wat aangeraak word by die teorie van Calvyn, is die proses wat gevolg moet word vir die aangaan van 'n huwelik. Vir Calvyn was huwelike wat in die geheim aangegaan is, onaanvaarbaar. Hierdie soort huwelike is 'n oortreding van die gebod wat bepaal dat 'n mens vader en moeder moet eer. Om hierdie rede is toestemming van ouers van kardinale belang vir persone wat wil trou. Dit het gegeld vir mans met die ouderdom 20 en vroue 18 jaar. Nadat die ouers se toestemming verkry is, moet die huweliksgebooie vir drie agtereenvolgende Sondae aangekondig word. Die doel hiermee is om te verseker dat daar geen beletsel teen die voorgenome huwelik is nie. By die plaasvind van die verlowing en ook troue, bepaal Calvyn dat daar getuies teenwoordig moet wees om te verseker dat die toestemming wel plaasgevind het (Watt, 1994:247; Harknes, 1983:139 – 142).

In die proses vir die aangaan van 'n huwelik, het verlowings 'n belangrike rol gespeel.

"The consent of the couple was the essence of betrothal and drafters took pains to secure it. Betrothal promises had to be made simply, unconditionally and honourably in the fear of God. Ideally, such betrothals were to be initiated by a sober proposal from the man, accepted by the woman and witnessed by at least two persons of good reputation. ... Betrothals made in secret, qualified with conditions, or procured by coercion were automatically null – and the couple themselves, as well as any accomplices in their wrongdoing, faced punishment" (Witte, 1998:22-23).

Voordat 'n verlowing kan plaasvind, moet die toestemming van die ouers verkry word, anders kan die verlowing ongeldig verklaar word. In hierdie geval was die toestemming van die vader belangriker as dié van die moeder. Die toestemming van 'n moeder het alleen gegeld waar die vader afwesig was en dan word vereis dat die moeder deur manlike familie ondersteun word. Waar ouers ontbreek het, kan voogde die toestemming gee en dan weer met die klem op die manlike stem. Ouers was egter nie toegelaat om op onbillike wyse hulle toestemming te weier nie. Andersyds was ouers ook verbied om hulle kinders in 'n bepaalde verlowing of huwelik in te forseer (Witte, 1998:23). Die verlowing was egter nie net iets wat die

voornemende egpaar, die ouers en getuies betrek het nie, die staatsowerhede en die kerklike gemeenskap het ook 'n rol hierin gespeel. "Betrothed couples were to register with a local civil magistrate, who would post notices of their pending nuptials and furnish the couple with a signed marriage certificate. Couples were to file this registration marriage thereafter with a local church, whose pastor was to announce their banns from the pulpit on three successive Sundays" (Witte, 1998:23). 'n Belangrike punt wat hier in ag geneem moet word, is dat die publieke aankondiging van die verlowing en die burgerlike registrasie van 'n huwelik, nie voldoende was om 'n erkende huwelik tot stand te bring nie. Die proses moet opgevolg word deur 'n formele kerktroue binne drie tot ses weke. Alvorens die kerktroue nie plaasgevind het nie, mag pare nie saamwoon of seksueel verkeer nie (Witte, 1998:24; Beveridge and Torrance, 1958:123-126).

'n Volgende aspek wat deur Calvyn in sy benadering tot die huwelik as verbond behandel is, is die man en vrou verhouding. Vir Calvyn is daar 'n hiërargiese orde binne die huwelik. Hierdie orde is gebaseer op drie aannames. Die eerste is die natuur self; die tweede straf wat die gevolg is van die ongehoorsaamheid van Adam en Eva en die derde is die huidige toestand van die mens in 'n gevalle wêreld. "The hierarchical order was God's ordained way before the fall. Before the sin and the fall of Eve and Adam, man was already head of woman... But let us know that God put us into this world after having subjected to us the beasts and the birds of the sky and the fish of the water, after having ordered all that for our usage and constituted these two degrees between us, he wants man to bear the mark of greater superiority and that woman should be next but in a lower degree, be that as it may" (Baldwin, 1992:122). Calvyn is van mening dat hierdie hiërargiese orde wat voor die sonde deur God tot stand gebring is, bedoel is om permanent te wees en die vrou moet tevrede wees met die posisie wat aan haar deur God gegee is, al is dit ook moeilik om soms hieraan gehoor te gee (Baldwin, 1992:124; Wright, 1992:128). Yates (1985:42) sê in hierdie verband: "When early Protestants interpreted the marriage bond as a covenant, they applied the concept to both the husband/wife relationship and parent/child relationship, with both types of relationships understood to be patriarchal and authoritarian in character." Vir Calvyn het die feit dat die man die hoof oor die vrou is, nooit beteken dat sy deur haar man mishandel of onderdruk moet word nie. Van der Walt (1986:204) skryf in hierdie verband:

"The shape that the authority of the man should assume, also indicates clearly that the subservience of the woman is qualified. The authority of the man is situated in service and in sacrifice. It is then rather an authority of comradeship than of oppression. Calvin offers the man the example of the

unselfish service of love and the denial of self of Christ in his relationship with his bride, the church. In this way the man's wife should be more precious to him than his own life. Calvin was, without any doubt, no champion of the suppression or the contempt of women."

Binne die man en vrou verhouding, beklemtoon Calvyn ook die feit dat dit in die huweliksverbond oor liefde, huweliksgetrouheid en kameraadskap gaan (Van der Walt, 1986:202; Harkness, 1983:135). Wright haal Calvyn aan wat sê (1992:128-129):

"Something was taken from Adam, in order that he might embrace, with greater benevolence, a part of himself ... He now saw himself, who had before been only half complete, tendered whole in his wife. ... Hence is refuted the error of some, who think that the woman was formed only for the sake of procreation and who restrict the word "good", which had been lately mentioned, to the production of offspring. They do not think that a wife was personally necessary for Adam, because he was hitherto free from lust as if she had been given to him only as the companion of his chambers and not rather that she might be the inseparable associate of his life".

'n Verdere aspek wat aangeraak word by Calvyn, is die doel van die huwelik. Wat die doel van die huwelik betref, sluit Calvyn by Luther en die Rooms Katolieke Kerk aan alhoewel hy verder gaan as dié twee se standpunte in sy bespreking van die instelling van die huwelik (Van der Walt, 1986:198; Harkness, 1983:135-136). Witte (1998:38) skryf oor die doel van die huwelik by Calvyn en sê: "God assigned to this marriage three interlocking purposes:

- (1) the mutual love and support of husband and wife; (2) the mutual procreation and nurture of children; and (3) the mutual protection of both parties from sexual sin."
- Om hierdie doel te verwesenlik volgens God se bepalings, moet daar gehou word by God se geskape strukture vir die huwelik. Dit is dat die huwelik 'n lewenslange heteroseksuele verbinding is tussen 'n geskikte man en 'n geskikte vrou. Alle ander verbindings of samevoegings deur homoseksualiteit, bestialiteit en ander onnatuurlikedade en alliansies, word verwerp (Witte, 1998:41-42).

Seksuele disfunksie was vir Calvyn 'n struikelblok in die weg van die doel van die huwelik. "Thus putative marriages of prepubescent children were null, even if the parties have reached sufficient maturity to consent to marry, "the terms of marriage cannot be carried out". Marriage of "the frigid and eunuchs" were likewise null for such unions completely obviate the nature and purpose of marriage. For what is

marriage except the joining of a male and female and why was it instituted except to produce children and remedy sexual incontinence" (Witte, 1998:49).

Wat die doel van die huwelik verder betref, is Calvyn van mening dat 'n huwelik tussen 'n gelowige en 'n ongelowige iets is wat nie aan die drie doelstellings van die huwelik kan voldoen nie. "The unbeliever could not know the true meaning of love reflected in Christ, would not know how to raise children in the love of God and might not resist the temptations to lust that marriage was supposed to remedy" (Witte, 1998:50). Hier verskil Calvyn van Luther. Volgens Luther is daar niks verkeerd daarin vir 'n gelowige om met 'n ongelowige of selfs iemand van 'n ander godsdienst te trou nie (Brandt, 1976:25).

Soos in die vorige twee teologiese teorieë, is die kwessie oor egskeiding ook 'n aangeleentheid wat by Calvyn 'n ernstige besprekingspunt is. Derhalwe sal daar nou gekyk word na sy standpunt oor die onderwerp. Vir Calvyn is die huweliksverbond 'n heilige instelling wat nie na willekeur verbreek kan word nie. "God ties them in an indissoluble knot from which they may not afterwards freely depart." But there was one exception, namely, fornication, "for a woman who treacherously violates her marriage, may well be cast out, as the bond is broken by her fault and the man gains his liberty" (Phillips, 1988:53). Egskeiding op grond van owerspel was vir beide man en vrou 'n gelyke reg.

Alhoewel seksuele omgang binne die huwelik 'n belangrike rol speel ten opsigte van die doel van die huwelik, word impotensie nie deur Calvyn beskou as 'n rede vir egskeiding nie. "Calvin, in spite of claims to the contrary, was in effect repeating the premise found in Canon Law that marriage was perfected by consummation. It was not easy to get an annulment because of impotence – successful suits for annulments based on impotence, usually involved marriages that had not been consummated after several years of cohabitation. Furthermore, once a union was consummated, sexual dysfunction was not a ground for divorce: (Watt, 1994:250). Op hierdie punt het Luther ook van Calvyn verskil. Vir Luther was impotensie 'n grond vir egskeiding (Brandt, 1976:30).

In die huweliksordinansies wat in 1545 deur Calvyn opgetrek was en as deel van die kerklike ordinansies in 1561 aanvaar is, verskyn daar twee redes as 'n gevolg waarvan 'n huwelik ontbind kan word. Dit is owerspel en verlating. In die geval van verlating, was daar 'n onderskeid gemaak tussen onopsetlike en moedswillige afwesigheid. Met onopsetlik word bedoel dat een van die partye weens werks- of handelsredes of omstandighede buite sy beheer, afwesig mag wees. In so 'n geval

word egskeiding nie toegestaan nie (Phillips, 1988:56). Alhoewel Calvyn se huweliksordinansies voorsiening maak vir egskeiding op bogenoemde gronde, was egskeiding vir genoemde gevalle iets wat nie maklik toegestaan is nie. "Calvin and virtually all reformers emphasized matrimonial guilt – there had to be a guilty party and an innocent party and the person receiving the divorce could in no way contribute to the fault of the other spouse" (Watt, 1994:250). Egskeiding was die laaste uitweg nadat alle ander pogings misluk het.

"The Consistory gave primary attention to preventing divorce by reconciling couples who were in conflict, even couples who had separated. Punishment of matrimonial offenders, rather than divorce, was far more often resorted to. In the period from 1559 to 1569, some 302 Genevans were excommunicated for marital quarrels and dispute of various kinds. ... Adultery, too, was subject to punishment other than divorce" (Phillips, 1988:58).

In die geval waar 'n egpaar Katoliek was en een van hulle die Protestantse geloofsleer deelagtig geword het, was Calvyn van mening dat dit nie grond is vir 'n egskeiding nie, al beteken dit ook dat die protestantse lid dit baie moeilik vind in so 'n huweliksvershouding. Die enigste toegewing wat Calvyn hier maak, is wanneer die persoon se lewe in gevaar verkeer (Blaisdell, 1992:71). Waar die ongelowige huweliksmaat die gelowige wou skei, is egskeiding toegestaan (Van der Walt, 1986:207).

In gevalle waar wettige egskeidings wel plaasgevind het, is persone toegelaat om weer te trou. Oor die kwessie van hertroue, verskil Calvyn van Luther in dié sin dat vir Luther was hertroue 'n noodsaaklikheid ~~was~~ gevolg van die mens se seksuele nood, terwyl dit vir Calvyn meer 'n saak van vryheid van gewete was (Brundage 1987:559).

'n Volgende aspek in Calvyn se huweliksverbond teologie wat vermelding verdien, is die rol van die konsistorie. Die konsistorie was 'n komitee van die stadsregering van Geneva. In samewerking met die stadsregering, het hulle wag gehou oor die morele lewe van die inwoners. Die konsistorie was 'n meganisme wat Calvyn geskep het om die destydse Geneefse gemeenskap te help om Christelik te lewe. Die konsistorie het bestaan uit ouderlinge wat verkies was om op hierdie liggaam te dien. Dit was altesaam twaalf ouderlinge. Benewens die ouderlinge, was die pastoor ook ex officio lede van hierdie liggaam. Daar was ongeveer sewentien pastore wat geregtig was om te dien. Aangesien sommige van die pastors van die landelike gebiede was en dit soms moeilik gevind het om die vergadering van die konsistorie

by te woon, het dit dikwels gebeur dat die leke ouderlinge die meerderheid was by vergaderings. Die voorsittende beampte by vergaderings was een van die magistrate waarvan daar vier was om as voorsitters waar te neem.. Vergaderings is een keer per week gehou en het gewoonlik vir 'n halwe dag geduur (Kingdon, 1992:5-7).

Oor die werk van die ouderlinge op hierdie raad, skryf Kingdon (1992:7):

“Each elder was supposed to keep close watch on his neighbourhood and admonish any neighbor he discovered to be misbehaving, if the misbehavior was not too public and notorious and if the individual confronted agreed to mend his or hers ways, that ended the matter. If the misbehavior was serious and open or if the individual confronted was reluctant to change, he or she could be summoned before one of the weekly meetings of the Consistory and cross-examined by the entire body of elders and pastors”.

Van die sake wat onder andere voor die konsistorie gedien het, was godsdienstige gedrag. Dit was veral belangrik dat die mense destyds die reformasie moes aanvaar en ondersteun. Huweliks- en gesinsangeleenthede en probleme is ook deur die raad behandel. “By far the most common in this category were cases attaching fornication, consummated sex between a couple not married, and lubricity, sex short of consummation again between a couple not married”. (Kingdon, 1992:16).

Daar sal nou oorgegaan word om te kyk wat by die Calviniste gedoen word met betrekking tot huweliksvoorbereiding en –verryking. Hier is dieselfde metode gevolg as wat by die ander kerke, naamlik dat 'n leraar van een van die Nederduits Gereformeerde gemeentes genader is om te verneem wat in terme van programme aangebied word sover dit huweliksvoorbereiding en – verryking betref. Na aanleiding hiervan is die volgende dokument aan die navorser oorhandig wat nou behandel sal word. Dit is hier ook weer eens belangrik om te noem dat die navorser meegedeel is dat dié kerk nie oor 'n program beskik wat die kerk aan leraars voorsien om aan te bied nie. Gevolglik het ons hier weer te doen met elke leraar se eie saamgestelde program.

Daar sal dus nou gekyk word na 'n program wat in 'n Nederduitse Gereformeerde gemeente aangebied word met huweliksvoorbereiding en – verryking.

2.6 HUWELIKSVOORBEREIDING EN – VERRYKING BY DIE CALVINISTE

Die volgende temas en onderwerpe word in die program vir huweliksvoorbereiding behandel:

1 Die huwelik as 'n Godgegewe instelling.

- a) Godgegewe liefdesruimte - Hier word voornemende pare daarop gewys dat die huwelik vir die christen baie meer is as net 'n aangetrokkenheid tot mekaar, dit het 'n hoër doelpunt en is gesetel in 'n dieper beginpunt.
- b) Huweliksliefde - Onder hierdie onderwerp word behandel: verliefdheid, wat huweliksliefde is, naamlik wedersydse aanvaarding van mekaar, wedersydse openhartigheid teenoor mekaar, wedersydse respek vir mekaar, wedersydse vertroue in mekaar.

2 Die Bybel en die huwelik.

- a) Die huwelik as onontbindbare permanente verbintenis Die fokus is hier op die feit dat 'n huwelik veronderstel is om te duur totdat die dood 'n skeiding bring.
- b) Die rol van die man en die vrou volgens die Bybel - Hier word die gesagsrolle soos die Bybel dit voorhou, aangesny volgens Ef. 5 :22-24.

3 Versoening in die huwelik

- a) Versoening en nie egskeiding nie Dat probleme en konflik in 'n huwelik sal plaasvind, is gewis. Die onderwerp beklemtoon die feit dat versoening ook vir die christen in alle situasies die uitweg is en nie egskeiding nie.

4 Kommunikasie in die huwelik

- a) Verbale en nie-verbale kommunikasie Kommunikasievaardighede binne die huwelik tussen man en vrou, word hier bespreek en hoe om hierin te groei.
- b) Luistervaardighede – Die belangrikheid van luister word hier met voornemende egpare deur gewerk. Wat behels luistervaardighede?

5 Rolverdeling en rolverwagting in die huwelik

- a) Waaroor gaan dit by rolverdeling - Hier word pare daarop gewys dat indien daar geen terreinafbakening bestaan nie, dit aanleiding gee tot onsekerheid tweespalt en frustrasie. Daarom is dit belangrik dat daar wel 'n terreinafbakening sal wees. Hoe 'n terreinafbakening tot stand kom, word ook behandel, naamlik dat dit tot stand kom deur hieroor te gesels en onderling oorleg te pleeg.

6 Temperamente

- a) Die vier tipes temperamente - Die vier soorte temperamente naamlik, die Sanguiniese, Choleriese, Melankoliese en Flegmatiese temperamente word hier met pare deurgewerk.

7 Konflik in die huwelik

- a) Konflikoplossing en –hantering By hierdie onderwerp word wenke vir die hantering van konflik bespreek.

8 Finansies

- a) Besteding en bestuur Die aangeleentheid van finansiële besteding en bestuur binne huweliks opset word hier met voornemende pare deurgewerk.

9 Ouers en skoonouers

- a) Skoonouers verhoudings Hoe om met jou skoonouers 'n goeie verhouding te bou, word ook met voornemende egpare behandel.

10 Tweede huwelik

- a) Benadering tot die huwelik in so geval - Die fokus hier is om 'n persoon of persone wat vir die tweede keer tot 'n huwelik wil toetree, in huweliksvoorbereiding te begelei.

11 Voorbereiding vir die plegtigheid

- a) Kerkgebou/Huweliksplegtigheid/Orrelis Hier gaan dit oor van die reëlings wat verband hou met van die gebeure wat op die troudag sal plaas vind. In hierdie sessie word daar hieraan aandig gegee.

!3 Huwelikskontrakte

- a) Die opsies - Van die dinge wat hier onder die aandag van voornemende egpare gebring word, is: 'n Huweliksvoorwaardekontrak moet by 'n prokureur op gestel word en 'n skriftelike bewys van dié kontrak moet aan die huweliksbevestiger gegee word. Waar 'n egpaar binne gemeenskap van goedere trou is so iets nie nodig nie.

Met betrekking tot huweliksverryking geskied die aanbieding hiervan oor 'n naweek . Egpare vergader by 'n bepaalde plek vanaf die Vrydagaand wanneer met die aanbieding begin word, en die program strek dan tot die Sondag. Daar is natuurlik

pouses tussen die verskillende sessies. Die Huweliksverrykingsprogram behels die volgende:

1. Selfbeeld - Die kenmerke van selfbeeld asook die kenmerke van 'n goeie en 'n swak selfbeeld, word met egpare behandel en dan ook die pad van 'n negatiewe na 'n positiewe selfbeeld.
2. Kommunikasie en die luisterproses - Dieselfde programinhoud wat aangebied word vir huweliksvoorbereiding word ook hier behandel.
3. Emosionele ondersteuning - Hier word behandel die aspek van liefde in die huweliksverhouding met spesifieke verwysing na intimiteit. Die dokument sê: "Intimiteit het te doen met die bereidheid om jouself binne 'n verhouding so te ontsluit dat daar minder maskers rondom die persoonlikheid is waaragter weggekuip kan word. Selfontsluiting is 'n bereidheid tot blootstelling sodat die maat beter insig en kennis van jou het. Hierdie verdiepte kennis skep nabyheid. Die hele bedoeling van intimiteit is die gemeenskaplike bouproses aan 'n ons-persoonlikheid" (Dokument,2003:17). Onder emosionele ondersteuning word ook bespreek dat die pare vir mekaar moet sorg. Sorg vir mekaar behels begrip vir mekaar se gevoelens en behoeftes.
4. Versoening in die huwelik - Dieselfde inhoud as in die program wat in huweliksvoorbereiding aangebied word, word ook hier aangebied.
5. Konflikhantering en –oplossing - Hier word ook weer eens dieselfde programinhoud as die huweliksvoorbereidingsessie behandel.
6. Gesinsverryking in die lig van die skrif - Hier word daar na 'n paar gesinne in die Bybel gekyk en wat die kernprobleme by elkeen was. Tydens hierdie sessie word daar ook aan die egpare riglyne vir die verrying van die huwelik gegee.
7. Liefdeskommunikasie - Hierdie tema behandel die aspek van seks gesien en beleef vanuit die oogpunt van die man en die vrou.
8. Temperamente - Hier word dieselfde programinhoud wat in huweliksvoorbereiding aangebied word, gebruik.

Die laaste teologiese teorie oor die huwelik en huweliksvoorbereiding en -verryking wat aangesny word, is dié van die AGS. Vervolgens word daar nou hierna gekyk.

2.7 AGS HUWELIKSTEORIE - PENTEKOSTALISME

Die AGS is een van die pinksterkerke in Suid-Afrika. Hierdie kerk is in 1908 deur Amerikaanse sendelinge (John G Lake en Tom Hezmalhalch) begin. Die doel van hierdie sendelinge met hulle koms na Suid-Afrika, was egter nie om 'n kerk te komstig nie. Hulle koms was om sendingwerk te kom doen. Tydens die dienste wat gehou is, het baie mense tot bekering gekom, wonderwerke het plaasgevind en bekeerde persone is gedoop met die Heilige Gees. Wat opvallend is met betrekking tot die ontstaan van die AGS is die feit dat dié kerk met sy ontstaan veedrassig was (Burger, 1987:166-176).

Alhoewel die AGS veelrassing was met sy ontstaan, het hierdie kerk ook mettertyd 'n rigting ingeslaan waar aparte kerkdienste vir die verskillende rassegroepe gehou is. Dit het toe nie net by aparte dienste geëindig nie. Die AGS is toe in vier rasseafdelings struktureel ingedeel (Lapoorta, 1993:60-61). Hierdie afdelings was Blank, Kleurling, Swart en Indiër. Hierdie vier afdelings het egter nie gelyke status en gesag gehad nie. Vir etlike dekades was slegs die blanke afdeling se lede volwaardige AGS lidmate terwyl daar na die nie-blanke afdelings as aanhangers verwys is. Dit het tot gevolg gehad dat die regspersoon van al vier afdelings in die blanke werkersraad gesetel was. Hierdie toedrag van sake het grootliks bygedra tot die situasie dat die teorie oor die huwelik wat hier handel gaan word, afkomstig is van die vorige blanke afdeling van die AGS. Die vorige nie-blanke afdelings beskik oor geen teorie wat handel oor die huwelik nie. Dit wil voorkom asof die aandag in die vorige nie-blanke afdeling grootliks toegespits was op die vereniging van die kerk, om die regspersoonlikheid af te wentel na alle gemeentes binne die kerk en om te verseker dat alle lede van die kerk volwaardige lidmate is (Lapoorta, 1993:96-116).

In 1996 is die vier afdelings (blankes, kleurlinge, swartes en indiërs) as een kerk verenig. Sedert eenwording het daar geen teorie die lig gesien wat handel oor die huwelik en wat beskou kan word as die amptelike kerkstandpunt oor die onderwerp nie. Soos reeds vermeld, sal daar dus slegs aandag gegee word aan dokumente wat afkomstig is uit die vorige blanke afdeling. Daar gaan na die volgende aspekte gekyk word: (1) Die huwelik as instelling van God; (2) Egskeiding en hertrou.

'n Amptelike kerkstandpunt oor die huwelik is vir die eerste keer in 1952 opgetrek en toe later in 1955 weereens. Die 1952 verklaring lui: "Marriage is the moral agreement between a man and a woman to live together and for each other only, whereby God esteems them "yoked together" This should be legalized by some civil law of the community in which they live. Only thereafter are they entitled to the marital privileges" (Raad insake Leerstellings, Etiek en Liturgie 1952:1. voortaan:

LEL). Uit hierdie beskrywing is dit duidelik dat hier prake is dat 'n man net een vrou en 'n vrou net een man mag hê binne die huwelik. Hierdie verhouding moet deur die wet erken word as 'n wettige huwelik. Geen saamwoning word as 'n huwelik bestempel nie en seks buite of voor die huwelik is ongeoorloof. Die 1955 standpunt beskryf die huwelik soos volg:

“Concerning marriage as a sacramental contract, we believe that the scriptures indicate that God holds moral vows in high esteem and that therefore, being sacred in His sight as the basis of “what God hath joined (yoked) together”, such vows must be made in and comply with that honesty and sincerity becoming professing Christians and should preferably be performed before ministers of Christ’s Gospel, as recognizing the spiritual nature to be equally important as civil requirements” (Raad insake Leerstellings, Etiek en Liturgie hierna as [LEL 1955:1]).

Dit is nie duidelik of die gebruik van die woord sakramenteel beteken of die AGS gedurende hierdie tyd sakramentele waarde aan die huwelik toegevoeg het nie en of die gebruik van die woord bloot bedoel was om klem te laat val op die huwelik as heilige instelling van God. 'n Tweede aspek wat na vore tree in genoemde aanhaling, is dat die huwelik 'n kontrak is wat met alle eerlikheid en opregtheid aangegaan en verkieslik deur pastore voltrek moet word. Die aangaan van 'n huwelik behels dat daar aan beide geestelike en burgerlike vereiste soos dit die saak raak, voldoen moet word. Dit is 'n permanente lewensverhouding tussen man en vrou. 'n Dokument oor gemengde huwelike wat in 1981 die lig gesien het, sluit hierby aan deur te sê: “Die huwelik is die wettige (volgens voorskrifte van die owerhede), permanente (totdat die dood skeiding bring) en heilige (dit is, in die Naam van die Here) verbintenis van twee persone van die teenoorgestelde geslag wat na mekaar aangetrokke voel en die vaste voorneme uitgespreek het om as man en vrou saam te lewe: (LEL,1981:1). Die aangehaalde gedeelte toon duidelik dat die huwelik 'n monogamiese verbintenis is. Hierdie standpunt het in die sestigerjare vir die AGS ernstige probleme opgelewer sover dit die swart bevolking wat tot die kerk toegetree het, betref. “Before a polygamist who professes conversion is baptized, he should be required to properly put away the women of his “Customary Unions” and should retain one woman as his wife, he should be married to her by Christian Rites” (LEL, 1966:1).

Oor die huwelike tussen gelowiges en ongelowiges, is die kerk van mening dat dit raadsaam is vir gelowiges om met ongelowiges in die huwelik te tree. Geen weiering

word egter toegepas in gevalle waar 'n gelowige met 'n ongelowige trou nie. Oor huwelike tussen persone van verskillende godsdienste, lui die dokument:

“We believe and teach that the ideal is for both parties to hold identical faiths and whereas we would not prohibit other marriage unions, yet we advise young people against possible family troubles etc. particularly when contemplating the position of their infant offspring. Being an Evangelical church and believing in the necessity for an experience of regeneration by the Holy Spirit, as also the requirement of believer's baptism by immersion, we strongly advocate marriages within the same church association” (LEL 1955:1).

'n Volgende dokument wat oor die huwelik handel, is dié oor gemengde huwelike wat in 1981 opgetrek is. Volgens hierdie document is die huwelik 'n instelling van God en die kerk se roeping is om dit te beskerm. Hierdie roeping blyk moeilik te wees in gevalle van huwelike oor die rassegrenslyne strek.

“Vir die huidige en in die Suid-Afrikaanse konteks gesien, dit wil sê omdat daar kulture, sosiale en andersins groot gapings tussen Blank en Swart is, sal gemengde huwelike die huwelik onder groot druk plaas en huweliksverbokkeling nog verder in die hand werk en as sulks word gemengde huwelike nie voorgestaan nie en dit moet ook duidelik gestel word dat die beletsel geheel en al nie berus op kleurbasis of vanweë rassediskriminasie nie” (LEL 1981:1).

Dat huwelike tussen blankes en nie-blankes in die ou Suid-Afrika nie sou kon werk en 'n kans op sukses gehad het nie, is nooit wetenskaplik ondersoek en so bewys nie. Die verbod op gemengde huwelike was ingestel om in lyn te wees met die apartheidsbeleid van die verlede. Gemengde huwelike is gesien as 'n groot struikelblok vir die handhawing van die ou rasgebaseerde Suid-Afrikaanse samelewing. In hierdie verband sê die dokument self: “Hoewel daar geen direkte uitsprake in die Heilige Skrif is wat die huwelik van twee persone uit verskillende rasse verbied nie, is dit tog noodsaaklik en verantwoordelik om die ernstige gevare wat sulke gemengde verbintenisse vir die huwelik sowel as die samelewing inhou, veral gesien in die Suid-Afrikaanse konteks, uit te spel en te vermy” (LEL 1981:2).

Oor die huwelik as instelling, word die volgende onderskei as die doel van die huwelik:

(1) “Die volkomenheid van die mens te bevorder (dit is nie goed dat die mens alleen is nie, Gen. 2:18; en so by te dra tot lewensverwerkliking en lewensvervulling; en (2) Vir mekaar ‘n hulp te wees, mekaar aan te vul, te beskerm en te onderskraag (Gen. 2 18b); en (3) Die voortplanting van die menslike geslag sowel as die versorging en opvoeding van kinders in ordelike en gunstige omstandighede moontlik te maak (Gen. 1:27–28; Efes. 6:1-9); en (4) ‘n Heenwysing te wees na die heilige verwantskap tussen Christus en sy kerk (Efes. 5:22-32)” (LEL 1981:1).

Die welbekende opvatting van Augustinus, Luther en ook die ander hervormers dat die huwelik ook dien as voorkoming teen seksuele sondes, is egter nie deel van die AGS se uiteensetting met betrekking tot die doel van die huwelik nie. Wat die doel van die huwelik betref, is daar tussen die eerste en tweede punt van die AGS ‘n sterk ooreenkoms met die standpunt van Adams (1980:48) wat lui:

“God designed marriage as the foundational element of all human society ... Marriage is a foundational institution. We have seen that it was the first to be instituted formally as a sphere of human society. Society itself in all its forms depends on marriage ... the reason for marriage is to solve the problem of loneliness. Marriage was established because Adam was alone and that was not good. Companionship, therefore, is the essence of marriage.”

Die doel van die huwelik soos dit by die skepping daargestel is, is meer as net voortplanting. Dit behels ook psigososiale gemeenskap. Dit is dat man en vrou mekaar emosioneel, sosiaal en seksueel sal aanvul (LEL 1981:4).

Die aangeleentheid van egskeiding en hertrou is vir die eerste keer in 1952 in ‘n amptelike dokument van die kerk opgeneem. Uit hierdie dokument is dit duidelik dat die kerk destyds sterk standpunt ingeneem het teen egskeiding. “Marriage is, in God’s sight, only dissolved by the death of one of the parties thereto. 1Cor. 7:39; Rom. 7:12 Divorce, being only the separation of the legal ties, cannot have any power to dissolve the Moral Bond and was permitted by the Lord under the dispensation of Law, because of the hardness of heart. It is referred to by Christ as being permitted for “Fornication” only, but under Grace, it is referred to as “let not the man put away his wife” (LEL 1952:1-2). Die dispuutpunt in die 1952 dokument sentreer rondom die aangeleentheid waar persone hertrou het voordat hulle tot bekering gekom het. Dit gaan hier oor watter status beklee die eerste ontbinde huwelik in die aangesig van God? Kan dit gesê word dat so ‘n persoon twee vroue het? “I find Scripture to be silent upon the point of any moral dissolution. If such

moral dissolution takes place, why should Jesus refer to a woman “put away” as committing adultery”, for she would be free both legally and morally, if put away for some other cause than adultery? (LEL,1952:1-2). Die aangeleentheid van egskeiding en hertrou is toe nie finaal afgehandel nie. In 1952 is die onderwerp weer behandel. Die kerk se standpunt oor die onderwerp het toe as volg gelui: “Dat egskeiding asook die huwelik waar een of albei van die partye van iemand anders geskei is, deur die Bybel verbied word, uitgesonderd waar hoerery die oorsaak tot die ontbinding van die eg was. (Mat. 5:32; 19:9; Markus 10:4-12) (LEL, 1953:)

Hierdie standpunt is ook in ‘n besluit wat in 1966 aanvaar is, herbevestig (LEL 166:1).

In latere jare is dié standpunt uitgebrei om ook voorsiening te maak vir Paulus se aanhaling in 1 Kor. 7:15. Dit is dat as ‘n ongelowige kwaadwillig sy egmaat verlaat en skei, kan die gelowige weer kan trou (LEL, 1953:6).

Met die behandeling van die egskeiding en hertrou in 1953, het dit grootliks gegaan oor die kwessie of geskeide en hertroude persone in die kerk poste mag beklee. Die slotsom waartoe geraak is met betrekking tot dié aangeleentheid, is: “Dat, om sosiaal-etiese redes aanbeveel word dat geskeide persone of persone wat in ‘n huweliksbetrekking staan waarin een of albei van die partye van iemand anders geskei is, al sou hoerery ook die oorsaak van die egskeiding gewees het, geen prominente amp in die kerk mag beklee nie, soos byvoorbeeld ouderling, diaken, kerkraadslid, jeugleier en Sondagskoolsuperintendent (LEL, 1953:2). Die kerk het destyds erken dat sy geen skriftuurlike grondslag gehad het vir hierdie besluit nie. Hierdie besluit het toe ook die gevolg gehad dat geen persoon wat in so ‘n situasie betrokke was, toegelaat is tot die amp van pastoor nie. “Die kwalifikasie vir ‘n opsiener-ouderling is in die skrif (1Tim. 3:1; Titus 1:5-11). Dit is streng en bevat ‘n bepaling dat dit een moet wees “wat sy eie huis goed regeer.” Egskeiding staan in verband met die huishouding, maar al sou dit om een of ander rede nog plaaslik gedoog kon word in die geval van ‘n ouderling, durf dit seersekerlik nie by hierdie voortreflike roeping van pastoor toegelaat te word nie, hoe jammer dit ook al mag wees” (LEL, 1960:4). Die dokument sê verder: “As ‘n liggaamsgebrek aan die priesterlike geslag gevind is, is hy uit die bediening van die aardse dinge gesluit, alhoewel hy geen skuld daaraan gehad het nie (Lev. 21:21). Moet ons nie nog meer versigtig wees met die bediening van die hemelse dinge nie? Ons het met ‘n hoë roeping te doen – ons kan nie anders nie (LEL, 1960:4). In 1968 het daar by Werkersraad (Sinode) ‘n mosie gedien wat algemeen aanvaar is, waarin gevra is vir

'n meer tegemoetkomende benadering tot geskeide en hertroude persone wat tot die amp van pastoor wil toetree (LEL, 1968:8).

Die kwessie oor of geskeide en hertroude pare ampte in die kerk mag beklee, het in die tagtiger jare verander. Die klem het toe geval op om die goeie wat jy het en wat God vir elke mens bedoel het, in die lewe van so iemand toe te pas en om hom te help om tot volle verwesenliking van sy roeping in die Here te kom. Hierdie benadering het gelei tot vroeë: "Sal die koninkryk van God beter bevorder en uitgebrei word as 'n begaafde en toegewyde persoon, maar een wat teen sy eie wil en toedoen in 'n egskeiding beland het, nou altyd net 'n toehoorder moet wees terwyl minder begaafde persone lerend en regerend in die kerk sal optree of word die eer van God en sy koninkryk bevorder as 'n beproefde en besonder geseënde prediker uit sy amp moet padgee, net omdat sy vrou ontugtig geraak het, hom met sy kinders alleen gelaat en hy toe weer met 'n ander godvresende suster getroud is (LEL 1983:19).

Samevattend kan die AGS se standpunt oor die huwelik, egskeiding en hertrou, as volg gestel word: Wat die huwelik betref, word daar vier aspekte onderskei: Eerstens is daar die juridiese aspek - hiervolgens is 'n huwelik tussen 'n man en vrou 'n bindende publieke kontrak wat deur die partye en die gemeenskap erken en eerbiedig moet word. Tweedens is daar 'n psigiese aspek. Dit is dat daar 'n natuurlike aangetrokkenheid en liefde vir mekaar moet wees. Derdens is daar die liggaamlike aspek wanneer man en vrou seksueel een vlees word en waardeur kinders verwek word. Vierdens is daar die godsdienstige aspek. Dit is iets wat deur God daargestel is. Om hierdie rede moet die huwelik in die Here wees en in heiligheid voortbestaan.

Wat egskeiding betref, is die enigste grond waarvolgens dit wel kan plaasvind, die sonde van hoerery (owerspel). Egskeiding om allerhande redes vernietig nie die huweliksband nie. In sulke gevalle word egpare nog deur God erken asof hulle nog in die huweliksband verbind is. Daarom sou enige persoon wat weer trou, beskou word as 'n egskeier. Die huwelik wat nog deur God erken word, word vernietig. 'n Ander rede tot egskeiding is in die geval waar 'n gelowige met 'n ongelowige getroud is en die ongelowige wil skei. In beide gevalle waar overspel die oorsaak tot egskeiding was en waar 'n ongelowige van 'n gelowige wil skei, is hertrou toelaatbaar vir die onskuldige party in die overspel geval en vir die gelowige in geval waar die ongelowige wil skei. Wat hertrou in alle ander egskeidings betref, was die AGS van mening dat dit beter is dat geskeide persone weer trou as om in sonde voort te gaan. "As bekamping van die hoerery, skryf Paulus beslis die huwelik en die normale

geslagsverkeer tussen man en vrou voor. Hierdie feite moet ook in aanmerking geneem word wanneer dit kom by geskeide persone. Dit sal dan beter wees as sodaniges liewer trou as dat hulle in hoerery verval en sodoende groter skade aan die eer van God en sy saak aanrig" (LEL, 1983:6). Hierdie benadering is gebaseer op die vraag: hoe absoluut is die egskeidingsverbod? Die vraag word deur die AGS as volg beantwoord : "Dat, hoewel die Bybel enige poging om die huwelik te vernietig as sonde veroordeel, dit egter ook nie leer dat die huweliksband ten alle koste gehandhaaf moet word nie. Daar kan egskeiding plaasvind as die huwelik deur hoerery en kwaadwillige verlating vernietig word. Die huwelik mag, met ander woorde, nie verabsoluteer word nie. Geen wet of reël is absoluut nie; God alleen is absoluut. Daarmee bedoel ons dat geen wet in sigself bestaan en namens homself onvoorwaardelike gehoorsaamheid onder alle omstandighede en te alle tye eis nie. Nee, die wet staan nie in sy eie diens nie, maar in diens van God. Daarom kan 'n wet nie meganies toegepas word nie, maar moet dit altyd vertolk word in die lig van Gods bedoeling daarmee in elke onderhawige geval" (LEL, 1983:7). Dié aanhaling moet verstaan en vertolk word, want dit verwys nie na egskeidings op grond van egbreuk en ongelowige huweliksmaats nie. Dit beteken ook dat waar 'n huwelik deur sonde so ontaard het dat dit in sy wese alles behalwe 'n huwelik is, kan 'n egskeiding ook aangegaan word. (LEL 1983:8).

Nadat daar na die standpunt van die AGS gekyk is, sal daar nou oorgegaan word om te kyk wat in die AGS gedoen word ten opsigte van huweliksvoorbereiding en – verryking aan litmate van dié kerk.

2.8 HUWELIKSVOORBEREIDING EN –VERRYKING BINNE DIE AGS

Die huweliksvoorbereiding en –verryking wat deur die AGS pastore aangebied word, se programinhoud word ook deur die pastore of aanbieders self saamgevoeg, aangesien dié kerk nie oor programme beskik wat aan pastore voorsien word nie. Net soos met die vorige kerke, is 'n pastoor in die AGS genader vir 'n afdruk van die program wat hy aanbied en word hierdie program dus nou hier voorgehou.

Dié huweliksvoorbereidingsprogram behandel 'n aantal temas en onderwerpe. Die temas is:

- 1 Kommunikasie in die huwelik
 - a) Die tipes kommunikasie- Hier word verbale en nie-verbale kommunikasie bespreek asook die elemente betrokke by die kommunikasie proses.

- b) Die styl van kommunikasie - Hier gaan dit nie oor wat gesê word nie, maar hoe dit gesê word. Die volgende style word dan behandel: sosiale styl, outoritêre styl, die gesentreerde styl.
- c) Positiewe en negatiewe kommunikasie - Hier word die verskillende positiewe en negatiewe response wat deur kommunikasie ontstaan, bespreek.
- d) Luistervaardighede - Hoe om aktief te luister is hier die besprekingspunt.

2 Konflikoplossing en –hantering

- a) oorsake van konflik in die huwelik - Van die oorsake soos misverstande weens verskillende dinge, sekere gedragspatrone, verskille in persoonlikheid en ook agtergrond word hier behandel.
- b) Riglyne vir die hantering van konflik - By hierdie onderwerp word 'n aantal riglyne waarvolgens konflik konstruktief hanteer kan word, behandel.

3 Geloof en godsdiens

- a) Verhouding met Jesus Christus - Die belangrikheid van 'n persoonlike verhouding met Christus deur man en vrou word benadruk en veral hoe die huweliksverhouding hierdeur bevorder kan word.
- b) Huwelik met ongelowiges - Die probleme verbonde aan 'n huwelik waar een van die egmaats 'n ongelowige is, word onder hierdie onderwerp bespreek.
- c) Betrokkenheid in kerk aktiwiteite - Hoe en waar egmaats betrokke kan wees in die kerk met in agneming van die feit dat hulle huwelik ook iets is waaraan gebou moet word, en dat die huwelikslewe van jonggetroudes nie deur betrokkenheid in die kerk aktiwiteite skade aan gedoen word nie.

4 Finansiële bestuur en besteding

- a) Begrotings - Die optrek en werk volgens 'n begroting binne die huwelik word aan voornemende egpare voorgehou.
- b) Betuur en besteding - Hoe om met finansies binne die huwelik te werk is ook 'n fokus punt.

5 Die gesin van herkoms

- a) Ouerhuis invloede - Die effek op die huwelik van dit wat in die ouerhuis geleer en mee opgegroeï is, word hier behandel.

6 Selfbeeld

- a) Swak en positiewe selfbeeld - Die kenmerke van 'n swak en 'n positiewe selfbeeld, word hier aangesny en hoe om 'n positiewe selfbeeld te bou.

7 Skoonouers

- a) Gesonde skoonouers verhouding - Die bou van gesonde skoonouers verhouding is die fokuspunt met die behandeling van hierdie onderwerp.

Ten opsigte van huweliksverryking binne dié betrokke pastoor se gemeente, is die navorser meegedeel dat dieselfde program ook vir hierdie doel gebruik word.

2.9 SLOTPMERKING

Ten opsigte van wat oor die huwelik en huweliksvoorbereiding en –verryking binne kerklik opset in hierdie proefskrif geskryf is, verdien die volgende ten slotte hier vermeld te word:

1 Dat die huwelik deur God ingestel is en dat God sekere riglyne in Sy Woord daar gestel het vir die huwelik. Van hierdie riglyne is onder andere: (a) Dat die huwelik 'n monogamiese verbintenis is tussen een man en een vrou. (b) Dat die huwelik 'n onontbintbare permanente verbintenis is. (c) Dat daar sekere voorskrifte in die Woord van God is wat aandui hoe die verhouding tussen man en vrou moet wees. (d) Dat God ten nouste betrokke is by die sluiting van 'n huwelik tussen pare, vandaar die standpunt dat die huwelik 'n verbond is tussen man en vrou en God soos beklemtoon word deur die Calviniste en ook benadruk word deur die Katolieke, naamlik dat die huwelik 'n sakrament is. Beide hierdie standpunte plaas die klem op God se betrokkenheid by die huwelike van hulle lidmate. (2) Dat die kerk in die huwelikslewe van sy lidmate en die voltrekking van huwelike 'n baie belangrike rol te speel het. Ten opsigte van hierdie proefskrif is dit 'n belangrike punt. Die rol van die kerk kom veral ter sprake by huweliksvoorbereiding aan voornemende egpare en huweliksverryking aan jonggetroudes. (3) Dat dit in huweliksvoorbereiding en –verryking binne kerklike opset oor meer gaan as net die Sosiologiese en Sielkundige aspekte van die mens en sy huweliksverhouding. Dit gaan ook oor geloofsgroei en heiligmaking (Louw, 1985:164-165). Om hierdie rede moet die Woord van God 'n baie belangrike rol in enige huweliksvoorbereidingsprogram of huweliksverrykingsprogram vervul.

En dan met betrekking tot huweliksvoorbereiding en –verryking soos dit gedoen word deur die vier kerke wat in hierdie hoofstuk beskryf is, is die volgende belangrik om te noem: (1) Daar is 'n aantal temas wat met voornemende egpare tydens huweliksvoorbereiding behandel kan word. Om egter al hierdie temas met 'n voornemende egpaar of groep -egpare te behandel, is prakties nie moontlik en ook nie raadsaam nie. Dat die aanbieder van 'n huweliksvoorbereidingsprogram

eensydig moet besluit watter temas behandel gaan word, is ewe-eens nie raadsaam nie. 'n Manier moet dus gevind word waarvolgens net dié temas wat 'n bepaalde paar of groep pare se behoeftes aanspreek, behandel word. Dit kan gedoen word deur met voornemende pare oor die temas te beraadslaag en op die wyse by hulle vas te stel watter temas hulle behandel wil hê.

Omdat dieselfde temas wat in huweliksvoorbereiding aangebied word ook in huweliksverrykingsprogramme ingesluit kan word, moet hier ook 'n manier gevind word waarvolgens net dié temas wat 'n bepaalde groep jonggetroudes se behoeftes aanspreek, behandel word.

Vervolgens word daar nou oorgegaan tot die empiriese wat verband hou met hierdie studie. Voordat hiermee begin word, word daar eers gekyk na die verskillende stappe wat betrokke is by empiriese ondersoeke. Die eerste wat aan die beurt kom, is die begrip konseptualisering.

HOOFSTUK DRIE

3. VOORHUWELIKSE- EN HUWELIKSPASTORAAT IN DIE AGS : 'N EMPIRIESE ONDERSOEK

3.1 Konseptualisering

Konsepte is die mees elementêre taallike konstruksie waardeur die mens die werklikheid klassifiseer. Hiervolgens is konsepte primêr die instrument waardeur die werklikheid begryp word (Mouton en Marais, 1989:58; Polit en Hungler, 1995:107; Babbie, 2001:122). Sanders en Pinhey (1979:57) sê: "A concept can be a word or set of words that expresses a general idea concerning the nature of something or the relations between things." Die doel van konseptualisering is om die sentrale betekenismoment van 'n konsep op logies-sistematiese wyse te spesifiseer. Die beste metode om dit te doen, is deur 'n deeglike literatuurstudie van die bestaande teorieë waarin die konsepte geïntegreer is, te maak (Mouton en Marais, 1989:64). Teologiese konseptualisering vereis dus deeglike teologiese kennis van die onderwerp wat ondersoek word. Dit is ook belangrik om daarop te let dat konsepte slegs betekenis in 'n bepaalde konseptuele raamwerk of teorie het (Dreyer, 1992:409).

Die bedreiging van geldigheid met betrekking tot navorsing, is by konseptualisering ook ter sprake. Om interne geldigheid te verhoog, is dit belangrik – (i) dat die konnotasie van die sentrale konsepte duidelik, ondubbelsinnig en geartikuleerd moet wees; en (2) dat die denotasies van die sentrale konsepte in die probleemstelling akkurate aanduiders of indikatore van die konnotasies moet wees. Die konnotasies van 'n konsep dui op wat bedoel word daarmee wanneer die begrip gebruik word. Die denotasie van 'n konsep dui op daardie versameling verskynsel/entiteite/handeling/prosesse in die werklikheid wat ingesluit word wanneer die konsepte gebruik word (Mouton en Marais, 1989:58-59).

Vir hierdie studie oor huweliksvoorbereiding en –verryking, sal die konsepte voorhuwelikse pastoraat, huweliksprobleme, huwelikspastoraat en huweliksverryking omskryf moet word. Dit word dan ook nou volgende gedoen.

3.1.1 Voorhuwelikse pastoraat

Die doel van voorhuwelikse pastoraat word deur Wood en Stroup (1990:112) beskryf: as 'n voorkomende maatstaf. Daar is twee metodes wat toegepas kan word.

“One purports to be educative, using short sermonettes on varying areas of marriage, with the hope that the couple will learn, remember and apply the accruing insights. The second method used relies on personality inventories, such as the Myers-Biggs, the idea being to alert couples ahead of time to their areas of similarity, dissimilarity and complementarity, anticipating that such knowledge will help each person deal with the other.”

Die model vir voorhuwelikse pastoraat wat deur Wood en Stroup (1990:114) voorgestel word, fokus grootliks op die familie van herkoms en die verskillende invloede wat hiermee verband hou. “Premarital counselling focuses on the nuclear family system (that is, parent and siblings) of each person. Each describes his and her family culture, so to speak, responding to questions such as: What were the family values concerning money, education, work, religion, Sex roles.” Daar is ook vrae wat fokus op die emosionele klimaat wat geheers het of nog steeds heers in die ouerhuis. Die kwessie van persoonlike vryheid en die uitdrukking daarvan, word ook aangeraak. Seksualiteit soos dit in die ouerhuis voorkom, word ook aan gesny.

In verband met die familie van herkoms by voorhuwelikse pastoraat, wys Mitchell en Anderson (1981:74) daarop dat voorhuwelikse pastoraat nie iets is wat begin wanneer die voornemende egpaar te kenne gegee het dat hulle gaan trou nie. Huweliksvoorbereiding moet iets wees wat deel vorm van die plaaslike gemeente se aktiwiteite. “In the church’s ministry there are numerous educational opportunities that function as useful preparation for marriage. For example, conversations with parents about their children leaving home may be understood as premarital work.... There can be education programs on marriage, male/female relationship and sexuality, as they are appropriate throughout the life cycle” (1981:74).

Guldner (1977:253–255) se model oor voorhuwelikse pastoraat behandel die volgende aspekte : (i) Die eksplorering van die paar se houdings ten opsigte van liefde en die huwelik soos hulle dit sien. (ii) Die onderwerp van selfbeeld word ook behandel. (iii) Die aktiwiteite en rolle betrokke in die huweliksverhouding. (iv) Die eksplorering van die emosionele dimensie van die voornemende paar se verhouding. (v) Die liefde en seksuele area van die verhouding. (vi) Die godsdienstig geestelike posisie en siening van die paar. Rolfe sluit hierby aan as hy skryf: “This is the place

for the couple and pastor to review the church (both churches if an interfaith marriage) teachings about marriage and for the couple to assess their comprehension of what Christian marriage means for them and life together” (1985:165-166).

Die model wat Giblin (1994:153-157) voorstaan, beklemtoon die kwessie dat individuele en gesamentlike verwagtinge vir die huwelik in voorhuwelikse pastoraat bespreek en uitgeklaar moet word. Giblin wys daarop dat voorhuwelikse pastoraat nie slegs bedoel is vir diegene wat vir die eerste keer tot die huwelik toetree nie. Geskeides wat hertrou kan ook groot baat hierby vind. Rolfe (1985:113) noem die volgende in verband met geskeides wat hertrou:

“Assessing the successfulness of a divorce will look at three main areas of the past relationship : the history and themes of the marriage per se; the factors leading to divorce; and completeness of mourning ... This can be painful work for all concerned. Since persons normally try to avoid pain, and tend to deny their own involvement in relationships which soured, there is a tendency to dismiss this whole topic area. Out of sight, out of mind. However, a pastor who colludes in denial of the past events, who allows a cursory dismissal of the subject not only does the couple a grave disservice but hampers his or her own ability to be effective in marriage preparation.”

Olsen (1983:66) noem dat die oogmerk met voorhuwelikse pastoraat is om voornemende pare toe te rus in positiewe kommunikasie en probleemoplossende vaardighede. Stahmann en Hierbert (1987:70-71) skryf:

“Couples have different levels of satisfaction and functionality in regard to communication. Most premarital couples feel that they are communicating well because they are very much involved with each other and very much interested in the other person. Nonetheless, some couples have more difficulty achieving good communication patterns than do others ... Thus we are concerned about whether the couple experiences the communicational pattern as open.” Oor konflik in die huwelik skrywe Stahman en Hierbert (1987:72): “The issue is not whether the couple experience conflict, but rather whether they have developed a method to resolve conflicts.”

Collins (1988:398–401) raak die volgende punte aan met betrekking tot voorhuwelikse pastoraat: (1) Om vas te stel of die persone huweliksgereed is. Dit word gedoen deur vrae te vra soos: Waarom wil julle trou? Wat verwag julle van die

huwelik? Wat is die ooreenkomste tussen die paar in terme van opleiding, godsdien, ouderdom, sosio-ekonomiese vlak, plek van verblyf? Het hulle al oor hul rolle as man en vrou in die huwelik gepraat? (ii) Die tweede aspek wat deur Collins genoem word, gaan oor wat die Bybel leer rakende die huwelik. (iii) Die derde aspek wat aandag behoort te geniet, gaan oor wat hy noem: "Guiding self-evaluation". Hieroor sê hy: "Signs of maturity would include (1) an ability to forgo an immediate gratification in order to receive a greater benefit in the future; (2) an ability and willingness to share and compromise; (3) a concern for the well-being of others; (4) an ability to look at life realistically; and (5) a willingness to face problems and seek solutions (Collins,1988:399). Dit gaan hier oor die handhaaf van 'n goeie en positiewe selfbeeld binne die huweliksverhouding. Stahmann en Hierbert skryf hieroor en sê:

"Another factor which we think the premarital counsellor should keep in mind, is the issue of self-esteem. How each sees the self – whether each sees himself or herself as a person of worth – will have had an influence on the communication process. ... Individuals with good self-esteem speak up; they want decisions about what the couple does and where they go to be made mutually. Individuals with low self-esteem frequently take one of two courses. On the one hand, they are often hesitant to speak up and to give their opinion because they do not want to be thought stupid or crazy or they do not want to irritate and alienate the prospective mate." (1987:77).

Die hantering van potensiële spanning wat veroorsaak kan word deur die bestuur van finansies, verskillende waardes wat gehandhaaf word, druk van skoonouers, belangstelling in verskillende dinge, konflik oor die keuse van vriende, voorkeure rakende ontspanning, beroepseise, verskil in geloofsopvatting en die aangeleentheid van seks is volgens Collins onderwerpe wat in voorhuwelikse pastoraat aandag moet geniet (1988:411-413).

Wright (1985:207en236-245) gaan van die standpunt uit dat voorhuwelikse pastoraat aspekte soos die volgende moet aanspreek: (i) Algehele verbondenheid tot die huwelik (commitment); (ii) "Commitment" om van die verlede en die pyn wat dit veroorsaak het, vry te wees; (iii) 'n "Commitment" om lief te hê. Dit gaan hier oor liefde in al sy fasette, naamlik die filio, agape en eros; (iv) "Commitment" om woede te beheer. "Our problem is that we don't handle anger very well. We tend to become angry for the wrong reason or we tend to express angry feelings in a hurtful or damaging way, rather than trying to help others and ourselves" (1985:207). (v)

Commitment om 'n positiewe skoonouers verhouding te bou. Wright (1985:236-239) sê dit kan bereik word deur :

“Take a positive, optimistic view of your in-law relationship ... Recognize the importance of your fiancé's family early in your relationship ... Evaluate which customs from your family background you want and what new ones you would like to try or to establish ... Treat your future in-laws with the same consideration and respect that you give your friends. ... When your future in-laws show an interest in some area of your life and give advice, respond just as you would if a friend were giving you some advice. ... Give your future in-laws the benefit of the doubt. ... Look for positive qualities in your future in-laws. ... When you visit your future in-laws (and when they visit you), keep the visit reasonably short. ... If you want to give advice to your future in-laws, it is usually best to wait until they ask for it. ... Don't discuss your disagreements and your future spouse's faults with your family.”

(vi) Die laaste aspek wat Wright (1985:244-245) voorstel om in voorhuwelikse pastoraat te behandel, is die kwessie van vergewe en saambid. “When forgiveness is lacking, a strange bedfellow by the name of bitterness creeps in. Another word for bitterness is poison. It is poison both to the person possessing it and to the relationship. ... The first ingredient, then, for a consistent, growing marriage, is forgiveness.

3.1.2 Huwelikspastoraat

Adams (1983:11) beskryf die doel van huwelikspastoraat as volg: “To secure a commitment from both parties to Christ and to His word as the standard for all that is done and said, which will (2) Foster and establish companionship between them understood to be the essence of marriage, leading to (3) Unity in intimacy, which exhibits (4) Growth and which (5) exemplifies the relationship between Christ and His church” (1983:105). Dié definisie van Adams moet verstaan word teen die agtergrond van wat hy beskou as die grondoorsake van alle huweliksprobleme naamlik dat sonde die oorsaak van huweliksprobleme is (1983:11). Dit is 'n wanvoorstelling dat sonde die oorsaak is van alle huweliksprobleme. Daar is probleme wat as gevolg van sonde hulle ontstaan het, maar dit is nie in alle gevalle so nie.

Robinette (1984:49) skryf oor die doel van huwelikspastoraat die volgende: “The goal of counseling is not for the counselor to solve the couple's problems. Rather it is to assist the couple in learning how to solve their own problems. If the counselor is really successful, the couple will not only learn to deal with its present difficulties but will be equipped to handle future ones as well. Huwelikspastoraat het dus ten doel om egpare toe te rus. Clinebell (1984:256-261) som die doel van huwelikspastoraat as volg op : “(i) Die heropening van geblokkeerde kommunikasielyne en om egmaats

effektiewe kommunikasievaardighede te leer; (ii) Die onderbreking van die toenemende kringloop van aanval en vergelding wat deur elk van die egmaats gehandhaaf word; (iii) Om egmaats bewus te maak van hulle goeie punte en hulle onontginde potensiaal wat aangewend kan word om konstruktiewe verandering teweeg te kan bring; (iv) Die identifisering van spesifieke areas waar verandering tot groei plaas moet vind in elkeen se optrede sodat wedersydse behoeftebevrediging bevorder kan word; (v) 'n Werkbare plan moet onderhandel en in werking gestel word waarin beide egmaats hulle verantwoordelikheid besef en bereid is om daaraan te werk ten einde goeie verandering teweeg te bring; (vi) Probleme wat veroorsaak word deur botsende rolle en verwagtinge wat die gevolg is van dinge wat geleer is by die familie van herkoms moet van ontslae geraak word. Dit gaan hier oor die bou van verhoudingsvaardighede en enige huweliksooreenkomste wat aangegaan is en nie hieraan meewerk nie, moet verander word.

Worthington (1989:131-164) daarenteen wys daarop dat dit in huwelikspastoraat gaan om die volgende vas te stel en daaraan aandag te skenk: (i) Die vlak van intimiteit tussen die egmaats; (ii) Kommunikasie tussen die huweliksmaats; (iii) Konflik tussen die egmaats; (iv) Die vasstelling van enige emosionele seer, die kwessie van sonde, blaam en bitterheid en die aangeleentheid van vergifnis; (v) Die graad van toegewydheid by die egmaats met betrekking tot godsdiens en spiritualiteit, en hoe ernstig die egpaar is met betrekking tot die probleem wat hulle huweliksberaad laat opsoek het; (vi) Aandag te skenk aan enige ander probleme wat in die verloop van die beradingsproses identifiseer word. Dit behels sielkundige en psigiatrisiese probleme. Die benadering van Lombard (1986:236-241) sluit aan by dié van Worthington deurdat Lombard die volgende skryf in verband met huwelikspastoraat : (i) Die evaluering van die egpaar se geloofslewe; (ii) Die evaluering van die aard van die verhouding wat die egpaar het; (iii) Die evaluering van die persoonlikheid van die man en vrou; (iv) Die praktiese hantering van sommige uiters moeilike krisissituasies; (v) Die evaluering van moontlike aanwesigheid van geestessteurmisse.

Vir Stewart (1983) is die aard en doel van huwelikspastoraat om huweliksmaats te help om betrokke te wees in die uitwerk van oplossings vir probleme in hulle huwelik, wat tot albei se voordeel strek. Stewart (1983:82-83) skryf:

"The counselor in accordance with basic counseling principles, sets the couple in a permissive context where they choose whether to stay together or to part company. It should be said the over all goal of the religious counselor is to help individuals to "wholeness". By wholeness we mean that integration

of individual character which enables the individual to realize himself at all levels of relationship – with nature, society and God.”

Oor die doel van huweliks-pastoraat haal Stewart 1983:82-83) die volgende punte aan: (i) Huwelikspastoraat bepaal hom net by die huidige verhoudingsprobleme wat daar tussen man en vrou bestaan; (ii) Die pastoor moet die egpaar help om vryelik hulle gevoelens met mekaar te kommunikeer; (iii) Die pastoor moet die egpaar help om aan te pas by sekere situasies wat nie verander kan word nie; (iv) Die pastoor moet die egpaar help om ontslae te raak van selfgesentreerde doelwitte en om te werk aan doelwitte wat vir beide egmaats belangrik is; (v) Die pastoor moet elkeen help om die ander te verstaan in terme van sy/haar rol binne die huwelik. Dit kom daarop neer dat geleentheid gegee moet word om aanpassing te maak in terme van wat elkeen in die huwelik van die ander.

3.1.3 Huweliksprobleme

Huweliksprobleme wat volgens Amato en Rogers (1996:55) voorkom, is onder andere: (i) Algemene huweliksonbevoegdheid; (ii) Ontrouheid. Pittman en Wagers (1995:295) skryf in dié verband : “When marriage partners are not honest with one another, the situation gets confusing and disorienting and can destroy the relationship” (1995:295); (iii) Nie genoeg tyd tuis spandeer nie; (iv) Onenigheid oor finansies. “Conflict over money management can arise as a result of several common issues. The monthly, if not daily, effort to pay the bills, is one such issue. ... A second money issue is likely to produce conflict in intimate partnerships. ... What to spend money on can be a tremendous source of conflict, particularly when there is little explicit agreement on common goals” (Schulz en Rogers, 1985:78); (vi) Buite-egtelike seks.

Stewart (1977:267) wys op die volgende huweliksprobleme: Seks binne die huwelik. (2) en konflik wat verband hou met rolvervulling. Schulz en Rogers (1985:75) sluit hierby aan as hulle die volgende te sê het oor seksuele probleme en die huwelik:

‘Sexual relations not only are the most intimate aspect of an intimate partnership, but are probably also, for a great many people, the most potentially troublesome. Nor is it difficult to see why this should be so. Whatever the sexual feelings, desires, attitudes and behaviors of oneself and one’s partner, it is important to realize that they have developed over a lifetime and are not likely to change overnight. While some partners may come to their marriage or partnership relatively well matched in terms of these feelings and attitudes, others may be so mismatched and “incompatible” that

a great deal of patience is needed for them to achieve a mutually satisfying sexual relationship.”

In verband met die probleme wat ondervind word as gevolg van die aspek van rolvervulling, skryf Barker (1998:141): “Families are apt to develop problems if the various functions that have to be performed are not properly allocated to, or carried out by, appropriate family members”. (iii) Probleme wat verband hou met skoonouers. “Some of our problems with in-laws result from our failure to resolve conflict with our parents. For some individuals, for example, marriage promises to be a way out of a conflict-ridden home. But such a marriage seldom resolves old issues and often creates new conflict with in-laws. ... A lot of conflict involving in-laws boils down to a matter of simple jealousy. Before marriage, your parents and siblings are your family; after marriage, your spouse is your family. In most cases, this change isn't traumatic, rather, it is a subtle shifting of loyalties that may go almost unnoticed but is nonetheless real” (Schulz en Rogers, 1985:80); (iv) Probleme wat verband hou met godsdiens en geloof. Collins (1988:412) haal die volgende hieroor aan “The Bible warns of problems when a believer and an unbeliever try to live together in marriage. Counselors have observed tension when a husband and a wife differ from each other in their denominational preferences, degree of commitment to spiritual things, interest in religion, or expectations about the religious education of children”.

‘n Ander aspek wat ook by Collins as ‘n huweliksprobleem na vore tree, is die eise wat deur persone se beroepe gestel word. Botsende behoeftes en persoonlikhede asook onbuigsaamheid word ook deur Collins as huweliksprobleme vermeld. Hy skryf:

“When a man and woman marry, each brings a unique personality to the marriage. Sometimes these personality differences complement each other and blend into a mutually compatible relationship. Often marriages take on personalities of their own, each of which can have strengths and weakpoints. There can be difficulties, however, if one or both of the partners is rigid, unwilling to give, or strongly resistant to change” (Collins, 1988:411).

Smuts haal ‘n aantal probleme aan wat verband hou met egskeidingspastoraat. Dit is (i) verbondenheid en skeiding wat ervaar word. Hierdie gedragspatroon deurloop vier fases, naamlik ontkenning, protes, wanhoop en losmaking. Die fase van ontkenning kan gesien word by die persoon vir wie die huweliksmaats se voorneme om tot geskeiding oor te gaan, as ‘n onverwagte skok kom. Die fase van protes kom tot uiting deur huil of enige ander vorm soos selfmoord of selfs selfmoordpogings,

drankmisbruik of geweld. Die fase van wanhoop word gekenmerk deur moedeloosheid, onttrekking en apatie. Die laaste fase is die van losmaking waarin 'n nuwe belangstelling in die lewe ontwikkel word en minder aan die mislukte huwelik aandag geskenk word. Van die ander probleme in egskeidingspastoraat, handel oor finansies. Die inkomste wat voor die egskeiding van die gesin beskikbaar was vir die onderhoud van die gesin, moet nou oor twee huishoudings verdeel word en is dan selde voldoende. 'n Volgende probleem is dié van seksualiteit. Vir persone wat jare lank in 'n huweliksverhouding geleef het, is daar 'n sterk seksuele komponent aanwesig waar verhoudings met persone van die teenoorgestelde geslag aangegaan word (1985:215-219).

Die punte wat aangehaal is deur Smuts, word ook deur Stewart (1983:121-126) genoem. Stewart(1983:121-122) noem ook nog probleme wat by geskeides oor hulle selfbeeld gaan. "There is considerable loss of self-esteem. The man has invested considerable time, money and effort in building a home and in getting his wife and children financially established. To lose this, is to lose a considerable part of himself. The wife, perhaps more than her husband, has her feelings of success as a person bound up in whether she succeeds as a wife and a mother. When divorce is imminent, she suffers considerable loss of esteem in her own eyes. Along with this is the loss of status in the eyes of friends."

Hunt (1986:184) bespreek die volgende in verband met egskeidingsprobleme: (i) Hy sê geleentheid moet gegee word om gevoelens en menings te kommunikeer wat verband hou met die besluit om te skei. (ii) Daar moet skeiding gemaak word tussen die werklike probleme en probleme wat gegrond is op verkeerde inligting. (iii) Daar moet oplossings gevind word vir praktiese probleme wat verband hou met die besluit om te skei. Hierdie probleme is onder andere: "How income and property will be divided, who will care for the children, how living arrangements will be changed – may be final and others may be temporary with further review at a later time. Usually after the divorce becomes final. There is also the matter of legal aspects of divorce. The minister's predivorce counseling will focus upon the individual's feelings and upon securing appropriate expert help in areas that are not within his or her own competence. Legal technicalities are properly the responsibility of an attorney, but the minister may provide assistance in securing qualified counsel for questions and information" (Hunt,1986:184).

As gevolg van kultuurverskille tussen man en vrou, word daar ook soms in sekere huwelike probleme ondervind. "Interethnic, interfaith and interracial marriages offer unique possibilities for creative and enriching relationships. There are, however, potential conflicts if the world views of the spouses are very discrepant. Strain can

also come from disapproval of family, friends and institutions. Families of origin may differ greatly in their values and rituals. Either or both families may object to the “cultural outsider”. The new spouse may experience “cultural shock” or feel ill-at-ease with the family of the other” (Falicov, 1995:231).

Die probleem van gesinsgeweld is ook iets wat heelwat in huwelike voorkom (Whyte, 1990:157). Holtzworth-Munroe et al (1995:318) skryf in hierdie verband: “The most obvious consequence of marital violence is the increased likelihood of physical injury to one or both individuals; the most extreme consequence is death. ... Although both husbands and wives engage in physical aggression, researchers have consistently demonstrated that husband-to-wife violence results in more negative outcomes than wife-to-husband violence, in part due to husband’s greater physical size and strength” (1995:318).

Alkoholgebruik en –misbruik, is ook ‘n probleem wat in sommige huwelike kop uitsteek. “From this perspective, problems may be exhibited in a variety of forms, some of which are consistent with a formal diagnosis and some of which are milder or more intermittent” (McCrary en Epstein, 1995:370).

3.1.4 Huweliksverryking

Die doel van huweliksverryking is om groei in die huwelik en by die huweliksmataas te weeg te bring en te bevorder. “What marriage and family enrichment represents, is a shift in emphasis from remedial programs, designed to help families in trouble, to preventive programs, designed to keep families out of trouble, by enabling them to develop their resource. Our purpose is not just to replace the remedial with the preventive, but to bring them both together” (Mace en Mace, 1986:7). Huweliksverryking veronderstel dat verandering tot verbetering in die huweliksverhouding moet volg. “Changes often take time, but all change begins with the individual. The first step in enriching a marriage, involves a commitment to change. Partners begin by understanding how they each have shaped their marriage and what each can do to make desired change. ... Feelings of love and caring that diminished or disappeared, often return with behavior changes” (Dinkmeyer en Carlson, 1986:22-23).

Oor die proses van huweliksgroei deur huweliksverryking, skryf Katter (1988:66) : “Thus marriage enrichment is an experience of growing, rather than stagnating and its purpose is to make marriage good and better – not simply permanent. There are no perfect marriages because there are no perfect people. Enrichment assumes the belief that all couples have room to improve their marital relationship throughout their

entire lives.” Katter (1988:70) noem dat ‘n huweliksverrykingsprogram die volgende aspek kan behandel: (i) Kommunikasie binne die huwelik; (ii) Onrealistiese verwagtinge van die huwelik; (iii) Onbybelse opvattinge en oorwegings sover dit die huweliksverhouding aangaan. Hierdie oorwegings is, onder andere: “If it doesn’t work, get a divorce; (b) Sex is the basic substance of love; (c) I’m going to please myself; (d) It’s wrong to share negative feelings with your spouse; (e) A Christian should never get angry; (f) I have the right to demand a certain material standard of living; and (g) Everything I want I really need.” ‘n Ander onderwerp wat in huweliksverryking behandel kan word, volgens Katter is: “depersonalization.” Hier gaan dit oor dinge in die samelewing wat ‘n negatiewe effek op die huwelikslewe kan hê soos: industrialisasie, hoër mobiliteit, egskeiding, plaasvervangende ouers, kinders sonder vaderfigure, lae morele standaarde, druk as gevolg van verskillende skedules, sekularisasie, materialisme, gestremde familie-verhouding en sosiologiese groepe wat die funksies en verantwoordelikhede uitvoer wat voorheen deur die gesin behartig is. Nog ‘n onderwerp wat deur huweliksverryking gedek kan word, is transisie wat ervaar word as gevolg van die “family life-cycle.” “What is going on in the family at a particular time affects the marriage relationship and marriage enrichment can occur at any stage.” (Clinebell en Clinebell, 1988:70). Clinebell en Clinebell sê in hierdie verband: “Each stage in the marital cycle has its unique demands, frustrations, worries, joys and satisfaction. At every stage, the demands on each partner are different. The pattern of needs changes from stage to stage, altering the nature and intensity of the will to relate” (1970:103).

Vir Clinebell gaan dit by huweliksverryking daarvoor dat egmaats die geleenheid voorsien moet word om hulle eie beste huwelik tot stand te bring. Dit is ‘n groeiende verhouding wat wedersydse behoeftebevrediging meebring. Dit is ‘n huwelik waar huweliksmaats vrygemaak word om hulle volle potensiaal te ontsluit tot wedersydse voordeel. Clinebell noem die volgende wat as gereedskap aangewend kan word om verhoudings deur huweliksverryking te bou: (1) Strengthening self-awareness, (2) Experiencing inner liberation, Listening responsively, Affirming our strengths, Risking and trusting, Evaluating our working values, Increasing spiritual intimacy, Enhancing sexual enjoyment, Coping constructively with conflict” (1975:29-35).

Dinkmeyer en Carlson (1986:24-27) noem ‘n aantal onderwerpe wat in huweliksverryking aangeraak kan word. Dit is: (1) die aanvaarding van verantwoordelikheid. Hier gaan dit daarvoor dat huweliksmaats individuele verantwoordelikheid moet aanvaar vir hulle optrede en vir die sukses van hulle huwelik. (ii) Die rol wat bemoediging in die huwelik speel. Hier word egmaats die vaardigheid geleer van bemoediging wat insluit onvoorwaardelike aanvaarding, om die

bydrae van mekaar te herken, om op sterkpunte van mekaar te fokus, om te luister, om empatie te hê, om entoesiasies te wees en die skep van positiewe alternatiewe;

(iii) Die derde aspek handel oor prioriteite en waardes. Egmaats word geleer om prioriteite en waardes te identifiseer. (iv) Die vierde aspek handel oor verstaanbare kommunikasie. Hier gaan dit oor die konsepte van verstaanbare kommunikasie soos die kommunisering van emosies en ervaring. Egmaats word gehelp om die kommunikasiestyl wat in hulle huwelik aanwesig is, te identifiseer. (v) Besluitneming is ook 'n aspek wat aandag geniet. "The process of making choices that are helpful to a relationship and provides practice in identifying available choices and applying choicemaking skills (Dinkmeyer en Carlson 1986:26). Diskin (1986:116) wys in hierdie verband daarop dat die gehalte van 'n huweliksverhouding in 'n groot mate deur die keuses en besluite wat deur egmaats gemaak, beïnvloed word. (vi) Konflikhantering en oplossing word ook gedek deur huweliksmaats se konflik-oplossende vaardighede te help ontwikkel (Dinkmeyer en Carlson, 1986:24 – 27).

Avis (1986:29–44) se program oor huweliksverryking is ontwerp vir huweliksmaats wat albei in die beroepswêreld betrokke is. 'n Aantal besprekings onderwerpe om hierdie tipe huwelik te verryk, is die volgende: (i) Hoe om die konflik wat ontstaan as gevolg van rolvervulling en verantwoordelikheid te benader. (ii) Die tweede onderwerp handel oor die stukturering en bestuur van tyd. (iii) Die derde onderwerp vloei voort uit die tweede en handel oor frustrasie wat ontstaan as gevolg van "dependency needs". Avis sê: "The lack of an unofficial "second person" to provide the backup and behind-the-scenes support which career men have ordinarily received from their wives. Dual-career spouses may find that their partner is not backing them up or taking care of them sufficiently and the resulting frustration of dependency needs may lead them to invest more in their careers than in the marriage" (1986:31). Die vierde area by huwelike met beide egmaats as beroepspersone, is kompetisie. Kompetisie is iets wat natuurlik en onvermydelik is in sulke huwelike. "Admitting and facing such feelings is the first step to learning how to deal with them. If couples deny their competitive feelings, they will tend to express them indirectly, in ways that are harmful to the relationship. Such competition may take the form of conflict over whose career/time is more important than whose and is directly related to the distribution and balance of power between the couple." (Avis, 1986:31).

Na aanleiding van die literatuurstudie wat in hierdie gedeelte gedoen is, word daar nou 'n samevatting gegee van die belangrike temas wat hier navore gekom het.

3.1.5 Samevattend

Wat voorhuwelikse pastoraat betref, toon 'n literatuurstudie dat die volgende onderwerpe gewoonweg met voornemende egpare en getroudes bespreek kan word:

- (i) Die familie van oorspang invloed – hier word gefokus op kultuur, waardes, hantering van finansies, opvoeding, godsdiens en geslagsrolle
- (ii) Liefde en die seksuele area van die huwelik
- (iii) Selfbeeld en alles wat hiermee gepaard gaan
- (iv) Rolverdeling binne die huwelik
- (v) Voornemende egmaats se persoonlike godsdienstige geestelike posisie
- (vi) Verwagtings van en vir die huwelik
- (vii) Kommunikasie in die huwelik
- (viii) Konflikhantering en oplossing
- (ix) Wat die bybel oor die huwelik leer
- (x) Verhoudings met skoonouers
- (xi) Hoe om met finansies in die huwelik te werk
- (xii) Beroepsbeoefening en die huweliksverhouding
- (xiii) Vriende en ontspanning
- (xiv) Die kwessie van persoonlike vryheid en die uitdrukking daarvan
- (xv) Die eksplorering van die emosionele dimensie van die voornemende paar se verhouding
- (xvi) Verskil in geloofsopvatting – verskillende godsdienstige agtergronde

Met betrekking tot huweliksverryking, toon die literatuurstudie dat die volgende onderwerpe met getroude pare behandel en bespreek kan word:

- (i) Kommunikasievaardighede en die huwelik
- (ii) Konflikhantering en –oplossing
- (iii) Seksualiteit en die huwelik
- (iv) Besluitneming en keuses binne die huwelik
- (v) Die aanvaarding van verantwoordelikheid
- (vi) Onrealistiese verwagting in en van die huwelik
- (vii) Onbybelse opvattinge en oorwegings sover dit die huweliksverhouding aangaan
- (viii) Huwelike waar beide man en vrou beroepsmense is
- (ix) Transisie wat ervaar word as gevolg van die “family-life-cycle”
- (x) Prioriteite en waardes binne die huwelik te identifiseer
- (xi) Kinders en die huweliksverhouding

Aangesien huweliksvoorbereiding en –verryking beskou word as 'n soort voorkomende bediening aan voornemende en getroude pare, is dit dus belangrik om ook kennis te neem van die tipe huweliksprobleme waarop hierdie voorkoming of te wel toerus proses gefokus is. Uit die literatuur het die volgende na vore getree as probleme wat in huwelike voorkom:

- (i) Algemene huweliksonbevoegdheid
- (ii) Ontrouheid
- (iii) Onenigheid oor finansies
- (iv) Nie genoeg tyd tuis spandeer
- (v) Seks binne die huwelik
- (vi) Konflik in rolvervulling
- (vii) Probleme wat verband hou met skoonouers
- (viii) Probleme wat verband hou met godsdienste en geloof
- (ix) Probleme wat verband hou met beroepsbeoefening van man en vrou
- (x) Botsende behoeftes en persoonlikhede
- (xi) Probleme wat verband hou met kultuurverskille
- (xii) Die probleem van gesinsgeweld
- (xiii) Probleme wat verband hou met alkohol gebruik en -misbruik

Die volgende stap waartoe daar nou oorgegaan sal word, is 'n bespreking van die begrip en proses wat bekend staan as operasionalisering.

3.2 Operasionalisering

Met operasionalisering word bedoel dat 'n meetinstrument ontwikkel word, waardeur die betrokke domeinverskynsel in die greep gekry kan word (Mouton en Marais, 1989:64; Babbie, 2001:132). Force en Richer (1983:30) sê: "When we operationalize a conceptual abstraction, we are specifying the perceivable and measurable counterparts of the phenomena or variable which the abstraction represents." Dit gaan dus hier oor hoe 'n abstrakte, nie-waarneembare konsep in 'n meetbare waarneembare veranderlike oorgeskakel word aangesien daar in empiriese navorsing 'n kloof tussen teoretiese konsepte en die empiriese werklikheid is (Dreyer, 1992:416). Die proses staan bekend as operasionele definisie (Nachmias en Nachmias, 1992 : 31). Konseptualisering en operasionalisering is dus ten nouste aan mekaar verbonde (Tuckman, 1993:15).

Die proses van operasionalisering behels dat 'n lys van reële eienskappe wat deur die konsepte gedonateer word, opgestel word vir meting. Die items of vrae wat in die konstruksie van die meetinstrument ingesluit word, word indikatore genoem (Mouton

en Marais, 1989:65; Babbie, 1990:121). Bouma skryf: "The basic question which guides this activity is how can I measure that?" (1984:30). Deur dit wat meetbaar is, probeer navorsers vasstel of en indien wel, in watter mate die verskynsel waarna die konsepte verwys, in die empiriese werklikheid voorkom (Dreyer, 1992:416–417).

By operasionalisering is die geldigheidsbedreiging ook aanwesig. In hierdie verband word daar verwys na kriteriumgeldigheid en konstrukgeldigheid. Kriteriumgeldigheid is: "When the purpose is to use an instrument to estimate some importance of behaviour that is external to the measuring instrument itself, the latter being referred to as the criterion" (Nunnally, 1978:86). Konstrukgeldigheid andersyds dui op die mate waarin 'n skaal van items wel die tersaaklike konstruk meet en nie byvoorbeeld 'n ander konstruk nie. Die bedreiging wat by konseptualisering en operasionalisering kan kop uitsteek, kan egter deur sistematiese ontwerp en beplanning ondervang word (Mouton en Marais, 1989:71).

Nog 'n stap wat betrokke is by empiriese navorsing, is hipotese formulering veral waar te doen is met kwantitatiewe ondersoeke. Daar word dus nou hierna gekyk.

3.3 Hipoteses

Nadat die konseptuele raamwerk omgeskakel is in empiriese begrippe, moet daar hipoteses geformuleer word in die geval van kwantitatiewe ondersoeke en in die geval van kwalitatiewe ondersoeke, moet daar 'n uitgangsperspektief geformuleer word (Heyns en Pieterse, 1990:82; Polit en Hungler, 1995:61-62). Lemmer (1991:15) sluit hierby aan as hy s : "In die geval van 'n uitgebreide teorie, word hipoteses geformuleer en die kwantitatiewe metode wat oorwegend deduktief te werk gaan, kan gebruik word om hipoteses te toets. Deur die invul van vraelyste en die verwerking van die data, word deduktief tot bevindinge gekom."

'n Hipotese is 'n onbeproeft navorsingsvermoede wat die samehang tussen verskillende veranderlikes verwoord (vgl. Bailey, 1994:43, Kerlinger, 1986:17, Tuckman, 1993:66). Daar word verskillende hipoteses onderskei, naamlik: (1) navorsingshipotese wat die verband tussen veranderlikes stel; (ii) Statistiese hipoteses, dit is 'n stelling wat die verband tussen veranderlikes in statistiese terme uitdruk (Dreyer, 1992:415). Die kriteria vir 'n bruikbare hipotese is:

- (i) Die hipotese moet konsepsueel duidelik wees
- (ii) Die hipotese moet empiriese verwysings hê
- (iii) Die hipotese moet toetsbaar wees met beskikbare tegnieke
- (iv) Die hipotese moet 'n bepaalde teorie ten grondslag hê (vgl. Miller, 1991:33–35; Wiersma, 1991:35-36).

'n Volgende baie belangrike stap in empiriese navorsing is die insameling van data. Daar word vervolgens oorgegaan om die prose van nader te bekyk.

3.4 Data-insameling

Data-insameling is een van die belangrikste fases in die navorsingsproses. By die proses speel steekproefneming 'n groot rol. Deurdat dit dikwels nie praktiese moontlik is om alle persone, groepe of organisasies wat met 'n navorsingsprobleem verband hou, te raadpleeg nie, word daar in navorsing van steekproefnemingsmetodes gebruik gemaak (Nachmias en Nachmias, 1992:170). Die steekproefnemingsmetode en die realisering van die steekproef, speel 'n belangrike rol ten opsigte van die aard en kwaliteit van die data wat verkry word (Dreyer, 1992:339 – 340). Die groot groep waaruit die steekproef geneem word, staan bekend as die populasie of universum. Die populasie is die totaliteit van persone, groepe, organisasies wat aan bepaalde vereistes ten opsigte van die navorsing wat onderneem word, voldoen (Sanders en Pinhey, 1979:97; Leedy, 1993:198-199; Seaman, 1987:233-234). In die ondersoek oor huweliksvoorbereiding en –verryking is die populasie die pastore en lidmate van die AGS. Daar is bykans 1 800 pastore in gemeentes regoor Suid-Afrika (AGS Hoofsekretaris rekords).

Steekproefmetodes word in twee kategorieë ingedeel, naamlik waarskynlikheids- en nie-waarskynlikheidsproefneming. Die kenmerk van die waarskynlikheidssteekproefneming is dat elke element van die populasie 'n kans het om in die steekproef ingesluit te word. In hierdie opsig word daar gepraat van 'n verteenwoordigende steekproef. Ten opsigte van die nie-waarskynlikheidssteekproefneming, is daar egter geen manier om vas te stel watter kans 'n element het om in die steekproef opgeneem te word nie. Daar is ook geen waarborg dat elke element ten minste 'n kans het om ingesluit te word nie. Die nadeel van dié metode is ook dat dit nie verteenwoordigend van die populasie is nie (Polit en Hungler, 1995 :279-282; Bailey, 1994 :89-94; Nachmias en Nachmias, 1992 :174-175).

Die aangeleentheid van steekproefneming is egter in sekere navorsing nie belangrik nie. Die eerste hiervan is in gevalle waar veralgemening van die resultate nie op die bre populasie nagestreef word nie. Die tweede is waar navorsing op 'n klein groep gedoen word en maklik as 'n eenheid bestudeer kan word (Bouma, 1993:115; Seaman, 1987:246). Die enigste metode om 'n verteenwoordigende steekproefraamwerk op te stel, is volgens die waarskynlikheidssteekproefmetode (Babbie, 1990:71; Dreyer, 1992:341). Beverly et al (1987:141-142) wys egter

daarop dat die grootste nadeel met die metode is die feit dat dit duur en dikwels moeilik uitvoerbaar is.

Om al die pastore (1 800) wat in die AGS in gemeentes regoor Suid-Afrika diens doen in hierdie ondersoek te betrek, is problematies. Derhalwe sal hierdie ondersoek gefokus wees op slegs die pastore binne die Kaapse Unistaden die omliggende platteland. Die navorsing oor huweliksvoorbereiding en –verryking binne die plaaslike gemeente het nie ten doel dat veralgemening van die resultate op die volle populasie toegepas moet word nie.

3.4.1 Die metode van data-insameling

3.4.1.1 *Opstel van meetinstrument*

Mouton en Marais (1989:65) is van mening dat die voor-die-handliggende en ook gebruiklike werkwyse, is om deur indirekte meting data of inligting oor teoretiese konsepte in te samel. Dit beteken dat byvoorbeeld 'n lys van items of vrae opgestel word wat almal aspekte van die verskynsel wat ondersoek word, meet. In die geval van hierdie navorsing beteken dit dat items of vrae opgestel word wat almal die aspek van huweliksvoorbereiding en –verryking binne die AGS plaaslike gemeentes meet. Die items of vrae wat in die meetinstrument ingesluit word, word as indikatore of aanwysers van die lys (gedenoteerde) eienskappe beskou (Mouton en Marais, 1989:65).

3.4.1.2 *Vraelys*

Die invul van vraelyste is die metode waarvolgens data vir die navorsing oor huweliks-voorbereiding en –verryking binne die plaaslike AGS gemeentes in die Wes-Kaap ingesamel gaan word. "Survey questions may be concerned with facts, opinions, attitudes, respondent's motivation and their level of familiarity with a certain subject. Most questions, however, can be classified in either of two general categories : factual questions and questions about subjective experience" (Nachmias en Nachmias, 1992:240). Daar is twee metodes waarvolgens die vraelyste aan respondente besorg kan word. Dit is deur die pos of om dit persoonlik in groepsopset by byeenkomste vir voltooiing te oorhandig (Grinnel, 1993:275-278; Babbie, 2001:253; Oppenheim, 1979:33-34). 'n Groot nadeel van posvraelyste is die lae responskoers wat hiermee gepaard gaan (Bailey, 1994:149-150; Grinnell, 1993:278-279). Om hierdie rede is besluit om die vraelyste in groepsopset tydens pastoorsbyeenkomste uit te deel vir voltooiing.

Met die opstel van die vrae is die volgende in berekening gehou:

- (i) Die probleemstelling in die ondersoek (Seaman, 1987:277-278; Leedy, 1993:60-61)
- (ii) Die hipoteses wat in die ondersoek getoets word (Kerlinger, 1986:18-20; Tuckman, 1994:66-72)
- (iii) Die teologiese teorie ten grondslag van die ondersoek (Babbie, 2001:51-53; Newman, 200:60-61)
- (iv) Die oogmerk met die ondersoek (Polit en Hungler, 1995:49; Bailey 1994:108-109)

3.4.1.3 **Skaal**

Die mees gebruiklike tegniek van indirekte meting in kwantitatiewe navorsing, is deur die konstruksie van 'n skaal (Mouton en Marais, 1989:65). Wat die konstruksie van skale betref, is daar 'n aantal wat gebruik kan word (Neuman, 2000:182-192; Seaman, 1987:306-312). Met die optrek van die vrae vir hierdie ondersoek, gaan daar van die Likertskaal-metode gebruik gemaak word.

“The likert scale is a scale with a number of points or spaces, usually five, that represent a set of related responses, one for each point. The individual responds by checking a point or circling a letter representing a point on the scale. The points are assigned numerical values, 1 to 5 or 0 – 4, which are then totalled over the items to give the individuals an attitude score” (Wiersma, 1991:283-284). Die keuses op die likertskaal kan van sterk positief tot sterk negatief geplaas word of van sterk negatief tot sterk positief (Tuckman, 1994:197; Neuman, 2000:182).

Die houdings vir die likertskaal in die ondersoek van huweliksvoorbereiding en – verryking binne die AGS gemeentes, gaan as volg daaruitsien:

Skaal vir Verloofdes

5	4	3	2	1
Moet altyd ingesluit word	Baie belangrik	Onseker	Nie belangrik nie	Moet nooit ingesluit word nie

Skaal vir die Pastore

1	2	3	4	5
Nooit	Baie min	Af en toe	Baie keer	By elke geleentheid

3.4.1.4 Indikatore

In verband met indikatore noem Heyns en Pieterse (1990:83) dat die konsepte in die konsepsuele raamwerk neerslag moet vind in die meetinstrument. In die geval van kwantitatiewe ondersoeke, word die indikatore van die konsepte in die vorm van stellings geformuleer. Hierdie indikatore word in stellings geformuleer in die vraelys en die respondent moet een van die reaksies op 'n vyfpuntskaal merk.

Voordat die vraelys in die hoofondersoek aan die respondente beskikbaar gestel gaan word, gaan 'n vooropname gedoen word (vgl. Kovacs, 1985:87; Wiersa 1991:177).

In hierdie stadium is dit belangrik om te noem dat hierdie ondersoek nie die eerste is oor huweliksvoorbereiding en –verryking wat in 'n plaaslike gemeentelike opset gedoen word nie. Daarom is dit belangrik om kennis te neem van bestaande navorsing oor die onderwerp. Daar sal vervolgens nou oorgegaan word om na enkele van die bestaande navorsing oor huweliks-voorbereiding en –verryking te kyk.

3.6 BESTAANDE NAVORSING OOR HUWELIKSVOORBEREIDING EN – VERRYKING

3.5.1 Navorsing in die AGS Kerk

Oor enige bestaande navorsing wat in die AGS oor genoemde onderwerp gedoen is, dra die navorser nie juis kennis van nie. Aangesien die studie oor huweliksvoorbereiding en –verryking 'n studie oor die pastoraat is, sal daar kortliks gekyk word na navorsing wat verband hou met die pastoraat en veral waar dit oor die huwelik gaan.

Van der Spuy (1993) het 'n proefskrif gedoen getitel Pastorale beraad in Pneumatologiese perspektief : 'n Ondersoek binne die Apostoliese Geloof Sending in Suid-Afrika. Die proefskrif handel oor die funksionering van die Heilige Gees in pastorale beraad gesien vanuit 'n pentekostalistiese perspektief.

Van der Spuy se navorsing spruit uit die probleem dat daar in die AGS geen eksplisiete pinkster-teologiese teorie vir patrorale beraad en ook nie 'n praktykteorie vir die praxis bestaan nie. Die vraag ter sprake waaroor 'n antwoord gesoek word, is: “Wat is pastore se ideaal ten opsigte van die funksionering van die Heilige Gees in pastorale beraad en tot in welke mate vind hierdie ideaal in hulle beraad neerslag?”

Uit die empiriese studie van Van der Spuy het na vore gekom dat huweliksprobleme en egskeiding van die probleme is wat die pastoor meestal in die pastoraat hanteer. 81,6% Van die pastore het aangedui dat huweliksprobleme die meeste in pastorale beraad hanteer word.

Die verhandeling van Van der Berg: “Die pastoor en lidmaat in die Apostoliese Geloof Sending van Suid-Afrika : Strukturele fasette en bedieningsmodelle, handel oor die frustrasie met die geïnstitusioneerde aard en karakter van die AGS gemeentelike bediening en –struktuur. Die passiwiteit van lidmate ten opsigte van betrokkenheid in die gemeentelike bediening, word ook aangesny.

Van der Berg se doel met sy studie is om vas te stel hoe die huidige praktyk rondom gemeentelike bediening en lidmaatbetrokkenheid vergelyk met wat aanvanklik in die AGS gefunksioneer het en ook hoe dit vergelyk met wat in die Nuwe Testament ten opsigte hiervan geskrywe staan.

Die ondersoek om te bepaal watter aktiwiteite deur die lidmate ervaar word as uitsluitlik die terrein van die pastor, het 91% aangedui dat huweliksprobleme se hantering die uitsluitlike terrein van die pastoor is.

“’n Teorie vir sisteempastoraat” is die titel van die proefskrif van Greyling (1993). Greyling poog in sy studie om sekere leemtes van hedendaagse pastoraat aan te spreek. Dit doen hy dan deur die ontwikkeling van ‘n teorie vir die pastoraat. Die kommunikatiewe handelingssteorie, sisteemdenke en tot ‘n mindere mate konstruktivisme, word as metateorieë in sy studie as perspektiewe op die objek van die ondersoek gebruik.

Soos wat die benaming sisteempastoraat aandui, is Greyling van mening dat die benadering moontlikhede open om die hele gemeente as ‘n ekologie van sorg by die pastoraat te betrek. Hierdeur word die gemeentelike bronne vir die pastoraat beter benut. Sisteempastoraat maak voorsiening vir pastoraat aan die hele gemeente. Daar is ook ruimte vir elke lid om ‘n aandeel te hê aan die versorging van die gemeente. Sisteempastoraat is ‘n beweging weg van die tradisionele standpunt van “pastoraat aan die enkeling” en “pastoraat deur die enkeling – die pastoor”.

Die doelwitte van die pastoraat soos deur Greyling aangestip, bied ‘n aanknoping vir die onderwerp van die huwelik. “Die oorkoepelende (antropologiese) doelwit van die pastoraat is die bevordering van mens se verhouding met God sodat sy ware menslikheid in Christus kan realiseer. ... Die totale mens in al sy dimensies word in

die verhouding met God betrek. Gevolglik moet die pastoraat die hele mens dien” (Greyling, 1993:114).

Erasmus (1990) het ‘n empiriese studie oor “uitbranding onder AGS pastore” gedoen. Dié navorsing wil vasstel in watter mate uitbranding onder pastore voorkom en of daar spesifieke faktore is wat met dié uitbranding in verband gebring kan word. Erasmus wil deur sy studie ‘n bydrae maak tot insig oor stress wat pastore beleef. Sy navorsing het nie ten doel om voorkoming en behandelingstrategieë daar te stel nie. Sy studie toon dat die pastore wat deur uitbranding geraak word, ook in hulle huwelike geaffekteer word.

Die proefskrif van Mostert (1991) “The psychodynamics of pastoral ministry: A pastoral psychological investigation” fokus op die belangrikheid van die sielkunde vir die pastorale bediening. Die pastorale bediening word bestudeer vanuit ‘n sielkundige perspektief. Die verhouding tussen teologie en die sielkunde word ook in diepte aangesny. In hierdie opsig wys Mostert dat die teologie en die sielkunde nie mekaar se vyande is nie en dat die pastorale psigologie die pastorale bediening se effek kan versterk.

Benewens die feit dat pastorale sielkunde vir die pastorale bediening voordelig is, hou kennis en insig in die sielkunde ook vir die pastoor self voordele in.

“It is discovered that psychology has some valuable insights into three aspects of pastoral life. It can, and should be allowed to legitimately address

- (i) aspects regarding the person of the pastor;
- (ii) aspects regarding the skills which he should acquire and perfect; and
- (iii) those aspects of his ministry which would be enlightened by the acquisition of some scientific knowledge of man, i.e. knowledge of psychology” (Mostert, 1991:4).

Die ondersoek van Mostert het ook ‘n gedeelte wat fokus op die huweliks- en gesinslewe van die pastoor. 80% Van die pastore het aangedui dat hulle ‘n goeie verhouding met hulle huweliksmaats het op die gebied van kommunikasie, terwyl 20% kommunikasieprobleme beleef. 75% Van die pastore het aangedui dat hulle tevrede is met die balans wat deur hul vroue tussen die gesin en die gemeentelike verantwoordelikhede handhaaf word. Slegs 16% was hieroor negatief. So ook het 84% getoon dat hulle positief is met die wyse hoe hul egmaats saamwerk in die bestuur van die gesin se finansies. Van die pastore het 66% aangetoon dat

vryetydsbesteding met hulle egmaats vir hulle 'n plesier is. 17% Beleef dit as negatief.

Oor huweliksvoorbereiding en –verryking is daar deur ander persone heelwat navorsing al gedoen. Daar sal nou oorgegaan word om na enkele van die navorsing te kyk.

3.5.2 NAVORSING DEUR ANDER PERSONE OOR HUWELIKSVOORBEREIDING

Van die navorsing oor huweliksvoorbereiding en –verryking wat in Suid Afrika gedoen is, word vervolgens na gekyk.

3.5.2.1 H Uys

Uys (1995) het 'n verhandeling met die titel “Die paslikheid van die inhoud van huweliksvoorbereidingsprogramme ten opsigte van die behoeftes van voornemende en pasgetroude egpare” gedoen. In hierdie studie gaan dit daaroor dat 'n huweliksvoorbereidingsprogram nie ontwerp moet wees volgens die voorkeure van die aanbieders nie aangesien dié tipe benadering nie altyd die behoeftes van voornemende pare soos deur hulleself beleef, in ag geneem word nie. Uys is van mening dat die benadering 'n persepsie reflekteer dat die behoeftes van pare ondergeskik is aan die kennis van die berader, die sogenaamde ekspert op die gebied van die huwelik. Uys (1995:8) skryf: “... Die bepaling van die behoeftes van voornemende en pasgetroude egpare ten opsigte van huweliksvoorbereiding is daarom baie nuttig om die leemtes in vorige navorsing aan te spreek.”

Die fokus van Uys se navorsing is dus nie die effektiwiteit van die betrokke program waarin gebruik gemaak word van voor- en nametings nie. Die klem vir Uys lê op die inhoudelike evaluering van huweliksvoorbereidingsprogramme.

Wat die inhoudelike evaluering van huweliksvoorbereidingsprogramme betref, is Uys grotendeels toegespits op oorsese programme aangesien daar nie voldoende inligting beskikbaar is oor Suid-Afrikaanse programme nie. Programme wat vir hulle ontledingsdoeleindes geselekteer is, moes aan die volgende kriteria voldoen het:

- (i) beskikbaarheid van die programinhoud en programformaat; en
- (ii) programme wat bekend is en wel toegepas is.

Die vraag wat Uys (1995:66) in haar ondersoek wil beantwoord hê, is wat is die behoeftes van 'n groep voornemende en pasgetroud egpare in Suid-Afrika ten

opsigte van die inhoud en die format van huweliksvoorbereidings-programme en is daar bestaande programme wat inhoudelik en struktureel aan die behoeftes van voornemende en pasgetroude egpare voldoen?

In Uys se empiriese navorsing het vyf-en-dertig pare deelgeneem. Van hulle was 26 blank en 9 Kleurling pare. Verder was 22 pare getroud terwyl 15 verloof was. Die pare kom uit 'n lae tot gemiddelde sosio-ekonomiese groep. Die rede waarom die pare blank en kleurling was, hou verband met een van die hipoteses van die ondersoek. Dié hipotese lui: "Blank en nie-blanke pare se behoeftes ten opsigte van belangrike temas vir huweliksvoorbereiding, verskil nie beduidend nie" (Uys, 1995:66).

Uit die resultate van die ondersoek het die volgende na vore getree:

Dat wat temas vir huweliksvoorbereidingsprogramme betref, kommunikasie in die huweliksverhouding die hoogste gemiddelde telling behaal het, terwyl die tema "vriende en die huwelik", die laagste beoordeel is (Uys, 1995:94). Oor die belangrikheid van individuele onderwerpe, het "Luister" as deel van kommunikasie die hoogste gemiddelde telling aangeteken terwyl die onderwerp "hoe werk lenings, verbande en beleggings", die laagste telling gekry het.

Oor watter tydperk voor of na die huwelik die pare as die mees geskikte tyd vir huweliksvoorbereiding beskou, het 16 van die 70 subjekte aangedui dat hulle slegs voor die huwelik huweliksvoorbereiding wil ontvang, waarvan 13 die tydperk 3 tot 6 maande voor die huwelik verkies het. Vier-en-vyftig van die subjekte het aangedui dat hulle beide voor en na die huwelik huweliksvoorbereiding sou wou ontvang, terwyl geeneen van die subjekte hulle ten gunste van huweliksvoorbereiding slegs na die huwelik uitgespreek het.

Wat die tydsduur of te wel die aantal sessies waarin die huweliksvoorbereidings-program aangebied moet word, het 48 subjekte voorkeur gegee aan 5 tot 6 sessies terwyl 9 meer as 6 sessies verkies het en 10 minder as 5 sessies. Die resultaat toon dus dat die meerderheid van die respondente 5 tot 6 sessies van huweliksvoorbereiding as die ideale beskou. En dan ook dat van die sessies voor en ander na die huwelik moet geskied.

Die afdeling wat handel oor die wyse van aanbidding, se resultate toon dat 53 van die subjekte (76%) sou verkies om 'n program in 'n groep by te woon. Slegs 7 subjekte is ten gunste van individuele paar wat gesels met die aanbieder. Tien van

die subjekte het hulle voorkeur te kenne gegee aan beide individueel en groepsessies.

Oor die wyse hoe huweliksvoorbereiding aangebied moet word, het 42 van die subjekte (60%) aangedui dat hulle sou verkies om huweliksvoorbereiding deur 'n kombinasie van aanbiedingswyses te doen. Dit behels insette op verskillende wyses, met verskillende opvoedkundige metodes en vanuit verskillende dissiplines. Slegs een subjek het 'n voorkeur uitgespreek vir huweliksvoorbereiding net deur middel van lesings terwyl net 3 subjekte aangedui het dat huweliksvoorbereiding net deur middel van besprekings gedoen kan word.

Van die gevolgtrekkings waartoe Uys (1995:128) kom, is dat pare dieselfde behoeftes in verband met huweliksvoorbereiding het, ongeag hul etniese groepe, geslag, huwelikstatus of die stand van programbywoning. En dat pare huweliksvoorbereiding oor die algemeen as baie belangrik beskou.

Enkele van die beperkings wat deur Uys (1995:129) self op die ondersoek uitgebring word, is dat die ondersoek onder NG Kerk en VGK Afrikaanssprekende lidmate gedoen is en die feit dat pare deur predikante geïdentifiseer is, impliseer moontlike eensydigheid in die ondersoek. Die temas wat in behoeftebepaling gebruik is, maak nie aanspraak op volledigheid nie. Daar kan ander temas wees wat vir pare belangrik is, maar nie in die vraelys beoordeel is nie.

3.5.2.2 C.H. van Wijk

Van Wijk (1992) se tesis: Huweliksvoorbereiding 'n sielkundige perspektief' bespreek huweliksvoorbereidingsprogramme as 'n vorm van vaardigheidsopleidingsprogramme. Sy uitgangspunt is dat daar vroeër in huweliksvoorbereidingsprogramme klem gelê is op verskillende areas van die getroude lewe waaraan egpare aandag moes gee. Die klem het nou verskuif na die effektiwiteit van vaardigheidsopleiding in die hantering en oplossing van probleemsituasies wat in huwelike kan voorkom. Deurdat egpare oor sekere vaardighede beskik, kan dit meehelp om 'n verhouding te verbeter, in stand te hou en ook 'n huwelik se weerbaarheid teen latere probleme kan verhoog.

Beter huweliksvoorbereiding word dus gesien as 'n soort voorkoming vir huweliksverbrokkeling. Voorkoming is ook goedkoper en maklik bekostigbaar as die hantering van probleemhuwelike. Van Wijk (1992:12-13) wys wat voorkoming betref, dit op drie vlakke kan geskied. Die eerste is primêre voorkoming en is die gebruik van positiewe, vroeë ingrepe om 'n gesin te help om potensiële probleme te vermy.

Die tweede vlak heet sekondêre voorkoming en vind plaas wanneer die situasie reeds begin versleg het. Tersiêre voorkoming is die derde vlak. Op hierdie vlak ervaar 'n gesin reeds ernstige probleme en dreig 'n krisis dat die verhouding gaan afbreek. Sodra hulp deur terapie ontvang is, kan huwelikstres verminder en kan die gesin weer beter funksioneer.

Van Wijk se doelwit met sy studie is opleiding in verhoudingsvaardighede. Opleiding in verhoudingsvaardighede het volgens hom die voordeel dat dit die funksionering van 'n voorhuwelikse verhouding kan verbeter sodat dit kan ontwikkel in 'n bevredigende en stabiele huweliksverhouding.

Die basiese vaardighede waaruit Van Wijk (1992:27) se huweliksvoorbereidingsprogram bestaan, is (1) kommunikasie wat bestaan uit luistervaardighede en vaardighede met die stuur van 'n boodskap; (2) Probleemoplossing en konflikthantering wat bestaan uit die stappe wat gevolg moet word in die oplossing van interpersoonlike probleme en maniere om konflik effektief te hanteer; en (3) Effektiewe responsiwiteit wat affeksie en intimiteit insluit.

Om huweliksgroei te bevorder, moet die drie genoemde vaardighede nie net aangeleer word nie, maar ook toegepas word. Van die aspekte waarop die drie vaardighede toegepas kan word, is volgens Van Wijk oneindig. Die volgende wat verband hou met die huwelik, verdien vermeld te word: (1) godsdienste; (2) verwagtinge, (3) gesinsagtergronde, (4) rolle en take, (5) finansies, (6) seksuele verhouding, (7) ander verhoudings, (8) gesinsbeplanning. Die toepassing lê hierin dat egmaats oor dié onderwerpe moet kommunikeer en as daar konflik is, dit toepaslik te hanteer (Van Wijk, 1992:28).

Die teikengroep op wie Van Wijk se huweliksvoorbereidingsprogram gerig is, is nie net verloofdes nie, maar verliefdes wat 'n huwelik beoog en op jong getroudes. Verder is dié program nie gebonde aan die huwelik nie, pare binne en buite die huwelik kan dit toepas. Dan is die program ook so ontwerp dat voornemende egpare dit op hul eie kan deurwerk. Daarom verwys Van Wijk na sy program as 'n selfhelpprogram.

Van Wijk erken dat sy program net op die belangrikste aspekte konsentreer wat beteken dat heelwat onderwerpe wat tog belangrik is, nie behandel word nie. Die rede waarom genoemde onderwerpe gedek word, hou verband met wat Van Wijk as die funksie van die huwelik beskou. Dit is dat dit oor menslike groei en ontwikkeling gaan.

Oor die aanbiedingswyse van Van Wijk se program, word diegene wat dit gebruik, aangeraai om dit in samewerking met die vraelyste wat vir dié doel ontwerp is, aan te bied. By die behandeling van elk van die drie vaardighede, is daar 'n aantal vraelyste wat ingevul moet word. Die gebruik van die vraelyste is bedoel om belangstelling te stimuleer en bespreking te ontlok, veral as 'n paartjie verskil ten opsigte van 'n item. Aan die einde nadat die program deurgewerk is, is daar 'n oefening wat voltooi moet word in 'n poging om die vaardighede wat aangeleer is, toe te pas. Kritiek teen Van Wijk se program is dat dit nog nie empiries in die praktyk getoets is nie. Die selfhelp metode word veral bevraagteken.

3.5.2.3 S Krömker

Krömker (1993) het 'n verhandeling gedoen met die titel "Preparation for marriage : The evaluation of a premarital programme for Trinity Baptist Church". Die oogmerk met die studie is om 'n huweliksvoorbereidingsprogram daar te stel wat in die Baptiste Kerke in die Port Elizabeth gebied geïmplementeer kan word.

Die program wat in Krömker se studie ontwerp is, handel oor die hoofareas waarin konflik in die huwelik onderskei word. Aanbieding van die program geskied oor 'n periode van nege sessies. Die eerste sessie is 'n inleiding tot die program. In die inleiding word gepraat oor die Bybelse perspektief oor die huwelik, die doel van die program, verskillende temperamente en om realistiese verwagtinge van die huwelik te hê. Van die onderwerpe wat in die sessies behandel word, is selfbeeld, probleemoplossing en konflikhantering, effektiewe kommunikasie, die gesin van herkoms, finansies, seksualiteit binne die huwelik, effektiewe streshantering.

Met betrekking tot die empiriese gedeelte van die program, het enkele probleme egter na vore gekom. Tien pare het ingewillig om aan die program deel te neem, maar slegs drie pare het dit toe gedoen. Die probleem het toe verder gegaan deurdat net twee van die drie pare die volle program deurloop het.

Voordat die program 'n aanvang geneem het, is 'n voormeting gedoen om die subjekte se kennis oor van die onderwerpe wat gedek gaan word, vas te stel. Die voormetingsvraelys het ook gedien as riglyn waarvolgens die nameting gedoen is om te bepaal hoe die subjekte gebaat het by die program. Aangesien slegs twee pare die volle program deurloop het, het dit die nameting ietwat beperk. Krömker (1993:11) sê self: "A full and accurate evaluation was therefore not possible due to the small sample group."

Ten spyte van die beperking met die nameting, het die nameting tog belangrike inligting na vore gebring. Die gevolgtrekking waartoe Krömker met sy studie kom, is dat die program die pare wat daaraan deelgeneem het, se insigte omtrent die huwelik bevorder het. Dit het ook daartoe bygedra dat die pare 'n meer realistiese verwagting van hulle voorgenome huwelik tot gevolg gehad het.

Oor die inhoud van die program sê Krömker (1993:121):

“The content of the programme may have been overbearing at times due to the volume, but it was generally well accepted. It has also been a discomfort to deal with the various couples in the staggered time and venue of sessions. This, however, was necessary due to the practical implications and did have a dampening effect on the presentation of the programme.”

Die rede hiervoor is dat die ontmoetings met elk van die drie pare in hulle huise plaasgevind het en dit het nie altyd 'n goeie atmosfeer vir die sessies opgelewer nie. Die tyd van aanbidding was ook 'n probleem deurdat die sessies in die aand na 'n dag se harde werk plaasgevind het. Moegheid het dus algemeen voorgekom onder aanbieder sowel as die pare.

Krömker kom met sy studie tot die volgende aanbevelings:

- (i) 'n Korter tydperk moet gevind word om al nege sessies aan te bied
- (ii) Die materiaal van die program moet voor die aanvang van die sessies aan die pare beskikbaar gestel word. Dit kan die bespreking in die sessies bevorder deurdat pare hierdeur in staat gestel word om vooraf vrae te formuleer tydens voorbereiding vir 'n sessie.
- (iii) Die aanbidding moet interresant wees, aangesien die inhoud as gevolg van die teoretiese aard baie vervelend kan wees.
- (iv) Die program moet in 'n groep van die begin af aangebied word. Hierdeur kan beter resultate bereik word. Krömker (1993:124) sê in hierdie verband: “Presenting the programme to different couples at different venues made it difficult for the presenter in having to adjust to the different households.”
- (v) Die effektiwiteit van die program kon egter nie akkuraat bepaal word nie as gevolg van die feit dat daar nie in die voor- en nameting gebruik gemaak is van 'n numeriese meetstelsel nie. 'n Numeriese meetstelsel moet dus gebruik word.

- (vi) Dat van audio-visuele hulpmiddels gebruik gemaak kan word. Dit kan die inhoud en aanbieding van die program se effek verhoog.

3.5.2.4 V.W.R. Foutie

Die verhandeling "Huweliksvoorbereiding: 'n Programevaluering" deur Foutie (1994) is 'n poging om die huweliksvoorbereidingsprogram soos deur Alpaslan (1989) ontwikkel, onder die bruin bevolking toe te pas. Die bruin bevolking waarna hier verwys word, is diegene in die Port Elizabeth area en Uitenhage landdrosdistrik. Die gebrekkigheid aan 'n huweliksvoorbereidingshulpdiens en die belangstelling van die navorser onder genoemde bevolking, is die motivering vir Foutie se studie.

Die probleem waarop Foutie se navorsing 'n antwoord verskaf, is die volgende: "Bestaan daar gebrekkige kennis, onkunde, wanopvattinge of onrealistiese verwagtinge by verloofdes in die bruin gemeenskap ten opsigte van die huwelik? Sal die huweliksvoorbereidingsprogram soos ontwikkel deur Alpaslan hierdie genoemde aspekte kan uitwis en die houding van die onderzoeksgroep met betrekking tot die huwelik positiewer maak"? (Foutie, 1994:85). Foutie wys daarop dat sy studie onder herhaalde navorsing ressorteer aangesien dit 'n studie is wat alreeds uitgevoer was.

Alpaslan se huweliksvoorbereidingsprogram handel oor die volgende komponente wat in die huweliksverhouding voorkom, naamlik, die gesin van herkoms, selfbeeld, seksualiteit, huwelikskeuse, huweliksmotief, kommunikasie, konflikthantering, persoonlike en gesamentlike groei en ontwikkeling van die individu in die huweliksverhouding, ouerskap, finansies, skoonouers en geloofsverskille.

In Foutie se navorsing is Alpaslan se huweliksvoorbereidingsprogram benut met die uitsondering van die houdingsopnameskedule. Foutie se houdingsopnameskedule is 'n aangepaste weergawe van Alpaslan s'n. Ook het Foutie nie die genogram van Alpaslan by die bespreking van die gesin van herkoms aangewend nie, omdat dit daartoe sou lei dat die sessie te vol sou wees. So ook is die film "Seasons of Life" en 'n gasspreker ook nie benut nie. Die inhoudelike wat deur die gasspreker deurgegee is, is wel benut.

Wat die navorsingsontwerp van Foutie betref, is dit dieselfde een wat deur Alpaslan geïmplementeer is en word die eksperimentele enkelstelselontwerp genoem. 'n Enkelstelselontwerp is 'n evaluerende ontwerp en bestaan uit 'n voortoets, 'n intervensie en 'n natoets. Die ontwerp behels die beoordeling van die effektiwiteit van 'n bepaalde praktyk.

As ontledingseenhede is lidmate van die Nederduitse Gereformeerde Sending Kerk binne die Port Elizabeth en Uitenhage gebied, betrek. Sewe pare het die kursus deurloop. Die kursus het bestaan uit drie fases – 'n voortoets-, intervensie- en 'n natoetsfase. In die voortoetsfase is die houdingsopnameskedule gebruik om die houdings van die subjekte met betrekking tot die huwelik te bepaal. Die intervensiefase het hierop gevolg, wat bestaan het uit die aanbieding van die huweliksvoorbereidingsprogram van Alpaslan. Aan die einde van die kursus is die natoets gedoen. Vir die natoets is die houdingsopnameskedule weer eens gëmplimenteer. Die effek van die intervensie is bepaal deur die voortoets en natoets tellings te vergelyk.

Foutie se gevolgtrekking waartoe hy met sy navorsing kom, is dat die huweliksvoorbereidingsprogram soos ontwikkel deur Alpaslan, blyk volledig te wees. Dit bevat voldoende feitelike inligting en sny die komponente van die huweliksverhouding na wense aan. Die funksionele hulpmiddels slaag ook goed daarin om van die teoretiese aspekte te illustreer, te verhelder en die gesprek te komplimenteer.

Van die leemtes wat na vore getree het, is dat die program van Alpaslan wel aandag skenk aan rolverdeling binne die huwelik, maar die effek wat beroepsbeoefening op rolverdeling in die huwelik het, nie bespreek nie. Nog 'n leemte wat in die studie ondervind is, hou verband met die afwesigheid van inligting in die program oor stiefkind of-kinders en stiefouerverhoudings.

By die houdingsopnameskedule is ook sekere probleme deur die ondersoek ondervind met die interpretasie van sekere stellings (41 en 70). Stelling 41 lui: Elke mens se waardes, houdings en verwagtings word reeds in die kinderjare vasgelê. Met hierdie stelling is deur die ondersoekgroep verstaan dat 'n persoon se vermoë om met geld te werk, van jou ouers geërf word en dat dit beteken jy nie 'n kans staan om op 'n ander wyse met finansies te werk kan gaan nie. Die alternatief, wat Foutie vir stelling 41 voorstel, is: "Elke mens se waardes, houdings en verwagtinge oor finansies word gerig deur jou vroeë ervaring van hoe daar met geld gehandel is" (Foutie, 1994:108).

Van die aanbevelings van Foutie is dat beroepsbeoefening as komponent van die huweliksverhouding ingesluit behoort te word aangesien dié komponent ook positief kan bydra tot die bevordering van die huweliksverhouding. Dat die instansies soos welsynorganisasies en kerke wat betrokke is by huweliksvoorbereiding aangeraai

word om die program van Alpaslan te benut aangesien dit geskik is vir huweliksvoorbereiding.

3.5.2.5 L.A.S. Lemmer

“Die hantering van voorhuwelikse seks in huweliksvoorbereiding: ‘n Narratief-pastorale benadering” is die titel van die verhandeling van Lemmer (1998). Lemmer se studie is ‘n poging om die kwessie van voorhuwelikse seks onder die kollig te plaas en riglyne daar te stel vir die hantering van voorhuwelikse seks in huweliksvoorbereiding.

Lemmer wil met sy studie uitvind wat die werklike omvang van voorhuwelikse seks onder die jeug van die Nederduitse Gereformeerde Kerk is. Die jeug wat hier ter sprake is, is hulle wat op die punt staan om te trou, of pas getroud is. Van die ander punte wat in Lemmer se studie ter sake is, is om vas te stel wat die aard van voorhuwelikse seksuele verhoudings is. Is dit seksuele kontak met een persoon waarmee daar dan later in die huwelik getree word, of is dit seksuele kontak met meerdere persone? En geskied dit hoofsaaklik in saamwone verhoudings of is dit bloot seksuele kontak?

‘n Ander vraag waarop die studie van Lemmer ‘n antwoord wil hê, hou verband met die invloed wat voorhuwelikse seks op die latere huweliksverhouding het. Lemmer wil ook weet of “voorhuwelikse seks” enigsins hanteer moet word en indien wel, wat is die beste manier om dit effektief te doen.

Resultate van Lemmer se navorsing toon dat 35,3% van die respondente wel by voorhuwelikse seksuele verhoudings betrokke was. Die statistiek toon verder dat 41,1% van die respondente wel nie seksueel aktief was in die vorm van die seksdaad nie, maar dat hulle fisiese verhouding op ‘n vlak was van intieme liefkosing wat intieme stimulering insluit. Slegs 18,6% het aangedui dat hulle fisiese verhouding ‘n lae intensie vlak gehandhaaf het.

By diegene wat aangedui het dat hulle wel seksueel aktief was, wys die statistiek met betrekking tot hoeveel seksmaats dat 13,7% van die respondente slegs met hulle voorgenome huweliksmaats seks beoefen het terwyl ‘n verdere 13,7% met ‘n verdere persoon naas hulle huweliksmaats seks beoefen het. ‘n Verdere 16,7% het met meerdere maats seks beoefen. Die implikasie van hierdie statistiek is dat net meer as 30% van die respondente met meer as een persoon ‘n seksuele verhouding gehad het, voor hulle troue (Lemmer, 1998:30).

Wat die resultate oor saamwone betref, het 28% aangedui dat hulle in ‘n saamwone verhouding betrokke was. Lemmer (1998:31) sê hieroor: “Persentasies gewys sou ‘n

mens kon stipuleer dat van die persone wat in voorhuwelikse seksuele verhoudings betrokke was, 55,8% gekies het om saam te woon, terwyl 44,2% nie saamgewoon het nie.”

Oor die invloed wat voorhuwelikse seks op die huweliksverhouding kan hê, is die meerderheid van die respondente van mening dat voorhuwelikse seks jou voorhuwelikse verhouding nadelig beïnvloed, jou latere huwelikse verhouding benadeel en jou seksuele verhouding in die huwelik benadeel.

Oor die hantering van voorhuwelikse seks in huweliksvoorbereiding betref, is Lemmer van mening dat aangesien dit 'n baie sensitiewe onderwerp is, is die narratiewe pastorale benadering uiters geskik om hierdie saak op 'n positiewe wyse te hanteer.

“In die narratiewe benadering word die storie nie as bron van inligting gebruik sodat 'n ander metode vervolgens (byvoorbeeld 'n strategiese of strukturele metode) aangewend kan word om die gesin te verander nie. Hier word die storie (geherinterpreteer en geherstruktureer) en dit is al. ... Ervaring kry betekenis deur taal, daarom moet daar na 'n nuwe verstaan van die verhaal beweeg word om nuwe betekenis te vorm. Die kernverhaal moet geherinterpreteer word om nuwe betekenis na vore te bring. Elke vertelling is 'n nuwe vertelling wat bou op die vorige, daarom is elke hervertelling van die kernverhaal opnuut 'n herinterpretasie van die verhaal” (Lemmer, 1998:58).

Om dus die saak van voorhuwelikse seks by huweliksvoorbereiding te hanteer, is Lemmer van mening dat dit moet geskied in die konteks van die groter saak van seksualiteit binne die verhouding en dat dit moet geskied op 'n wyse wat sensitief en nie konfronterend van aard is nie. Soms kan dit voordelig wees om die persone apart te hanteer aangesien dit geleentheid bied om sake te bespreek wat die persoon nie die vrymoedigheid sou gehad het om in die teenwoordigheid van die maat te bespreek nie.

3.5.3 BESTAANDE NAVORSING OOR HUWELIKSVERRYKING

3.5.3.1 F. Hanekom

Hanekom (1984) het 'n proefskrif met die titel “Huweliksverryking as 'n pastorale program binne die gemeentelike bediening van die Nederduitse Gereformeerde kerk” gedoen. Sy studie is die gevolg van frustrasie met die oneffektiwiteit van die huwelikspastoraat model wat in die Nederduitse Gereformeerde Kerk beoefen word.

Volgens Hanekom is dié model negatief-georiënteerd en probleemgesentreerd met die gevolg dat lidmate se huwelike nie positiewe huweliksgroei toon nie.

Met negatief-georiënteer en probleemgesentreerd, verwys Hanekom na sekere knelpunte in die huwelikspastoraat bedieningspatroon. Van die knelpunte is onder andere dat die model te didakties van aard is. Deur middel van prediking, spel die leraar aan gemeentelide uit hoe om sekere huweliksprobleme te hanteer. Wat huwelikspastoraat in die algemeen betref, word daar meestal in die gemeente met die probleemhuwelike gewerk. Die enigste tyd dat 'n egpaar se huwelik die aandag van die leraar geniet, is wanneer daar 'n krisis in die huwelik ontstaan.

Die alternatief wat Hanekom vir die huidige model daarstel, is huweliksverryking. Volgens hom sal die pastoor sy huwelikspastoraat binne die gemeente geheel en al moet herstruktureer sodat huweliksverryking die belangrikste element daarvan sal uitmaak.

Met huweliksverryking as 'n alternatief is die bedoeling nie dat daar heeltemal met die huidige huwelikspastoraat model weggedoen word nie. Die bedoeling is slegs dat huwelikspastoraat so herstruktureer moet word dat die sentrum daarvan huweliksverryking sal wees. In kort kom dit daarop neer dat met huweliksverryking as middelpunt, kan die genoemde knelpunte van die huidige huwelikspastoraat model op doeltreffende wyse of voorkom of beperk word. Huweliksverryking is 'n doeltreffende vorm van voorkoming. Daar word dus van 'n positiewe benadering uitgegaan.

Nog 'n positiewe wat ook in huweliksverryking opgesluit is, is dat dit groei stimuleer in die man en vrou verhouding en ook in egpare se vertikale verhouding. "Want ware verryking vind alleen plaas wanneer die egpaar bokant hulle beperkinge uitstyg en groei in hul verhouding na Christus en ook groei vanuit dit wat hul alreeds gemeenskaplik saam in Christus besit" (Hanekom,1984:121).

Soos reeds genoem, het Hanekom ten doel die daarstel van 'n oplossing vir die probleem waardeur huwelikspastoraat lam gelê word. 'n Antwoord wat deur Hanekom voorgelê word, is 'n huweliksverrykingsprogram wat uit sesien sessies bestaan. Van die onderwerpe wat in hierdie sessies behandel kan word, is die potensiaal in jou huwelik, die vyf vlakke van kommunikasie, die struikelblokke tot intieme kommunikasie, die verskillende style van konflikhantering, ego-interaksie tydens konflik, wenke vir konflikhantering, temperamentverskille tussen huweliksmaats, die aard van die huweliksliefde, vernuwing op seksuele gebied, die man en vrou se verskillende benaderings ten opsigte van seksualiteit,

volwassenheid, selfkennis, rolverdeling binne die huwelik, aanvaarding van mekaar en beplanning met die oog op groter intimiteit.

Na gelang van omstandighede en volgens die behoefte van elke spesifieke groep wat vir die huweliksverrykingsprogram inskryf, kan hierdie onderskeie sessies ook in 'n ander volgorde aangebied word.

“Ons is egter van oordeel dat sessie 1 en sessie 15 nie verskuif behoort te word nie. Die rede hiervoor is omdat sessie 1 juis aan die begin van die program die egpare bewus wil maak van die versluisde potensiaal wat daar in hul huwelik aanwesig is en waarvan hulle tot nog toe nie eers bewus was nie” (Hanekom, 1984:532).

Kritiek teen Hanekom se program is dat dit nie in die praktyk getoets is voordat dit finaal voorgestel is nie. Die aantal sessies blyk ook te veel te wees om sinvol deur te werk.

3.5.3.2 J.D. Prinsloo

Die proefskrif van Prinsloo (1999) “'n Diskoers in narratiewe pastorale huweliksverryking”, benader die veld van huweliksverryking vanuit 'n postmoderne hoek. Die tradisionele huweliksverrykingsbeweging word na verwys as die moderne benadering. Die moderne benadering handel oor die bestaande werk in huweliksverryking, wat deur onder andere David en Vera Mace geskryf is.

Voordat daar verder gegaan word, is dit miskien belangrik om net eers van die begrippe wat Prinsloo in sy proefskrif gebruik, te omskryf. Onder die begrip “narratiewe pastorale metafoor”, word verstaan: “Die narratiewe metafoor daarenteen hou hom besig met interpretasie en narratiewe – Hier gaan dit oor prosesse van interpretasie en hoe mense betekenis toeken aan hulle lewensondervinding. In hierdie proses het ons te doen met die manier waarop mense hulle stories vertel.” (Prinsloo, 1999:22). Die narratiewe pastorale huweliksverrykingsproses van Prinsloo, werk vanuit die narratiewe metafoor en is veral geïnteresseerd in die “konstitusionele proses”. Die konstitusionele perspektief stel belang in die wyse waarop mense hulle lewens saamstel en hoe hulle betekenis gee aan hulle lewenservaringe, deur die verskillende maniere waarop hulle hul lewensverhale vertel en ook oorvertel en die wyse waarop hulle hul handelingte verduidelik.

Oor die postmoderne benadering tot huweliksverryking skryf Prinsloo (1999): “Hierdie postmoderne beskouing veronderstel 'n nuwe manier van dink oor menslike verhoudings asook 'n nuwe manier van bestaan in die wêreld. Die postmoderne epistemologie verwerp objektiwiteit as voorveronderstelling en verkies om te praat

van meervoudige werklikhede, meervoudige narratiewe en meervoudige perspektiewe". Prinsloo se idee van "meervoudigheid" op alle gebiede, is gerig op die probleem wat hy in die moderne huweliksverrykking benadering sien. Die moderne epistologie wys byvoorbeeld daarop dat die kameraadskap-huwelik as model aan egpare voorgehou word. Elke huwelik moet dus na die ideaal strewe. Dit het gevolglik die effek dat egpare onder die indruk verkeer dat daar slegs een moontlikheid vir 'n suksesvolle verhouding is, waaraan voldoen moet word.

'n Verdere probleem wat Prinsloo van die tradisionele huweliksverrykingsbeweging uitwys, is dat die aanbieder of ontwerper van die kursus oor ekspertkennis oor die huwelik beskik. Dit kom daarop neer dat die aanbieder of ontwerper van die kursus bepaal wat 'n ideaal is en watter vaardighede huwelikspare nodig het om 'n ideale huwelik te ontwikkel. Egpare se eie kreatiwiteit en kundigheid oor hulle huwelik word slegs in terme van die mate waarin hulle die voorgeskrewe ekspertkennis van die aanbieder of ontwerper in hulle verhouding kan verwesenlik, benut.

Die doel van Prinsloo met sy studie formuleer hy as volg:

"Om die teoretiese basis van die tradisionele huweliksverrykingsbeweging te verbreed deur dit bekend te stel aan die narratiewe pastorale metafoor, wat op sy beurt in nou verband staan met die sosiale konstruksieteorie en gesamentlik binne 'n postmoderne epistemologie funksioneer" (Prinsloo, 1999:6-7).

Prinsloo se oogmerk met 'n narratiewe pastorale huweliksverrykingsproses is om as fasiliteerder in die gesprek tussen eglete op te tree sodat egpare hulle verhouding so kan konstrueer dat hulle self die outeurs sowel as die hoofkarakters van die verhaal van hulle huweliksverhouding sal wees. Volgens Prinsloo se postmoderne beskouing, is die navorser nie noodwendig die ekspert en die egpare die onkundiges nie.

Navorsing volgens die narratiewe navorsingsmetodologie behels dat daar 'n gesprek tussen al die persone wat aan die diskoers deelneem, tot stand moet kom. 'n Kenmerk van hierdie proses is dat nie een party se kennis verhewe is bo die ander s'n nie. Tydens gespreksvoering word 'n bepaalde konstruksie geformuleer deur middel van refleksiwiteit, wat dien as 'n weergawe van die saak wat bestudeer word. Die werkswyse wat gevolg word, is die volgende:

- (i) Groepbespreking oor die tema wat bespreek gaan word (5 minute)

- (ii) Egpere bespreek die tema persoonlik (20 minute)
- (iii) Reflekerende groepsbesprekings (35 minute)
- (iv) Nuwe tema vir volgende sessies
- (v) Gesprekke tuis
- (vi) Na afloop van die sessies vind 'n individuele gesprek met elke egpaar plaas.

Die afsonderlike gesprekke het ten doel om egpare geleentheid te gee om op persoonlike vlak oor hulle huweliksverhouding gesprek begin te voer. Die reflekerende groepsbespreking behels 'n bespreking van die tema en nie die persoonlike aard van egpare se verhouding nie. Met die gesprekke tuis word die uitgangspunt gevestig dat die gesprekke wat in huweliksverryking plaasgevind het, in die huwelik 'n voortdurende proses is.

3.5.3.3 C.J. Crause

“Opvoeding in konflikhantering as deel van huweliksverryking binne gemeenteverband” is die verhandeling wat deur Crause (1991) gedoen is. As motivering vir sy studie, skryf Crause (1991:2): “Konflikhantering as deel van huweliksverryking het ten doel om nie alleen ernstige huweliksprobleme en egskeidings te voorkom nie, maar ook om egpare toe te rus om self aan hul verhoudings te werk en groter geluk saam te beleef.” Om egpare hierin van hulp te wees, moet egpare toegerus word om konflik op 'n meer konstruktiewe wyse te hanteer. Die studie van Crause wil dit doen deur riglyne neer te lê waarbinne opvoeding in konflikhantering as deel van huweliksverryking in gemeenteverband 'n onderdeel van die gemeentebediening kan uitmaak.

Dat huweliksverryking 'n onderdeel van die gemeentebediening moet wees, is volgens Crause (1991:13) nie iets vreemd vir die kerk nie aangesien 'n aantal van die leidende figure in die huweliksverrykingsbeweging in Suid-Afrika leraars van kerke is. Die kerk is dus 'n belangrike instansie vir die uitbouing en beoefening van huweliksverryking.

Voordat Crause 'n opvoedingsproses in konflikhantering binne gemeenteverband daar stel, bespreek hy eers drie bestaande konflikhanteringsmodelle. Dit is die modelle van George Bach, David Mace en Arnold Mol. Hy wil hierdeur uitvind op welke wyse hierdie drie modelle geskik is vir aanbieding binne plaaslike gemeenteverband. Oor die toepasbaarheid van genoemde programme binne plaaslike gemeenteverband, skryf Crause (1991:45):

“Hoewel Back sy resultate as baie positief beskryf, is dit te bevraagteken of dit maklik, indien enigsins, binne gemeenteverband toegepas sou kon word. ... Die mate van kontrole en kundigheid deur die groepleiers of leieregpare wat vereis word om Back se model suksesvol te bedryf, maak dit feitlik onmoontlik om dit op groot skaal binne die Nederduitse Gereformeerde Kerk te benut.”

Oor die model van Mace vir die gebruik binne plaaslike gemeenteverband, skryf Crause (1991:69):

“Wanneer na positiewe aspekte uit Mace se konflikhanteringsmodel gekyk word vir die gebruikmaking daarvan binne plaaslike gemeenteverband, moet sy benutting van sogenaamde leke as leieregpare sekerlik uitstaan. Mace se konflikhanteringsmodel is baie eenvoudiger as byvoorbeeld Bach s’n en kan daarom sonder gespesialiseerde tersiêre onderrig bemeester word. Dit hou opwindende moontlikhede vir die kerk in.”

Met betrekking tot die konflikhanteringsmodel van Mol, sê Crause (1991:87):

“Wanneer vrae oor Mol se model gevra word vir gebruik binne die plaaslike gemeenteverband, moet in ag geneem word dat sy model ‘n sielkundige een is en daarom nie spesifiek vir gebruik in gemeenteverband ontwerp is nie. Tog bied hy sy kursuse in verskeie kerke aan, waaronder die Nederduitse Gereformeerde Kerk.”

Crause sluit sy studie af met die daarstel van ‘n aantal fases in die konflikhanteringsproses. Hy onderskei ‘n sewetal fases. Verder wys hy daarop dat die bedoeling met die fases nie is om ‘n rigiede onderskeid te tref tussen fases wat telkens afgesluit moet word alvorens tot ‘n volgende fase oorgegaan kan word nie. Die onderskeiding is veeleerder in fases daarop gemik om die verstaansproses te bevorder en aan egpare riglyne te voorsien om binne die konflikhantering planmatig en doelgerig op te tree.

3.5.3.4 J.C. Haycock

Die werkstuk van Haycock (1990) “Die kosmiese betekenis van Christus se posisie en werk in die Kolossensebrief vir huweliksverryking”, is ‘n poging tot ‘n oplossing vir die dualiteit wat binne die huwelikspastoraat bestaan. Die dualiteit is dié tussen

geloof en lewe, skepping en herskepping. Wat die dualiteit betref, gaan dit oor 'n integrasie-model waarvan die Kolossensebrief die moontlikhede bied.

Haycock (1990:3) is van mening dat die verskillende benaderings wat in die praktyk van huweliksverryking voorkom, in twee modelle ingedeel kan word. Die een is die psigo-dinamiese model of te wel potensiaalontsluitingsmodel. Andersyds is daar die etiese veranderingsmodel of heiligmaking. Wat eers genoemde betref, val die klem op die psigo-dinamika van die verhouding, dit is kommunikasietegnieke en gedragsmodifikasies. Godsdienstige geloofskomponente is indirekte faktore. By die etiese model daarenteen, val die klem op die godsdienstige komponent van die huwelik. Huweliksgroei is gelyk aan heiligmaking en dit is verandering binne die dimensie van geloofsgroei. Eersgenoemde model se vertrekpunt is die skepping terwyl laasgenoemde s'n die herskepping is.

Verteenwoordigers van beide modelle word in die werkstuk van Haycock aan die orde gestel en geëvalueer. Vir die psigo-dinamiese model word die huweliksverrykingswerke van David en Vera Mace, Howard Clinebell, Arnold Mol en Joke Nicol gebruik. Kenmerke van die psigo-dinamiese model is dat die mens self die potensiaal het om die huwelik te verryk. Die potensiaal is binne die huweliksverhouding en die egpaar moet dit net ontdek. Elke mens beskik oor innerlike potensiaal om binne relasie te groei en te kom tot optimale selfrealisering. By die psigo-dinamiese model speel kommunikasie 'n belangrike rol. Kommunikasie is die sleutel waardeur groei plaasvind. Dit bepaal dan of die verhouding gevestig word en of dit afneem.

In sy samevatting oor die psigo-dinamiese model sê Haycock (1990:22):

“Al bogenoemde benaderinge lê die klem op die mens met sy eie potensiaal. Hulle werk en dink vanuit die SKEPPING (Skepsel). Die skepping raak normatief. Die godsdienstige geloofskomponent word as indirekte faktor ingespan om innerlike potensiaal te ontsluit. Self speel dit nie 'n direkte bydrae nie.

Wat die etiese model betref, verwys Haycock na die model as die teleïtiewe model. Hy sê oor hierdie model:

“Die Teleïtiewe model vir huweliksverryking beoog anders as die psigologiese groeimodel nie bloot verhoudingsverryking deur middel van potensiaalontsluiting nie, maar geloofsverryking deur middel van bestemmings-beantwoording aan die Godgewilde bedoeling met die huwelik. Die Teleïtiewe model wil 'n egpaar bring tot geloofsvolwassenheid omdat dit

huweliksverryking primêr sien as 'n saak van heiligmaking binne die regverdigmaking.” (Haycock, 1990:23).

Die metode waarvolgens dié model huweliksverryking doen, is om in die eerste plek vas te stel wat die kwaliteit van 'n egpaar se bestaande geloofsverhouding is aangesien die potensiaal vir verryking nie in die egpaar of in die huwelik self lê nie, maar in die geloof.

Sover dit die Kolossensebrief en die onderwerp van huweliksverryking betref, is die Christushimne en die soteriologie vir Haycock se studie van belang. Hy noem dat die hoofskap van Christus met verskeie komponente van huweliksverryking in verband gebring kan word. “Waar in huweliksverryking die wese van die huwelik behandel word, is dit noodsaaklik om egpare daarop te wys dat Christus die Hoof van die huwelik self is, asook van elke persoon afsonderlik. Die hoofskap van Christus versterk dan die saakkarakter van die huwelik. Die soteriologiese aspek aan die anderkant, kan weer in verband gebring word met geloofsvolwassenheid. Geloofsvolwassenheid is nie iets wat in die mens as subjek geleë is nie, maar het te doen met ons verlossing in Christus.

“Die kosmiese betekenis van Christus is dat alles in die skepping in Christus herskep is. Dit geld ook vir die mens en die huwelik. Christus het die totale skepping gered. Hiermee word die dilemma in die huweliksverryking en die feit dat die Skepping-Herskepping dualiteit binne 'n huweliksverhouding uitmond in die skeiding tussen geloof en lewe, aangespreek. ... Geloof en lewe word in Christus geïntegreer” (Haycock, 1990:57).

3.5.3.5 Samevattend

Uit die navorsing wat al oor huweliksvoorbereiding deur ander persone onderneem is, word die volgende uitgelig om van kennis te neem:

- (i) Huweliksvoorbereidingsprogramme moet nie ontwerp wees volgens die voorkeure van die aanbieders nie aangesien dié tipe benadering nie altyd die behoeftes van voornemende pare soos deur hulleself beleef, inaggeneem word nie.
- (ii) Dat huweliksvoorbereiding dien as 'n soort voorkoming vir huweliksverbrokkeling en dat voorkoming goedkoper en maklik bekostigbaar is as die hantering van probleemhuwelike.
- (iii) Dat voornemende egpare wat in die empiriese ondersoeke by huweliksvoorbereidingsprogramme deelgeneem het, se insigte omtrent die huwelik

bevorder is. Dit het ook daartoe bygedra dat dié pare 'n meer realistiese verwagting van hulle voorgenome huwelik tot gevolg gehad het.

- (iv) Dat die aanbieding van huweliksvoorbereidingsprogramme nie net op een manier effektief aangebied kan word nie. Daar is verskillende metodes en hulpmiddels waarvan gebruik gemaak kan word.
- (v) Dat die aantal sessies of byeenkomste ook 'n bydraende factor is tot óf die sukses óf die nie-sukses van die huweliksvoorbereiding. Die sessies moet nie te veel en te lank wees nie.
- (vi) Dat sekere sessies van huweliksvoorbereiding 'n paar maande na die troudag moet plaasvind, is vir sommige egpare 'n voorkeur.

Wat huweliksverryking betref, het die bestaande navorsing die volgende opgelewer waarvan kennis geneem moet word:

- (i) Dat 'n groot deel van die onderwerpe wat gewoonweg in huweliksvoorbereiding behandel en bespreek word, ook in huweliksverrykingsbyeenkomste ter sprake kom.
- (ii) Dat huweliksverryking ten doel het om huwelike wat reeds goed funksioneer, beter te laat funksioneer. Met ander woorde, huweliksverryking word gesien as 'n voorkomingsproses en nie die behandeling van 'n probleemhuwelik nie.
- (iii) Dat dit in huweliksverryking oor huweliksgroei gaan. Dit is dat egpare bewus gemaak moet word van die versluisde potensiaal wat daar in hulle huwelik aanwesig is, en waarvan hulle tot nog toe nie eers bewus was nie.
- (iv) Dat die praktyk van huweliksverryking in twee modelle ingedeel kan word. Die een is die psigo-dinamiese model of te wel potensiaal ontsluitingsmodel. Die tweede model is die etiese veranderingsmodel of heiligmaking. By eersgenoemde val die klem op die kommunikasietegnieke en gedragmodifikasies. Godsdienstige geloofskomponente is indirekte faktore. By die etiese model daarenteen, val die klem op die godsdienstige komponente van die huwelik. Huweliksgroei is hier gelyk aan heiligmaking.
- (v) Dat net soos by huweliksvoorbereiding, die aanbieder van 'n huweliksverrykingsprogram, nie onderwerpe moet aanbied volgens sy/haar voorkeure nie, maar dat die voorkeure van die getroude pare ook in ag geneem word.
- (vi) Dat huweliksverryking 'n onderdeel van die gemeentebediening moet wees. Hiermee word dan ook beoog dat huwelikspastoraat so herstruktureer moet

word dat die sentrum daarvan, huweliksverryking sal wees en nie om met probleem-huwelike te werk nie.

- (vii) En laastens is dit belangrik dat huweliksverryking aanbieding bygewoon en deurloop moet word deur getroude pare en nie getroude enkelinge nie. Dit is deur beide man en vrou.

Wat uit die bestaande navorsing oor huweliksvoorbereiding en –verryking gekom het wat van belang is vir hierdie proefskrif, is dat huweliksvoorbereidings- en huweliksverrykingsprogramme nie ontwerp moet wees volgens die voorkeure van die aanbieders nie aangesien die tipe benadering nie altyd die behoeftes van voornemende pare in agneem nie. 'n Tweede belangrike punt is dat die benadering van “one size fits all” met betrekking tot programinhoud vir huweliksvoorbereiding en –verryking sterk afgewys word. Mens het verskillende behoeftes. Wat op die een persoon se behoeftes van toepassing mag wees, is nie noodwendig vir 'n ander persoon se behoeftes van nut of waarde nie. Derhalwe moet die uniekheid van elke persoon of groep persone ten opsigte van programinhoud in aggeneem word.

Daar sal nou oorgegaan word tot die empiriese ondersoek. In hierdie stadium is dit belangrik om te noem dat besluit is om eers 'n loodstudie te doen voordat daar met die hoofstudie begin word.

3.6 FORMULERING VAN HIPOTEESES

Die volgende hipoteses is vanuit die literatuurstudie (1.2.1 hoofstuk twee bestaande navorsing oor huweliksvoorbereiding en –verryking), die konseptualiseringsproses wat oor die onderwerp gedoen is (3.1) en die waarneming en vermoede van die navorser geformuleer :

- (i) Die temas wat pastore in huweliksvoorbereiding aanbied, spreek nie die behoeftes aan wat verloofde pare het nie.
- (ii) Stad en plattelandse verloofde pare se behoeftes ten opsigte van belangrike temas vir huweliksvoorbereiding verskil beduidend.
- (iii) Mans en vrouens se behoeftes ten opsigte van belangrike temas vir huweliksvoorbereiding verskil beduidend.
- (iv) Die temas vir huweliksvoorbereiding wat pastore wat 1-5 jaar in die bediening is, aanbied, verskil beduidend van pastore wat 'n korter tydperk in die bediening is.
- (v) Verloofde pare met naskoolse opleiding se behoeftes ten opsigte van belangrike temas vir huweliksvoorbereiding, verskil beduidend van dié daarsonder.

3.7 HUWELIKSVOORBEREIDING EN –VERRYKING BINNE DIE AGS

3.7.1 'n Loodsstudie

In empiriese navorsing word daar algemeen van loodsstudies gebruik gemaak. Die stap in navorsing kom nie net baie voor nie, maar word ook baie sterk aanbeveel. "The pilot study can be viewed as the 'dress rehearsal' of the main investigation". It is similar to the reserachers planned investigation but on a small scale. "Pilot studies are therefore becoming more and more a standard practice in research" (De Vos, 1998:179). Dat loodsstudie 'n belangrike doel dien in enige ondersoek, kan nie genoeg beklemtoon word nie. Saranatakos (1997:292) skryf oor die belangrikheid van 'n loodsstudie in die navorsingsproses en sê: "One way of checking the effectiveness of research design and other issues related to data collection is to use pretest and pilot studies, both of which have become a part of any survey research and a standard feature of modern research methodology".

Oor hoe die loodsstudie aangepak en uitgevoer word skryf Babbie (1990:226):

"A pilot study should be directed at a representative sample of the target population...Like other phases of the pilot study, data collection and data processing should be a miniaturised walk-through of the final survey design. To the extent that research instruments are comparable, they should be administered exactly as you intend for the final survey. Where they differ, attempting to learn from inference rather than experience. The completed questionnaires should be coded, and the data should be entered, transferred cleaned, and analysed exactly as planned for the final research".

Wat die aanpak van die loodsstudie betref, onderskei De Vos (1998:179-82) 'n aantal stappe.

"Apart from doing an overview of the relevant literature, conducting discussion with a representative group of experts and exploring the research area practically the prospective researchers should also undertake an intensive study of strategic units. This implies that he should expose a few cases to exactly the same procedures as planned for the main investigation, in order to modify the measuring instrument. The correct selection of respondents will contribute to the emergence of meaningful insights which can, for instance,

be utilised or modified in the final questionnaire or interview schedule used in the main investigation.”

Bogenoemde kom daarop neer dat die versending en verspreiding van die vraelyste vir die loodsstudie op presies dieselfde wyse moet geskied as wat vir die hoofstudie beplan word. Net so ook moet die steekproefmetode wat vir die loodsstudie angewend is, ook vir die hoofstudie geld. Daar moet egter daarteen gewaak word dat die respondente van die loodsstudie nie ook in die hoofstudie betrek word nie. Dieselfde meetinstrument moet in sowel die loodsstudie as die hoofstudie gebruik word (Babbie, 1990:226).

In die ondersoek oor huweliksvoorbereiding en –verryking binne die AGS is ‘n loodsstudie voor die finale studie onderneem. In die loodsstudie is ‘n aangepaste vraelys wat Uys (1995) in haar ondersoek gebruik het, ook hier angewend. Die doel met die loodsstudie was om die aangepaste vraelys uit te toets. Saranatakos (1997:293) onderskei die volgende as die doel van ‘n loodsstudie:

Om ‘n beraming te verkry van die koste en duur van die hoofondersoek en om die geskiktheid van die hele organisatoriese proses te toets.

Om die ondersoekmetode en die meetinstrument se toepasbaarheid te toets.

Om vas te stel of die steekproefraamwerk voldoende is.

Om inligting te bekom oor hoe divers of homogeen die populasie in die opname is.

Om die ondersoeker op hoogte te bring met die praktiese opset van die ondersoek.

Om navorsers en hulle helpers die geleentheid te bied om praktiese oefening op te doen voordat met die hoofondersoek begin word.

Om die respons van die subjekte met betrekking tot die metode van data-insameling te toets en hierdeur dan te bepaal of die struktuur voldoende sal wees vir die ondersoek.

Vir die loodsstudie oor huweliksvoorbereiding en –verryking binne die AGS plaaslike gemeentes is 10 pastore en 5 verloofde pare betrek. Aangesien die hoofondersoek dit ten doel het om pastore en verloofde pare van die Kaapse Skiereiland en die omliggende platteland te betrek, is dieselfde benadering met die loodsstudie gevolg. Ses van die tien pastore is uit die Kaapse Skiereiland en vier van die platteland. Wat die verloofde pare betref is 3 van die 5 pare van die Kaapse Skiereiland en 2 pare van die platteland. Die proses waarvolgens genoemde subjekte in die loodsstudie opgeneem is, is volgens wat genoem word toevallige of gerieflikheidsteekproefneming. Hierdie soort steekproefneming resorteer onder nie-waarskynlikheidsteekproefneming (Burns en Grove, 1993:245; Jalbot, 1995:252). Die verloofde pare is geneem uit die gemeentes van die betrokke pastore wat in die loodsstudie

betrokke was. Die vraelyste vir pastore en die vir verloofde pare is aan die pastore oorhandig. Aan die pastore is die versoek gerig dat hulle verloofdes in hulle gemeentes moet nader om die vraelyste te voltooi. Die vraelyste van beide die pastore en die verloofde pare het dekkingsbriewe by gehad wat verduidelik wat gedoen moet word en waaroor die vraelys handel.

Na aanleiding van die loodsstudie is daar enkele punte wat genoem moet word. Die eerste hiervan is dat die meetinstrument wat gebruik is geskik is vir die ondersoek van hierdie studie. Die rede waarom so gesê word, is dat die loodsstudie getoon het die meetinstrument is geskik om die hipoteses wat gestel is in die praktyk te toets. Van die leemtes wat egter in die meetinstrument ontdek is, is die volgende :

- i. Daar kon nie vasgestel word of daar pastore is wat glad nie huweliksvoorbereiding aan voornemende egpare aanbied nie. Hierdie leemte is in die hoofondersoek aandag aan gegee.
- ii. Daar kon ook nie vasgestel word of pastore huweliksverrykingsprogramme in hulle gemeentes vir getroudes aanbied nie. Ook hierdie leemte is aandag aan gegee in die hoofondersoek.
- iii. Die probleem wat opgedyk het met betrekking tot die vraelyste van die plattelandse verloofde pare – waar dit blyk dat een persoon moontlik al vier die vraelyste voltooi het, is voorsiening gemaak dat so iets nie herhaal word in die hoofondersoek nie. Die feit dat die plattelandse verloofde pare se vraelyste nie by die statistiese verwerking van die loodsstudie gereken is nie, het 'n leemte tot gevolg gehad. 'n Plattelandse perspektief ten opsigte van die behoeftes van voornemende egpare ontbreek dus in hierdie loodsstudie.

3.7.2 ANALISE EN INTERPRETASIE

Voordat die bevindinge van die hoofstudie aan die order gestel word, is dit belangrik om eers iets te sê oor die begrippe analise en interpretasie.

“Basically, data analysis (in the quantitative paradigm) entails that the analyst breaks down data into constituent parts to obtain answers to research questions and to test research hypotheses. The analysis of research data, however, does not in itself provide answers to research questions.

Interpretation of the data is necessary. To interpret is to explain, to find meaning" (De Vos, 1998:203).

Daar word 'n paar manier onderskei waarvolgens analise en interpretasie geskied. Die bekendste hiervan is beskrywend en inferensiële statistiese tegnieke. Beskrywende statistiek het ten doel om 'n bepaalde steekproef of individu binne 'n steekproef te beskryf. Die data word beperk tot die beskrywing van een veranderlike groep of individu. Gevolgtrekkings wat hierdeur gemaak word, kan nie na veranderlikes, individu of groepe by die betrokke steekproef veralgemeen, of op van toepassing gemaak word nie (Jalbot, 1995:318). By beskrywende statistiek word daar gepraat van een veranderlike, twee of meer veranderlikes. Beskrywende statistiek word gedoen aan die hand van frekwensieverdelings, persentasieverdelings, grafiese voorstelling, diagramme, gemiddeldes, standaard afwyking, ens. Inferensiële statistiek het weer ten doel om hipoteses te toets en om resultate van 'n steekproef na 'n populasie te veralgemeen (Jalbot, 1995:318-333; Bailey, 1994:379-387).

De Vos (1998:204) sê oor data analise:

"The simplest form of data analysis is univariate analysis, which means that one variable is analysed, mainly with a view to describe that variable. Basically, this means that all the data gathered on that one variable need to be summarised for easy comprehension and utilisation, displayed or both". Wat die analise van twee veranderlikes betref, skryf Babbie (1995:385): "In contrast to univariate analysis, subgroup comparisons constitute a kind of bivariate analysis in that two variables are involved...The purpose of subgroup comparison is also largely descriptive – independently describing the subgroup – but the element of comparison is added. Most bivariate analysis in social research adds another element: relationship among the variable themselves".

In die ondersoek oor huweliksvoorbereiding en –verryking binne die AGS word daar gebruik gemaak van beskrywende sowel as inferensiële statistiek. 'n Groot deel van die analise sal fokus op beskrywende statistiek. Inferensiële statistiek kom ter sprake by die toetsing van die hipoteses wat vir die studie daargestel is. Die statistiese verwerking van die vraelyste is by die Sielkunde Departement (navorsing afdeling) Universiteit Stellenbosch gedoen en die rekenaarprogram wat gebruik is, is SPSS.

Daar sal nou oorgegaan word tot die aanbieding van die resultate van die hoofondersoek.

3.8 DIE HOOFSTUDIE

Voordat die resultate van die hoofstudie beskryf word, is dit belangrik om net weer eens te noem hoe die pastore en die verloofde pare wat in die hoofstudie betrek is, gekies is. Die navorser het aan van die Afrikaans en Engelsprekende gemeentes van die AGS in die Kaapse Uniestad en die omliggende platteland vraelyste gegee om te voltooi. Aan van die pastore is die vraelyste per pos versend en aan die ander is dit persoonlik oorhandig. Die vraelyste vir die verloofde pare is ook aan die pastore versend of oorhandig en is hulle versoek om dit aan verloofde pare in hulle gemeentes te gee om te voltooi. Daar is 80 vraelyste aan die pastore uitgedeel waarvan 60 voltooides terug ontvang is. Aan die verloofde pare is ook 80 vraelyste uitgedeel waarvan 52 voltooides terug ontvang is.

3.8.1 RESULTATE VAN DIE HOOFSTUDIE

3.8.1.1 Biografiese besonderhede van die pastore

3.8.1.1.1 Ouderdom van die pastore

Tabel 1

N = 60

Gemiddelde	S	Minimum	Maksimum
46.0167	9.77109	31.00	71.00

Wat die ouderdom van die pastore betref, is die gemiddelde telling 46.0167 met 'n standaardafwyking van 9.77109. Onder die pastore wat deel was van die hoofondersoek, is die jongste 31 jaar en die oudste 71 jaar.

3.8.1.1.2 Geslag van die pastore

Tabel 2

N = 60

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Manlik	56	93.3	94.9	94.9
Vroulik	3	5.0	5.1	100.00
Totaal	59	98.3	100.0	
Ontbreek	1	1.7		
Totaal	60	100.0		

Wat die geslag van die pastore betref, het 56 van die 60 aangedui dat hulle mans is terwyl 3 vroue is. Die persoon wat hierdie item nie beantwoord het nie, is ook manlik aangesien die 3 vroue wat hierdie by hierdie ondersoek betrek is, die enigste vroulike pastore in die geografiese gebied van die ondersoek is.

3.8.1.1.3 Taal

Tabel 3

Frekwensie		Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Engels	3	5.0	5.1	5.1
Afrikaans	34	56.7	57.6	62.7
Afrik./Engels	22	36.7	37.3	100.0
Totaal	59	98.3	100.0	
Ontbreek	1	1.7		
Totaal	60	100.0		

Die meerderheid van die pastore in die hoofondersoek is Afrikaanssprekend. Onder die 60 pastore, het 34 Afrikaans aangedui as hulle voertaal, 3 Engels, 22 Afrikaans en Engels, terwyl een nie die vraag beantwoord het nie.

3.8.1.1.4 Hoe lank getroud?

Tabel 4

N = 60

Gemiddelde	S	Minimum	Maksimum	Ontbreek
21.75	10.772	2	45	5

Die gemiddelde telling vir jare van getroud wees, is 21.75. Die standaardafwyking is 10.772. Die minimum jare van getroud wees, is 2 jaar. Dit is opvallend dat dieselfde tendens by die loodsstudie ook voorkom, naamlik dat die minimum jare van getroud wees, 2 jaar en die maksimum 45 jaar is.

3.8.1.1.5 Ligging van die gemeente

Tabel 5

	Frekwensie	Persentasie	Kum. Persentasie
Stad	36	60.0	60.0
Platteland	24	40.0	100.0
Totaal	60	100.0	

Uit die 60 pastore, bedien 36 gemeentes in die stad en 24 gemeentes in die platteland.

3.8.1.1.6 Hoogste teologiese opleiding

Tabel 6

	Frekwensie	Persentasie	Kum. persentasie
Teologiese Diploma	47	78.3	78.3
B-graad in Teologie	5	8.3	86.7
Honneursgraad in Teologie	5	8.3	95.0
BD of Meestersgraad in Teologie	2	3.3	98.3
Doktoraat in Teologie	1	1.7	100.00
Totaal	60	100.0	

Onder die 60 pastore het 78,3% aangedui dat 'n teologiese diploma hulle hoogste teologiese opleiding is, 8,3% beskik oor 'n B-graad in Teologie en nog 8,3% 'n Honneursgraad, 3,3% het 'n BD of Meestersraad en 1,7% het 'n Doktorsgraad in die Teologie voltooi.

3.8.1.1.7 Opleidingsentrum

Tabel 7

	Frekwensie	Persentasie	Kum. Persentasie
AGS Auckland Park	14	23.3	23.3
Sarepta	35	58.3	81.7
UWK	1	1.7	83.3
UWK/Sarepta Teologiese Kollege	3	5.0	88.3
Ander	4	6.7	95.0
Meer as een van bogenoende	3	5.0	100.0
Totaal	60	100.0	

Van die subjekte het die meerderheid, 58.3%, aangedui dat hulle by Sarepta Teologiese Kollege hulle opleiding as pastore deurloop het. 23.3% is by Auckland Park se kampus opgelei, 5% het beide opleiding van die Universiteit van Wes-Kaapland en Sarepta Teologiese Kollege deurloop, terwyl slegs 1,7% net by die Universiteit van Wes-Kaapland opleiding ontvang het. In hierdie verband is dit miskien belangrik om te noem dat Sarepta Teologiese Kollege 'n ooreenkoms met die Fakulteit Teologie aan die Universiteit van Wes-Kaapland gehad het waarvolgens AGS lidmate die BTH-graad by die Universiteit van Wes-Kaapland kon voltooi en hiervolgens tot die bediening in die AGS toegelaat word. Van hierdie studente was egter net verwag dat hulle sekere kursusse aan Sarepta Teologiese Kollege moes voltooi. Hierdie kursusse hou verband met Dogmatiek, Kerkreg en Administrasie soos dit in die AGS toegepas word. Die pastore wat aangedui het dat hulle by ander sentra opgelei is, verwys na sentra soos die Volle Evangelie Kerk, die "Assemblies of God", die Pinkster Protestantse Kerk en van die ander Charismatiese kerke.

3.8.1.1.8 Bedieningstermyn/Hoe lank in die bediening?

Tabel 8

Gemiddelde	S	Minimum	Maksimum
14,29	9.478	1	42

Wat die bedieningstermyn betref, is die gemiddelde telling 14.29. Die standaard-afwyking is 9.478. Die kortste tydperk wat van die subjekte in die bediening is, is 1 jaar terwyl die langste tydperk 42 jaar is.

3.8.1.1.9 Vorige beroep

Tabel 9

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kum. Persentasie
1	5	8.3	9.4	9.4
2	10	16.7	18.9	28.3
3	9	15.0	17.0	45.3
4	2	3.3	3.8	49.1
5	1	1.7	1.9	50.9
6	1	1.7	1.9	52.8
7	3	5.0	5.7	58.5
8	1	1.7	1.9	60.4
9	1	1.7	1.9	62.3
10	1	1.7	1.9	64.2
11	2	3.3	3.8	67.9
12	2	3.3	3.8	71.7
13	2	3.3	3.8	75.5
14	1	1.7	1.9	77.4
15	1	1.7	1.9	79.2
16	1	1.7	1.9	81.1

Dit gee die 53 of 88.3% wat die vraag beantwoord het. 7, of te wel 11.7%, het nie die vraag ingevul nie.

3.8.1.1.10 Aantal huwelike bevestig

Tabel 10

N = 60

Gemiddelde	S	Minimum	Maksimum	Ontbreek
24.13	36.706	2	250	5

Die gemiddelde telling met betrekking tot die aantal huwelike wat deur die subjekte voltrek is, is 24.13, met 'n standaardafwyking van 36.706. Die minimum aantal huwelike wat deur 'n pastoor voltrek is, is 2 terwyl die maksimum getal 250 is. Van die subjekte het 5 die vraag nie beantwoord nie. Dit kan moontlik toegeskryf word aan die feit dat daar wel pastore is wat nog nie oor 'n lisensie om huwelike te kan bevestig, beskik nie.

3.8.1.1.11 Opleiding in huweliksvoorbereiding

Tabel 11

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Ja	23	38.3	39.0	39.0
Nee	36	60.0	61.0	100.0
Totaal	59	98.3	100.0	
Ontbreek	1	1	1.7	
Totaal	60	100.0		

Minder as die helfte van die respondente het aangedui dat hulle tydens hul opleiding vir die pastorale bediening ook opleiding in huweliksvoorbereiding deurloop het. Dit verteenwoordig 23 uit die 60 pastore. Die groot aantal pastore wat in hulle pastoorsopleiding geen opleiding in huweliksvoorbereiding ontvang het nie, is kommerwekkend. In hierdie verband het 36 uit die 60 pastore aangedui dat hulle nie sulke opleiding ontvang het nie. Dit is belangrik om te noem dat die 36 subjekte nie net by een bepaalde sentrum opgelei is nie. Verskeie van die opleidingsentra wat in die studie genoem word, het van die 36 subjekte opgelei vir die pastorale bediening. Dieselfde geld vir die subjekte wat te kenne gegee het dat hulle in hulle pastorale opleiding huweliksvoorbereiding opleiding deurloop het. Dit is so dat hier ook nie sprake is van net een opleidingsentrum nie.

3.8.1.1.12 Latere opleiding in huweliksvoorbereiding

Tabel 12

	Frekwensie	Persentasie	Kum. Persentasie
Ja	28	46.7	46.7
Nee	32	53.3	100.0
Totaal	60	100.0	

Wat die opleiding in huweliksvoorbereiding betref nadat die subjekte reeds pastore geword het, toon 46,7% dat hulle so 'n opleiding deurloop het. Die orige 53.3% of te wel 32 pastore, het aangedui dat hulle nie so opleiding ontvang het nie. As in ag geneem word dat 36 pastore aangedui het dat hulle tydens hulle opleiding vir die pastorale bediening geen opleiding in huweliksvoorbereiding ontvang het en dat daar 32 pastore is wat geen na pastoorsopleiding enige opleiding in huweliksvoorbereiding deurloop het nie, beteken dit dat slegs 4 pastore die moeite gedoen het om hulle in huweliksvoorbereiding aanbieding te bekwaam.

3.8.1.1.13 Instansie waar opleiding ontvang is

Hierdie vraag is 'n opvolgvraag op die vorige vraag. Indien subjekte in die vorige aangedui het dat hulle wel latere opleiding in huweliksvoorbereiding en –verryking ontvang het, word met die volgende vraag bepaal by watter instansie so opleiding deurloop is. Van die pastore het die meerderheid aangedui dat hulle die latere opleiding by die Instituut vir Christelike Berading van Sarel van der Merwe deurloop het. Die tweede grootste groep het by Nova Shalom opleiding deurloop. Daar is diegene wat opleiding in verdere graadkursusse aan Unisa, RAU en UWK ontvang het. Ander instansies waat ook genoem word, is Bruce Wilkinson se “Walk tru the Bible” kursus, instituut vir menslike ontwikkeling, die polisiekollege. Laastens is daar diegene wat kursusse in kerkseminare bygewoon het oor huweliksvoorbereiding en –verryking.

3.8.1.1.14 Jaartal van laaste huweliksvoorbereidingskursus bygewoon

Tabel 13

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
1985	2	3.3	5.7	5.7
1986	2	3.3	5.7	11.4
1990	1	1.7	2.9	14.3
1991	1	1.7	2.9	17.1
1994	1	1.7	2.9	20.0
1995	1	1.7	2.9	22.9
1996	1	1.7	2.9	25.7
1997	2	3.3	5.7	31.4
1998	3	5.0	8.6	40.0
1999	4	6.7	11.4	51.4
2000	5	8.3	14.3	65.7
2001	3	5.0	8.6	74.3
2002	9	15.0	25.7	100.0
Totaal	35	58.3	100.0	
Ontbreek	25	41.7		
Totaal	60	100.0		

Van die subjekte se bywoning van die laaste kursus in huweliksvoorbereiding, toon dat 1985 die verste terug in die verlede is dat so 'n kursus bygewoon is. Twee pastore het hierdie kursus bygewoon. Die onlangste kursus wat bygewoon is, is in 2002 en 9 pastore het hierdie kursus bygewoon. As die bywoning van huweliks-voorbereidingskursusse in sy geheel na gekyk word, toon dit 35 van die 60 pastore so 'n kursus bygewoon het. Dit is teleurstellend om te merk dat 25 van die pastore geen kursus in hierdie verband bygewoon het nie.

3.8.1.1.15 Jaartal van laaste huweliksverrykingskurs bygewoon

Tabel 14

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
1989	1	1.7	2.9	2.9
1990	2	3.3	5.9	8.8
1994	1	1.7	2.9	11.8
1996	3	5.0	8.8	20.6
1998	1	1.7	2.9	23.5
1999	5	8.3	14.7	38.2
2000	6	10.0	17.6	55.9
2001	6	10.0	17.6	73.5
2002	9	15.0	26.5	100.0
Totaal	34	56.7	100.0	
Ontbreek	26	43.3		
Totaal	60	100.0		

Wat die bywoning van die laaste kursus in huweliksverryking betref, toon dit dat 1989 die verste terug in die verlede is dat so 'n kursus bygewoon is. Die kortste tydperk terug dat so 'n kursus bygewoon is, is in 2002. Verder toon die tabel dat 56.7% wel een of ander tyd 'n huweliksverrykingskursus bygewoon het, terwyl 43.3% dit glad nie gedoen het nie.

3.8.1.1.16 Lees boeke oor huweliksvoorbereiding

Tabel 15

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Ja	41	68.	71.9	71.9
Nee	16	26.7	28.1	100.0
Totaal	57	95.0	100.0	
Ontbreek	3	5.0		
Totaal	60	100.0		

68.3% van die subjekte het aangedui dat hulle graag boeke lees oor huweliksvoorbereiding, 26.7% het gesê dat dit nie die geval met hulle is nie en dat 5% die vraag nie beantwoord het nie.

3.8.1.1.17 Voorbeeld van boeke gelees oor huweliksvoorbereiding

Hier het die respondente aangedui dat hulle graag boeke oor huweliksvoorbereiding lees. 'n Verskeidenheid van boeke is hier genoem – in totaal ongeveer 44 verskillende boeke. Volgens die titels van die boeke, kom dit voor dat die boeke oor die huwelik 'n goeie spektrum dek. Die verskillende temas oor die huwelik word deeglik aangesny. Dit is ook opmerklik dat van die nuutste boeke op die mark oor die huwelik deur die pastore gelees word. Boeke geskryf in Afrikaans is ook goed verteenwoordig in die lys. Daar is 16 uit die 44 boeke in Afrikaans geskryf.

3.8.1.1.18 Volg 'n spesifieke program in huweliksvoorbereiding

Tabel 16

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Ja	21	35.0	36.8	36.8
Nee	36	60.0	63.2	100.0
Totaal	57	95.0	100.0	
Ontbreek	3	5.0		
Totaal	60	100.0		

Onder die subjekte het 21, dit is 36.8% aangedui dat hulle 'n spesifieke program volg wanneer hulle huweliksvoorbereiding met voornemende egpare doen.

3.8.1.1.19 Naam van spesifieke program wat gevolg word

Van die spesifieke huweliksvoorbereidingsprogramme wat deur die pastore gevolg word, bestaan uit 'n verskeidenheid. Die meeste van die pastore het aangedui dat hulle 'n eie ontwerpte kursus aanbied. Met eie ontwerpte kursus word bedoel dat materiaal van verskillende bronne geneem en saamgestel word. Daar is ook die program wat na verwys word as Nova Shalom wat ook deur heelwat pastore gebruik word. Die werk van Tim en Beverley La Haye word ook deur van die pastore algemeen gebruik, so ook dié van Bruce Wilkinson, skrywer van die boek, Die gebed van Jabes. Programme van Suid-Afrikaanse skrywers wat gemeld word, is dié van Floris Knouwds, Andries Gouws.

3.8.1.1.20 Volg 'n spesifieke program wanneer huweliksverryking aangebied word

Tabel 17

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Ja	15	25.0	30.0	30.0
Nee	35	58.3	70.0	100.0
Totaal	50	83.3	100.0	
Ontbreek	10	16.7		
Totaal	60	100.0		

Die meerderheid van die subjekte, 58.3% het aangedui dat hulle nie 'n spesifieke program volg wanneer hulle huweliksverryking aanbied nie. Dit is belangrik om hier te noem dat met spesifieke program word bedoel programme van outeurs wat in boekvorm gepubliseer is. Dieselfde geld vir die spesifieke programme oor huweliksvoorbereiding.

3.8.1.1.21 Naam van huweliksverrykingsprogram wat gevolg word

By hierdie item op die vraelys is van die subjekte verwag om self die naam en outeur van die program neer te skryf. Van die 25% wat aangedui het dat hulle spesifieke programme aanbied, het die volgende programme genoem:

- (i) Tim en Beverley La Haye – 'n Aantal boeke wat oor die huwelik handel is deur hierdie egpaar geskryf.
- (ii) Bruce Wilkenson – Oor die onderwerp van die huwelik het hy ook boeke die lig laat sien

- (iii) Daniël Louw – 'n Suid-Afrikaanse skrywer wat 'n meester is op die gebied van huweliksverryking en het heelwat boeke hieroor geskryf
- (iv) Nova Shalom – 'n Organisasie wat hulle toespits op opleiding met betrekking tot die huwelik
- (v) James Dobson – Hy is baie bekend vir sy radioprogramme en boeke getitel "Focus on the family"
- (vi) Van die ander programme wat ook gevolg word, is : Bob en Rosemary Barnes se "Rock solid marriage"; Lewis Smedes se "Sex in the real world"; "Elias Masangwane se "Hope for a saved wife/husband married to an unsaved; Arnold Moll, nog 'n Suid-Afrikaner wat ook bekend is as 'n spreker oor huweliksverryking; Jeffrey en Pattie Brown se "A guide to successful marriage"; J.C. Aly se "When your marriage disappoint you"; J.E. Adams, 'n Amerikaner wat oor berading in die huwelik heelwat geskryf het. Hy is veral bekend vir sy noutetiese pastorale berading.
- (vii) Dan is daar diegene wat 'n eie ontwerpte program volg. Dit is meestal in die vorm van 'n kombinasie van programme wat saamgevoeg word.

3.8.1.1.22 Jaar huweliksverrykingsprogramme aangebied

Tabel 18

	Frekwensie	Persentasie	Kum. Persentasie
Ja	27	45.0	45.0
Nee	33	55.0	100.0
Totaal	60	100.0	

'n Deel van die probleemstelling van hierdie studie oor huweliksvoorbereiding en – verryking is dat getroude pare baie min hulp van die kerk se kant ontvang in die vorm van huweliksverryking. Hierdie vraag op die vraelys wou meer hieroor te wete kom. Van die 60 subjekte het 55% aangedui dat hulle vir die afgelope drie jaar, dit is vanaf 2000 tot 2002 geen huweliksverrykingsprogramme of seminare in hulle gemeentes vir getroude pare aangebied het nie. Dit is belangrik om te noem dat die volgende tabel 19, saam met hierdie een, na gekyk word aangesien die volgende tabel 19 fokus op diegene wat wel huweliksverryking gedoen het, Naamlik hoeveel keer dit gedoen is.

3.8.1.1.23 Hoeveel keer huweliksverrykingsprogramme die afgelope drie jaar aangebied is

Tabel 19

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
1	9	15.0	40.9	40.9
2	9	15.0	40.9	81.8
3	4	6.7	18.2	100.0
Totaal	22	36.7	100.0	
Ontbreek	38	63.3		
Totaal	60	100.0		

Vir die afgelope drie jaar, dit is 2000 – 2002 het 15.0% van die subjekte aangedui dat hulle slegs een keer 'n huweliksverrykingsprogram vir getroudes aangebied het. 'n Verdere 15% het dit tweekeer die afgelope drie jaar gedoen. Dan het 6.7% dit drie keer gedoen. Dit wil sê eenkeer elke jaar. Die teleurstellendste is dat 63.3% die item glad nie ingevul het nie en dui daarop dat hulle glad nie vir die afgelope drie jaar enige huweliksverrykingsprogramme aangebied het in hul gemeentes. Tabel 18 en 19 moet gesamentlik na gekyk word aangesien 55% van die subjekte in tabel 18 aangedui het dat hulle huweliksverrykingsprogramme vir getroudes aangebied het nie.

3.8.1.1.24 Doen huweliksvoorbereiding met voornemende pare

Tabel 20

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Ja	41	68.3	69.5	69.5
Nee	18	30.0	30.5	100.0
Totaal	59	98.3	100.0	
Ontbreek	1	1.7		
Totaal	60	100.0		

Van die subjekte het 68.3% aangedui dat hulle 'n huweliksvoorbereidingsprogram met voornemende pare deurwerk. Dit is kommerwekkend dat 30%, byna 'n derde van die respondente, aangedui het dat hulle glad nie huweliksvoorbereiding met voornemende pare doen nie. Onder die 30% van die pastore wat geen huweliks-voorbereiding doen nie, is 'n aantal van 321 huwelike die afgelope drie jaar deur hulle bevestig.

3.8.2 Biografiese besonderhede van verloofde pare

3.8.2.1 Geslag

Tabel 21

	Frewensie	Persentasie	Kum. Persentasie
Mans	26	50.0	50.0
Vroue	26	50.0	100.0
Totaal	52	100.0	

Die verloofde pare wat in hierdie studie betrek is, is persone wat aan mekaar verloof is. Die 26 mans en 26 vroue dui daarop dat dit 26 verloofde pare is.

3.8.2.2 Huistaal

Tabel 22

	Frekwensie	Persentasie	Kum. Persentasie
Afrikaans	30	57.7	57.7
Engels	8	15.4	73.1
Afrikaans/Engels	14	26.9	100.0
Totaal	52	100.0	

57.7% van die verloofde pare het aangedui dat hulle Afrikaanssprekend is. Slegs 15.4% is Engelssprekend. Die ooreenblywende 26.9% is tweetalig.

3.8.2.3 Streke waar verloofde pare woon

Tabel 23

	Frekwensie	Persentasie	Kum. Persentasie
Stad	35	67.3	67.3
100.0	17	32.7	100.0
Totaal	52	100.0	

Van die 52 subjekte is 35 van die stad en 17 van die platteland. Daar is van die plattelandse subjekte wat verloof is aan dié van die stad.

3.8.2.4 Ouderdom

Tabel 24

Gemiddelde	S	Ontbreek	Minimum	Maksimum
28.540	6.6239	1	19.3	53.1

Die gemiddelde telling van die ouderdom van die subjekte is 28.540 met 'n standaardafwyking van 6.6239. Onder die subjekte is die jongste 19 jaar en 3 maande en die oudste 53 jaar en 1 maand. Slegs een respondent het nie sy/haar ouderdom ingevul nie.

3.8.2.5 Kwalifikasie

Tabel 25

	Frekwensie	Persentasie	Kum. Persentasie
Graad 1 tot 5	1	1.9	1.9
Hoërskool maar nie st. 10	14	26.9	28.8
St. 10 geslaag	16	30.8	59.6
Naskoolse opleiding 1 jaar	9	17.3	76.9
Naskoolse opleiding 2 jaar	1	1.9	78.8
Naskoolse opleiding 3 jaar	4	7.7	86.5
Naskoolse opleiding 4 jaar	4	7.7	94.2
Naskoolse opleiding 5 jaar	1	1.9	96.2
Naskoolse opleiding 5 jaar +	2	3.8	100.0
Totaal	52	100.0	

Van die verloofde pare het 21 naskoolse opleiding terwyl 31 daarsonder is. Onder diegene sonder naskoolse opleiding, het 16 standerd 10 geslaag, 14 was op hoërskool maar het nie standerd 10 geslaag of voltooi nie.

3.8.2.6 Verloofde pare wat in 'n beroep staan in

Tabel 26

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Werkend	40	76.9	78.4	78.4
Student	3	5.8	5.9	84.3
Werkloos	8	15.4	15.7	100.0
Totaal	51	98.1	100.0	
Ontbreek	1	1.9		
Totaal	52	100.0		

Onder die verloofde pare het 76.9% aangedui dat hulle 'n beroep beoefen, 15.4% is werkloos terwyl 5.8% studente is.

3.8.2.7 Hoe lank is u verloof?

Tabel 27

Gemiddelde	S	Minimum	Maksimum	Ontbreek
.895	.8627	.1	3.0	10

Die gemiddelde telling wat die tydperk van verlowing betref onder die pare, is .895 jaar met 'n standaardafwyking van .8627 jaar. Die kortste tydperk wat van die pare aan mekaar verloof is, is 1 maand en die langste is 3 jaar.

3.8.2.8 Beoogde troudatums

Tabel 28

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
.1	7	13.5	16.7	16.7
.2	5	9.6	11.9	28.6
.4	2	3.8	4.8	33.3
.6	2	3.8	4.8	38.1
.7	4	7.7	9.5	47.6
.8	4	7.7	9.5	57.1
1.0	2	3.8	4.8	61.9
1.2	1	1.9	2.4	64.3
1.3	1	1.9	2.4	66.7
2.0	8	15.4	19.0	85.7
2.2	1	1.9	2.4	88.1
3.0	2	3.8	4.8	92.9
3.6	2	3.8	4.8	97.6
5.1	1	1.9	2.4	100.0
Totaal	42	80.8	100.0	
Ontbreek	10	19.2		
Totaal	52	100.0		

Hierdie item is deur slegs 42 van die subjekte voltooi terwyl 10 dit nie voltooi het nie. Die kortste tydperk wanneer van die pare beoog om te trou, is een maand. Hier het 7 van die subjekte dit so aangedui. Die langste tydperk vir die beoogde huwelik is 5 jaar en 1 maand en slegs een subjek het dit aangedui. Enkele ander datums wat ook deur slegs een subjek aangedui is, is dat een oor 'n jaar en 2

maande beplan om in die huwelik te tree, nog een beplan om oor 1 jaar en 3 maande en nog een oor 2 jaar en 2 maande. Met betrekking tot die enkelinge, is die afleiding dat daar moontlik nog nie as 'n verloofde paar oor 'n troudatum ooreengekom is nie.

3.8.2.9 'n Huweliksvoorbereidingsprogram bygewoon

Tabel 29

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Ja	12	23.1	24.5	24.5
Nee	37	71.2	75.5	100.0
Totaal	49	94.2	100.0	
Ontbreek	3	5.8		
Totaal	52	100.0		

Van die verloofde pare het 23.1% aangedui dat hulle al 'n huweliksvoorbereidings-program bygewoon het. Die meerderheid, 72.2% het nog nie so 'n program bygewoon nie terwyl 5.5% die vraag onbeantwoord gelaat het.

3.8.2.10 Die waarde van die program

Tabel 30

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Gemiddeld	6	11.5	50.0	50.0
Redelik baie	2	3.8	16.7	66.7
Baie	4	7.7	33.3	100.0
Totaal	12	23.1	100.0	
Ontbreek	40	76.9		
Totaal	52	100.0		

Die 12 subjekte wat in table 29 aangedui het dat hulle al 'n huweliksvoorbereidingsprogram bygewoon het, se mening word in table 30

weergee met betrekking tot die waarde wat hulle gehad het. Van die 12 subjekte het 6 gemiddeld, 2 redelik baie en 4 baie aangedui.

3.8.2.11 Beplan om 'n huweliksvoorbereidingsprogram by te woon

Tabel 31

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Ja	33	63.5	91.7	91.7
Nee	3	5.8	8.3	100.0
Totaal	36	69.2	100.0	
Ontbreek	16	30.8		
Totaal	52	100.0		

Die respons van die subjekte op hierdie vraag dui aan dat 63.5% van voorneme is om 'n huweliksvoorbereidingsprogram by te woon. Slegs 5.8% het aangedui dat hulle nie van plan is om so 'n program by te woon nie. 'n Teleurstellende tendens is egter die feit dat 30.8% van die subjekte hieroor nie besliste antwoord verskaf het nie.

3.8.3 PROGRAMINHOUD VIR HUWELIKSVOORBEREIDING

Die tweede afdeling van die vraelyste bestaan uit verskillende temas wat gewoonlik in huweliksvoorbereidingsprogramme aangebied word. Elkeen van hierdie temas handel oor 'n aantal spesifieke onderwerpe wat met die tema in verband staan.

Daar sal dus nou gekyk word na die response van die pastore en ook na die van die verloofde pare op die temas en die verskillende onderwerpe. Soos reeds genoem by die loodsstudie, by die pastore gaan dit oor die temas wat hulle in die huweliksvoorbereiding met verloofdes behandel. En by die verloofde pare gaan dit oor die temas waaroor hulle graag in huweliksvoorbereiding sal wil oor praat. Daar word dus gekyk in watter mate word die behoeftes wat daar by verloofde pare is met betrekking tot huweliksvoorbereiding, aangespreek word.

Vervolgens word daar nou na die temas gekyk.

3.8.3.1. Invloed van agtergrond van elke maat op die verhouding

3.8.3.1.1 Hoe lyk elke maat se agtergrond (A.1)

Tabel 32.1 Pastore N = 60

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	4	6.7	10.0	10.0
Af en toe	16	26.7	40.0	50.0
Baie keer	7	11.7	17.5	67.5
By elke geleentheid	13	21.7	32.5	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 32.2

	Frekwensie	Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit word nie	1	1.9	1.9
Nie belangrik nie	4	7.7	9.6
Onseker	4	7.7	17.3
Baie belangrik	30	57.7	75.0
Altyd ingesluit word	13	25.0	100.0
Totaal	52	100.0	

In hierdie stadium is belangrik om te noem dat volgens table 20, nie al 60 subjekte (pastore) huweliksvoorbereiding met voornemende egpare doen nie. Alhoewel Tabel 20 aandui dat 41 pastore, dit is 69.5% te kenne gegee het dat hulle huweliksvoorbereiding doen, het slegs 40 pastore die gedeelte van die vraelys wat handel oor die temas wat behandel word in huweliksvoorbereiding, voltooi.

Van die pastore praat 32.5% oor hierdie onderwerp met elke verloofde paar, terwyl 17.5% dit baie doen. 'n Verdere 40.0% behandel hierdie onderwerp af en toe.

Die respons van die verloofde pare is dat 57.7% aangedui het dat hierdie onderwerp baie belangrik is. Dan het 25.0% aangedui dat hierdie onderwerp altyd ingesluit moet wees in 'n huweliksvoorbereidingsprogram. Daar is dus 'n behoefte by verloofde pare om ook hieroor te praat. Die aanbieding van die pastore toon dat ongeveer die helfte van hulle hierdie onderwerp aandag aangee in aanbieding. Hier is dus wat die onderwerp betref 'n goeie verband tussen die behoeftes van die verloofde pare en wat die pastore aanbied.

3.8.3.1.2 Die invloed van my ouerhuis op myself en op ons verhouding (A.2)

Tabel 33.1 Pastore N = 60

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	2	3.3	5.0	5.0
Af en toe	10	16.7	25.0	30.0
Baie keer	13	21.7	32.5	62.5
By elke geleentheid	15	25.0	37.5	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 33.2 Verloofde pare N = 52

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nie belangrik nie	2	3.8	3.9	3.9
Onseker	2	3.8	3.9	7.8
Baie belangrik	38	73.1	74.5	82.4
Altyd ingesluit word	9	17.3	17.6	100.0
Totaal	51	98.1	100.0	
Ontbreek	1	1.9		
Totaal	52	100.0		

Van die pastore bied 37.5% hierdie onderwerp by elke geleentheid aan. Dit is dat dit behandel word met elke verloofde paar tydens huweliksvoorbereiding. 'n Verdere 13 van die pastore gee baie hieraan aandag in hulle aanbieding. In totaal kom dit daarop neer dat 70% van die pastore die onderwerp bespreek.

Wat die behoeftes van verloofde pare betref, het 74.5% aangedui dat hierdie onderwerp altyd ingesluit moet wees in 'n huweliksvoorbereidingsprogram. Met betrekking tot die behoeftes van verloofde pare, het hierdie onderwerp 'n hoë telling behaal. Daar is hier 'n sterk verband tussen wat die pastore aanbied en dit wat as behoefte deur die verloofde pare aangedui is.

3.8.3.1.3 Die invloed van elke maat se agtergrond op sy/haar verwagting van die huwelik (A.3)

Tabel 34.1 Pastore N = 60

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	3	5.0	7.5	7.5
Af en toe	10	16.7	25.0	32.5
Baie keer	10	16.7	25.0	57.5
By elke geleentheid	17	28.3	42.5	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.00		

Tabel 34.2 Verloofde pare N = 52

	Frekwensie	Persentasie	Kum. Persentasie
Nie belangrik nie	4	7.7	7.7
Onseker	5	9.6	17.3
Baie belangrik	27	51.9	69.2
Altyd ingesluit word	16	30.8	100.0
Totaal	52	100.0	

Uit die pastore wat wel huweliksvoorbereiding doen, het 42.5% aangedui dat hulle hierdie onderwerp met elke verloofde paar bespreek. Nog 25% het aangedui dat hulle die onderwerp baie aanbied. 'n Verdere 25% doen dit af en toe.

Die respons van die verloofde pare toon dat 'n hoë telling ten gunste van die onderwerp gestem het. Van die verloofde pare beskou 51.9% die onderwerp as baie belangrik terwyl 30.8% aandui dat die onderwerp altyd ingesluit moet word in 'n huweliksvoorbereidingsprogram. Hier is 'n goeie verband tussen die program-inhoud van pastore en die behoeftes van verloofdes.

3.8.3.1.4 Die proses van “losmaak” van ouers (A.4)

Tabel 35.1 Pastore N = 60

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	5	8.3	12.5	12.5
Af en toe	10	16.7	25.0	37.5
Baie keer	13	21.7	32.5	70.0
By elke geleentheid	12	20.0	30.0	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 35.2 Verloofde pare N = 52

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit nie	1	1.9	2.0	2.0
Nie belangrik nie	1	1.9	2.0	3.9
Onseker	8	15.4	15.7	19.6
Baie belangrik	23	44.2	45.1	64.7
Altyd ingesluit word	18	34.6	35.3	100.0
Totaal	51	98.1	100.0	
Ontbreek	1	1.9		
Totaal	52	100.0		

Hierdie onderwerp word deur 5 van die pastore baie min gedurende huweliks-voorbereiding aangebied. Dit is ongeveer 12.5% van die pastore wat huweliks-

voorbereiding doen. 'n Verdere 10 pastore wat 25% verteenwoordig, behandel hierdie onderwerp af en toe. Ten spyte hiervan, moet genoem word dat die onderwerp tog wel baie aandag aan gegee word in huweliksvoorbereiding. 30% behandel die onderwerp met elke verloofde paar terwyl 32,5% dit baie doen.

Van die verloofde pare het 45.1% aangedui dat hierdie onderwerp baie belangrik is. 'n Verdere 35.3% het aangedui dat die onderwerp altyd ingesluit moet word aangesien dit 'n behoefte is waaroor hulle graag sal wil praat. Die aanbieding van hierdie onderwerp sover dit die behoeftes van die verlofdes betref, dui daarop dat hierdie onderwerp 'n noodsaaklikheid vir hulle is.

3.8.3.2 Kennis oor eienskappe van myself en van my maat

3.8.3.2.1 My en my maat se verskille in denke, gevoelens, persepsies en houdings (B.5)

Tabel 36.1 Pastore N = 60

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	1	1.7	2.5	2.5
Af en toe	10	16.7	25.0	27.5
Baie keer	21	35.0	52.5	80.0
By elke geleentheid	8	13.3	20.0	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 36.2

Verloofde pare

N = 52

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit nie	1	1.9	2.0	2.0
Nie belangrik nie	1	1.9	2.0	3.9
Onseker	5	9.6	9.8	13.7
Baie belangrik	28	53.8	54.9	68.6
Altyd ingesluit word	16	30.8	31.4	100.0
Totaal	51	98.1	100.0	
Ontbreek	1	1.9		
Totaal	52	100.0		

Hierdie onderwerp word deur 52.5% van die pastore baie met verloofde pare bespreek. Van die pastore wat hierdie onderwerp met elke verloofde paar behandel, het 20.0% so aangedui. Wat die behoeftes van verloofdes betref, het 31.4% laat blyk dat hierdie onderwerp altyd oor gepraat moet word in huweliksvoorbereiding. Vir 54.9% van die verloofdes is hierdie onderwerp baie belangrik. In terme van die belangrikheid van hierdie onderwerp vir verloofdes, toon 86.3% dat hulle hieroor graag in huweliksvoorbereiding sou wou praat.

3.8.3.2.2 Wie is ek? Met ander woorde watter kenmerkende positiewe en negatiewe eienskappe/gedrag/gevoelens het hy/sy? (B.6)

Tabel 37.1 Pastore N = 60

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	1	1.7	2.5	2.5
Af en toe	10	16.7	25.0	27.5
Baie keer	18	30.0	45.0	72.5
By elke geleentheid	11	18.3	27.5	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 37.2 Verloofde pare N = 52

	Frekwensie	Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit nie	1	1.9	1.9
Nie belangrik nie	1	1.9	3.8
Onseker	3	5.8	9.6
Baie belangrik	29	55.8	65.4
Altyd ingesluit word	18	34,6	100.0
Totaal	52	100.0	

Hierdie onderwerp word heelwat deur pastore in huweliksvoorbereiding behandel. 18 Pastore het aangedui dat hulle hieroor baie keer praat en 11 het aangedui dat hulle hierdie onderwerp met elke verloofde paar behandel. Wat die verloofde pare betref, het 47 te kenne gegee dat hierdie onderwerp 'n behoefte by hulle is en dat hulle graag hieroor sou wou praat gedurende huweliksvoorbereiding. Hier is weer

eens 'n goeie verband tussen die programinhoud van pastore en die behoeftes van verloofdes.

3.8.3.2.3 Wie is my maat? Met ander woorde, watter kenmerkende positiewe en negatiewe eienskappe/gedrag/gevoelens het hy/sy? (B.7)

Tabel 38.1 Pastore N = 60

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	3	5.0	7.7	7.7
Af en toe	10	16.7	25.6	33.3
Baie keer	13	21.7	33.3	66.7
By elke geleentheid	13	21.7	33.3	100.0
Totaal	39	65.0	100.0	
Ontbreek	21	35.0		
Totaal	60	100.0		

Tabel 38.2 Verloofde pare N = 52

	Frekwensie	Persentasie	Kum. Persentasie
Nie belangrik nie	2	3.8	3.8
Onseker	3	5.8	9.6
Baie belangrik	32	61.5	71.2
Altyd ingesluit word	15	28.8	100.0
Totaal	52	100.0	

Die telling van die pastore wat oor hierdie onderwerp met elke verloofde paar praat, is dieselfde as dié pastore wat baie keer hieroor praat met verloofdes, naamlik 33.3%.

Van die verloofde pare het 90.3% aangedui dat hierdie onderwerp wel 'n behoefte by hulle is. Die aanbieding van huweliksvoorbereiding volgens die pastore, adresseer dus die behoefte.

3.8.3.2.4 Die rol van selfaanvaarding en die aanvaarding van my maat in die huwelik (B.8)

Tabel 39.1 Pastore N = 60

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	1	1.7	2.6	2.6
Af en toe	6	10.0	15.4	17.9
Baie keer	16	26.7	41.0	59.0
By elke geleentheid	16	26.7	41.0	100.0
Totaal	39	65.0	100.0	
Ontbreek	21	35.0		
Totaal	60	100.0		

Tabel 39.2 Verloofde pare N = 52

	Frekwensie	Persentasie	Kum. Persentasie
Nie belangrik nie	1	1.9	1.9
Onseker	3	5.8	7.7
Baie belangrik	31	59.6	67.3
Altyd ingesluit word	17	32.7	100.0
Totaal	52	100.0	

Oor die onderwerp het 41.0% van die pastore aangedui dat hulle hieroor met elke verloofde paar tydens huweliksvoorbereiding gesprek voer. Verder het nog 41.0% laat blyk dat hulle dit baie keer doen.

Van die verloofde pare het 92.3% aangedui dat hierdie onderwerp by hulle 'n voorkeur is waaroor hulle graag in huweliksvoorbereiding sal wil praat. Hier ontmoet dit wat die pastore aangebied en die behoeftes wat daar onder verloofde pare is, wel mekaar.

3.8.3.2.5 Die invloed van hierdie kennis op ons interaksie en op ons verhouding (B.9)

Tabel 40.1 Pastore N = 60

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	3	5.0	7.7	7.7
Af en toe	5	8.3	12.8	20.5
Baie keer	18	30.0	46.2	66.7
By elke geleentheid	13	21.7	33.3	100.0
Totaal	39	65.0	100.0	
Ontbreek	21	35.0		
Totaal	60	100.0		

Tabel 40.2 Verloofde pare N = 52

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nie belangrik nie	3	5.8	5.9	5.9
Onseker	3	5.8	5.9	11.8
Baie belangrik	27	51.9	52.9	64.7
Altyd ingesluit word	18	34.6	35.3	100.0
Totaal	51	98.1	100.0	
Ontbreek	1	1.9		
Totaal	52	100.0		

Hierdie onderwerp word deur 79.5% van die pastore op 'n gereelde grondslag behandel, 46.2% doen dit baie keer en 33.3% doen dit met elke verloofde paar. Onder die verloofde pare het hierdie onderwerp na vore getree as 'n behoefte

deurdat 88.2% hieroor wil praat. Hier is weer eens sprake van 'n goeie verband tussen aanbieding en behoefte.

3.8.3.3. KOMMUNIKASIE IN DIE HUWELIK

3.8.3.3.1 Hoe lyk die kommunikasieproses? (C.10)

Tabel 41.1 Pastore N = 60

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	1	1.7	2.6	2.6
Af en toe	6	10.0	15.4	17.9
Baie keer	15	25.0	38.5	56.4
By elke geleentheid	17	28.3	43.6	100.0
Totaal	39	65.0	100.0	
Ontbreek	21	35.0		
Totaal	60	100.0		

Tabel 41.2 Verloofde pare N – 52

	Frekwensie	Persentasie	Kum. Persentasie
Nie belangrik nie	1	1.9	1.9
Onseker	4	7.7	9.6
Baie belangrik	30	57.7	67.3
Altyd ingesluit word	17	32.7	100.0
Totaal	52	100.0	

43.6% van die pastore behandel hierdie onderwerp met elke verloofde paar, 38.5% doen dit baie keer met verloofdes. Wat die behoeftes van verloofde pare betref, toon 90.4% dat hulle graag hieroor wil praat tydens huweliksvoorbereiding.

3.8.3.3.2 Hindernisse in die pad van goeie kommunikasie (C.11)

Tabel 42.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	4	6.7	10.5	10.5
Af en toe	4	6.7	10.5	21.1
Baie keer	17	28.3	44.7	65.8
By elke geleentheid	13	21.7	34.2	100.0
Totaal	38	63.3	100.0	
Ontbreek	22	36.7		
Totaal	60	100.0		

Tabel 42.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit word nie	3	5.8	6.0	6.0
Nie belangrik nie	1	1.9	2.0	8.0
Onseker	6	11.5	12.	20.0
Baie belangrik	21	40.4	42.0	62.0
Altyd ingesluit word	19	36.5	38.0	100.0
Totaal	50	96.2	100.0	
Ontbreek	2	3.8		
Totaal	52	100		

Onder die pastore geniet die onderwerpe wat handel oor kommunikasie, heelwat aandag in huweliksvoorbereiding. Van die pastore bestee 44.7% baie aandag hieraan terwyl 34.2% dit met elke verloofde paar deurwerk. Verder behandel

10.5% dit af en toe. Wanneer daar na die verloofde pare se tellings gekyk word, toon hierdie onderwerp dat daar by hulle 'n behoefte is om hieroor te praat. 42,0% beskou hierdie onderwerp as baie belangrik terwyl 38.0% van mening is dat hierdie onderwerp beslis ingesluit moet wees wanneer dit oor huweliksvoorbereiding gaan.

3.8.3.3.3 Hoe lyk my en my maat se kommunikasiestyl (C.12)

Tabel 43.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	2	3.3	5.3	5.3
Af en toe	6	10.0	15.8	21.1
Baie keer	17	28.3	44.7	65.8
By elke geleentheid	13	21.7	34.2	100.0
Totaal	38	63.3	100.0	
Ontbreek	22	36.7		
Totaal	60	100		

Tabel 43.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit word nie	1	1.9	1.9
Nie belangrik nie	2	3.8	5.8
Onseker	2	3.8	9.6
Baie belangrik	25	48.1	57.7
Altyd ingesluit word	22	42.3	100.0
Totaal	52	100.0	

Net soos die vorige onderwerp, word hierdie onderwerp ook baie aandag aan gegee in huweliksvoorbereiding. Onder die verloofdes het 90.4% aangedui dat

hulle oor die onderwerp in huweliksvoorbereiding sal wil praat. Hier is nog 'n voorbeeld van goeie verband tussen wat die pastore aanbied en die behoeftes van verloofdes.

3.8.3.3.4 Luister as deel van kommunikasie (C.13)

Tabel 44.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit	1	1.7	2.6	2.6
Baie min	3	5.0	7.7	10.3
Af en toe	3	5.0	7.7	17.9
Baie keer	13	21.7	33.3	51.3
By elke geleentheid	19	31.7	48.7	100.0
Totaal	39	65.0	100.0	
Ontbreek	21	35.0		
Totaal	60	100.0		

Tabel 44.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Kum. Persentasie
Nie belangrik nie	2	3.8	3.8
Baie belangrik	27	51.9	55.8
Altyd ingesluit word	23	44.2	100.0
Totaal	52	100	

Oor die belangrikheid van luister as deel van kommunikasie, is daar 19 van die 40 pastore wat aangedui het dat hulle hiervoor huweliksvoorbereiding doen, wat hierdie onderwerp met elke verloofde paar deurwerk. 'n Verdere 13 van die pastore behandel die onderwerp baie keer. Vir die eerste keer is daar 'n onderwerp aangedui wat glad nie deur 'n pastor behandel word nie. In hierdie geval is dit slegs een pastor. Met betrekking tot die behoeftes van verloofdes, is daar by hierdie onderwerp 'n baie hoë telling behaal. Trouens, dit is die hoogste

telling sover, 96.1% het aangedui dat hulle oor die onderwerp “luister as deel van kommunikasie” in huweliksvoorbereiding wil praat. Hier is nog ‘n voorbeeld van ‘n goeie verband tussen die pastore se aanbiedinge en die behoeftes van verloofdes.

3.8.3.3.5 Empatie (met ander woorde om jou in ‘n ander persoon se posisie in te dink) as deel van kommunikasie (C.14)

Tabel 45.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	3	5.0	7.7	10.3
Af en toe	7	11.7	17.9	25.6
Baie keer	18	30.0	46.2	71.8
By elke geleentheid	11	18.3	28.2	100.0
Totaal	39	65.0	100.0	
Ontbreek	21	35.0		
Totaal	60	100.0		

Tabel 45.2 Verloofde Pare

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nie belangrik nie	4	7.7	7.8	7.8
Onseker	7	13.5	13.7	21.6
Baie belangrik	25	48.1	49.0	70.6
Altyd ingesluit word	15	28.8	29.4	100.0
Totaal	51	98.1	100.0	
Ontbreek	1	1.9		
Totaal	52	100.0		

Van die pastore bespreek 28.2% hierdie onderwerp met elke verloofde paar en 46.2% praat hieroor baie keer met verloofdes, terwyl 17.9% dit af en toe behandel. Sover dit die behoeftes van die verloofdes aangaan, het 78.4% hieraan 'n behoefte dat die onderwerp bespreek moet word.

3.8.3.3.6 Selfontsluiting (met ander woorde oor jou gevoelens, houdings, ens. te praat) as deel van kommunikasie (C.15)

Tabel 46.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	2	3.3	5.3	5.3
Af en toe	10	16.7	26.3	31.6
Baie keer	13	21.7	34.2	65.8
By elke geleentheid	13	21.7	34.2	100.0
Totaal	38	63.3	100.0	
Ontbreek	22	36.7		
Totaal	60	100.0		

Tabel 46.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nie belangrik nie	1	1.9	2.0	2.0
Onseker	3	5.8	5.9	7.8
Baie belangrik	27	51.9	52.9	60.8
Altyd ingesluit word	20	38.5	39.2	100.0
Totaal	51	98.1	100.0	
Ontbreek	1	1.9		
Totaal	52	100.0		

Wat die aanbieding van hierdie onderwerp betref, het die pastore 'n laer telling aangeteken in vergelyking met die telling van die behoeftes van die verloofde pare

in die studie. Die behoeves van die verloofdes toon dat 92.1% hierdie onderwerp as 'n behoefte beskou. Sou die 34.2% van pastore wat oor hierdie onderwerp baie keer praat, saamgevoeg word met die 34.2% wat hieroor met elke verloofde paar praat, toon dit 68.4%.

3.8.3.3.7 Hoe kan ek dit wat ek aan my maat wil sê, effektief oordra? (C.16)

Tabel 47.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit	1	1.7	2.6	2.6
Baie min	2	3.3	5.1	7.7
Af en toe	5	8.3	12.8	20.5
Baie keer	17	28.3	43.6	64.1
By elke geleentheid	14	23.3	35.9	100.0
Totaal	39	65.0	100.0	
Ontbreek	21	35.0		
Totaal	60	100.0		

Tabel 47.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Kum. Persentasie
Nie belangrik nie	3	5.8	5.8
Onseker	2	3.8	9.6
Baie belangrik	32	61.5	71.2
Altyd ingesluit word	15	28.8	100.0
Totaal	52	100	

Meer as die helfte van die pastore wat huweliksvoorbereiding doen, naamlik 31 uit die 40, het aangedui dat hierdie onderwerp groot aandag tydens hulle aanbieding geniet. Net so het ook 'n groot aantal onder die verloofde pare (47, dit is 90.3%) aangedui dat hulle graag oor hierdie onderwerp wil praat aangesien dit by hulle 'n

behoefte is. Hier is weer eens 'n goeie verband tussen die aanbieding van pastore en die behoeftes van verloofde pare.

3.8.3.3.8 Die belangrikheid van nie-verbale kommunikasie (C.17)

Tabel 48.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit	3	5.0	7.9	7.9
Baie min	4	6.7	10.5	18.4
Af en toe	11	18.3	28.9	47.4
Baie keer	11	18.3	28.9	76.3
By elke geleentheid	9	15.0	23.7	100.0
Totaal	38	63.3	100.0	
Ontbreek	22	36.7		
Totaal	60	100.0		

Tabel 48.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nie belangrik nie	2	3.8	4.2	4.2
Onseker	2	17.3	18.8	22.9
Baie belangrik	21	40.4	43.8	66.7
Altyd ingesluit word	16	30.8	33.3	100.0
Totaal	48	92.3	100.0	
Ontbreek	4	7.7		
Totaal	52	100		

Van die pastore is daar 3 wat aangedui het dat hulle glad nie oor die belangrikheid van nie-verbale kommunikasie met verloofde pare praat nie. Dan het 4 aangedui dat hulle dit baie min doen, 11 doen dit af en toe. Dit wil voorkom dat hierdie onderwerp nie 'n prioriteit is onder die pastore nie. Van die pastore wat wel hieraan prioriteit verleen, het 11 aangedui dat hulle baie hieroor praat met verloofde pare terwyl slegs 9 dit met elke verloofde paar deurwerk.

Wat die behoeftes onder die verloofde pare betref, is hierdie onderwerp nogal 'n behoefte by hulle. 43.8% het aangedui dat hierdie onderwerp baie belangrik is, terwyl 33.3% van mening is dat hierdie beslis ingesluit moet wees in enige program wat handel oor huweliksvoorbereiding.

3.8.3.4 KONFLIKHANTERING IN DIE HUWELIKSVERHOUDING

3.8.3.4.1 Twee verskillende mense – dus twee verskillende benaderings tot konflik (D.18)

Tabel 49.1

Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	1	1.7	2.6	2.6
Af en toe	9	15.0	23.1	25.6
Baie keer	17	28.3	43.6	69.2
By elke geleentheid	12	20.0	30.8	100.0
Totaal	39	65.0	100.0	
Ontbreek	21	35.0		
Totaal	60	100.0		

Tabel 49.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit word nie	1	1.9	1.9
Nie belangrik nie	2	3.8	5.8
Onseker	6	11.5	17.3
Baie belangrik	20	38.5	55.8
Altyd ingesluit word	23	44.2	100.0
Totaal	52	100.0	

Die twee hoogste tellings is 43.6% van die pastore wat hierdie onderwerp baie met verloofdes behandel en 30.8% wat met elke verloofde paar hierdie onderwerp bespreek. Met betrekking tot die behoeftes van die verloofdes, het hierdie onderwerp 'n hoë telling behaal. Ongeveer 82.7% het hierdie onderwerp as 'n behoefte aangeteken.

3.8.3.4.2 Oorsaak van konflik in die huwelik (D.19)

Tabel 50.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	5	8.3	12.8	12.8
Af en toe	5	8.3	12.8	25.6
Baie keer	12	20.0	30.8	56.4
By elke geleentheid	17	28.3	43.6	100.0
Totaal	39	65.0	100.0	
Ontbreek	21	35.0		
Totaal	60	100.0		

Tabel 50.2

Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit word nie	1	1.9	2.0	2.0
Nie belangrik nie	1	1.9	2.0	3.9
Onseker	9	17.3	17.6	21.6
Baie belangrik	23	44.2	45.1	66.7
Altyd ingesluit word	17	32.7	33.3	100.0
Totaal	51	98.1	100.0	
Ontbreek	1	1.9		
Totaal	52	100.0		

Hierdie is ook 'n onderwerp wat deur pastore heelwat tyd aan bestee word in hulle aanbidding van huweliksvoorbereiding. Die behoeftes soos deur verloofde pare aangedui, toon 'n sterk verband tussen wat aangebied word en waaroor verloofde pare graag wil praat.

3.8.3.4.3 Hoe hanteer ek en my maat konflik? (D.20)

Tabel 51.1

Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	2	3.3	5.1	5.1
Af en toe	5	8.3	12.8	17.9
Baie keer	14	23.3	35.9	53.8
By elke geleentheid	18	30.0	46.2	100.0
Totaal	39	65.0	100.0	
Ontbreek	21	35.0		
Totaal	60	100.0		

Table 51.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit word nie	3	5.8	5.9	5.9
Onseker	1	1.9	2.0	7.8
Baie belangrik	29	55.8	56.9	64.7
Altyd ingesluit word	18	34.6	35.3	100.0
Totaal	51	98.1	100.0	
Ontbreek	1	1.9		
Totaal	52	100.0		

Hierdie onderwerp word deur 82.1% van die pastore op 'n gereelde grondslag behandel. Onder die verloofde pare is 'n baie hoë telling behaal wat hierdie onderwerp as 'n behoefte beskou. Dit kom neer op 92.2% wat ten gunste is vir bespreking van hierdie onderwerp. Hier is weer eens sprake van 'n goeie verband tussen wat die pastore aanbied en wat die behoefte van verloofde pare is.

3.8.3.4.4 Konflikthanteringstyle (D.21)

Tabel 52.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit	2	3.3	5.0	5.0
Baie min	3	5.0	7.5	12.5
Af en toe	13	21.7	32.5	45.0
Baie keer	11	18.3	27.5	72.5
By elke geleentheid	11	18.3	27.5	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 52.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nie belangrik nie	1	1.9	1.9
Onseker	2	3.8	5.8
Baie belangrik	30	57.7	63.5
Altyd ingesluit word	19	36.5	100.0
Totaal	52	100.0	

Die onderwerp word ook baie deur die pastore aangebied. 46.2% behandel hierdie onderwerp met elke verloofde paar terwyl 35.9% baie hieroor praat tydens huweliksvoorbereiding. Verder gee 12.8% af en toe hieraan aandag. By die verloofde pare het 92.2% aangedui dat hierdie onderwerp vir hulle 'n behoefte is en dus graag hieroor sal wil gesprek voer in huweliksvoorbereiding.

3.8.3.4.5 Konflik kan 'n verhouding bou (D.22)

Tabel 53.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit	2	3.3	5.0	5.0
Baie min	3	5.0	7.5	12.5
Af en toe	7	11.7	17.5	30.0
Baie keer	14	23.3	35.0	65.0
By elke geleentheid	14	23.3	35.0	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 53.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit word nie	5	9.6	9.6
Onseker	6	11.5	21.2
Baie belangrik	25	48.1	69.2
Altyd ingesluit word	16	30.8	100.0
Totaal	52	100.0	

Oor die onderwerp “konflik kan 'n huwelik bou” het 2 van die 40 pastore aangedui dat hulle nooit oor hierdie onderwerp met voornemende egpare gesprek voer nie. Dan het 3 aangedui dat hulle baie min hieroor voorhuwelikse berading doen. Ten spyte hiervan, het 28 wel aangedui dat hulle op 'n gereelde grondslag oor hierdie onderwerp voorhuwelikse pastoraat doen.

Onder die verloofde pare het 5 aangedui dat hierdie onderwerp nooit ingesluit moet word in enige huweliksvoorbereidingsprogram nie. 'n Verdere 6 subjekte was hieroor onseker of die onderwerp deel moet wees van 'n huweliksvoorberei-

dingsprogram. Dit nieteenstaande, het hierdie onderwerp tog sterk na vore getree as 'n behoefte by die verloofde pare wat in hierdie studie betrek is. Altesaam 78.9% het dit so aangedui.

3.8.3.5 PROBLEEMOPLOSSING EN BESLUITNEMING

3.8.3.5.1 Die proses van probleemoplossing en besluitneming (E.23)

Tabel 54.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	2	3.3	5.1	5.1
Af en toe	8	13.3	20.5	25.6
Baie keer	15	25.0	38.5	64.1
By elke geleentheid	14	23.3	35.9	100.0
Totaal	39	65.0	100.0	
Ontbreek	21	35.0		
Totaal	60	100.0		

Tabel 54.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nie belangrik nie	1	1.9	1.9
Onseker	1	1.9	3.8
Baie belangrik	26	50.0	53.8
Altyd ingesluit word	24	46.2	100.0
Totaal	52	100.0	

Deur 20.5% van die pastore word hierdie onderwerp af en toe behandel. 74.4% gee hieraan heelwat tyd in hulle aanbieding tydens huweliksvoorbereiding. Wat die behoeftes van die verloofdes betref, het 96.2% aangedui dat hulle 'n behoefte het om oor hierdie onderwerp te gesels. Hier is die aanbieding van die pastore weer eens in die kol wat die behoeftes van die verloofde pare betref.

3.8.3.5.2 Hindernisse in die pad van effektiewe probleemoplossing en besluitneming (E.24)

Tabel 55.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit	1	1.7	2.6	2.6
Baie min	2	3.3	5.3	7.9
Af en toe	12	20.0	31.6	39.5
Baie keer	14	23.3	36.8	76.3
By elke geleentheid	9	15.0	23.7	100.0
Totaal	38	63.3	100.0	
Ontbreek	22	36.7		
Totaal	60	100.0		

Tabel 55.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit word nie	1	1.9	2.0	2.0
Nie belangrik nie	3	5.8	5.9	7.8
Onseker	9	17.3	17.6	25.5
Baie belangrik	24	46.2	47.1	72.5
Altyd ingesluit word	14	26.9	27.5	100.0
Totaal	51	98.1	100.0	
Ontbreek	1	1.9		
Totaal	52	100.0		

Die onderwerp hindernisse in die pad van effektiewe probleemoplossing en besluitneming, toon ook 'n goeie verband tussen wat die pastore aanbied en die behoefte onder die verloofde pare. Vir 74.6% is hierdie onderwerp 'n behoefte en 60.5% van die pastore behandel hierdie onderwerp gereeld, waarvan 23.7% met elke verloofde paar deurwerk en 36.8% wat verloofde pare baie hieroor gesprek voer.

3.8.3.5.3 Hoe neem ek en my maat besluite om probleme op te los? (E.25)

Tabel 56.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	4	6.7	10.3	10.3
Af en toe	6	10.0	15.4	25.6
Baie keer	19	31.7	48.7	74.4
By elke geleentheid	10	16.7	25.6	100.0
Totaal	39	65.0	100.0	
Ontbreek	21	35.0		
Totaal	60	100.0		

Tabel 56.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit word nie	1	1.9	1.9
Onseker	2	3.8	5.8
Baie belangrik	29	55.8	61.5
Altyd ingesluit word	20	38.5	100.0
Totaal	52	100.0	

Vir die verloofde pare wat in hierdie ondersoek betrek is, is hierdie onderwerp 'n groot behoefte. Die telling wat hier behaal is, is 94.3%. Die telling vir die aanbieding van hierdie onderwerp deur die pastore wat behaal is, is die twee

hoogste 48.7% wat hieroor baie keer praat en 25.6% wat hieroor met elke verloofde paar gesprek voer.

3.8.3.5.4 Probleme kan konstruktief opgelos word (E.26)

Tabel 57.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	2	3.3	5.3	5.3
Af en toe	6	10.0	15.8	21.1
Baie keer	18	30.0	47.4	68.4
By elke geleentheid	12	20.0	31.6	100.0
Totaal	38	63.3	100.0	
Ontbreek	22	36.7		
Totaal	60	100.0		

Tabel 57.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nie belangrik nie	3	5.8	5.8
Onseker	2	3.8	9.6
Baie belangrik	29	55.8	65.4
Altyd ingesluit word	18	34.6	100.0
Totaal	52	100.0	

Hier is weer eens 'n onderwerp wat deur die verloofde pare aangedui is as 'n behoefte waaroor hulle wil praat. Wat die aanbieding van die pastore betref, bestee hulle heelwat aandag aan hierdie onderwerp.

3.8.3.6 SEKSUELE ASPEKTE VAN DIE VERHOUDING

3.8.3.6.1 Die waarde van die seksuele in die huwelik (F.27)

Tabel 58.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	1	1.7	2.5	2.5
Af en toe	7	11.7	17.5	20.0
Baie keer	21	35.0	52.5	72.5
By elke geleentheid	11	18.3	27.5	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 58.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit word nie	1	1.9	1.9
Onseker	3	5.8	7.7
Baie belangrik	32	61.5	69.2
Altyd ingesluit word	16	30.8	100.0
Totaal	52	100.0	

As daar na die telling wat deur die pastore se aanbieding behaal is, gekyk word en die telling wat deur die verloofde pare as behoefte aangeteken is, is hier 'n goeie verband tussen die twee. Die behoeftes van die verloofde pare word goed aangespreek. Dit is interessant om te merk dat daar tog mense is wat in die huwelik wil tree en van mening is dat om oor hierdie onderwerp te gesels in huweliksvoorbereiding, glad nie nodig is nie. Een subjek het aangedui dat hierdie onderwerp nooit ingesluit moet word nie.

3.8.3.6.2 Hoe sien ek en my maat die rol van seks in die huwelik (F.28)

Tabel 59.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	2	3.3	5.0	5.0
Af en toe	12	20.0	30.0	35.0
Baie keer	15	25.0	37.5	72.5
By elke geleentheid	11	18.3	27.5	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 59.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit word nie	1	1.9	2.0	2.0
Baie belangrik	30	57.7	58.8	60.8
Altyd ingesluit word	20	38.5	39.2	100.0
Totaal	51	98.1	100.0	
Ontbreek	1	1.9		
Totaal	52	100.0		

By hierdie onderwerp is daar 'n baie hoë telling behaal met betrekking tot die behoefte van die verloofde pare. As die 58.8% wat aangedui het dat hierdie onderwerp baie belangrik is, saamgetel word met die 39.2% wat aangedui het dat hierdie onderwerp altyd ingesluit moet word, is die som 98.0%. By die pastore is die twee hoogste tellings die 37.5% wat baie keer oor hierdie onderwerp praat en die 30.0% wat hieroor af en toe met verloofdes gesprek voer. Van die pastore het 27.5% aangedui dat hulle wel oor hierdie onderwerp met elke verloofde paar voorhuwelikse pastoraat doen.

3.8.3.6.3 Die verskille tussen mans en vroue ten opsigte van die seksuele (F.29)

Tabel 60.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	3	5.0	7.5	7.5
Af en toe	13	21.7	32.5	40.0
Baie keer	12	20.0	30.0	70.0
By elke geleentheid	12	20.0	30.0	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 60.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nie belangrik nie	2	3.8	3.8
Onseker	6	11.5	15.4
Baie belangrik	25	48.1	63.5
Altyd ingesluit word	19	36.5	100.0
Totaal	52	100.0	

Oor die onderwerp “die verskille tussen mans en vroue ten opsigte van die seksuele”, het 11.5% verloofdes aangedui dat hulle onseker is of hierdie onderwerp in ‘n huweliksvoorbereidingsprogram ingesluit moet word, terwyl 3.8% prontuit nee aangedui het. Ten spyte hiervan het hierdie onderwerp ‘n hoë telling behaal as ‘n behoefte onder die verloofdes. Dit is 84.6%.

3.8.3.6.4 Die seksuele sy van 'n huwelik – meer as net die seksdaad (F.30)

Tabel 61.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	3	5.0	7.5	7.5
Af en toe	13	21.7	32.5	40.0
Baie keer	14	23.3	35.0	75.0
By elke geleentheid	10	16.7	25.0	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 61.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit word nie	1	1.9	1.9
Nie belangrik nie	2	3.8	5.8
Onseker	3	5.8	11.5
Baie belangrik	28	53.8	65.4
Altyd ingesluit word	18	34.6	100.0
Totaal	52	100.0	

Hier is weer eens 'n onderwerp waaraan die pastore baie aandag gee in hulle aanbieding. Eweneens is dit 'n onderwerp wat deur die verloofde pare as 'n behoefte geïdentifiseer is.

3.8.3.6.5 Die vier fases van gemeenskap (voorspel, seksdaad, orgasme, naspel)

Tabel 62.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit	7	11.7	17.9	17.9
Baie min	6	10.0	15.4	33.3
Af en toe	9	15.0	23.1	56.4
Baie keer	11	18.3	28.2	84.6
By elke geleentheid	6	10.0	15.4	100.0
Totaal	39	65.0	100.0	
Ontbreek	21	35.0		
Totaal	60	100.0		

Tabel 62.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nie belangrik nie	2	3.8	3.8
Onseker	9	17.3	21.2
Baie belangrik	22	42.3	63.5
Altyd ingesluit word	19	36.5	100.0
Totaal	52	100.0	

By hierdie onderwerp het 7 pastore, dit is 17.9% aangedui dat hulle glad nie oor hierdie onderwerp met voornemende egpare tydens huweliksvoorbereiding gesprek voer nie. By hierdie onderwerp is daar tot dusver die kleinste getal onder die pastore wat aangedui het dat hulle hierdie onderwerp met elke verloofde paar deurwerk. Dit is 6 pastore. Dat die onderwerp 'n behoefte onder die verloofdes is, kan gesien word aan die hoë telling wat aangeteken is. Dit is 78.8%.

3.8.3.6.6 Die belangrikheid van kommunikasie oor seksuele sake (F.32)

Tabe. 63.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	5	8.3	12.8	12.8
Af en toe	9	15.0	23.1	35.9
Baie keer	10	16.7	25.6	61.5
By elke geleentheid	15	25.0	38.5	100.0
Totaal	39	65.0	100.0	
Ontbreek	21	35.0		
Totaal	60	100.0		

Tabel 63.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit word nie	1	1.9	1.9
Nie belangrik nie	1	1.9	3.8
Onseker	2	3.8	7.7
Baie belangrik	27	51.9	59.6
Altyd ingesluit word	21	40.4	100.0
Totaal	52	100.0	

92.4% van die verloofde pare het aangedui dat hierdie onderwerp in 'n huweliks-voorbereidingsprogram behandel moet word. 64.1% van die pastore gee hieraan op 'n bevredigende grondslag aandag.

3.8.3.7. FINANSIES

3.8.3.7.1 Belangrikheid van 'n begroting (G.33)

Tabel 64.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Baie min	1	1.7	2.5	2.5
Af en toe	6	10.0	15.0	17.5
Baie keer	14	23.3	35.0	52.5
By elke geleentheid	19	31.7	47.5	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 64.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit word nie	1	1.9	2.0	2.0
Nie belangrik nie	1	1.9	2.0	3.9
Onseker	1	1.9	2.0	5.9
Baie belangrik	25	48.1	49.0	54.9
Altyd ingesluit word	23	44.2	45.1	100.0
Totaal	51	98.1	100.0	
Ontbreek	1	1.9		
Totaal	52	100.0		

Die onderwerp “belangrikheid van ‘n begroting” het onder die verloofdes sterk na vore getree as ‘n behoefte wat aangesny moet word in ‘n huweliksvoorbereidings - program. 94.1% van die verloofdes het so hieroor gevoel. Die aanbieding van

die pastore het egter nie op dieselfde vlak beweeg nie, slegs 38.5% behandel hierdie onderwerp met elke verloofde paar terwyl 25.6% hieroor baie keer met verloofdes praat.

3.8.3.7.2 Hoe werk lenings, verbande, beleggings? (G.34)

Tabel 65.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit	3	5.0	7.5	7.5
Baie min	5	8.3	12.5	20.0
Af en toe	11	18.3	27.5	47.5
Baie keer	11	18.3	27.5	75.0
By elke geleentheid	10	16.7	25.0	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60.	100.0		

Tabel 65.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit word nie	3	5.8	6.0	6.0
Nie belangrik nie	6	11.5	12.0	18.0
Onseker	3	5.8	6.0	24.0
Baie belangrik	21	40.4	42.0	66.0
Altyd ingesluit word	17	32.7	34.0	100.0
Totaal	50	96.2	100.0	
Ontbreek	2	3.8		
Totaal	52	100.0		

Van die pastore het 25.0% aangedui dat hulle hierdie onderwerp met elke verloofde paar deurwerk. Die verloofde pare beskou hierdie onderwerp as 'n behoefte. Van hulle het 34.0% gevra dat hieroor by elke program gepraat word. Verder het 42.0% gesê dat hierdie onderwerp baie belangrik vir hulle is.

3.8.3.7.3 Hoe gaan ons ons geldsake bestuur? (G.35)

Tabel 66.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit	1	1.7	2.5	2.5
Baie min	3	5.0	7.5	10.0
Af en toe	9	15.0	22.5	32.5
Baie keer	8	13.3	20.0	52.5
By elke geleentheid	19	31.7	47.5	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 66.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit word nie	2	3.8	3.9	3.9
Nie belangrik nie	1	1.9	2.0	5.9
Onseker	3	5.8	5.9	11.8
Baie belangrik	22	42.3	43.1	54.9
Altyd ingesluit word	23	44.2	45.1	100.0
Totaal	51	98.1	100.0	
Ontbreek	1	1.9		
Totaal	52	100.0		

By hierdie onderwerp is 'n baie hoë telling aangeteken onder die verloofdes wat aangedui het dat hierdie onderwerp altyd in 'n huweliksvoorbereidingsprogram ingesluit moet word. Dit is sover die tweede hoogste getal in hierdie verband deur die verloofdes aangedui.

3.8.3.8 SKOONOUERS/OUERS

3.8.3.8.1 Wat is die rol van ons skoonouers/ouers in ons huwelik (H.36)

Tabel 67.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit	2	3.3	5.0	5.0
Baie min	3	5.0	7.5	12.5
Af en toe	12	20.0	30.0	42.5
Baie keer	9	15.0	22.5	65.0
By elke geleentheid	14	23.3	35.0	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.7		
Totaal	60	100.0		

Tabel 67.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit word nie	5	9.6	9.6
Nie belangrik nie	5	9.6	19.2
Onseker	3	5.8	25.0
Baie belangrik	23	44.2	69.2
Altyd ingesluit word	16	30.8	100.0
Totaal	52	100.0	

Die response van die pastore en die verloofde pare toon 'n interessante tendens. Onder die pastore is daar 2 wat nooit oor dié onderwerp praat nie, 3 praat hieroor baie min en 12 doen dit af en toe. En onder die verloofde pare is daar 5 wat aangedui het dat hierdie onderwerp nooit in 'n huweliksvoorbereidingsprogram ingesluit moet word nie. 'n Verdere 5 beskou hierdie onderwerp as nie belangrik

nie terwyl 3 hieroor onseker is dat die onderwerp in 'n huweliksvoorbereidings-program ingesluit moet word. Dit inaggenome, het hierdie onderwerp nog altyd 'n hoë telling onder die verloofdes behaal as 'n behoefte by hulle.

3.8.3.8.2 My eie gesin (met ander woorde my vrou/man en ons kinders) staan los van gesin van oorsprong (met ander woorde gesin waarin ek gebore is) (H.37)

Tabel 68.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Nooit	2	3.3	5.0	5.0
Baie min	6	10.0	15.0	20.0
Af en toe	6	10.0	15.0	35.0
Baie keer	9	15.0	22.5	57.5
By elke geleentheid	17	28.3	42.5	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33,3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 68.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Geldige persentasie	Kum. persentasie
Nooit ingesluit word nie	2	3.8	3.8
Nie belangrik nie	2	3.8	7.7
Onseker	4	7.7	15.4
Baie belangrik	33	63.5	78.8
Altyd ingesluit word	11	21.2	100.0
Totaal	52	100.0	

Van die verloofde pare het 84.7% aangedui dat hierdie 'n behoefte by hulle is waaroor hulle baie graag tydens huweliksvoorbereiding sal wil praat. Wat die

programinhoud van die pastore betref, het 65.0% aangedui dat hierdie 'n prioriteitsonderwerp by hulle is.

3.8.3.9. Vriende

3.8.3.9.1 Vriende as deel van ons verhouding (l.38)

Tabel 69.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kum Persentasie
Nooit	2	3.3	5.0	5.0
Baie min	3	5.0	7.5	12.5
Af en toe	12	20.0	30.0	42.5
Baie keer	13	21.7	32.5	75.0
By elke geleentheid	10	16.7	25.0	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 69.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit word nie	3	5.8	5.8
Nie belangrik nie	12	23.1	28.8
Onseker	6	11.5	40.4
Baie belangrik	23	44.2	84.6
Altyd ingesluit word	8	15.4	100.0
Totaal	52	100.0	

By beide die aanbieding van die pastore en dit wat die behoefte van die verloofdes is, het hierdie onderwerp nie baie hoë tellings behaal nie. As daar gekyk word na die pastore wat oor hierdie onderwerp baie keer met verloofdes praat, is die telling

32.5%. Die pastore wat met elke verloofde hierdie onderwerp behandel, is ook 25.0%. Die totale telling van die behoeftes van die verloofde pare is 55.7%.

3.8.3.9.2 Hoe belangrik is vriende vir ons ? (I.39)

Tabel 70.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige Persentasie	Kum. Persentasie
Nooit	1	1.7	2.5	2.5
Baie min	5	8.3	12.5	15.0
Af en toe	10	16.7	25.0	40.0
Baie keer	12	20.0	30.0	70.0
By elke geleentheid	12	20.0	30.0	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 70.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Geldige persentasie	Kumulatiewe Persentasie
Nooit ingesluit word nie	1	1.9	1.9
Nie belangrik nie	11	21.2	23.1
Onseker	9	17.3	40.4
Baie belangrik	25	48.1	88.5
Altyd ingesluit word	6	11.5	100.0
Totaal	52	100.0	

Die twee hoogste tellings by die pastore is 30.0% van die pastore wat met elke verloofde paar hierdie onderwerp bespreek en dat nog 'n 30.0% wat baie keer met verloofdes hieroor gesprek voer. Wat die behoeftes van die verloofdes betref, het slegs 59.6% 'n behoefte in hierdie onderwerp aangedui.

3.8.3.10 VOORTGAANDE GROEI

3.8.3.10.1 Balans tussen individualiteit en intimiteit (J.40)

Tabel 71.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Nooit	1	1.7	2.6	2.6
Baie min	1	1.7	2.6	5.1
Af en toe	12	20.0	30.8	35.9
Baie keer	17	28.3	43.6	79.5
By elke geleentheid	8	13.3	20.5	100.0
Totaal	39	65.0	100.0	
Ontbreek	21	35.0		
Totaal	60	100.0		

Tabel 71.2

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Nooit ingesluit word nie	1	1.9	2.0	2.0
Onseker	9	17.3	18.0	20.0
Baie belangrik	26	50.0	52.0	72.0
Altyd ingesluit word	14	26.9	28.0	100.0
Totaal	50	96.2	100.0	
Ontbreek	2	3.8		
Totaal	52	100.0		

Onder die pastore is daar slegs 20.5% wat hierdie onderwerp met elke verloofde tydens huweliksvoorbereiding deurwerk. Die behoeftes van die verloofdes toon dat 80.0% hierdie onderwerp graag in huweliksvoorbereiding bespreek wil hê.

3.8.3.10.2 Verhoudings vereis baie aandag (J.41)

Tabel 72.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Nooit	1	1.7	2.5	2.5
Baie min	1	1.7	2.5	5.0
Af en toe	7	11.7	17.5	22.5
Baie keer	18	30.0	45.0	67.5
By elke geleentheid	12	20.0	30.0	97.5
4 en 5	1	1.7	2.5	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 72.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Kum. Persentasie
Nie belangrik nie	1	1.9	1.9
Onseker	4	7.7	9.6
Baie belangrik	33	63.5	73.1
Altyd ingesluit word	14	26.9	100.0
Totaal	52	100.0	

Die pastore se aanbieding dek heelwat bespreking van hierdie onderwerp. Van die verloofdes dui 90.4% aan dat daar 'n behoefte is vir bespreking van dié onderwerp.

3.8.3.10.3 Veranderde rolle en take binne die verhouding (J.42)

Tabel 73.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Nooit	1	1.7	2.6	2.6
Baie min	2	3.3	5.3	7.9
Af en toe	7	11.7	18.4	26.3
Baie keer	19	31.7	50.0	76.3
By elke geleentheid	9	15.0	23.7	100.0
Totaal	38	63.3	100.0	
Ontbreek	22	36.7		
Totaal	60	100.0		

Tabel 73.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Nooit ingesluit word nie	1	1.9	1.9
Nie belangrik nie	2	3.8	5.8
Onseker	7	13.5	19.2
Baie belangrik	27	51.9	71.2
Altyd ingesluit word	15	28.8	100.0
Totaal	52	100.0	

Hier is weer eens 'n onderwerp wat as groot behoefte deur die verloofde pare aangedui is. Wat die aanbieding van die onderwerp deur die pastore betref, is daar 'n goeie verband tussen programinhoud en behoefte aanspreking.

3.8.3.11 ROL VAN GELOOF/GODSDIENS

3.8.3.11.1 Egmaats se persoonlike verhouding met Christus (K.43)

Tabel 74.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Af en toe	4	6.7	10.0	10.0
Baie keer	11	18.3	27.5	37.5
By elke geleentheid	25	41.7	62.5	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 74.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Nooit ingesluit word nie	1	1.9	1.9
Onseker	1	1.9	3.8
Baie belangrik	27	51.9	55.8
Altyd ingesluit word	23	44.2	100.0
Totaal	52	100.0	

Die onderwerp die “rol van geloof en godsdiens”, word heelwat tyd aan bestee deur die pastore. Dit is sover die eerste onderwerp wat met die aanduiding “af en toe” begin in die response van die pastore. By hierdie onderwerp word die hoogste stellings tot dusver gevind vir ‘n onderwerp wat deur pastore met elke verloofde paar behandel word. Die telling is 62.5%. Die tellings van die verloofde pare toon dat 96.1% oor die onderwerp graag wil praat in huweliksvoorbereiding. Hier is weer eens ‘n goeie verband tussen programinhoud en behoefte aanspreking.

3.8.3.11.2 Kerkaktiwiteite binne die huwelik (K.44)

Tabel 75.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Baie min	2	3.3	5.0	5.0
Af en toe	1	1.7	2.5	7.5
Baie keer	13	21.7	32.5	40.0
By elke geleentheid	24	40.0	60.0	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 75.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Nooit ingesluit word nie	1	1.9	2.0	2.0
Nie belangrik nie	1	1.9	2.0	3.9
Onseker	1	1.9	2.0	5.9
Baie belangrik	27	51.9	52.9	58.8
Altyd ingesluit word	21	40.4	41.2	100.0
Totaal	51	98.1	100.0	
Ontbreek	1	1.9		
Totaal	52	100.0		

Hierdie is weer eens 'n onderwerp wat 'n baie hoë telling, 94.1% onder die verloofdes behaal het as 'n behoefte waaroor hulle in 'n huweliksvoorbereiding sessie sal wil oor gesprek voer. Wat die aanbieding van die onderwerp deur die pastore betref, is ook 'n hoë telling behaal. Onder die pastore het 92.5% van hulle

aangedui dat hulle op 'n gereelde grondslag oor die onderwerp in huweliks-voorbereiding-sessies gesprek voer

3.8.3.11.3 Wat die Bybel oor die huwelik leer (K.45)

Tabel 76.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Baie min	1	1.7	2.6	2.6
Af en toe	2	3.3	5.1	7.7
Baie keer	8	13.3	20.5	28.2
By elke geleentheid	28	46.7	71.8	100.0
Totaal	39	65.0	100.0	
Ontbreek	21	35.0		
Totaal	60	100.0		

Tabel 76.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Nooit ingesluit word nie	1	1.9	2.0	2.0
Baie belangrik	25	48.1	49.0	51.0
Altyd ingesluit word	25	48.1	49.0	100.0
Totaal	51	98.1	100.0	
Ontbreek	1	1.9		
Totaal	52	100.0		

Sover het hierdie onderwerp die hoogste tellings onder die verloofde pare behaal. 98.0% van hulle het laat blyk dat hulle meer oor hierdie onderwerp sal wil hoor en weet. By die pastore is dit ook die hoogste telling wat tot dusver behaal is met 'n onderwerp wat met elke verloofde paar behandel word. Die telling is 71.8%.

3.8.3.11.4 Egpere met verskillende godsdienstige agtergronde (K.46)

Tabel 77.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Nooit	3	5.0	7.5	7.5
Baie min	2	3.3	5.0	12.5
Af en toe	7	11.7	17.5	30.0
Baie keer	9	15.0	22.5	52.5
By elke geleentheid	19	31.7	47.5	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 77.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Geldige persentasie	Kum. Persentasie
Nooit ingesluit word nie	3	5.8	5.8
Nie belangrik	2	3.8	9.6
Onseker	5	9.6	19.2
Baie belangrik	23	44.2	63.5
Altyd ingesluit word	19	36.5	100.0
Totaal	52	100.0	

Met betrekking tot die onderwerp “egpere met verskillende godsdienstige agtergronde”, het die verloofde pare, 80.7%, hiervoor gestem dat hulle hieroor meer ingelig wil word. Die aanbieding van die pastore toon dat die onderwerp nogal goed aangesny word in hulle huweliksvoorbereidingsessies.

3.8.3.12. MAN EN VROU WAT BEROEPE BEOEFEN

3.8.3.12.1 Rolverdeling – wie doen wat in die huwelik (L.47)

Tabel 78.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Nooit	3.	5.0	7.5	7.5
Af en toe	5	8.3	12.5	20.0
Baie keer	16	26.7	40.0	60.0
By elke geleentheid	16	26.7	40.0	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 78.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Geldige persentasie	Kum. persentasie
Nie belangrik nie	4	7,7	7,7
Onseker	5	9.6	17.3
Baie belangrik	28	53.8	71.2
Altyd ingesluit word	15	28.8	100.0
Totaal	52	100.0	

Tussen wat die pastore aanbied en wat die behoefte van verloofde pare met betrekking tot die onderwerp is, is daar 'n goeie verband tussen die twee. Die aanduiding van die behoeftes van die verloofdes in die ondersoek het 'n telling van 82.6% aangeteken. Onder die pastore het 40.0% aangedui dat hulle hierdie onderwerp met elke verloofde paar deurwerk terwyl nog 'n 40.0% hieroor baie keer in huweliksvoorbereidingsessies met voornemende egpare gesprek voer. 'n Verdere 15.0% behandel hierdie onderwerp af en toe.

3.8.3.12.2 Aanpassing in 'n huwelik waar man en vrou beroepsmense is (L.48)

Tabel 79.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Nooit	2	3.3	5.0	5.0
Baie min	2	3.3	5.0	10.0
Af en toe	6	10.0	15.0	25.0
Baie keer	16	26.7	40.0	65.0
By elke geleentheid	14	23.3	35.0	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 79.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Geldige persentasie	Kum. persentasie
Nooit ingesluit word nie	1	1.9	1.9
Nie belangrik nie	1	1.9	3.8
Onseker	6	11.5	15.4
Baie belangrik	29	55.8	71.2
Altyd ingesluit word	15	28.8	10.0
Totaal	52	100.0	

Die behoefte telling wat deur die verloofde pare met betrekking tot dié onderwerp aangeteken is, is 84.6%.

3.8.3.12.3 Strukturering en bestuur van tyd in die huwelik soos bo genoem (L.49)

Tabel 80.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Nooit	2	3.3	5.0	5.0
Baie min	3	5.0	7.5	12.5
Af en toe	7	11.7	17.5	30.0
Baie keer	15	25.0	37.5	67.5
By elke geleentheid	13	21.7	32.5	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 80.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Nooit ingesluit word nie	1	1.9	1.9
Nie belangrik nie	3	5.8	7.7
Onseker	4	7.7	15.4
Baie belangrik	30	57.7	73.1
Altyd ingesluit word	14	26.9	100.0
Totaal	52	100.0	

By hierdie onderwerp is die telling net soos in Tabel 79.2 in terme van die behoeftes by die verloofdes, 84.6%. Die aanbieding van die pastore toon ook dat hulle goed op hierdie onderwerp fokus.

3.8.3.13 KINDERS

3.8.3.12.1 Aanpassing met die eerste kind

Tabel 81.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Nooit	1	1.7	2.5	2.5
Baie min	3	5.0	7.5	10.0
Af en toe	13	21.7	32.5	42
Baie keer	14	23.3	35.0	77.5
By elke geleentheid	9	15.0	22.5	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 81.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Nooit ingesluit word nie	1	1.9	2.0	2.0
Nie belangrik nie	2	3.8	4.0	6.0
Onseker	1	1.9	2.0	8.0
Baie belangrik	28	53.8	56.0	64.0
Altyd ingesluit word	18	34.6	36.0	100.0
Totaal	50	96.2	100.0	
Ontbreek	2	3.8		
Totaal	52	100.0		

Die onderwerp “aanpassing met die eerste kind” se behoeftebepaling onder die verloofdes, het 'n telling van 92.0% behaal. Van die pastore wat hieroor met elke

verloofde 'n gesprek voer, is die telling slegs 22.5%. Dit verteenwoordig slegs 9 uit die 40 pastore wat wel huweliksvoorbereiding doen.

3.8.3.13.2 Kinders en die huweliksverhouding (M.51)

Tabel 82.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Nooit	1	1.7	2.5	2.5
Baie min	2	3.3	5.0	7.5
Af en toe	13	21.7	32.5	40.0
Baie keer	13	21.7	32.5	72.5
By elke geleentheid	11	18.3	27.5	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 82.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Nooit ingesluit word nie	1	1.9	2.0	2.0
Baie belangrik	31	59.6	62.0	64.0
Altyd ingesluit word	18	34.6	36.0	100.0
Totaal	50	96.2	100.0	
Ontbreek	2	3.8		
Totaal	52	100.0		

'n Baie hoë telling is hier deur die verloofde pare aangeteken. 98.0% beskou hierdie onderwerp as 'n behoefte en wil graag hieroor in huweliksvoorbereiding gesprek voer. Weer eens vergelyk dit nie baie goed met die pastore wat oor dié onderwerp met elke verloofde paar praat. Hierdie telling is 27.5% waarna verwys word.

3.8.3.13.3 Stiefkinders/kinders uit vorige huwelike (M.52)

Tabel 83.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Nooit	7	11.7	17.9	17.9
Baie min	5	8.3	12.8	30.8
Af en toe	8	13.3	20.5	51.3
Baie keer	11	18.3	28.2	79.5
By elke geleentheid	8	13.3	20.5	100.0
Totaal	39	65.0	100.0	
Ontbreek	21	35.0		
Totaal	60	100.0		

Tabel 83.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Nooit ingesluit word nie	2	3.8	4.0	4.0
Nie belangrik nie	3	5.8	6.0	10.0
Onseker	12	23.1	24.0	34.0
Baie belangrik	15	28.8	30.0	64.0
Altyd ingesluit word	18	34.6	36.0	100.0
Totaal	50	96.2	100.0	
Ontbreek	2	3.8		
Totaal	52	100.0		

Desnieteenstaande die feit dat hierdie onderwerp nie op alle voornemende egpare van toepassing kan wees nie, het 66.0% nogal aangedui dat hulle graag oor die

onderwerp 'n behoefte het om oor te praat in huweliksvoorbereidingsessies. By die pastore het slegs 20.5% aangedui dat hulle met elke voornemende egpaar waar dit van toepassing is, mee praat. Verder het 28.2% aangedui dat hulle baie keer hieroor met voornemende egpare gesprek voer.

Vervolgens word daar nou gekyk hoe die verskillende temas by beide die pastore en die verloofde pare gevaar het in terme van rangorde.

Tabel 84.1 Gemiddelde rangorde van temas by die pastore

Rangorde	Tema	Gemiddelde	S-afwyking
1	Rol van geloof en godsdiens	4.3958	.63738
2	Kennis oor eienskappe van myself en my maat	4.0250	.68116
3	Kommunikasie in die huwelik	4.0050	.75307
4	Konflikhantering in die huwelik	3.9800	.78027
5	Man en vrou wat beroepe beoefen	3.9500	1.05017
6	Probleemoplossing en besluitneming	3.9423	.81294
7	Finansies	3.9333	.87771
8	Invloed van agtergrond van elke maat op die verhouding	3.8938	.75932
9	Voortgaande groei	3.8750	.73840
10	Skoonouers en ouers	3.7875	1.09127
11	Seksuele aspekte van die huwelik	3.7550	.78208
12	Vriende	3.6875	1.07231
13	Kinders	3.5583	.92261

Tabel 84.2

Gemiddelde rangorde van temas by verloofde pare

Rangorde	Tema	Gemiddelde	S-afwyking
1	Rol van geloof en godsdiens	4.2804	.66769
2	Seksuele aspekte van die huwelik	4.2058	.56359
3	Probleemoplossing en besluitneming	4.2035	.58191
4	Kennis oor eienskappe van myself en my maat	4.1740	.54174
5	Kommunikasie in die huwelik	4.1624	.56351
6	Finansies	4.1503	.84673
7	Kinders	4.1267	.62774
8	Konflikhantering in die huwelik	4.1154	.67813
9	Voortgaande groei	4.0737	.63436
10	Man en vrou wat beroepe beoefen	4.0449	.71714
11	Invloed van agtergrond van elke maat op die verhouding	4.0385	.62196
12	Skoonouers	3.8558	.91468
13	Vriende	3.4327	1.05268

Soos in die loodsstudie, het die tema “die rol van geloof en godsdiens” die hoogste gemiddelde telling by die pastore behaal. Die telling is 4.3958 met ‘n standaardafwyking van .63738. Die tema “kennis oor eienskappe van myself en my maat” beklee die tweede posisie met ‘n gemiddelde van 4.0250. Die standaard afwyking is .68116. Dit is interessant dat hierdie tema in die loodsstudie ook die tweede hoogste gemiddelde telling onder die pastore behaal het. Die derde belangrikste tema by die pastore is “kommunikasie in die huwelik” Hierdie tema se gemiddelde telling is 4.0050 en die standaard afwyking is .75307. Hierdie tema het in die loodsstudie ook die derde hoogste gemiddelde telling aangeteken. Vierde op die ranglys van die pastore is “konflikhantering in die huwelik” met ‘n gemiddelde telling van 3.9800 en ‘n standaard afwyking van .78027. Die tema wat die vyfde hoogste gemiddelde behaal het, is “man en vrou wat beroepe beoefen.” Hier is die gemiddelde telling 3.9500 en die standaard afwyking 1.005017. Temas wat ‘n baie lae telling by die pastore behaal het, is “kinders” met die laagste gemiddelde telling

van 3.6875 en “seksuele aspekte van die verhouding” met die derde laagste gemiddelde telling van 3.7550.

By die verloofde pare het die tema “die rol van geloof en godsdiens” die hoogste gemiddelde telling behaal. Hier is die gemiddelde 4.2804 en die standaardafwyking .66769. In die loodsstudie het hierdie tema ook die hoogste gemiddelde aangeteken onder die verloofdes. In die tweede posisie by die verloofde pare is die tema “seksuele aspekte van die huwelik” met ‘n gemiddelde telling van 4.2058 en ‘n standaard afwyking van .56359. Die derde hoogste gemiddelde telling is behaal deur die tema “probleemoplossing en besluitneming”. Die gemiddelde hier is 4.2035 en die standaard afwyking is .58191. Die vierde belangrikse tema vir die verloofde pare, is “kennis oor eienskappe van myself en van my maat.” Die gemiddelde telling wat hier behaal is, is 4.1740 en die standaard afwyking is .54174. Vir die verloofde pare is “kommunikasie in die huwelik” as tema die vyfde belangrikste. Die tema se gemiddelde is 4.1624 en die standaard afwyking is .56351. Van die temas wat deur die verloofde pare as ‘n baie lae prioriteit aangedui is, is “vriende” met die laagste gemiddelde telling van 3.4327 en ‘n standaard afwyking van 1.05268, “skoonouers en ouers” met die tweede laagste gemiddelde telling van 3.8558 en ‘n standaard afwyking van .91468 en “die invloed van agtergrond van elke maat op die verhouding”, met die derde laagste gemiddelde. Hierdie gemiddelde telling is 4.0385 en die standaardafwyking is .62190.

As daar na die behoeftes van die verloofde pare gekyk word en as slegs die eerste sewe temas met die hoogste gemiddeldes in ag geneem word en vergelyk word met die eerste sewe temas wat by die pastore die hoogste gemiddeldes behaal het, is daar vyf temas wat pastore aanbied wat die behoeftes van die verloofdes aanspreek. Hierdie temas is die “rol van geloof en godsdiens (hoogste gemiddelde telling by beide die pastore en die verloofde pare), “probleemoplossing en besluitneming” (derde hoogste gemiddelde telling by die verloofde pare en sesde by die pastore), “kennis oor eienskappe van myself en van my maat” (vierde hoogste gemiddelde telling by die verloofde pare en tweede hoogste gemiddelde telling by die pastore), “kommunikasie in die huwelik” (vyfde hoogste gemiddelde telling by die verloofde pare en derde hoogste gemiddelde telling by die pastore), “finansies” (sesde hoogste gemiddelde telling by die verloofde pare en sewende hoogste gemiddelde telling by die pastore) en “kinders” (die sewende hoogste gemiddelde telling by die verloofde pare.) Hierdie tema het by die pastore die laagste gemiddelde telling behaal. Nog ‘n tema by die verloofde pare, is “seksuele aspekte van die huwelik” (met die tweede hoogste gemiddelde telling) wat by die

pastore die elfde op die ranglys is. Dit is die derde laagste gemiddelde wat hier behaal is deur die pastore.

3.8.3.14 Enige ander temas wat u behandel/ wil behandel hê

Die doel met hierdie item in die vraelys is om voorsiening te maak vir enige ander temas wat nie deur die vraelys gedek is nie. Respondente het dus hier die geleentheid gekry om sodanige temas aan te teken in die spassie wat hiervoor aangedui is. Van die temas wat deur die pastore aangebring is, is :

1. Die rol van ouers voor die huwelik
2. Geskeides – hoe hanteer die huwelikspare hulle vorige huweliksmaats.
3. Om met geskeides oor hulle gewese egskeiding huweliksvoorbereiding te doen.
4. Bagasie van die vorige huwelik
5. Hantering van bitterheid, skuldgevoelens en seer van die verlede.
6. "Commitment," eerlikheid en opregtheid in die huwelik
7. Egnore se onder skeidelike verwagtinge van die huwelik
8. Egnore se opinie oor die huwelik
9. Redes hoekom ignore in die huwelik tree.
10. Persoonlikheids analise
11. Aanpassing met 'n tweede huwelik
12. Kinderloosheid in die huwelik
13. Testamente en troue binne en buite gemeenskap van goeder

Van die temas waaroor die verloofde pare wou praat wat deur hulle aangebring is, is:

Die emosies van die vroulike geslag

Hoe werk testamente?

Troue binne en buite gemeenskap van goedere

Homoseksualiteit

HIV/VIGS

Dit is belangrik om net hier te noem dat die temas wat deur die pastore vermeld is, deur slegs 7 van die 60 gedoen is. So ook is die temas wat deur die verloofde pare verstrek is, aangebring deur slegs 3 van die 52 verloofdes.

Die enigste temas wat deur die verloofdes as 'n behoefte aangedui is en wat ook deur die pastore behandel word tydens huweliksvoorbereiding is hoe werk testamente en huwelike binne en buite gemeenskap van goedere.

Daar sal nou oorgegaan word na Afdeling III van die Vraelys. Hierdie afdeling handel oor die tydstip en tydsduur van huweliksvoorbereiding asook die proses van aanbidding. Die punt wat hier by die pastore vasgestel wil word, is watter tydstip voor of na die huwelik doen hulle huweliksvoorbereiding. By die verloofde pare wil daar vasgestel word watter tydstip voor of na die huwelik is vir hulle geskik om huweliksvoorbereidingsprogramme by te woon. In verband met die tydsduur wil vasgestel word uit hoeveel sessies of byeenkomste die huweliksvoorbereidingsprogramme bestaan wat deur die pastore aangebied word. By die verloofde pare wil daar vasgestel word uit hoeveel sessies of byeenkomste wil hulle graag hê 'n huweliksvoorbereidingsprogram moet bestaan. Die proses van aanbidding behels groepsformaat of individuele pare alleen met die pastoor, of 'n kombinasie. Verder behels die proses van aanbidding ook of dit uit lesings, groepsbesprekings, dinge doen en daaruit leer of 'n kombinasie van die bogenoemde prosesse.

Daar word nou oorgegaan om na die respondente se response te kyk ten opsigte van die tydstip, tydsduur, die proses van aanbidding en aanbidding van programinhoud vir huweliksvoorbereiding.

3.8.4 DIE TYDSTIP EN TYDSDUUR VAN HUWELIKSVOORBEREIDING

3.8.4.1 Die tydstip van huweliksvoorbereiding

Tabel 85.1

Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
7+ Maande voor huwelik	2	3.3	4.9	4.9
6 maande voor huwelik	1	1.7	2.4	7.3
4-5 maande voor huwelik	4	6.7	9.8	17.1
0-3 maande voor huwelik	22	36.7	53.7	70.7
0-3 maande na huwelik	1	1.7	2.4	73.2
Beide voor en na huwelik	11	18.3	26.8	100.0
Totaal	41	68.3	100.0	
Ontbreek	19	31.7		
Totaal	60	100.0		

Tabel 85.2

Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
7+ Maande voor huwelik	3	5.8	5.9	5.9
6 maande voor huwelik	8	15.4	15.7	21.6
4-5 maande voor huwelik	4	7.7	7.8	29.4
0-3 maande voor huwelik	16	30.8	31.4	60.8
0-3 maande na huwelik	4	7.7	7.8	68.6
6 maande na huwelik	1	1.9	2.0	70.6
Beide voor en na huwelik	15	28.8	29.4	100.0
Totaal	51	98.1	100.0	
Ontbreek	1	1.9		
Totaal	52	100.0		

Die meeste van die pastore bied huweliksvoorbereiding 0-3 maande voor die huwelik aan. Die getal is 53.7% of te wel 22 pastore. Wat die verloofde pare betref, het die meeste aangedui dat hierdie tydstop ook vir hulle geskik is en verkies word. Die tweede hoogste tydstop wat deur die verloofde pare verkies word, is dat huweliksvoorbereiding beide voor en na die huwelik gehou moet word. Hierdie getal is 29.4%.

3.8.4.2 Tydsduur van huweliksvoorbereiding

Tabel 86.1

Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
1 – 2 sessies	8	13.3	20.0	20.0
3 – 4 sessies	23	38.3	57.5	77.5
5 – 6 sessies	4	6.7	10.0	87.5
7 – 8 sessies	1	1.7	2.5	90.0
9+ sessies	4	6.7	10.0	100.0
Totaal	40	66.7	100.0	
Ontbreek	20	33.3		
Totaal	60	100.0		

Tabel 86.2

Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
1 – 2 sessies	7	13.5	14.0	14.0
3 – 4 sessies	26	50.0	52.0	66.0
5 – 6 sessies	10	19.2	20.0	86.0
7 – 8 sessies	4	7.7	8.0	
9+ sessies	3	5.8	6.0	
Totaal	50	96.2	100.0	
Ontbreek	2	3.8		
Totaal	52	100.0		

Met betrekking tot die aantal sessies waaruit 'n huweliksvoorbereidings-program moet bestaan, het die meeste pastore (dit is 57.5%) aangedui 3 – 4 sessies. Die tweede grootste groep onder die pastore (20.0%) verkies 1 – 2

sessies. Onder die verloofde pare is die grootste getal verloofdes ten gunste van 3 – 4 sessies. Die tweede grootste groep (20.0%) verkies 5 – 6 sessies. In verband met die aantal sessies, is hier 'n goeie verband met wat die verloofde pare voorstaan en wat die pastore navolg.

3.8.4.3 Proses van aanbidding

Tabel 87.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Groepsformaat	4	6.7	10.3	10.3
Individueel	30	50.0	76.9	87.2
Kombinasie	5	8.3	12.8	100.0
Totaal	39	65.0	100.0	
Ontbreek	21	35.0		
Totaal	60	100.0		

Tabel 87.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Groepsformaat	15	28.8	30.6	30.6
Individueel	34	65.4	69.4	100.0
Totaal	49	94.2	100.0	
Ontbreek	3	5.8		
Totaal	52	100.0		

Van die pastore het 76.9% aangedui dat hulle huweliksvoorbereidings - aanbiddingsproses geskied deur met individuele pare te gesels. Slegs 10.3% doen dit in groepsverband. By die verloofdes is die behoefte deur 69.4%

uitgespreek om as individuele pare met die pastoor te gesels. 30.6% verkies om in groepsverband bedien te word.

3.8.4.4 Aanbieding van programinhoud

Tabel 88.1 Pastore

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Lesings	4	6.7	10.5	10.5
Groepsbesprekings	4	6.7	10.5	21.1
Paar gesels alleen en gee terugvoer aan groep	1	1.7	2.6	23.7
Ervaringsleer	3	5.0	7.6	31.6
Kombinasie van bogenoemde	25	41.7	65.8	97.4
Groepleier en individuele paar	1	1.7	2.6	100.0
Totaal	38	63.3	100.0	
Ontbreek	22	36.7		
Totaal	60	100.0		

Tabel 88.2 Verloofde pare

	Frekwensie	Persentasie	Geldige persentasie	Kumulatiewe persentasie
Lesings	4	7.7	8.3	8.3
Groepsbesprekings	9	17.3	18.8	27.1
Paar gesels alleen en gee terugvoer aan groep	6	11.5	12.5	39.6
Ervaringsleer	5	9.6	10.4	50.0
Kombinasie van bogenoemde	24	46.2	50.0	100.0
Totaal	48	92.3	100.0	
Ontbreek	4	7.7		
Totaal	52	100.0		

Oor die wyse van aanbieding van die programinhoud, blyk 'n kombinasie van al die metodes die ideale te wees volgens die verloofde pare. Die tweede en derde voorkeur is 'n groepsbespreking en waar die paar alleen eers gesels en dan terugvoer aan die groep gee. In die geval van die pastore, word 'n kombinasie van al die metodes die meeste gebruik. Lesings en groepsbesprekings word die tweede meeste gebruik. Die kombinasie metode toon dus hier 'n sterk verband tussen die twee ontledingseenhede.

3.8.5 TOETSING VAN DIE HIPOTEESES

In kwantitatiewe navorsing gaan dit daaroor of die data die hipoteses ondersteun of nie. Met betrekking tot hipotesetoetsing is daar 'n paar begrippe waarna eers gekyk word wat belangrik is by dié stap. Die eerste begrip is die nul-hipotese (H_0). Met die nul-hipotese word gewoonlik van die standpunt uitgegaan dat 'n ondersoek geen verskil tussen eksperimentele groepe en die populasie of 'n kontrolegroep sal toon nie. Die tweede begrip is die alternatiewe hipotese (H_1) wat teenoor die nul-hipotese gestel kan word. Die alternatiewe hipotese andersyds gaan weer van die standpunt uit dat daar 'n verskil is tussen bepaalde eksperimentele groepe en die populasie of 'n kontrolegroep (Mulder, 1989:137).

Mulder (1989:137) sê verder : “Om die navorser in staat te stel om die nul-hipotese te verwerp en by implikasie die alternatiewe hipotese te aanvaar, moet hy gebruik maak van sekere toepaslike statistiese tegnieke. ... Indien die statistiese tegnieke die navorser nie rede gee om die nul-hipotese te verwerp en die alternatiewe hipotese te aanvaar nie, hy nie die reg het om die nul-hipotese te aanvaar nie – hy mag slegs beweer dat hy geen rede gevind het om die nul-hipotese te verwerp nie.”

Nog 'n belangrike begrip by hipotesetoetsing is die beduidendheidspeil. Statistiese resultate kan soms aan toeval te wyte wees. Om hierdie rede is dit belangrik om vas te stel wat die waarskynlikheid is dat resultate aan toeval toegeskryf is. Nachmias en Nachmias (1992:452) skryf: “It is customary to set the level of significance at .05 or .01, which means that the null hypothesis is to be rejected if the sample outcome is among the results that would have occurred no more than 5 per cent or 1 per cent of the time by chance. Mulder (1989 : 138) sluit hierby aan as hy sê: “Wanneer 'n nul-hipotese dus met 95% (of 99%) sekerheid verwerp word, beteken dit dat die waargenome verskil tussen byvoorbeeld die rekenkundige gemiddeldes nie meer as 5% (of 1%) van die kere toevallig (moontlik toe te skryf aan steekproefneming) sal voorkom nie.” Waar 'n getal kleiner as 0.05 aangedui word, kan dus afgelei word dat daar minder as 'n 5% of 1% kans is dat die statistiese bevindinge aan toeval toegeskryf kan word. In hierdie navorsing oor huweliksvoorbereiding en –verryking binne die plaaslike gemeente, word die beduidendheidspeil 0.05 gebruik

By hipotesetoetsing word daar te doen gekry met wat genoem word, korrelasie. Mulder (1989:68) skryf: “Die verband tussen twee stelle punte staan as “korrelasie” en statisties word dit uitgedruk as 'n “korrelasiekoëffisiënt”. Hierdie korrelasiekoëffisiënt (r) kan die waarde aanneem vanaf +1 ('n perfekte positiewe korrelasie) tot -1 ('n perfekte negatiewe korrelasie)”. Die omkrywing van die korrelasiekoëffisiënt in algemene terme volgens Mulder (1989:74) is:

1.0	- perfekte korrelasie;
0.80 tot 0.99	- baie hoë korrelasie;
0.60 tot 0.79	- hoë korrelasie;
0.40 tot 0.59	- matige korrelasie;
0.20 tot 0.39	- lae korrelasie;
0.01 tot 0.19	- baie lae korrelasie;

In hierdie navorsing oor huweliksvoorbereiding en-verryking binne die gemeentes van die AGS sal Pearson se produkmoment-korrelasiekoëffisiënt gebruik word om verbande tussen twee stelling veranderlikes aan te dui.

3.8.5.1 Hipotese een

Die temas wat pastore in huweliksvoorbereiding aanbied, spreek nie die behoeftes aan wat verloofde pare het nie.

Tabel 89.1

Die gemiddelde tellings van die pastore en die verloofde pare op die temas van huweliksvoorbereiding

	Tema		N	Gemiddelde	S-afwyking	Minimum	Maksimum
A	Agtergrond totaal	pastore	40	3.8938	.75932	2.25	5.00 5.00
		pare	52	4.0385	.62196	1.75	5.00
		totaal	92	3.9755	.68491	1.75	
B	Eienskappe totaal	pastore	40	4.0250	..68116	2.40	5.00 5.00
		pare	52	4.1740	.54174	2.60	5.00
		totaal	92	4.1092	..60732	2.40	
C	Kommunikasie	pastore	39	4.0050	.75307	1.75	5.00 5.00
		pare	52	4.1624	.56351	2.17	5.00
		totaal	91	4.0950	.65232	1.75	
D	Konflikhantering totaal	pastore	40	3.9800	.78027	2.40	5.00 5.00
		pare	52	4.1154	.67813	1.40	5.00
		totaal	92	4.0565	.72332	1.40	
E	Probleemoplossing totaal	pastore	39	3.9423	.81294	1.75	5.00 5.00
		pare	52	4.2035	.58191	1.75	5.00
		totaal	91	4.0916	.69844	1.75	
F	Seksuele aspekte	pastore	40	3.7550	.78208	2.00	5.00 5.00
		pare	52	4.20584.009	.56359	1.50	5.00
		totaal	92	8	.70045	1.50	
G	Finansies totaal	pastore	40	3.9333	.87771	2.00	5.00 5.00
		pare	51	4.1503	.84673	1.00	5.00
		totaal	91	4.0549	.86247	1.00	
H	Skoonouers/ouers totaal	pastore	40	3.7875	.109127	1.00	5.00 5.00
		pare	52	3.8558	.91468	1.00	5.00
		totaal	92	3.8261	.99016	1.00	
I	Vriende totaal	pastore	40	3.6875	1.07231	1.00	5.00 5.00
		pare	52	3.4327	1.05268	1.00	5.00
		totaal	92	3.5435	1.06299	1.00	
J	Groei totaal	pastor e	40	3.8750	.73840	2.00	5.00 5.00
		pare	52	4.0737	.63436	2.67	5.00
		totaal	92	3.9873	.68484	2.00	
K	Geloof totaal	pastore	40	4.3958	.63739	3.00	5.00 5.00
		pare	52	4.2804	.66769	1.00 1.00	5.00
		totaal	92	4.3306	.65366		
L	Beroepe totaal	pastore	40	3.9500	1.05017	1.00	5.00 5.00
		pare	52	4.0449	.71714	2.00	5.00
		totaal	92	4.0036	.87356	1.00	
M	Kinders totaal	pastore	40	3.5583	.92261	1.00	5.00 5.00
		pare	50	4.1267	.62774	1.00	5.00
		totaal	90	3.8741	.81891	1.00	

Tabel 89.2

Variansie-ontleding van die pastore en die verloofde pare op die verskillende temas vir huweliksvoorbereiding

	Tema		Som van kwadrate	Vryheids Grade	F	P
A	Agtergrond	Tussen groepe Binne groepe totaal	.473 42.215 42.688	1 90 91	1.009	.318
B	Eienskappe	Tussen groepe Binne groepe totaal	.502 33.062 33.565	1 90 91	1.367	.245
C	Kommunikasie	Tussen groepe Binne groepe totaal	.552 37.745 38.297	1 89 90	1.302	.257
D	Konflik- hantering	Tussen groepe Binne groepe totaal	.414 47.197 47.611	1 90 91	.790	.376
E	Probleem- oplossing	Tussen groepe Binne groepe totaal	1.521 42.383 43.904	1 89 90	3.193	.077
F	Seksuele aspekte	Tussen groepe Binne groepe totaal	4.594 40.054 44.648	1 90 91	10.322	.002
G	Finansies	Tussen groepe Binne groepe totaal	1.056 65.892 66.947	1 89 90	1.426	.236
H	Skoonouers/ ouers	Tussen groepe Binne groepe totaal	.105 89.112 89,217	1 90 91	.106	.745
I	Vriende	Tussen groepe Binne groepe totaal	1.468 101.358 102.826	1 90 91	1.303	.257
J	Groei	Tussen groepe Binne groepe totaal	.893 41.787 42.680	1 90 91	1.923	.169
K	Geloof	Tussen groepe Binne groepe totaal	.301 38.580 38.881	1 90 91	.702	.404
L	Beroepe	Tussen groepe Binne groepe totaal	.203 69.240 69.443	1 90 91	.265	.608
M	Kinders	Tussen groepe Binne groepe totaal	7.178 52.506 59.684	1 88 89	12.030	.001

Volgens Tabel 89.2 is daar 'n beduidende verskil tussen wat die pastore aanbied en die behoeftes van die verloofde pare slegs by twee temas. Hierdie twee temas is: "Seksuele aspekte van die huwelik" en "Kinders". Hipotese een word dus aanvaar met betrekking tot slegs dié twee temas.

Alhoewel daar by die ander temas nie 'n beduidende verskil is tussen wat die pastore aanbied en die behoeftes van die verloofde pare nie, het die verloofde pare hoër gemiddelde tellings as die pastore in 'n groot aantal van die temas aangeteken. Van die temas is: "Invloed van agtergrond van elke maat op die verhouding"; Kennis oor eienskappe van myself en van my maat"; Kommunikasie in die huwelik"; "Konflikhantering in die huwelik"; "Probleemoplossing en besluitneming"; "Finansies"; "Skoonouers en ouers"; "Voortgaande groei"; en "Man en vrou wat beroepe beoefen".

3.8.5.2 Hipotese twee

Stad en plattelandse verloofde pare se behoeftes ten opsigte van belangrike temas vir huweliksvoorbereiding, verskil beduidend.

Tabel 90.1

Die gemiddelde tellings van die stad en plattelandse verloofde pare op die temas van huweliksvoorbereiding

	Tema		N	Gemiddelde	S-afwyking	Mini - mum	Maksimum
A	Agtergrond totaal	stad	35	4.1571	.46212	2.75	5.00
		platteland	17	3.7941	.82765	1.75	4.75
		totaal	52	4.0385	.62196	1.75	5.00
B	Eienskappe totaal	stad	35	4.2871	.42346	3.00	5.00
		platteland	17	3.9412	.68471	2.60	5.00
		totaal	52	4.1740	.54174	2.60	5.00
C	Kommunikasie totaal	stad	35	4.2886	.41945	3.50	5.00
		platteland	17	3.9027	.72924	2.17	5.00
		totaal	52	4.1624	.56351	2.17	5.00
D	Konflikhantering totaal	stad	35	4.1986	.55895	2.75	5.00
		platteland	17	3.9441	.86925	1.40	5.00
		totaal	52	4.1154	.67813	1.40	5.00
E	Probleemoplossing totaal	stad	35	4.2810	.49922	3.25	5.00
		platteland	17	4.0441	.71390	1.75	5.00
		totaal	52	4.2035	.58191	1.75	5.00
F	Seksuele aspekte totaal	stad	35	4.2914	.39855	3.50	5.00
		platteland	17	4.0294	.79109	1.50	5.00
		totaal	52	4.2058	.56359	1.50	5.00
G	Finansies	stad totaal	34	4.2647	.80729	2.00	5.00
		platteland	17	3.9216	.90161	1.00	5.00
		totaal	51	4.1503	.84673	1.00	5.00
H	Skoonouers/ouers totaal	stad	35	3.8143	.95552	1.00	5.00
		platteland	17	3.9412	.84562	2.00	5.00
		totaal	52	3.8558	.91468	1.00	5.00
I	Vriende totaal	stad	35	3.4000	1.09679	1.00	5.00
		platteland	17	3.5000	.98425	1.50	5.00
		totaal	52	3.4327	1.05268	1.00	5.00
J	Groeï totaal	stad	35	4.1762	.65298	2.67	5.00
		platteland	17	3.8627	.55351	2.67	5.00
		totaal	52	4.0737	.63436	2.67	5.00
K	Geloof totaal	stad	35	4.3881	.50526	3.25	5.00
		platteland	17	4.0588	.89499	1.00	5.00
		totaal	52	4.2804	.66769	1.00	5.00
L	Beroepe totaal	stad	35	4.0857	.68286	2.00	5.00
		platteland	17	3.9608	.79828	2.00	5.00
		totaal	52	4.0449	.71714	2.00	5.00
M	Kinders totaal	stad	33	4.2222	.42219	3.33	5.00
		platteland	17	3.9412	.89159	1.00	5.00
		totaal	50	4.1267	.62774	1.00	5.00

Tabel 90.2

Variansie-ontleding van die stad en plattelandse verloofde pare op die verskillende temas vir huweliksvoorbereiding

	Tema		Som van kwadrate	Df	F	P
A	Agtergrond	Tussen groepe Binne groepe totaal	1.508 18.221 19.729	1 50 51	4.138	.047
B	Eienskappe	Tussen groepe Binne groepe totaal	1.370 13.598 14.967	1 50 51	5.036	.029
C	Kommunikasie	Tussen groepe Binne groepe totaal	1.704 14.491 16.195	1 50 51	5.881	.019
D	Konflik- hantering	Tussen groepe Binne groepe totaal	.741 22.712 23.453	1 50 51	1.631	.207
E	Probleem - oplossing	Tussen groepe Binne groepe totaal	.642 16.628 17.270	1 50 51	1.930	.171
F	Seksuele aspekte	Tussen groepe Binne groepe totaal	.786 15.414 16.199	1 50 51	2.548	.117
G	Finansies	Tussen groepe Binne groepe totaal	1.334 34.513 35.847	1 49 50	1.895	.175
H	Skoonouers/ ouers	Tussen groepe Binne groepe totaal	.184 42.484 42.668	1 50 51	.217	.643
I	Vriende	Tussen groepe Binne groepe totaal	.114 56.400 56.514	1 50 51	.101	.751
J	Groei	Tussen groepe Binne groepe totaal	1.124 19.399 20.523	1 50 51	2.898	.095
K	Geloof	Tussen groepe Binne groepe totaal	1.241 21.496 22.737	1 50 51	2.886	.096
L	Beroepe	Tussen groepe Binne groepe totaal	.179 26.050 26.229	1 50 51	.343	.561
M	Kinders	Tussen groepe Binne groepe totaal	.886 18.423 19.309	1 48 49	2.309	.135

Volgens Tabel 90.2 is daar 'n beduidende verskil by die stad en plattelandse verloofde pare by slegs drie van die temas. Hierdie temas is: "Invloed van agtergrond van elke maat op die verhouding"; "Kennis oor eienskappe/kenmerke van myself en van my maat"; en "Kommunikasie in die huweliksverhouding". In hierdie drie temas het die stad se verloofde pare beduidend hoër tellings behaal as die plattelandse verloofde pare. Hipotese twee word dus slegs in terme van hierdie drie temas aanvaar.

Ofskoon daar in die ander temas nie beduidende verskil aangeteken is nie, het die stadse verloofde pare in heelwat van dié temas 'n hoër gemiddelde telling behaal as die plattelandse verloofde pare. Van die temas waarin die stadse verloofde pare hoër tellings behaal het, is: "Konflikhantering in die huwelik"; "Probleemoplossing en besluitneming"; "Seksuele aspekte van die huwelik"; "Finansies"; "Voortgaande groei"; "Rol van geloof en godsdienst"; "Man en vrou wat beroepe beoefen"; en "Kinders".

3.8.5.3 Hipotese drie

Mans en vrouens se behoeftes ten opsigte van belangrike temas vir huweliksvoorbereiding verskil beduidend.

Tabel 91.1 Die gemiddelde tellings van mans en vrouens op die temas van huweliksvoorbereiding

	Tema		N	Gemiddelde	S-afwyking	Minimum	Maksimum
A	Agtergrond totaal	mans	26	4.0256	.47303	3.00	4.75
		vroue	26	4.0513	.75169	1.75	5.00
		totaal	52	4.0385	.62196	1.75	5.00
B	Eienskappe totaal	mans	26	4.2154	.47303	2.60	5.00
		vroue	26	4.1327	.60942	2.60	5.00
		totaal	52	4.1740	.54174	2.60	5.00
C	Kommunikasie totaal	mans	26	4.2040	.44548	3.25	5.00
		vroue	26	4.1209	.66765	2.17	5.00
		totaal	52	4.1624	.56351	2.17	5.00
D	Konflikhantering totaal	mans	26	4.1635	.54581	2.80	5.00
		vroue	26	4.0673	.79711	1.40	5.00
		totaal	52	4.1154	.67813	1.40	5.00
E	Probleemoplossing totaal	mans	26	4.2115	.47798	3.25	5.00
		vroue	26	4.1935	.67985	1.75	5.00
		totaal	52	4.2035	.58191	1.75	5.00
F	Seksuele aspekte totaal	mans	26	4.2705	.40544	3.67	5.00
		vroue	26	4.1410	.68911	1.50	5.00
		totaal	52	4.2058	.56359	1.50	5.00
G	Finansies totaal	mans	26	4.3077	.69872	2.00	5.00
		vroue	25	3.9867	.96456	1.00	5.00
		totaal	51	4.1503	.84673	1.00	5.00
H	Skoonouers/ouers totaal	mans	26	4.0000	.80000	2.00	5.00
		vroue	26	3.7115	1.01166	1.00	5.00
		totaal	52	3.8558	.91468	1.00	5.00
I	Vriende totaal	mans	26	3.4423	1.16899	1.00	5.00
		vroue	26	3.4231	.94543	2.00	5.00
		totaal	52	3.4327	1.05268	1.00	5.00
J	Groei totaal	mans	26	4.0769	.64158	2.67	5.00
		vroue	26	4.0705	.63974	2.67	5.00
		totaal	52	4.0737	.63436	2.67	5.00
K	Geloof totaal	mans	26	4.2853	.50065	3.25	5.00
		vroue	26	4.2756	.81164	1.00	5.00
		totaal	52	4.2804	.66769	1.00	5.00
L	Beroepe totaal	mans	26	4.1667	.59067	3.00	5.00
		vroue	26	3.9231	.81817	2.00	5.00
		totaal	52	4.0449	.71714	2.00	5.00
M	Kinders totaal	mans	25	4.2000	.37268	3.67	5.00
		vroue	25	4.0533	.80898	1.00	5.00
		totaal	50	4.1267	.62774	1.00	5.00

Tabel 91.2

Varsiansie-ontleding van verloofde mans en vrouens op die verskillende temas vir huweliksvoorbereiding

	Tema		Som van kwadrate	df	F	P
A	Agtergrond	Tussen groepe Binne groepe totaal	.009 19.720 19.729	1 50 51	.022	.884
B	Eienskappe	Tussen groepe Binne groepe totaal	.089 14.879 14.967	1 50 51	.299	.587
C	Kommunikasie	Tussen groepe Binne groepe totaal	.090 16.105 16.195	1 50 51	.279	.600
D	Konflik-hantering	Tussen groepe Binne groepe totaal	.120 23.333 23.453	1 50 51	.258	.614
E	Probleem-oplossing	Tussen groepe Binne groepe totaal	.003 17.266 17.270	1 50 51	.010	.922
F	Seksuele aspekte	Tussen groepe Binne groepe totaal	.218 15.981 16.199	1 50 51	.682	.413
G	Finansies	Tussen groepe Binne groepe totaal	1.313 34.534 35.847	1 49 50	1.864	.178
H	Skoonouers/ouers	Tussen groepe Binne groepe totaal	1.082 41.587 42.668	1 50 51	1.301	.260
I	Vriende	Tussen groepe Binne groepe totaal	.005 56.510 56.514	1 50 51	.004	.948
J	Groei	Tussen groepe Binne groepe totaal	.001 20.522 20.523	1 50 51	.001	.971
K	Geloof	Tussen groepe Binne groepe totaal	.001 22.735 22.737	1 50 51	.003	.959
L	Beroepe	Tussen groepe Binne groepe totaal	.771 25.457 26.229	1 50 51	1.515	.224
M	Kinders	Tussen groepe Binne groepe totaal	.269 19.040 19,309	1 48 49	.678	.414

Volgens Tabel 91.2 is daar geen beduidende verskil tussen die behoeftes van mans en vrouens op die temas vir huweliksvoorbereiding nie. Wat hierdie hipotese onder die AGS verloofde pare dus betref, is daar dus geen rede bevind om die nul-hipotese te verwerp nie.

Ofskoon daar onder die geslagte in hierdie navorsing geen beduidende verskil bestaan met betrekking tot hulle behoeftes nie, het die verloofde mans in 12 van die 13 temas 'n hoër punt toegeken in die beantwoording van die vraelys. Die enigste tema waar die verloofde vrouens dus 'n hoër gemiddelde telling as die verloofde mans behaal het, is: "Invloed van agtergrond van elke maat op die verhouding."

3.8.5.4 Hipotese vier

Die temas vir huweliksvoorbereiding wat pastore wie 1 tot 5 jaar in die bediening is, aanbied, verskil beduidend van pastore wie 6 jaar en meer in die bediening is.

Tabel 92.1 Die gemiddelde tellings van pastore wie 1 – 5 jaar en 6 jaar en meer in die bediening is, op die temas vir huweliks-voorbereiding

	Tema		N	Gemiddelde	S-afwyking	Minimum	Maksimum
A	Agtergrond totaal	1 – 5 jaar	10	3.6000	.69921	3.00	5.00
		6+ jare	30	3.9917	.76419	2.25	5.00
		totaal	40	3.8938	.75932	2.25	5.00
B	Eienskappe totaal	1 – 5 jaar	10	4.0600	.71212	3.20	5.00
		6+ jare	30	4.0133	.68266	2.40	5.00
		totaal	40	4.0250	.68116	2.40	5.00
C	Kommunikasie totaal	1 – 5 jaar	10	4.1000	.65298	3.13	5.00
		6+ jare	29	3.9723	.79264	1.75	5.00
		totaal	39	4.0050	.75307	1.75	5.00
D	Konflikhantering totaal	1 – 5 jaar	10	3.7200	.85997	2.40	5.00
		6+ jare	30	4.0667	.74710	2.40	5.00
		totaal	40	3.9800	.78027	2.40	5.00
E	Probleemoplossing totaal	1 – 5 jaar	9	4.1759	.75167	3.00	5.00
		6+ jare	30	3.8722	.82951	1.75	5.00
		totaal	39	3.9423	.81294	1.75	5.00
F	Seksuele aspekte totaal	1 – 5 jaar	10	3.6800	.82510	2.33	4.83
		6+ jare	30	3.7800	.78020	2.00	5.00
		totaal	40	3.7550	.78208	2.00	5.00
G	Finansies totaal	1 – 5 jaar	10	4.1000	.83222	2.67	5.00
		6+ jare	30	3.8778	.89906	2.00	5.00
		totaal	40	3.9333	.87771	2.00	5.00
H	Skoonouers/ouers totaal	1 – 5 jaar	10	4.0500	.95598	2.50	5.00
		6+ jare	30	3.7000	1.13411	1.00	5.00
		totaal	40	3.7875	1.09127	1.00	5.00
I	Vriende totaal	1 – 5 jaar	10	3.4500	1.11679	2.00	5.00
		6+ jare	30	3.7667	1.06458	1.00	5.00
		totaal	40	3.6875	1.07231	1.00	5.00
J	Groeitotaal	1 – 5 jaar	10	3.9000	.62952	3.00	5.00
		6+ jare	30	3.8667	.78100	2.00	5.00
		totaal	40	3.8750	.73840	2.00	5.00
K	Geloof totaal	1 – 5 jaar	10	4.3750	.61520	3.25	5.00
		6+ jare	30	4.4028	.65474	3.00	5.00
		totaal	40	4.3958	.63738	3.00	5.00
L	Beroepe totaal	1 – 5 jaar	10	3.9000	1.21767	1.00	5.00
		6+ jare	30	3.9667	1.01086	1.00	5.00
		totaal	40	3.9500	1.05017	1.00	5.00
M	Kinders totaal	1 – 5 jaar	10	3.2333	.77060	1.67	4.33
		6+ jare	30	3.6667	.95492	1.00	5.00
		totaal	40	3.5583	.92261	1.00	5.00

Tabel 92.2

Variansie-ontleding van pastore wie 1 – 5 jaar en 6+ jaar in die bediening is op die temas vir huweliksvoorbereiding

	Tema		Som van kwadrate	df	F	P
A	Agtergrond	Tussen groepe Binne groepe totaal	1.151 21.335 22.486	1 38 39	2.049	.160
B	Eienskappe	Tussen groepe Binne groepe totaal	.016 18.079 18.095	1 38 39	.034	.854
C	Kommunikasie	Tussen groepe Binne groepe totaal	.121 21.429 21.550	1 37 38	.209	.650
D	Konflik- hantering	Tussen groepe Binne groepe totaal	.901 22.843 23.744	1 38 39	1.499	.228
E	Probleem - oplossing	Tussen groepe Binne groepe totaal	.639 24.475 25.113	1 37 38	.965	.332
F	Seksuele aspekte	Tussen groepe Binne groepe totaal	.075 23.780 23.855	1 37 38	.120	.731
G	Finansies	Tussen groepe Binne groepe totaal	.370 29.674 30.044	1 38 39	.474	.495
H	Skoonouers/ ouers	Tussen groepe Binne groepe totaal	.919 45.525 46.444	1 38 39	.767	.387
I	Vriende	Tussen groepe Binne groepe totaal	.752 44.092 44.844	1 38 39	.648	.426
J	Groei	Tussen groepe Binne groepe totaal	.008 21.256 21.264	1 38 39	.015	.903
K	Geloof	Tussen groepe Binne groepe totaal	.006 15.838 15.844	1 38 39	.014	.907
L	Beroepe	Tussen groepe Binne groepe totaal	.033 42.978 43.011	1 38 39	.029	.865
M	Kinders	Tussen groepe Binne groepe totaal	1.408 31.789 33.197	1 38 39	1.684	.202

Volgens Tabel 92.2 is daar met betrekking tot die temas vir huweliksvoorbereiding by die pastore wie 1 – 5 jaar en 6+ jaar in die bediening is, geen beduidende verskil nie. Hipotese vier word dus nie aanvaar nie.

Alhoewel daar geen beduidende verskil is tussen die twee groepe pastore nie, het die pastore wie 6+ jaar in die bediening is, by 7 van die temas 'n hoër gemiddelde volgens Tabel 92.1 behaal. Die 7 temas is: “Invloed van agtergrond van elke maat op die verhouding”; “Konflikhantering in die huwelik”; Seksuele aspekte van die huwelik”; “Vriende”; “Rol van geloof en godsdiens”; “Man en vrou wat beroepe beoefen”; en “Kinders”.

3.8.5.5 Hipotese vyf

Verloofde pare met naskoolse opleiding, se behoeftes ten opsigte van belangrike temas vir huweliksvoorbereiding, verskil beduidend van dié daarsonder

Tabel 93.1 : Die gemiddelde tellings van verloofde pare wie naskools opleiding het en dié daarsonder op die temas vir huweliksvoorbereiding

	Tema		N	Gemiddelde	S-afwyking	Minimum	Maximum
A	Agtergrond totaal	skoolopleiding	31	4.0161	.68124	1.75	5.00
		naskoolse opleiding	21	4.0714	.53702	2.50	4.75
		totaal	52	4.0385	.62196	1.75	5.00
B	Eienskappe totaal	skoolopleiding	31	4.0516	.57958	2.60	4.80
		naskoolse opleiding	21	4.3548	.43241	3.40	5.00
		totaal	52	4.1740	.54174	2.60	5.00
C	Kommunikasie totaal	skoolopleiding	31	4.1200	.52505	2.17	5.00
		naskoolse opleiding	21	4.2251	.62396	2.50	5.00
		totaal	52	4.1624	.56351	2.17	5.00
D	Konflikhantering totaal	skoolopleiding	31	3.9806	.74863	1.40	5.00
		naskoolse opleiding	21	4.3143	.51214	3.40	5.00
		totaal	52	4.1154	.67813	1.40	5.00
E	Probleemoplossing totaal	skoolopleiding	31	4.1694	.62712	1.75	5.00
		naskoolse opleiding	21	4.2540	.51873	3.25	5.00
		totaal	52	4.2035	.58191	1.75	5.00
F	Seksuele aspekte totaal	skoolopleiding	31	4.1086	.60191	1.50	5.00
		naskoolse opleiding	21	4.3492	.47989	3.50	5.00
		totaal	52	4.2058	.56359	1.50	5.00
G	Finansies totaal	skoolopleiding	31	3.9355	.96386	1.00	5.00
		naskoolse opleiding	20	4.4833	.47726	3.67	5.00
		totaal	51	4.1503	.84673	1.00	5.00
H	Skoonouers totaal	skoolopleiding	31	3.7581	.82534	2.00	5.00
		naskoolse opleiding	21	4.0000	1.03682	1.00	5.00
		totaal	52	3.8558	.91468	1.00	5.00
I	Vriende totaal	skoolopleiding	31	3.1613	1.09839	1.00	5.00
		naskoolse opleiding	21	3.8333	.85635	1.50	5.00
		totaal	52	3.4327	1.05268	1.00	5.00
J	Groei totaal	skoolopleiding	31	3.8656	.65605	2.67	5.00
		naskoolse opleiding	21	4.3810	.46291	3.67	5.00
		totaal	52	4.0737	.63436	2.67	5.00
K	Geloof totaal	skoolopleiding	31	4.1747	.77051	1.00	5.00
		naskoolse opleiding	21	4.4365	.45101	3.50	5.00
		totaal	52	4.2803	.66769	1.00	5.00
L	Beroepe totaal	skoolopleiding	31	.72758	.69268	2.00	5.00
		naskoolse opleiding	21	.43394	.67886	3.00	5.00
		totaal	52	.62774	.71714	2.00	5.00
M	Kinders totaal	skoolopleiding	30	4.0556	.72758	1.00	5.00
		naskoolse opleiding	20	4.2333	.43394	3.67	5.00
		totaal	50	4.1267	.62774	1.00	5.00

Tabel 93.2 : Variansie-ontleding van verloofde pare met naskoolse opleiding en dié daarsonder op die temas vir huweliksvoorbereiding

	Tema		Som van kwadrate	Grade van vryheid	F	P
A	Agtergrond	Tussen groepe Binne groepe totaal	.038 19.690 19.279	1 50 51	.097	.756
B	Eienskappe	Tussen groepe Binne groepe totaal	1.151 13.817 14.697	1 50 51	4.163	
C	Kommunikasie	Tussen groepe Binne groepe totaal	.138 16.057 16.195	1 50 51	.430	.515
D	Konflik-hantering	Tussen groepe Binne groepe totaal	1.394 22.059 23.453	1 50 51	3.159	
E	Probleem-oplossing	Tussen groepe Binne groepe totaal	.090 17.180 17.270	1 50 51	.261	.612
F	Seksuele aspekte	Tussen groepe Binne groepe totaal	.725 15.475 16.199	1 50 51	2.342	.132
G	Finansies	Tussen groepe Binne groepe totaal	3.649 32.199 235.847	1 49 50	5.553	.022
H	Skoonouers/ouers	Tussen groepe Binne groepe totaal	.733 41.935 42.668	1 50 51	.874	.354
I	Vriende	Tussen groepe Binne groepe totaal	5.654 50.860 56.514	1 50 51	5.559	.022
J	Groei	Tussen groepe Binne groepe totaal	3.325 17.198 20.523	1 50 51	9.667	.003
K	Geloof	Tussen groepe Binne groepe totaal	.858 21.879 22.737	1 50 51	1.961	.168
L	Beroepe	Tussen groepe Binne groepe totaal	2.617 23.611 26.229	1 50 51	5.543	.023
M	Kinders	Tussen groepe Binne groepe totaal	.379 18.930 19.309	1 48 49	.962	.332

Volgens Tabel 93.2 is daar 'n beduidende verskil in die behoeftes van verloofde pare met naskoolse opleiding en dié daarsonder in die volgende temas vir

huweliksvoorbereiding: “Kennis oor eienskappe van myself en van my maat”; “Finansies”; “Vriende”; “Voortgaande groei”; en “Man en vrou wat beroepe beoefen”. Wat die 5 temas betref, word hipotese vyf slegs met betrekking tot hulle aanvaar. Wat die ander 8 temas betref, het die verloofde pare met naskoolse opleiding ook ‘n hoër gemiddelde as die pare sonder naskoolse opleiding behaal volgens Tabel 93.1

Vervolgens sal daar nou gekyk word na die korrelasie tussen die biografiese besonderhede van die pastore en die temas wat hulle aanbied in huweliksvoorbereiding

Tabel 94 Korrelasie tussen biografiese besonderhede van die pastore en die temas vir huweliksvoorbereiding.

	Ouderdom	hoe lank getroud	hoogste teologiese opleiding	hoe lank in bediening?	hoeveel huwelike bevestig	opleiding ontvang in huweliksvoorbereiding
Ouderpas	1 .60	.944** .000 55	-.349** .006 60	.742** .000 59	-.053 .702 55	-.018 .890 59
Hoe lank getroud	.944* .000 55	1 .000 55	-.343* .010 55	.655** .000 55	.011 .940 51	.030 .827 54
Hoogste teologiese opleiding	-.349** .006 60	-.343* .010 55	1 .000 60	-.231 .078 59	-.140 .308 55	.029 .830 59
Hoe lank in bediening:	.742** .000 59	.655** .000 55	-.231 .078 59	1 .000 59	.060 .669 54	-.240 .069 58
Hoeveel huwelike bevestig	-.053 .702 55	.011 .940 51	-.140 .309 55	.060 .669 54	1 .000 55	-.059 .673 54
Opleiding ontvang in huweliksvoorbereiding	-.018 .890 59	.030 .827 54	.029 .830 59	-.240 .069 58	-.059 .673 54	1 .000 59
a agtergrond totaal	.119 .466 40	.197 .229 39	-.238 .140 40	.170 .294 40	.197 .228 39	-.180 .274 39
b eienskappe totaal	-.033 .842 40	.012 .944 39	-.087 .592 40	-.012 .942 40	.104 .529 39	.021 .898 39
c kommunikasie totaal	-.023 .889 39	.024 .884 38	-.033 .844 39	-.127 .439 39	-.012 .945 38	.185 .267 38
d konflikthantering totaal	.097 .551 40	.117 .479 39	-.174 .238 40	.004 .982 40	.082 .620 39	.204 .212 39
e probleemoplossing totaal	-.026 .877 39	.071 .673 38	-.178 .280 39	-.066 .690 39	.139 .405 38	.069 .679 38
f seksuele aspekte totaal	.119 .464 40	.186 .257 39	-.319* .045 40	.144 .377 40	.235 .149 39	-.017 .919 39
g finansies totaal	.149 .360 40	.234 .152 39	-.065 .693 40	.033 .839 40	.003 .987 39	.049 .766 39
h skoonouers totaal	.108 .507 40	.138 .404 39	.292 .109 40	.031 .850 40	-.002 .991 39	-.388* .015 39
i vriende totaal	-.065 .691 40	-.009 .958 39	.257 .109 40	.157 .333 40	.218 .183 39	-.288 .076 39
j groei totaal	-.006 .972 40	.036 .826 39	.058 .725 40	.102 .531 40	-.067 .685 39	-.058 .728 39

k geloof totaal	.049 .767 39	.049 .767 39	.059 .717 40	-.002 .990 40	-.065 .693 39	-.134 .415 39
l beroepe totaal	.057 .727 40	.094 .569 39	.072 .659 40	.068 .678 40	-.001 .997 39	.140 .395 39
m kinders totaal	.213 .187 40	.281 .083 39	-.169 .298 40	.128 .430 40	.243 .135 39	.174 .290 39

Daar is 'n lae (-0.319) negatiewe korrelasie tussen die “hoogste teologiese opleiding en “seksuele aspekte van die verhouding” volgens tabel 94. Dit blyk dat die pastore met 'n hoër teologiese opleiding meer aandag gee aan die tema “seksuele aspekte van die huwelik” tydens huweliksvoorbereiding. Daar is ook 'n lae (-0.388) negatiewe korrelasie tussen “opleiding ontvang in huweliksvoorbereiding en “skoonouers en ouers.” Dit blyk dat die pastore wat opleiding in huweliksvoorbereiding ontvang het meer geneig is om die tema “skoonouers en ouers” met voornemende egpare tydens huweliksvoorbereiding te bespreek

Soos gedoen is by die pastore sal daar hier ook in die tabel wat volgende verskyn gekyk word na die korrelasie tussen die biografiese besonderhede van die verloofde pare en die temas vir huweliksvoorbereiding.

Tabel 95 Korrelasie tussen biografiese besonderhede van die verloofde pare en die temas vir huweliksvoorbereiding.

	Geslag pare	Ouderdom pare	Adres pare	Kwalifikasie
Geslag pare	1 - 52	-.103 .472 51	-.205 .145 52	.000 1.000 52
Ouderom pare	-.103 .472 51	1 . 51	.006 .967 51	.104 .469 51
Adres pare	-.205 .145 52	.006 .967 51	1 . 52	-.086 .545 52
Kwalifikasie	.000 1.000 52	.104 .469 51	-.086 .545 52	1 . 52
Pare a totaal	.021 .884 52	.195 .170 51	-.276* .047 52	.120 .398 52
Pare b totaal	-.077 .587 52	.247 .081 51	-.302 .029 52	.270 .053 52
Pare c totaal	-.074 .600 52	.151 .289 51	-.324 .019 52	.098 .491 52
Pare d totaal	-.072 .614 52	-.202 .155 51	-.178 .207 52	.285* .041 52
Pare e totaal	-.014 .922 52	.105 .465 51	-.193 .171 52	.029 .838 52
Pare f totaal	-.116 .413 52	.237 .094 51	-.220 .117 52	.252 .072 52
Pare g totaal	-.091 .178 51	.106 .465 50	-.193 .175 51	.295* .036 51
Pare h totaal	-.159 .260 52	.233 .099 51	.066 .643 52	.226 .107 52
Pare i totaal	-.009 .948 52	-.108 .450 51	.045 .751 52	.329* .017 52
Pare j totaal	-.005 .971 52	-.174 .222 51	-.234 .095 52	.438* .001 52
Pare k totaal	-.007 .959 52	.068 .636 51	-.234 .96 52	.197 .161 52
Pare l totaal	-.171 .224 52	.012 .933 51	-.083 .561 52	.452** .001 52
Pare m totaal	-.118 .414 50	.174 .232 49	-.214 .135 50	.185 .199 50

Daar is 'n lae (-0.276) negatiewe korrelasie tussen die "streke waar die verloofde pare woon" en die tema "Invloed van agtergrond van elke maat op die verhouding" Op 'n 0.05 beduidenheidsspeil is daar 'n verskil tussen die stad en plattelandse verloofde pare by dié tema. Daar is ook 'n lae (-0.302) negatiewe korrelasie tussen die "streke waar die verloofde pare woon" en die tema "Kennis oor eienskappe van myself en van my maat." Hier is op die 0.05 beduidenheidsspeil 'n verskil tussen die stad en plattelandse verloofde pare ten opsigte van dié tema. Tussen die tema "Kommunikasie in die huwelik" en die streke waar verloofde pare

woon” is daar ook ‘n lae (-0.324) negatiewe korrelasie. Ook hier is daar op ‘n 0.05 beduidendheidspeil ‘n verskil tussen stad en plattelandse verloofde pare by genoemde tema. Daar is ‘n lae (0.285) positiewe korrelasie tussen die “kwalifikasie” van die verloofde pare en die tema “Konflikhantering in die huwelik”. Dit blyk dat verloofde pare met ‘n hoër kwalifikasie ‘n minder behoefte het dat die tema “konflikhantering” behandel moet word as wat die geval is met diegene met ‘n laër kwalifikasie. Dit geld vir al die gevalle wat hierna volg en beskryf word. Daar is tussen die kwalifikasie van die verloofde pare en die tema “Finansies” ‘n lae (0.295) positiewe korrelasie. Tussen die tema “Vriende” en die “kwalifikasie” van die verloofde pare is daar ook ‘n lae (0.329) positiewe korrelasie. Die tema “Voortgaande groei” en die kwalifikasie van die verloofde pare toon ‘n matige (0.438) positiewe korrelasie. En laastes is daar tussen die “kwalifikasie” van die verloofde pare en die tema “Man en vrou wat beroepe beoefen” ook ‘n matige (0.452) positiewe korrelasie.

Na aanleiding van die probleemstelling en gepaardgaande hipotese wat in hierdie navorsing aan die orde gestel is, word daar vervolgens nou oorgegaan tot die daarstel van sekere gevolgtrekkings.

Oor die doel van die gevolgtrekkings en aanbevelings, skryf Sarantakos (1997:450): “Here the author puts the results of the study in a normative context and makes some general or specific recommendations, the implementation of which is expected to solve the problems studied in the project. In this section the findings are set alongside the research question and an attempt is made to show what implications these findings have for the research topic and the community in general. In additions, attention is given to gaps in knowledge identified in the study which deserve further attention.

3.8.4.6 Gevolgtrekkings

In hierdie navorsing is vyf hipoteses empiries getoets. Met betrekking tot hipotese een, kon daar geen beduidende verskil gevind word op al die temas vir huweliksvoorbereiding tussen wat die pastore aanbied en die werklike behoeftes van die verloofde pare nie. By slegs twee temas is ‘n beduidende verskil aangeteken. Hipotese een word dus net gedeeltelik aanvaar.

In verband met hipotese twee kon daar ook nie ‘n beduidende verskil gevind word op al die temas vir huweliksvoorbereiding tussen die verloofde pare van die stad en die van die platteland ten opsigte van hulle behoeftes nie. By slegs drie temas is ‘n beduidende verskil aangeteken. Hipotese twee word dus ook gedeeltelik aanvaar.

Die verkreeë resultate in verband met hipotese drie, toon geen beduidende verskil op die temas vir huweliksvoorbereiding tussen die behoeftes van mans en vrouens nie. By hierdie hipotese is daar nie 'n enkele tema wat 'n beduidende verskil toon nie. Hier is dus geen rede gevind om die nul-hipotese te verwerp nie (Mulder, 1989:137).

Met betrekking tot hipotese vier, kon daar geen beduidende verskil gevind word tussen pastore wat 1-5 jaar en dié wat 6+ jaar in die bediening is op die temas vir huweliksvoorbereiding nie. Wat hierdie hipotese betref, is daar ook geen rede gevind om die nul-hipotese te verwerp nie (Mulder, 1989:137).

In verband met die vyfde en laaste hipotese, is daar 'n beduidende verskil gevind by 5 van die temas vir huweliksvoorbereiding tussen verloofde pare met naskoolse opleiding en dié daarsonder. Hierdie hipotese word dus gedeeltelik aanvaar.

Verdere gevolgtrekking wat uit hierdie studie afgelei kan word, is dat pastore nie in hulle pastoorsopleiding voldoende opgelei word in huweliksvoorbereiding nie. Hierdie punt hou dan ook verband met die feit dat die pastore wat wel huweliksvoorbereiding en – verryking doen, die meeste aangedui het dat hulle nie erkende bestaande programme op dié gebied volg nie, maar 'n eie ontwerpte program aanbied. Hierdie eie ontwerpte programme se effektiwiteit is nog nie empiries getoets nie.

Die laaste gevolgtrekking waartoe geraak word, is dat getroude pare nie voldoende bygestaan en toegerus word om van hulle huwelike 'n sukses te maak in soverre huweliksverrykingseminare of werksinkels aangebied word. 27 van die 60 pastore het in die empiriese studie aangedui dat hulle huweliksverrykings aan getroudes aanbied.

HOOFSTUK VIER

SAMEVATTING EN VOORGESTELDE RIGLYNE IN VERBAND MET HUWELIKSVOORBEREIDING EN –VERRYKING BINNE DIE AGS.

In hierdie hoofstuk word daar riglyne voorgestel wat in huweliksvoorbereiding en –verryking binne die AGS gebruik kan word. Dit word gedoen na aanleiding van wat geleer is uit die teologiese teorieë van die Katolieke, Lutherane, Calviniste, die AGS, die sosiale-analise en die empiriese bevindings.

Voordat daar oorgegaan word tot die daargestelling van die riglyne word daar kortliks enkele van die belangrike punte wat by bogenoemde kerke na vore getree het, hier saamgevat.

4.1 Samevatting

By die Katolieke het die volgende belangrike punte ten opsigte van die huwelik na vore gekom:

- (1) Dat die kerk 'n baie belangrike rol te vertolk het in huweliksvoorbereiding en – verryking Dit is om aan voornemende egpare duidelik voor te hou waarom dit in die huwelik gaan.
- (2) Dat die huwelik 'n heilige staat is en as sodanig benader moet word. Met die opvatting dat die huwelik 'n sakrament is, word egter nie mee akkoord gegaan nie.
- (3) Dat huwelike tussen lidmate van dieselfde kerk waarvan een van die paar 'n aktiewe belydende lidmaat is terwyl die ander lid dit nie is in 'n ernstige lig gesien moet word.

Sover dit huweliksvoorbereiding by die Katolieke betref, word die volgende vermeld:

- (1) Dat die verlowing as 'n belangrike stap beskou moet word. En dat by hierdie stap daar alreeds sekere belangrike dinge met betrekking tot die huwelik aan voornemende egpare deur gegee moet word.
- (2) Dat om lief te hê nie soseer 'n emosie is nie maar 'n besluit wat geneem moet word.
- (3) Dat die kwessie van egskeiding ook tydens huweliksvoorbereiding bespreek moet word. Hier gaan dit veral daaroor dat die gevolge en die tekens van 'n egskeiding oor gepraat moet word.
- (4) Dat die wittebrood en alles wat hiermee verband hou ook deel moet wees van 'n huweliksvoorbereidingsprogram.
- (5) Dat die aanbied van huweliksvoorbereiding nie gelos moet word tot op die laaste voor die troue nie. Daar moet reeds 'n geruime tyd voor die troue hiermee begin word.

By die Lutherane is die volgende punte van belang:

- (1) Dat geen mens aan die feit kan ontkom dat God die mens geskape het met die doel om in 'n huweliksverhouding te leef met iemand van die teenoorgestelde geslag en dat seksuele omgang 'n baie belangrike rol speel.

- (2) Dat die huwelik deur God daargestel is as 'n opdrag aan die mens. En dat dit voordelig is om eerder te trou as om in sonde te leef onder die waan dat die ongetroude staat heiliger is.
- (3) Die feit dat die huwelik nie 'n sakrament is nie doen geen afbreuk aan sy Skriftuurlike grondslag nie. Die feit van die saak is dat daar van diegene wat tot die huwelik toetree, verwag word om dit met die regte gesindheid te doen en om Bybelse beginsels in die huwelikslewe toe te pas.

Oor huweliksvoorbereiding en –verryking is daar die volgende punte:

- (1) Dat die huwelik 'n “commitment” vereis van elkeen wat 'n huwelik aangaan.
- (2) Dat egpare “committed” moet wees om mekaar lief te hê. Dit is 'n “commitment” wat gereeld aangewerk moet word en nie vanselfsprekend aanvaar word nie. Dat daar doelstellings in die huwelik geformuleer moet wees wat nagestreef word om van die huwelik 'n sukses te maak.

By die Calviniste word die volgende punte aangestip:

- (1) Dat die vorming van die huweliksverbond so belangrik is dat God ook hierin deelneem en nie net die egpaar nie.
- (2) Die belangrike rol wat die ouers speel om hulle kinders die sedes van die christen huwelik voor te hou en in te skerp.
- (3) Die belangrike rol wat die predikant speel deurdat hy die een is wat tydens die voltrekking van die huwelik die huwelik moet seën en ook die verantwoordelikheid het om die huwelikspaar en die christelike gemeenskap te vermaan en hulle te wys op hulle onderskeie Bybelse verpligtinge en regte soos dit die huwelik raak.
- (4) Die belangrikheid van ouers se betrokkenheid in die aangaan van hulle kinders se verlowing en huwelik. Die toestemming en seën van die ouers in hierdie opsig is van kardinale belang.
- (5) Calvyn was ook van die eerstes wat melding daarvan gemaak het dat dit in die huwelik ook oor kamaraadskap gaan en nie net oor voortplanting van die menslike geslag nie.

Met betrekking tot huweliksvoorbereiding en –verryking is die volgende belangrik: (1) Die bepreking van hoe belangrik versoening in die huwelik is. Dat versoening eerder na getreef moet word as om tot 'n egskeiding oor te gaan.

- (2) Die belangrikheid van wat die Bybel oor die huwelik en huwelikslewe te leer het.
- (3) Om met voornemende egpare oor die vier verskillende temperamentte (Sanguiniese,

Choleriese, Melankoliese en Flegmatiese) te praat ten einde voornemende egpare instaat te stel om mekaar beter te verstaan en te aanvaar.

By die AGS word die volgende aangestip:

- (1) As doel van die huwelik word genoem om die volkomenheid van die mens te bevorder (dit is nie goed dat die mens alleen is nie) en so by te dra tot lewensverwerkliking en lewens-vervulling, en vir mekaar 'n hulp te wees, mekaar aan te vul, te beskerm en te onderskraag.
- (2) Die ontmoediging van huwelike tussen gelowiges en ongelowiges.

In verband met huweliksvoorbereiding en –verryking word die volgende genoem: (1) Die klem wat geplaas word op egmaats se persoonlike verhouding met Christus en hoe om hierin te groei.

- (3) Die benadering in huweliksvoorbereiding waar egmaats uit verskillende godsdientige agtergronde kom.
- (4) Die rol wat die Bybel speel as 'n bron om egpare in te lig oor wat God van die huwelik verwag en hoe God die huwelik sien.

Uit die navorsing wat al oor huweliksvoorbereiding deur ander persone onderneem is, word die volgende uitgelig om van kennis te neem:

1. Huweliksvoorbereidingsprogramme moet nie ontwerp wees volgens die voorkeure van die aanbieders nie aangesien dié tipe benadering nie altyd die behoeftes van voornemende pare soos deur hulleself beleef, in ag neem nie.
2. Dat huweliks voorbereiding dien as 'n soort voorkoming vir huweliksverbrokkeling en dat voorkoming goedkoper en maklik bekostigbaar is as die hantering van probleemhuwelike.
3. Dat voornemende egpare wat in die empiriese ondersoeke by huweliksvoorbereidingsprogramme deelgeneem het, se insigte omtrent die huwelik bevorder is. Dit het ook daartoe bygedra dat dié pare 'n meer realistiese verwagting van hulle voorgenome huwelik tot gevolg gehad het.
4. Dat die aanbieding van huweliksvoorbereidingsprogramme nie net op een manier effektief aangebied kan word nie. Daar is verskillende metodes en hulpmiddels waarvan gebruik gemaak kan word.
5. Dat die aantal sessies of byeenkomste ook 'n bydraende faktor is tot of die sukses óf die nie-sukses van die huweliksvoorbereiding. Die sessies moet nie te veel en te lank wees nie.

Dat sekere sessies van huweliksvoorbereiding 'n paar maande na die troudag moet plaasvind, is vir sommige egpare 'n voorkeur.

Wat huweliksverryking betref, het die bestaande navorsing die volgende opgelewer waarvan kennis geneem moet word:

Dat 'n groot deel van die onderwerpe wat gewoonweg in huweliksvoorbereiding behandel en bespreek word, ook in huweliksverrykingsbyeenkomste ter sprake kom.

Dat huweliksverryking ten doel het om huwelike wat reeds goed funksioneer, beter te laat funksioneer. Met ander woorde, huweliksverryking word gesien as 'n voorkomingsproses en nie die behandeling van 'n probleem-huwelik nie.

Dat dit in huweliksverryking gaan oor huweliksgroei. Dit is dat egpare bewus gemaak moet word van die versluierde potensiaal wat daar in hulle huwelik aanwesig is en waarvan hulle tot nog toe nie eers bewus was nie.

Dat die praktyk van huweliksverryking in twee modelle ingedeel kan word. Die een is die psigo-dinamiese model of te wel potensiaal ontsluitingsmodel. Die tweede model is die etiese veranderingsmodel of heiligmaking. By eers-genoemde val die klem op die kommunikasietegnieke en gedragmodifikasies. Godsdienstige geloofs-komponente is indirekte faktore. By die etiese model daarenteen, val die klem op die godsdienstige komponente van die huwelik. Huweliksgroei is hier gelyk aan heiligmaking.

Dat net soos by huweliksvoorbereiding, die aanbieder van 'n huweliksverrykingsprogram, nie onderwerpe moet aanbied volgens sy/haar voorkeure nie, maar dat die voorkeure van die getroude pare ook in ag geneem word.

Dat huweliksverryking 'n onderdeel van die gemeentebediening moet wees. Hiermee word dan ook beoog dat huwelikspastoraat so herstruktureer moet word dat die sentrum daarvan, huweliksverryking sal wees en nie om met probleem-huwelike te werk nie.

En laastens is dit belangrik dat huweliksverryking aanbieding bygewoon en deurloop moet word deur getroude pare en nie getroude enkelinge nie. Dit is deur beide man en vrou.

Vervolgens word daar nou oorgegaan tot die aanbevelings.

4.2 Aanbevelings

De Vos (1998:425) wys daarop dat die doel van empiriese navorsing is om met aanbevelings 'n navorsingstudie af te rond. In hierdie verband wys hy ook daarop dat die aanbevelings baie duidelik gestel en prakties uitvoerbaar moet wees. Vir die studie oor huweliksvoorbereiding en -verryking binne die AGS gemeentes, word daar aanbevelings gemaak ten opsigte van : opleiding in huweliksvoorbereiding vir pastore, spesifieke programme wat gevolg kan word in die aanbieding van huweliks-voorbereiding en –verryking wat die behoeftes van voornemende pare aanspreek, die tydstip van aanbieding van huweliksvoorbereiding, hoe die programinhoud aangebied moet word en ook die formaat waarin huweliksvoorbereidingsprogramme aangebied moet word. En dan laastens word moonlike riglyne verskaf vir 'n huweliksvoorbereidingsprogram.

4.3 Huweliksvoorbereiding en-verryking binne die AGS

4.3.1. Opleiding in huweliksvoorbereiding

Uit die verkreeë resultate is duidelik getoon dat daar by geen van die opleidingsentrums huweliksvoorbereiding opleiding ontvang word nie. Die dissipline praktiese teologie en dan spesifiek die handeling sorg met die handelingsveld voorhuwelikse en huweliks-pastoraat, behoort hieraan aandag te skenk. Daar moet egter daarop gewys word dat die handelingsveld huwelikspastoraat nie net die behandeling van huweliks-probleme of probleemhuwelike ten doel het nie. Hierdie aanbeveling is vir die aandag van die opleidingsentrums binne die AGS Kerk.

4.3.2 Spesifieke programme wat gevolg kan word vir huweliksvoorbereiding en -verryking.

Wat huweliksvoorbereidingsprogramme in Suid-Afrika betref, is daar al heelwat navorsing oor gedoen. 'n Suid-Afrikaanse program wat empiries getoets en suksesvol bevind is, is die huweliksvoorbereidingsprogram van Alpaslan (1994). Hierdie program word met vrymoedigheid aanbeveel om deur AGS pastore gebruik te kan word. Die titel van die boek is “Hoop en hulp vir die huwelik. 'n Werkboek vir huweliksvoorbereiding en huweliksbegeleiding.” Hierdie boek is spesifiek geskryf met die oog op huweliksvoorbereiding en in die program is ook ingesluit 'n voor- en natoets om die effek van die program op pare te kan bepaal.

Wat huweliksverrykingsprogramme betref, is daar ook heelwat Suid-Afrikaanse materiaal wat deur erkende skrywers op die gebied die lig laat sien is. Daar is 'n boek; “Liefde is vir altyd” wat ook in Engels beskikbaar is en geskryf is deur DJ

Louw(1993), 'n deskundige op die gebied van die huwelik om maar een te noem. Hierdie boek word met vrymoedigheid aanbeveel omdat dit spesifiek geskryf is om in huweliksverrykings seminare gebruik te kan word.

4.3.3 Die verpligtend maak van die aanbod van huweliksvoorbereiding en -verryking deur pastore

Uit die 60 pastore wat in hierdie ondersoek betrek is, het 18 aangedui dat hulle nie huweliksvoorbereiding met voornemende pare doen nie. Die aanbeveling in hierdie verband is dat dit verpligtend gemaak moet word deur die onderskeie kerkbeheerliggame in wie se diens 'n pastoor staan, dat die pastoor, voordat hy/sy voornemende pare in die eg verbind, 'n huweliksvoorbereidingsprogram met hulle moet deurwerk. Hierdie aanbeveling is prakties uitvoerbaar deurdat die AGS konstitusie bepaal dat kerkrade of gemeente beheerliggame met pastore wat in hulle diens is werkskontrakte moet optrek waarin die diensooreenkoms en werksomskrywing duidelik uiteengesit is. Met ander woorde, in die werksomskrywing van 'n pastoor, kan so 'n verpligting opgeneem word.

4.3.4 Bespreking van en behandeling van temas wat die behoeftes van voornemende pare aanspreek

Dit is belangrik dat die temas wat in 'n huweliksvoorbereidingsprogram behandel word, nie volgens die voorkeur van die aanbieder (die pastoor) gekies word nie, maar wel deur die voornemende pare. In hierdie verband word aanbeveel dat pastore 'n lys met die verskillende temas op, aan voornemende pare sal voorhou en hulle sal vra om op die lys aan te dui watter temas hulle graag oor wil gesprek voer en dat die pastoor dan die programinhoud vir huweliksvoorbereiding hiervolgens sal aanbied.

'n Punt wat duidelik na vore getree het in die respons van die verloofde pare in hierdie ondersoek, is dat daar in huweliksvoorbereiding meer oor "seksuele aspekte van die huwelik en "kinders" gepraat moet word. By hierdie twee temas was daar 'n beduidende verskil tussen die behoeftes van die verloofdes en dit wat die pastore aanbied.

4.3.5 Die aanbod van huweliksverryking vir getroudes

Met die aanbod van huweliksverrykingsbyeenkomste, moet daar inagneming wees van die behoeftes van getroudes. Dié behoeftes van getroudes kan bepaal word

deur 'n lys daar te stel wat die nodige temas aandui wat gewoonweg in 'n huweliksverrykingseminaar behandel word. Getroudes kan gevra word om aan te dui watter temas hulle graag in die komende huweliksverrykingseminaar of -werkswinkel wil bespreek hê.

4.3.6 Die tydstip van huweliksvoorbereiding

Die tydstip wat deur die meeste van die verloofde pare aangedui is, is 0 – 3 maande voor die huwelik. Op die hakke van hierdie voorkeur, volg die voorkeur vir beide voor en na die huwelik. Hier word dus aanbeveel dat huweliksvoorbereiding 0 – 3 maande voor die huwelik en dan ook enige tyd na ses maande tot 'n jaar van getroude lewe, aangebied word.

4.3.7 Die tydsduur (aantal sessies) van huweliksvoorbereiding

Onder die verloofde pare het die meerderheid hulleself uitgespreek ten gunste van 3 – 4 sessies vir huweliksvoorbereiding. Die aanbeveling is ook dat daar op 3 – 4 sessies gefokus moet word. Oor die tydsduur van 'n sessie, moet die pastoor met die voornemende pare ooreenkom met inagneming van die voorkeur van die pare in hierdie verband.

4.3.8 Hoe die program aangebied word?

Oor hoe die program aangebied moet word, het 68.4% laat blyk dat hulle as individuele pare dit wil doen, dit wil sê die paar doen alleen huweliksvoorbereiding saam met die pastoor of aanbieder. Dit word ook aanbeveel.

4.3.9 Hoe die programinhoud aangebied word

Oor hoe die programinhoud aangebied moet word, het die meerderheid hulle uitgespreek ten gunste van 'n kombinasie van die verskillende metodes wat daar is. Die metodes is lesings, groepsbesprekings, paar gesels eers alleen en gee dan terugvoer aan die groep, doen dinge en leer daaruit (ervaringsleer). 'n Kombinasie van bogenoemde metodes word dus aanbeveel.

4.3.10 Riglyne vir 'n huweliksvoorbereidingsprogram

Ten slotte word 'n voorgestelde riglyn voorgelê waarvolgens huweliksvoorbereiding binne die AGS gedoen kan word. Hierdie riglyn hoef nie rigied nagevolg te word nie. Met in agneming van omstandighede kan dit aangepas word. Die punt wat egter die deurslaggewende rol moet speel, is die behoeftes van voornemende egpare. Verloofde pare se behoeftes moet in huweliksvoorbereiding aangespreek word.

Die eerste tema waarmee begin word is die huwelik.

I. Die Huwelik

- a. Die huwelik as instelling van God - Hier kan behandel word die huwelik as deel van God se skeppingsordinansie en dat die huwelik deel is van God se wil. Dat God die eerste egpaar bymekaar gevoeg het, wat beteken dat Hy belang het en stel in die sluiting van huwelike. Daar kan ook hier daarop gewys word dat die sluiting van 'n huwelik soos dit die geval met die eerste egpaar was, 'n monogamiese verbintenis tussen een man en een vrou is en dat daar geen plek vir 'n derde persoon in die vorm van 'n buite egtelike verhouding is nie.
- b. Die huwelik as 'n onontbindbare permanente verbintenis - By hierdie onderwerp word die klem geplaas op die feit dat pare wat tot die huwelik toetree, die erns moet besef. Dit is nie 'n pad waarop teruggedraai kan word nie nadat dit aangepak is nie. 'n Punt wat ook hier aangespreek kan word, is die wanopvattinge wat daar by voornemende egpare is oor die huwelik. Hierna word gewoonlik verwys as huweliksongeletterdheid – onkunde (Alpaslan,1994:5-7)
- c. Die huwelik as 'n verbond - Met hierdie onderwerp moet voornemende pare kennis neem van die feit dat die sluiting van 'n huwelik nie net 'n saak is tussen die twee persone nie. God is as die derde persoon ook betrokke. Die betekenis van die begrip verbond moet aan voornemende egpare verduidelik word en waarom daar gepraat word van die huwelik as 'n verbond.
- d. Wat die Bybel oor egskeiding sê - Die Bybelse standpunt oor egskeiding moet breedvoerig bespreek word. Ook moet die ernstige gevolge wat egskeiding tot gevolg kan hê, aan voornemende pare onomwonde voorgelê word. Van die redes wat soms tot egskeiding kan lei moet in die bespreking aangesny word.
- e. Versoening in die huwelik - Aangesien die huwelik 'n verhouding is waarbinne konflik onvermydelik is, moet die belangrikheid van versoening met pare behandel word. Die Bybelse begrip van versoening staan hier

sentraal. Dit is dat Christus ons sonde onvoorwaardelik vergewe sodra ons Hom daarvoor vra en dit nooit weer aanhaal om teen ons te gebruik sodra ons weer fouteer nie.

2. Die rol van geloof en godsdiens

- a. Die egmaat se persoonlike verhouding met Christus - Die belangrikheid daarvan dat elke huweliksmaat 'n persoonlike verhouding met Christus moet hê, moet aan pare sterk beklemtoom word. Riglyne moet ook verskaf word hoe egmaats in hulle verhouding met Christus kan groei, dit is as individu en as egpaar.
- b. Kerk aktiwiteite binne die huwelik - Hoe om as 'n egpaar wat jonggetroud is in die gemeente aktiwiteite betrokke te wees sonder dat die huweliksverhouding hierdeur skade lei moet ook aangespreek word.
- c. Wat die Bybel oor die huwelikslewe leer - Hoe man en vrou met mekaar in die huis en in die algemeen met mekaar moet leef moet hier aan die orde wees. Die kwessie van gesagstrukture, waarmee bedoel word dat die man die hoof is van die vrou en dat die vrou moet onderdanig wees.
- d. Egpare met verskillende godsdienstige agtergrond - Dit gebeur soms dat pare met verskillende godsdienstige agtergronde met mekaar trou. Die probleme hieraan verbonde moet vir pare uitgespel word. Riglyne moet verskaf word om van so huwelik 'n werkbare een te maak.

3. Seksuele aspekte van die huwelik

- a. Die waarde van die seksuele in die huweliksverhouding - In die bespreking van seks en die huweliksverhouding met pare moet die volgende punte aangeraak word. Die rol van seks soos dit deur elkeen gesien word. Die verskille tussen mans en vrouens ten opsigte van die seksuele. Dat die seksuele sy van 'n huwelik meer is as net die seksdaad. En dat dit belangrik is om as egpaar oor seksuele sake te kommunikeer met mekaar.

4. Probleemoplossing en besluitneming

- a) Die huwelik en probleemoplossing en besluitneming - By die behandeling van hierdie onderwerp moet daar op die volgende gefokus word: Die proses van probleemoplossing en besluitneming en hindernisse wat hiermee verband hou. Riglyne wat gevolg kan word om probleme konstruktief op te los, en hoe besluite geneem word om probleme op te los, moet verskaf word.

5. Kennis oor eienskappe van myself en my maat

Die onderwerpe wat hieronder verskyn behandel grootliks wat in huweliksvoorbereidingsprogramme bekend staan as “die selfbeeld” of “selfkonsep” (Louw et al, 1992:296-298). Higgins (1986:6) se omskrywing van die selfbeeld is: “Jou selfbeeld is dit wat jy dink van jou voorkoms, intelligensie, prestasievermoë, interpersoonlike verhoudings en ook jou idee wat ander van jou dink. Selfbeeld is dan die siening wat ‘n persoon van homself het, nadat hy homself geëvalueer het”. Volgens Gerdes(1988:77) bestaan die selfbeeld uit verskillende aspekte. Hierdie aspekte is die fisiese selfkonsep, die intellektuele selfkonsep, die psigologiese selfkonsep, die sosiale selfkonsep, die morele selfkonsep, die geslagtelike selfkonsep en die ideale selfkonsep.

Die onderwerpe is die volgende:

- a. My en my maat se verskille in denke, gevoelens, persepsies en houdings
- b. Wie is ek? M.a.w. watter kenmerkende positiewe en negatiewe eienskappe/gedrag/gevoelens het ek?
- c. Wie is my maat? M.a.w. watter kenmerkende positiewe en negatiewe eienskappe/gedrag/gevoelens het hy/sy
- d. Die rol van selfaanvaarding en die aanvaarding van my maat in die huwelik
- e. Die invloed van hierdie kennis op ons interaksie en op ons verhouding

6. Kommunikasie in die huwelik

Hoe lyk die kommunikasieproses? - Die tipes kommunikasie wat daar is naamlik verbale en nie-verbale word hier bedoel. Ook die elemente wat betrokke is by die kommunikasie proses moet aandag geniet. Dit is dat daar in kommunikasie ‘n sender, boodskap en ontvanger is.

Hindernisse in die pad van goeie kommunikasie - Onder hindernisse noem Louw (1985:97-102) van die dinge wat as hindernisse dien. Hierdie punte is: Onvolwassenheid en gebrekkige persoonsidentiteit. Hiermee word bedoel dat ‘n persoon wat onseker is oor sy eie identiteit moeilik ‘n bydrae tot die opbou van die huwelik kan maak. Ook dat die huwelik misbruik kan word om identiteitsprobleme van ‘n vorige lewensfase te wil oplos. Die tweede punt is onverwerkte skuld en sonde. Onverwerkte skuld oor dade van die verlede veroorsaak dat mense skanse om hulle bou, en dit lei daartoe dat die

kommunikasieproses blokkeer kan word. Die derde punt is verdringing en verdedigingsmeganismes, wat kommunikasie blokkeer wanneer negatiewe gevoelens op die agtergrond geskuif word en daar nie openhartig mee gewerk word nie. Die vierde punt is chronies besig wees. 'n Oorvol program is 'n groot hindernis in die kommunikasieproses. Die vyfde punt is krisissituasies. Krisisse kan die kommunikasiegebeure vertroebel. Die sesde punt wat 'n hindernis is, is foutiewe rolverwagting en valse beskouinge oor die funksie van die huwelik

Luister as deel van kommunikasie - Die belangrike rol wat luister in kommunikasie speel, moet beklemtoon word. Daar is sekere reëls omtrent luister en dit kan aan pare deur gegee word.

Die huwelik as 'n liefdesruimte

Onder hierdie tema word 'n baie belangrik aspek van die huwelikslewe behandel, naamlik, wat is huweliksliefde. Van die punte wat hieronder verskyn is enkeles wat gedek kan word. Louw (1985:46-86) behandel hierdie punte breedvoerig.

Liefde is wedersydse begrip vir mekaar

Liefde is 'n wedersydse openhartigheid teenoor mekaar

Liefde is 'n wedersydse vertrouwe in mekaar

Die agape liefde en die huwelik

Finansies

Die belangrikheid van 'n begroting - Huweliksmaats moet hier gewys word hoe om 'n begroting op te trek en daarvolgens te werk.

Hoe gaan ons ons geldsake bestuur - Daar is verskillende maniere hoe daar met geld in die huwelik gewerk kan word en dit moet hier breedvoerig behandel word. Van die maniere is onder andere dat man en vrou gesamentlik die geldsake hanteer of dat die vrou alleen die geldsake hanteer. Daar is self gevalle waar die man dit alleen bestuur.

Hoe werk testamente - In sommige gevalle is daar by voornemende egpare die behoefte om meer te wil weet omtrent testamente. Hoe testamente werk, kan dan aan hulle breedvoerig verduidelik word.

Huwelikskontrakte buite/binne gemeenskap van goedere - Soos met die vorige onderwerp is daar ook gevalle waar pare meer wil weet in verband met 'n huwelik buite/binne gemeenskap van goedere. Hoe hierdie twee tipes kontrakte werk moet met pare deur gewerk word.

Kinders

Een van die redes waarom God die huwelik ingestel het, is dat dit kan dien tot die voortbring van kinders

Aanpassing met die eerste kind - Hierdie onderwerp kan verkieslik behandel word nadat pare reeds getroud is en daar sprake is van die aankom van 'n eersteling.

Kinders en die huweliksverhouding - Dieselfde geld vir hierdie onderwerp behalwe waar pare tot die huwelik toetree en daar reeds kinders is.

Stiefkinders/kinders uit vorige huwelike - Soos wat die onderwerp aandui is hier reeds sprake van kinders nog voordat die huwelik gesluit is. Hier gaan dit oor hoe word te werk gegaan in so huwelik.

Konflikhantering in die huwelik

Oorsake van konflik in die huweliksverhouding - Daar is verskillende dinge wat tot konflik in die huwelik kan lei. Hierdie dinge moet hier met die pare deur gewerk word.

Konflikhanteringstyle - Daar is negatiewe en positiewe maniere om konflik te hanteer en dit moet hier breedvoerig behandel word.

Konflik kan 'n verhouding bou - Die waarde van konflik op 'n konstruktiewe manier oplos en hanteer moet hier bespreek word. In die boek van Du preez (1987:226-227) is daar 'n paar punte wat aangestip word. Hierdie punte is dat huwelikskonflik spanning verlig, deurdat konflikhantering 'n ventilasie proses is, help dit om bitterheid en gegriefdheid by huwelikspare te voorkom, die identifisering en hantering van huwelikskonflik kan groei bevorder, huwelikskonflik bevorder begrip vir mekaar, huwelikskonflik stimuleer die waardering en intimiteit van die egmaats vir mekaar.

Voortgaande groei

Dat dit in die huwelik oor groei gaan is 'n voldonge feit. Groei moet plaasvind op individuele sowel as gesamentlike vlak. Hierdie tema kan behandel word onder die punte wat hier volg:

Balans tussen individualiteit en intimiteit - Die huweliklewe is in geen opsig bedoel om individualiteit te verdring nie en die balans tussen saam wees en aan die anderkant jouself wees moet aan pare duidelik gemaak word.

Verhouding vereis voortdurende aandag - Hier gaan dit oor die feit dat wat bereik word in stand gehou moet word. Dinge word nie op hulle eie beter nie en wanneer dit beter geword het verg dit steeds inspanning om dit so te laat voort gaan.

Veranderde rolle en take binne die verhouding - Daar is heelwat dinge wat meebring dat rolle en take binne die huwelik nie konstant bly nie. In die

proses tot voortgaande groei moet pare op van die dinge gewys word.

In hierdie verband word byvoorbeeld gedink aan veranderinge wat verband hou met die lewenssiklus (life cycle) van die mens.

4.3.11 Slot

Oor die kwessie dat pastore in hulle bediening aan lidmate en ook nie-lidmate nie hulle behoeftes aanspreek nie en dan spesifiek met betrekking tot die onderwerp van hierdie studie, is die laaste woord nog nie gespreek of gehoor nie. Waarom pastore in hulle bediening aan lidmate en nie-lidmate nie die behoeftes van diesulkes ernstig opneem of daadwerklik daarop fokus nie, is 'n vraag wat seker moeilik beantwoord sal word. Is dit miskien omdat pastore meer geneig voel om te konsentreer op die dinge wat hulle hulself bekwaam voel om te doen en of die dinge wat hulle geniet om te doen? Op hierdie vraag sal die beste antwoord alleen verkry kan word indien 'n empiriese studie hieroor gedoen word. So iets was egter ongelukkig nie deel van hierdie studie nie.

Dat daar in hierdie studie beperkinge is, word beslis besef en erken. As beperkinge word die volgende genoem:

- (i) Die AGS pastore en lidmate in die geografiese gebied waarop die navorsing gefokus is, bestaan uit Afrikaans, Engels en Xhosa sprekende mense. Die beperking in hierdie verband is dat die Xhosa sprekende pastore en verloofde pare nie by hierdie ondersoek betrek is nie.
- (ii) Die vraelyste wat deur die verloofde pare in hierdie studie voltooi is, is aan die pastore oorhandig en hulle is versoek om die vraelyste aan verloofde pare in hulle gemeentes te oorhandig vir voltooiing. Die proses wat hier gevolg is, leen hom tot eensydigheid deurdat die besluit by die pastore berus het om te bepaal aan watter verloofde paar in die gemeente hulle die vraelyste wou gee.
- (iii) Net so ook kan die metode waarvolgens die navorser die pastore wat in hierdie ondersoek betrek is, gekies het, as eensydig bekou word. Die steekproefmetode wat in hierdie ondersoek ingespan is, is die toevalligheids- of gerieflikheidssteekproefneming.

- (iv) Die getal van die ontledingseenhede (steekproefneming) van die groepe wat in hierdie ondersoek betrek is, kan bevraagteken word deur aan te voer dat dit moontlik te klein is.
- (v) Die resultaat van hierdie navorsing kan nie veralgemeen gemaak word op die populasie nie deurdat die wyse waarvolgens die steekproefneming plaasgevind het, dit nie regverdig nie.

Die laaste woord oor huweliksvoorbereiding en –verryking binne gemeentelike opset is beslis nie met hierdie proefskrif gespreek nie. Van die punte waarvoor navorsing nog gedoen kan word, is huweliksvoorbereiding en –verryking aan persone wat MIV/VIGS positief is en persone waarvan een of beide homoseksuele neigings het en tot die huwelik wil toetree.

Dit alles in ag genome, is die navorser van mening dat hierdie studie tog 'n positiewe bydrae kan lewer tot die bediening van voorhuwelikse- en huwelikspastoraat binne die AGS. Dit is dan ook die wense en gebede dat dit wel so sal wees.

ADDENDUM 1

HUWELIKSVOORBEREIDING (VOORHUWELIKSE BERADING) EN HUWELIKS- VERRYKING VRAELYS)

Gerig aan Pastore in die Kaapse Skiereiland en omliggende platteland

DOEL VAN DIE ONDERSOEK

Die volgende vraelys meet die inhoud van u voorhuwelikse programme. Die vraelys bestaan uit drie afdelings, naamlik maandelike Temas/Onderwerp van 'n huweliksvoorbereidings-program, die tydperk en tydsduur van huweliksvoorbereiding en die proses van aanbidding.

VERTROULIK

Die vraelys wat deur u ingevul word, sal anoniem bly en anoniem verwerk word.

PROSEDURES

Beantwoord asseblief so ver maandelik al die vrae

Daar is nie regte of verkeerde antwoorde nie; wat u moet weergee, is u eerlike mening soos u dit in die bediening toepas.

Baie dankie vir u samewerking

PAUL LAPOORTA

VRAELYS VIR PASTORE

VOLTOOI ASSEBLIEF DIE VRAELYS DEUR 'N KRUISIE IN DIE TOEPASLIKE BLOKKIE
TE TREK OF DEUR U ANTWOORD IN DIE OORSTEMMENDE OPENING IN TE VUL

VIR REKENAAR GEBRUIK		
1	Vraelysnommer	
2	Kaartnommer	

3. Wat is u ouderdom

4. U geslag

1. Manlik	2. Vroulik
-----------	------------

5. Taal

Engels

Afrikaans

Afrikaans/Engels

Ander (Spesifiseer)

6. Hoe lank is u getroud

7. Is u gemeente in die stad of platteland

1. Stad	2. Platteland
---------	---------------

8. Wat is die hoogste teologiese opleiding waaroor u beskik?

(a) Teologiese Diploma

(b) B-graad in teologie

(c) Honneursgraad in teologie

(d) BD of Meestersgraad in teologie

(e) Doktoraat in teologie

9. By watter opleidingsentrum is u as pastoor opgelei

(a) A.G.S. Auckland Park

(b) Sarepta Teologiese Kollege

(c) Universiteit van Wes-Kaapland

(d) UWK/Sarepta Teologiese Kollege

(e) Assemblies of God

(f) Volle Evangelie Kerk

(g) Ander (Spesifiseer)

10. Hoe lank is u in die bediening?

11. Vorige beroep voordat u tot die bediening toegetree het?

12. Hoeveel huwelike is die afgelope drie jaar deur u bevestig? (by benadering)

13. Het u in u opleiding as pastoor opleiding in huweliksvoorbereiding en –verryking ontvang?

Ja	Nee
----	-----

14. Nadat u reeds as 'n pastoor afgestudeer het, het u toe enige opleiding in huweliksvoorbereiding en -verryking ontvang?

Ja	Nee
----	-----

15. Indien u ja geskryf het by vraag 14, by watter instansie het u dit ontvang?

16. Verskaf asseblief die jaartal van die laaste seminaar/kursus oor huweliksvoorbereiding wat u bygewoon of voltooi het

--

17. Verskaf asseblief die jaartal van die laaste seminaar/kursus oor huweliksverryking wat u bygewoon het

--

18. Lees u boeke oor huweliksvoorbereiding

Ja	Nee
----	-----

19. Indien ja, gee 'n voorbeeld van boeke gelees

20. Wanneer u met voornemende huwelikspare huweliksvoorbereiding doen, is daar spesifieke programme wat u volg?

Ja	Nee
----	-----

21. Indien u ja gesê het by vraag 20, wat is die titel en outeurs van die programme wat u gebruik?

22. Wanneer u huweliksverryking met getroudes doen, is daar spesifieke programme wat u volg?

Ja	Nee
----	-----

23. Indien u ja geskryf het by vraag 22 wat is die titel en outeurs van die programme?

24. Het u gemeente die afgelope drie jaar huweliksverrykingsprogramme vir getroudes aangebied

Ja	Nee
----	-----

25. Indien u ja geskryf het by vraag 24, hoeveel keer is dit gedoen

--

26. Doen u huweliksvoorbereiding met voornemende pare?

Ja	Nee
----	-----

INDIEN U NEE GESKRYF HET BY VRAAG 26, MOET U NIE DIE VRAELYS VERDER VOLTOOI NIE

DUI ASSEBLIEF AAN OF U DIE VOLGENDE MET VOORNEMENDE HUWELIKSPARE IN VOORHUWELIKSE BERADING BEHANDEL

Die volgende vraelys meet die inhoud van u voorhuwelikse programme. Die Vraelys bestaan uit drie afdelings, naamlik moontlike Temas/Onderwerp van 'n huweliksvoorbereidings-program, die Tydstip en tydsduur van huweliksvoorbereiding en die proses van aanbidding

1	2	3	4	5
Nooit	Baie min	Af en toe	Baie keer	By elke geleentheid

A. Invloed van agtergrond van elke maat op die verhouding

- Hoe lyk elke maat se agtergrond, byvoorbeeld sy kinderjare, verhoudings met ouers gesagstruktuur en dissipline in die ouerhuis

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- Die invloed van my ouerhuis op myself en op ons verhouding

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- Die invloed van elke maat se agtergrond op sy/haar verwagtings van die huwelik

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- Die proses van "losmaak" van ouers

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

B. Kennis oor eienskappe/kenmerke van myself en van my maat

- My en my maat se verskille in denke, gevoelens, persepsies, houdings

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- Wie is ek? M.a.w. watter kenmerkende positiewe en negatiewe eienskappe/gedrag/gevoelens het hy/sy

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- Wie is my maat? m.a.w. watter kenmerkende positiewe en negatiewe eienskappe/gedrag/gevoelens het hy/sy

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- Die rol van selfaanvaarding en die aanvaarding van my maat in die huwelik

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- Die invloed van hierdie kennis op ons interaksie en op ons verhouding

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

C. Kommunikasie in die huweliksverhouding

- Hoe lyk die kommunikasieproses?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- Hindernisse in die pad van goeie kommunikasie

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

12. Hoe lyk my en my maat se kommunikasiestyl?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

13. Luister as deel van kommunikasie

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

14. Empatie (m.a.w. om jou in 'n ander persoon se posisie in te dink) as deel van kommunikasie

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

15. Selfontsluiting (m.a.w. om oor jou gevoelens, houdings, ens. te praat) as deel van kommunikasie

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

16. Hoe kan ek dit wat ek aan my maat wil sê, effektief oordra

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

17. Die belangrikheid van nie-verbale kommunikasie

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

D. Konflikhantering in die huweliksverhouding

18. Twee verskillende mense – dus twee verskillende benaderings tot konflik

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

19. Oorsake van konflik in die huweliksverhouding

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

20. Hoe hanteer ek en my maat konflik

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

21. Konflikhanteringstyle

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

22. Konflik kan 'n verhouding bou

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

E. Probleemoplossing en besluitneming

23. Die proses van probleemoplossing en besluitneming

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

24. Hindernisse in die pad van effektiewe probleemoplossing en besluitneming

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

25. Hoe neem ek en my maat besluite om probleme op te los

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

26. Probleme kan konstruktief opgelos word

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

F. Seksuele aspekte van die verhouding

27. Die waarde van die seksuele in die huweliksverhouding

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

28. Hoe sien ek en my maat die rol van seks in ons huwelik

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

29. Die verskille tussen mans en vroue ten opsigte van die seksuele

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

30. Die seksuele sy van 'n huwelik – meer as net die seksdaad

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

31. Die vier fases van gemeenskap (voorspel, seksdaad, orgasme, naspel)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

32. Die belangrikheid van kommunikasie oor seksuele sake

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

G. Finansies

33. Belangrikheid van 'n begroting

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

34. Hoe werk lenings, verbande, beleggings

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

35. Hoe gaan ons ons geldsake bestuur

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

H. Skoonouers/Ouers

36. Wat is die rol van ons skoonouers/ouers in ons huwelik

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

37. My eie gesin (m.a.w. ek, my vrou en ons kinders) staan los van gesin van oorsprong (m.a.w. gesin waarin ek gebore is)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

I. Vriende

38. Vriende as deel van ons verhouding

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

39. Hoe belangrik is vriende vir ons

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

J. Voortgaande groei

40. Balans tussen individualiteit en intimiteit

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

41. Verhouding vereis voortdurende aandag

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

42. Veranderde rolle en take binne die verhouding

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

K. Rol van Geloof/Godsdiens

43. Egmaats se persoonlike verhouding met Christus

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

44. Kerkaktiwiteite binne die huwelik

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

45. Wat die Bybel oor die huwelik leer

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

46. Egpare met verskillende godsdienstige agtergronde

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

L. Man en vrou wat beroepe beoefen

47. Rolverdeling/wie doen wat in die huwelik

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

48. Aanpassing in 'n huwelik waar man en vrou beroepsmense is

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

49. Strukturering en bestuur van tyd in so 'n huwelik

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

M. Kinders

50. Aanpassing met die eerste kind

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

51. Kinders en die huweliksverhouding

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

52. Stiefkinders/kinders uit vorige huwelike

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

NB. Enige ander temas wat u in huweliksvoorbereiding behandel

1.

2.

3.

II Die tydstip en tydsduur van huweliksvoorbereiding

Maak 'n kruisie in die blokkie teenoor u keuse

1. Huweliksvoorbereiding word volgens my op die volgende tydstip gedoen :

1. 7+ maande voor die huwelik
2. 6 maande voor die huwelik
3. 4 – 5 maande voor die huwelik
4. 0 – 3 maande voor die huwelik
5. 0 – 3 maande na die huwelik
6. 4 – 5 maande na die huwelik
7. 6 maande na die huwelik
8. 7+ maande na die huwelik
9. Beide voor en na die huwelik

2. Huweliksvoorbereiding wat ek aanbied bestaan uit die volgende aantal sessies/byeenkomste:

1. 1 – 2 sessies
2. 3 – 4 sessies
3. 5 – 6 sessies
4. 7 – 8 sessies
5. 9+ sessies

III Die proses van aanbieding

Maak 'n kruisie in die blokkie teenoor u keuse

1. Huweliksvoorbereidingsprogramme bied ek soos volg aan:

1.	In groepsformaat, d.w.s.'n aantal pare vergader saam en vorm 'n groep	
2.	Individueel, d.w.s. die paar doen alleen huweliks-voorbereiding saam met die groepleier	
3.	Kombinasie van bogenoemde	

2. Die inhoud van huweliksvoorbereidingsprogramme dra ek op die volgende wyse oor (kies slegs een):

1.	Lesings	
2.	Groepbesprekings	
3.	Paar gesels eers alleen en gee dan terugvoer aan die groep	
4.	Ervaringsleer (doen dinge en leer daaruit)	
5.	'n Kombinasie van bogenoemde metodes	

BAIE DANKIE VIR U SAMEWERKING

HUWELIKSVOORBEREIDING (VOORHUWELIKSE BERADING)

GERIG AAN VERLOOFDE PARE

DOEL VAN ONDERSOEK

Die volgende vraelys meet die behoeftes van verloofde pare ten opsigte van huweliksvoorbereiding. Die vraelys bestaan uit drie afdelings, naamlik moontlike temas/onderwerpe van 'n huweliksvoorbereidingsprogram, behoeftes ten opsigte van tydstip en tydsduur van huweliksvoorbereiding en behoeftes ten opsigte van die proses van aanbieding.

VERTROULIK

Die vraelys wat deur u ingevul word, sal anoniem bly en anoniem verwerk word.

PROSEDURES

Beantwoord asseblief so ver moontlik al die vrae.

Daar is nie regte of verkeerde antwoorde nie : wat u moet weergee is u persoonlike mening.

Baie dankie vir u samewerking

PASTOOR PAUL LAPOORTA

VRAELYS VIR VERLOOFDE PARE

BIOGRAFIESE BESONDERHEDE

Voltooi asseblief die vraelys deur 'n kruisie in die toepaslike blokkie te trek of deur u antwoord in die ooreenstemmende opening in te vul.

VIR REKENAAR GEBRUIK		
1	Vraelysnummer	
2	Kaartnummer	

3. Geslag

Manlik

Vroulik

4. Taal

Afrikaans

Engels

Afrikaans/Engels

Ander (Spesifiseer)

5. Is u in die stad/platteland woonagtig

Stad

Platteland

6. Huidige ouderdom

_____ jaar en _____ maande

7. Hoogste opvoedkundige kwalifikasie

Geen skoolonderrig

Sub A tot St. 5

Hoërskool, maar nie St. 10 geslaag

St. 10 geslaag

Naskoolse opleiding

1 jaar

2 jaar

3 jaar

4 jaar

5 jaar

5 jaar +

8. Is u tans:

Werkend

--

Student

Werkloos

Huisvrou

9. Hoelank is u verloof

--

10. Oor hoe lank beplan u om te trou

jaar	maande
------	--------

11. Het u al 'n huweliksvoorbereidingsprogram bygewoon

Ja
Nee

12. Indien ja, hoeveel waarde dink u het die program vir u gehad

Geen

Min

Gemiddel d

Redelik baie

Baie

13. Indien u nee geantwoord het by vraag 11, is u van plan om 'n huweliksvoorbereidingsprogram by te woon

Ja
Nee
Nie van toepassing

Die volgende vraelys meet die behoeftes van voornemende egpare ten opsigte van huweliksvoorbereiding. Die vraelys bestaan uit drie afdelings, naamlik moontlike temas/ onderwerpe van 'n huweliksvoorbereidingsprogram, behoeftes ten opsigte van tydstip en tydsduur van huweliksvoorbereiding en behoeftes ten opsigte van die proses van aanbidding.

Elke item in Deel I van hierdie vraelys (d.w.s. nommers 1 tot 52) verteenwoordig 'n onderwerp van 'n huweliksvoorbereidingsessie. U moet beoordeel hoe belangrik die tema/onderwerp vir u is ten opsigte van huweliksvoorbereiding, m.a.w. hoe graag u oor die tema wil gesels tydens huweliksvoorbereiding

Van u word gevra om by elke item aan te dui hoe belangrik die onderwerp volgens u eie behoeftes is vir insluiting in 'n huweliksvoorbereidingsprogram

Van u word verwag om elke item op 1-5 puntskaal te beoordeel, met

- 1 = moet nooit ingesluit word nie
 2 = nie belangrik nie
 3 = onseker
 4 = baie belangrik
 5 = moet altyd ingesluit word

A. Invloed van agtergrond van elke maat op die verhouding

3. Hoe lyk elke maat se agtergrond, byvoorbeeld sy kinderjare, verhoudings met ouers gesagstruktuur en dissipline in die ouerhuis

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

4. Die invloed van my ouerhuis op myself en op ons verhouding

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

6. Die invloed van elke maat se agtergrond op sy/haar verwagtings van die huwelik

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

7. Die proses van “losmaak” van ouers

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

B. Kennis oor eienskappe/kenmerke van myself en van my maat

8. My en my maat se verskille in denke, gevoelens, persepsies, houdings

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

9. Wie is ek? M.a.w. watter kenmerkende positiewe en negatiewe eienskappe/gedrag/gevoelens het hy/sy

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

7. Wie is my maat? m.a.w. watter kenmerkende positiewe en negatiewe eienskappe/gedrag/gevoelens het hy/sy

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

7. Die rol van selfaanvaarding en die aanvaarding van my maat in die huwelik

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

9. Die invloed van hierdie kennis op ons interaksie en op ons verhouding

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

C. Kommunikasie in die huweliksverhouding

10. Hoe lyk die kommunikasieproses?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

11. Hindernisse in die pad van goeie kommunikasie

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

12. Hoe lyk my en my maat se kommunikasiestyl?

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

13. Luister as deel van kommunikasie

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

14. Empatie (m.a.w. om jou in 'n ander persoon se posisie in te dink) as deel van kommunikasie

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

15. Selfontsluiting (m.a.w. om oor jou gevoelens, houdings, ens. te praat) as deel van kommunikasie

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

16. Hoe kan ek dit wat ek aan my maat wil sê, effektief oordra

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

17. Die belangrikheid van nie-verbale kommunikasie

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

D. Konflikhantering in die huweliksverhouding

18. Twee verskillende mense – dus twee verskillende benaderings tot konflik

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

19. Oorsake van konflik in die huweliksverhouding

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

20. Hoe hanteer ek en my maat konflik

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

21. Konflikhanteringstyle

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

22. Konflik kan 'n verhouding bou

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

E. Probleemoplossing en besluitneming

23. Die proses van probleemoplossing en besluitneming

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

24. Hindernisse in die pad van effektiewe probleemoplossing en besluitneming

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

25. Hoe neem ek en my maat besluite om probleme op te los

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

26. Probleme kan konstruktief opgelos word

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

F. Seksuele aspekte van die verhouding

27. Die waarde van die seksuele in die huweliksverhouding

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

28. Hoe sien ek en my maat die rol van seks in ons huwelik

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

29. Die verskille tussen mans en vroue ten opsigte van die seksuele

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

30. Die seksuele sy van 'n huwelik – meer as net die seksdaad

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

31. Die vier fases van gemeenskap (voorspel, seksdaad, orgasme, naspel)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

32. Die belangrikheid van kommunikasie oor seksuele sake

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

G. Finansies

33. Belangrikheid van 'n begroting

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

34. Hoe werk lenings, verbande, beleggings

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Hoe gaan ons ons geldsake bestuur

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

H. Skoonouers/Ouers

Wat is die rol van ons skoonouers/ouers in ons huwelik

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

My eie gesin (m.a.w. ek, my vrou en ons kinders) staan los van gesin van oorsprong (m.a.w. gesin waarin ek gebore is)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

I. Vriende

Vriende as deel van ons verhouding

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Hoe belangrik is vriende vir ons

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

J. Voortgaande groei

Balans tussen individualiteit en intimiteit

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Verhouding vereis voortdurende aandag

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Veranderde rolle en take binne die verhouding

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

K. Rol van Geloof/Godsdiens

Egmaats se persoonlike verhouding met Christus

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Kerk aktiwiteite binne die huwelik

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Wat die Bybel oor die huwelik leer

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Egpare met verskillende godsdienstige agtergronde

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

L. Man en vrou wat beroepe beoefen

Rolverdeling/wie doen wat in die huwelik

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Aanpassing in 'n huwelik waar man en vrou beroepsmense

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Strukturering en bestuur van tyd in so 'n huwelik

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

M. Kinders

Aanpassing met die eerste kind

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Kinders en die huweliksverhouding

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Stiefkinders/kinders uit vorige huwelike

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

NB. Enige ander temas wat u in huweliksvoorbereiding wat u behandel wil hê.

1.
.....

2.
.....

3.
.....

II Behoeftes ten opsigte van tydstip en tydsduur van huweliksvoorbereiding

Maak 'n kruisie in die blokkie teenoor u keuse

1. Huweliksvoorbereiding moet volgens my op die volgende tydstip gedoen word :

1.	7+ maande voor die huwelik	☐
2.	6 maande voor die huwelik	☐
3.	4 – 5 maande voor die huwelik	☐
4.	0 – 3 maande voor die huwelik	☐
5.	0 – 3 maande na die huwelik	☐
6.	4 – 5 maande na die huwelik	☐
7.	6 maande na die huwelik	☐
8.	7+ maande na die huwelik	☐
9.	Beide voor en na die huwelik	☐

2. Huweliksvoorbereiding moet uit die volgende aantal sessies/byeenkomste bestaan :

1.	1 – 2 sessies	☐
2.	3 – 4 sessies	☐

3. 5 – 6 sessies
4. 7 – 8 sessies
5. 9+ sessies

III Behoeftes ten opsigte van proses van aanbieding

Maak 'n kruisie in die blokkie teenoor u keuse

1. Huweliksvoorbereidingsprogramme moet soos volg aangebied word:

1. In groepsformaat, d.w.s.'n aantal pare vergader saam en vorm 'n groep
2. Individueel, d.w.s. die paar doen alleen huweliks-voorbereiding saam met die groepleier
3. Kombinasie van bogenoemde

2. Die inhoud van huweliksvoorbereidingsprogramme moet op die volgende wyse oorgedra word:

1. Lesings
2. Groepbesprekings
3. Paar gesels eers alleen en gee dan terugvoer aan die groep
4. Ervaringsleer (doen dinge en leer daaruit)
5. 'n Kombinasie van bogenoemde metodes

BRONNELYS

- Adams, J.E. 1970. Competent to counsel. New Jersey: Presbyterian and Reformed.
- Adams, J.E. 1976. What about Nouthetic Counselling, Grand Rapids Michigan: Baker.
- Adams, J.E. 1979. Shepherding God's Flock: A preacher's handbook on pastoral ministry, counselling and leadership. Grand Rapids, Michigan: Baker Book House.
- Adams, J.E. 1980. Marriage, divorce and re-marriage in the Bible. New Jersey: Presbyterian and Reformed.
- Adams, J.E. 1983. Solving marriage problems: Biblical solutions Christian counsellors. Grand Rapids, Michigan: Zondervan.
- AGS Van S.A. Hoofsekretaris rekords.
- AGS Van S.A 2000. Konstitusie en Regulasies.
- AGS Van S.A. 1996 Raad insake Leerstellings, Etiek en Liturgie.
- Alpaslan, A.H. 1994 Hoop en hulp vir die huwelik: 'n Werkboek vir huweliksvoorbereiding en huweliksbegeleiding. Pretoria: Kagiso.
- Amato, P.R. en Rogers, S.J. 1997. A Longitudinal study of marital problems and subsequent divorce. *Journal of marriage and the family*. Vol 59, No. (3) 612-619.
- Atkinson, J en Lehman H.T. (ed) 1996, A sermon on the estate of marriage. The Christian in society 1. Luther's work Vol 44. Philadelphia: Fortress Press.
- Avis, J.M. 1986. Working together: An enrichment program for dual-career couples Denton, E (ed). Londen: The Haworth.
- Babbie, E. 1990 Survey research methods. California: Wadsworth: Belmont.
- Babbie, E, 2001 The practice of social research. Belmont, California: Wadsworth.
- Bailey, K.D. 1994 Methods of social research. New York: The Free Press.
- Ballard, P and Pritchard, J 1996. Practical Theology in Action, Christian thinking in the service of Church and society. London: SPCK.
- Balswick, J.O. en Balswick, J.K The family a Christian perspective on the contemporary home. Grand Rapids: Baker Books.
- Barlow, J.L. 1999 A new model of premarital counselling within the church. *Pastoral Psychology*. Vol. 48 No. 1.

- Barker, P. 1998. Basic family therapy. London: Blackwell.
- Barlow, J.L. 1999. A new model for premarital counselling within the church. *Pastoral Psychology*. Vol 48 No. (1) 3-9.
- Bauma, G.D. 1993. The research process. Melbourne: Oxford University.
- Berkouwer, G.C. 1969, The Sacraments Studies in Dogmatics. Grand Rapids, Michigan: W B Eerdmans.
- Beveridge, H en Jorrance, T. 1958. Calvin's tracts and treatises on the doctrine and worship of the church. Voll II. Grand Rapids Michigan: Eerdmans.
- Beverly, R. et al 1987. A Handbook of social research. London: Dryden.
- Bird, C.E. 1997. Gender differences in social and economic burdens of parenting and psychological distress. Journal of marriage and the family. Vol 59, No. (4) 808 – 847.
- Blaisdell, C.J. 1992. Calvin's letters to women: The Courting of ladies in high places in Calvin's Work in Geneva. Vol 3. London: Garland.
- Blue, R. 1997. Family Finances. The marriage you're always wanted. Lee, R (ed) Colorado Springs: Victor Books.
- Boff, L 1973. Het sacrament van het huwelik. *Concillium*. Vol 7, 17-29.
- Booth et al, 1995. Belief and Behaviour. Does Religion matter in today's marriage? *Journal of Marriage and the Family* Vol.57, No.(3) 661-671.
- Bosch, D.J. 1975. The church as the alternative community in *Journal of theology of Southern Africa*, No. (13) 31-39.
- Brandt, W (ed) 1976, The persons related by consanguinity and affinity who are forbidden to marry according to the scriptures. Leviticus 18. The Christian in Society II. in Luther's Work. Philadelphia: Fortress Press.
- Brandt, W (ed) 1976. That parents should neither compel nor hinder the marriage of their children and that children should not become engaged without their parents' consent. The Christian in Society II in Luther's Work. Philadelphia: Fortress Press.
- Brandt, W (ed) 1976. The estate of marriage in Christian in Society II Luther's Work. Vol 45. Philadelphia: Fortress Press.
- Brocks, G.K. 1988. Marriage as covenant: a constructive response to Emil Brunner and Joseph Allen. Grand Rapids Michigan: Bell and Howell.

- Brundage, J.A. 1987. Law, Sex and Christian Society in Medieval Europe, Chicago: University of Chicago.
- Buckett, L. 1992. Investing for the future. Canada: Victor Books.
- Burleson, B.R. en Denton, W.H. 1997. Relationship between communication skill and marital satisfaction: some moderate effects. *Journal of marriage and the family*. Vol 59, No. (4) 884 – 901.
- Burger, C 1991. Praktiese Teologie in Suid-Afrika. Pretoria: RGN.
- Burger, I. 1989 Geloof Geskiedenis. Braamfontein: Evangelie Uitgewers.
- Burns, N en Grove, S.K. 1995 Understanding Nursing research. London: W B Saunders.
- Carmody, K.L. 1985. Marriage in Roman Catholicism in Journal of Ecumenical Studio. Vol. XXII, 28-39.
- Clebsch, W and Jackle, C 1964. Pastoral care in historical perspective. New Jersey: Prentice Hall.
- Clinebell, H.J. 1975 Growth counselling for marriage enrichment: Pre-marriage and the early years. Philadelphia: Fortress.
- Clinebell, H, 1981. Contemporary Growth Therapies. Resources for actualising human wholeness. Nashville: Abingdon.
- Clinebell, H. 1984. Basic types of pastoral care and counselling. Resources for the ministry of healing and growth. Nashville: Abingdon.
- Collins, G.R. 1988. Christian Counselling: A comprehensive guide. Dallas: Word.
- Combrink, H.J.B. 1985. Nuwe Testamentiese uitsprake oor die (on)ontbindbaarheid van die huwelik. *NGTT* 2, 131 – 151.
- Conchrane et al, 1991. In word and deed: Towards a practical theology of social transformation. Pietermaritzburg: Cluster.
- Conway, Jim and Sally, 1997. Clear Communication. The marriage you're always wanted. Lee, R (ed). Colorado Springs: Victor Books.
- Crause, C.J. 1991. Opvoeding in konflikhantering as deel van huweliksverryking binne gemeenteverband. Magister tesis, Universiteit van Port Elizabeth.
- Crohan, S.E. 1996. Marital quality and conflict across the transition to parenthood in African American and white couples. *Journal of marriage and the family*, Vol 58, No.(4) 933 – 946.
- Deeks, D. 1988. Pastoral Theology: An inquiry. London: Epworth.

- De Gruchy, J 1987. Theology and ministry in context and crisis. London: Collins.
- De Jager, J. J. 1989. Kommunikasievaardighede: Teologies beoordeel. Predikant en pastorale praktyk. Smuts, A.J. (red). Kaapstad: Academica.
- De Jongh van Arkel, J. 1985. Spanning tussen pastorale sielkunde en pastorale beraad? *Theologia Evangelica*. XVIII (1) 66-74.
- De Jongh van Arkerl, J 1991. Ekosisteedenke as meta-teorie in die praktiese teologie. *Praktiese Teologie in Suid-Afrika*. 6(1) 61 – 75.
- De Klerk, W.J. 1974. Pastorale sensitiwiteit. Johannesburg: Perskor.
- De Klerk, J.J. 1978. Herderkunde. Pretoria: N.G.Kerkboekhandel.
- De Vos, A.S. (ed) 1998 Research at grass roots. A primer for the caring profession. Pretoria: Van Schaik Publishers.
- Dinkmeyer, D and Carlson J. 1986 Time for a better marriage in Denton, W (ed). London: The Haworth.
- Dippenaar, M.C. 1992. Marriage and family enrichment
- Die primaat van die Heilige Skrif teenoor die dogmatiek in Kerk en Eskatologie, Marais J.C. en Dippenaar, M.L. (red) Sovenga: Universiteit van die Noorde.
- Diskin, S. 1986 Marriage enrichment: Rationale and resources in Denton, W (ed). London: The Haworth.
- Doberstein, J.W. en Lehman, H.T. (ed) 1980. Sermon at marriage of Sigismun Von Lendenau. Sermons in Luther's Work. Philadelphia: Fortress Press.
- Dokument 2001 Huweliksvoorbereiding in Rooms-Katolieke gemeentes
- Dokument 2003. Huweliksvoorbereiding en – verrykting van 'n NGK gemeente.
- Dokument 2002. Huweliksvoorbereiding en – verryking van 'n Lutherse gemeente.
- Dokument 2001. Huweliksvoorbereiding en – verryking van 'n AGS gemeente.
- Dominian, J 1981. Marriage, Faith and Love. London: Darton, Longman and Todd.
- Dreyer, T.F.J. 1981. Poimeniek: 'n Pastorale oriëntasie. Pretoria: HAUM.
- Dreyer, J.S. 1992 Navorsingsmetodologie in Praktiese Teologie Studiegids (PTB 200-4). Universiteit van Suid-Afrika.
- Dreyer, J.S. 1997. Praktiese Teologie, Refleksiewe Verwetenskapliking en die verhouding tussen wetenskaplike kennis en

- praktiese handelinge. *Praktiese Teologie in Suid-Afrika*. 12(1) 13-30.
- Dreyer, J.S. 1998. The researcher and the researched. Methodological challenges for practical theology. *Praktiese Teologie in Suid-Afrika* 12 (1) 14-27.
- Dreyer Y, 1999. 'n Besinning oor meta- en basisteoretiese aannames in die Praktiese Teologie. *Praktiese Teologie in Suid-Afrika*. 14(1) 46-92.
- Du Preez, M.S. 1987. Huweliksvoorbereiding en –beraad Deel I en II. Ongepubliseerde aantekeninge. Universiteit van Pretoria.
- Du Toit, S.I. 1989. Interpersoonlike vaardighede. Predikant en pastorale praktyk. Smuts, A.J. (red). Kaapstad: Academica.
- Du Toit, C.W. 1992. What is theology some reflections. Church and Eschatology. Marais J.C. and Dippenaar M.C. (ed). Sovenga: University of the North.
- Elder, et al 1992. Families under economic pressure. *Journal of family issues*. Vol 13, No. (1) 5-37.
- Engelsma, D 1975. Marriage: The mystery of Christ and the Church. Grand Rapids Michigan: Reformed free publishing
- Erasmus, L.J. 1990. Uitbranding onder Apostoliese Geloof Sending Pastore: 'n Prakties teologiese ondersoek. Magister tesis, Universiteit van Suid-Afrika.
- Eybers, I.H. et al. 1979. Inleiding in die teologie. Pretoria: NGK Boekhandel.
- Falicov, C.J. 1995. Cross-cultural marriages in Jacobson, N.S. and Gurman, A.S. (ed). Clinical handbook of Couple Therapy London: Guilford.
- Firet, J, 1986. Dynamics in Pastoring. Grand Rapids, Michigan: W B Eerdmans.
- Firet, J 1987. Kommunikatief handelen in de dienst van het evangelie. In Spreken als een leerling Praktisch-Theologische opstellen. Kampen: Kok.
- Foutie, V.W.R. 1994. Huweliksvoorbereiding 'n progamevaluering. Magister tesis, Universiteit van Port Elizabeth.
- Gerdes, L.C. 1988. Die ontwikkelende volwassene. Tweede uitgawe. Durban: Butterworth
- Giblin, P. 1994. Premarital Preparation: Three approaches *Pastoral Psychology*. Vol 42 No. (3) 147-161.

- Graham, L.K. 1991. Care for Persons Care of World: Discovering the Prophetic in Ministry to suffering Persons. *Pastoral Psychology*. Vol 40 No. (1) 15-28.
- Greenfield, G.T. 1995. Re-igniting love and passion. Grand Rapids Michigan: Baker Books.
- Greyling, E. 1993. 'n Teorie vir sisteempastoraat. D-proefskrif, Universiteit van Suid-Afrika.
- Grinnell, R.M. 1987 Social Work research and evaluation. Itasca, Illinois: Peacock.
- Guldner, C.A. 1977 Marriage Preparation and Marriage Enrichment: The preventive approach. *Pastoral Psychology*. Vol. 25, No. (4) 248-259.
- Hanekom, F. 1984. Huweliksverryking as 'n pastorale program binne die gemeentelike bediening van die Nederduitse Gereformeerde kerk. D. Proefskrif, Universiteit Stellenbosch.
- Harkness, G. 1983. John Calvin the man and his ethics. New York: Abingdon Press.
- Haycock, J.C. 1990. Die kosmiese betekenis van Christus se posisie en werk in die Kollesense brief vir huweliksverryking. Magister tesis, Universiteit Stellenbosch.
- Heaton, T.B. en Pratt, E.L. 1990. The effects of religious homogamy on marital satisfaction and stability. *Journal of family issues*. Vol II No. (2) 191-206.
- Heitink, G 1984. Pastoraat als hulpverlening. Inleiding in de pastorale theologie en psychologie. Kampen: Kok.
- Heitink, G 1991. Ontwerp van een empirische theologie. Naar aanleiding van J.A. van der Ven, "Entwurf einer empirischen Theologie." *Praktische Theologie Nederlandse tijdschrift voor pastorale wetenskappe* 5, 525-537.
- Heitink, G 1993. Praktische Theologie. Geschiedenis theorie, handelingsvelden. Kampen: Kok.
- Heitink, G 1998. Pastorale zorg. Theologie, differentiatie, praktijk. Kampen: Kok.
- Heitink, G 1991. Praktische theologie in de context van de moderniteit. Een overzicht. *Nederlandse Theologisch Tijdschrift*. 53, 25-41.
- Helm, P 1992. Calvin and the Covenant: Unity and Continuity.

- Hermanson, E.A. and Lehmkuhl, C.W. 1990 Calvin's Work in Geneva. Vol. 8 London: Garland.
- Heyns, L.M. en Pieterse, H.J.C. 1990. Bilingual minister's manual. Roodepoort: Baptist Publishing House
- Higgins, J. 1986 Eerste tree in die praktiese teologie. Pretoria: Gnosis
- Hill, B.R. 1996. Jy is tot alles instaat *Rebos*, Vol 27, No. (5) 6-7
- Hiltner, S 1958. Reformulating the sacramental theology of marriage. Lawler, M.G. and Roberts, W.P. (ed) Christian Marriage and family. Contemporary Theological and Pastoral perspectives. Minnesota: The Liturgical Press.
- Hoekema, A.A. 1992. Preface to pastoral theology. New York: Abingdon. The Covenant of grace in Calvin's teaching. Calvin's Work in Geneva. Vol 3. London: Garland.
- Horsley, G.C. 1997. In-laws: Extended family therapy. *The American Journal of family therapy*. Vol. 25, No. (1) 18-27.
- Hottzworth-Munroe, A. et al. 1995 The assessment and treatment of marital violence: An introduction for the marital therapists in Jacobson, N.S. and Gurman, A.S. (ed). Clinical Handbook of Couple Therapy London: Guilford.
- Hunt, R.A. 1986 The minister and divorce crisis. Abingdon Nashville: Switzer, D.K. (ed)
- Jordaan, W. 1996. *Die huwelik en postmoderne praktiese Teologie in Suid-Afrika*, Vol 11(2), 1-15.
- Kasper, W. 1980. Theology of Christian marriage. London: Burns and Oates.
- Katter, J.C. 1988 Marriage Enrichment in Gilbert, M and Brock, R. (ed). The Holy Spirit and Counselling, Vol. 2 Peabody, Massachusetts: Hendrickson.
- Kayser, K. 1993. When love dies: The process of marital disaffection London: Guilford.
- Keith, P.M. en Schafer, R.B. 1998. Marital Types and Qualities of live: A re-examination of a Typology. *Marriage and family reviews*. Vol 27, No. (1) 19-35.
- Kerlinger, F.N. 1986 Foundations of Behavioural research Chicago: CBS.
- Kilmartin, E.J. 1989. Sacraments as liturgy of the church in *Theological studies*. Vol 50 No. (3) 527-547.
- Kingdom, R.M. 1992. Calvin and the family: The work of the Consistory in Geneva. Calvin's Work in Geneva.London: Garland.

- Kloppers, M.H.O. 1985. Die huwelik in die Ou Testament, *NGTT*. 2, 122-129.
- Krömker, S. 1993. Preparation for marriage: The evaluation of a premarital programme for Trinity Baptist Church. M Thesis, University of Port Elizabeth.
- Kovacs, A.R. 1987 The research process: Essentials of Skill development. Philadelphia: Davis Company.
- Kurder, L.A. 1994. Areas of conflict for gays, lesbian and heterosexual couples: What couples argue about influences relationship satisfaction. *Journal of Marriage and the family*. Vol 56, No. (4) 923-933.
- Lamanna, M.N. & Riedman, A 1994. Marriages and families: Making choices and facing change. Belmont California: Wadsworth.
- Landis, J.T. & Landis, M.G. 1961. Building a successful marriage. New Jersey: Prentice Hall.
- Lapoorta, J 1996 Unity or Division? Cape Town: Salty Print
- Lawler, M.G. en Roberts W.P. 1980. Christian marriage and family: Contemporary theological and pastoral perspectives. Minnesota: The Liturgical Press.
- Lawler, M.G. 1991. Faith, Contract and Sacrament in Christian marriage. A Theological approach. *Theological Studies*. Vol 52 No. (4) 712-731.
- Lederer, W.J. & Jackson, D.D. 1968. The mirages of marriage. London: Norton & Company.
- Leedy, P.D. 1993 Practical Research: Planning and design. Toronto: Macmillan.
- Lemmer, J.C. 1991. Hipotese-genererende ondersoeke in Prakties teologiese navorsing in *Praktiese Teologie in Suid-Afrika*. 6(1) 10 –22.
- Lemmer, L.A.S. 1998 Die hantering van voorhuwelikse seks in huweliksvoorbereiding. 'n Narratief-pastorale benadering. Universiteit van Pretoria: Magister tesis.
- Leupold, U.S. en Lehman, H.T. 1979. The order of marriage for common pastors in Luther's Work. Philadelphia: Fortress Press.
- Lombard, C.J. 1986 Huwelikspastoraat in gemeenteverband in 'n huwelikskrisis. Nederduitse Gereformeerde Teologie Tydskrif, 231-241.
- Louw, D.J. 1983. Die volwasse huwelik. Pretoria: Butterworth.
- Louw, D.J. 1988. Gesinspastoraat as 'n sisteembediening aan die verbondsgesin. *Praktiese Teologie in Suid-Afrika* 39-

- 65.
- Louw, D.J. 1993. Pastoraat as ontmoeting. Ontwerp vir 'n basisteorie, antropologie, metode en terapie. Pretoria: RGN.
- Mace, D & Mace, V. 1986. The history and present status of the marriage and family enrichment movement Denton, W (ed). Marriage and Family Enrichment London: The Haworth.
- Mace, D & Mace, V. 1987. How to have a happy marriage. Nashville: Abington.
- Mackin, T. 1982. What is marriage. Marriage in the Catholic Church. New York: Paulist Press.
- Macquire, J. 1997. A guide to the sacraments. London: SCM Press.
- Martos, J, 1981. Doors to the sacred: Historical introduction to sacraments in the Christian Church. London: SCM Press.
- Mayo, M.A. 1987. A Christian guide to sexual counselling: Recovering the mystery and reality of "one flesh" Grand Rapids: Zonderton Publishing.
- McCrary, B.S. and Epstein, E.E. 1995. Marital therapy in the treatment of alcohol problems. Jacobson, N.S. and Gurman, A.S. (ed). Clinical handbook of couple therapy. London: Guilford.
- Meyerstein, I. 1996. A systematic approach to in-law dilemmas. *Journal of marital and family therapy*. Vol. 22, No.(4) 469-480.
- Miller, D.C. 1991. Handbook of research design and social measurement. London: Sage.
- Mitchell, K.R. and Anderson, H. 1981. You must leave before you can cleave. A family systems approach to premarital pastoral work. *Pastoral Psychology*. Vol 30(2) 71-88.
- Moila, P 1992. What is contextual theology ? Church and Eschatology. Marais J.C. en Dippenaar, M.C. (ed). Sovenga: University of the North.
- Möller, F.P. 1976. Die sacrament in gedrang. Braamfontein: Evangelie Uitgewers.
- Mostert, J.H. 1991. The psychodynamics of pastoral ministry: A pastoral psychology investigation: D. Thesis: University of Pretoria.
- Mouton, J. en Marais, H.C. 1989. Metodologie van die geesteswetenskappe: Basiese begrippe. Pretoria: R.G.N.
- Nachmias, C.F. en Nachmias, D. 1992. Research methods in the social science. New York: St Martin.

- Nadelson, C et al, 1984. Marriage and divorce: A contemporary perspective. London: Guilford.
- Nel, M 1991. Die wisselwerking tussen teorie/praxis in die praktiese teologie in *Praktiese Teologie in Suid-Afrika*.
- Neuman, W.L. 2000 Social research methods. Qualitative and Quantitative approaches. Boston: Allyn and Bacon.
- Nunnally, J.C. 1978 Psychometric theory. New York: McGraw-Hill.
- O'Callaghan, D. 1970. Over de sacramentaliteit van het huwelik. *Concillium* Vol 5 No. (1) 96-105.
- Oglesby, W.B. Jr 1977. Divorce and remarriage in Christian perspective. *Journal of Pastoral Psychology*. Vol 25, No.(4) 282-293
- Olsen, D.H. 1983 How effective is marriage preparation? London: Sage.
- Oppenheim, A.N. 1992 Questionnaire design, interview and attitude measurement. New York: Printer.
- Osterhaven, M.E. 1992. Calvin on the Covenant. Calvin's Work in Geneva. Vol 3 London: Garland.
- Oswald, H (ed) 1973. Commentaries on 1 Corinthians 7, 1 Corinthians 15 in Luther's Work. Vol 28. Saint Louis: Concordia Publishing.
- Palmer. P.F. 1963. Sacraments of healing and of vocation. Philadelphia: The Westminster Press.
- Pattison, S, 1986. The use of behavioural sciences in pastoral studies. Ballard, P.H. (ed). The foundation of pastoral studies and Practical Theology.
- Pattison, S, 1988. A critique of pastoral care. London: SPCK.
- Pauck, W (ed) 1983. Melanchthon and Bucer. Philadelphia: The Westminster Press.
- Pelikan, J (ed) 1958. Lectures on Genesis chapters 1 – 5 in Luther's Work. Saint Louis: Concordia Publishing.
- Phillips, R 1988. Putting asunder: A history of divorce in Western society. London: Cambridge.
- Pieterse, H 1991. Die wetenskapsteoretiese grondslag van die praktiese teologie. *Praktiese Teologie in Suid-Afrika* 6(1) 38 –51.
- Pieterse, H 1993. Praktiese Teologie as kommunikatiewe handelingssteorie Pretoria: RGN.
- Pieterse, H and Dreyer, J 1995. The methodology of Practical Theology and the Public Good. *Journal of Theology for Southern Africa*. No.(9) 31-40.

- Pittman, F.S. and Wager, T.P. 1995 Crisis of infidelity Jacobson, N.S. and Gurman. A.S. (ed). Clinical handbook of couple therapy. London: Guilford.
- Poling, J.N. and Miller, D.E. 1985. Foundations for a Practical Theology of ministry: Nashville: Abingdon.
- Polit, D.F. and Hungler, B.P. 1995 Nursing Research. Principles and methods. Philadelphia: Lippincott.
- Prinsloo, J.D. 1999 'n Diskoers in narratiewe pastorale huweliksverryking. D. Proefskrif. Bloemfontein: Universiteit van die Oranje-Vrystaat.
- Produska, B.E. en Alfred, G.H. 1990. Family finances: The mission link in MFT training. *The American Journal of family therapy*. Vol. 18. No (2) 161-168.
- Reynolds, P.L. 1994. Marriage in the Western Church. The Christianization of marriage during the Patristic and early Medieval periods. New York: E.J. Brill.
- Robinette, P.D. 1988 Marriage counselling. Gilbert, M and Brock, R. (ed). : The Holy Spirit and Counselling. Vol 2 Peabody; Massachusettes: Hendrickson.
- Rolfe, D.J. 1985 Developing skills and credibility in marriage preparation ministry. *Pastoral Psychology*. Vol 33(3), 161-171.
- Rolfe, D. J. 1985 Preparing the previously married for second marriage. *The journal of pastoral care*. Vol XXXIX No. 2, 110-119.
- Rossouw, P.J. 1983. Grondlyne van 'n pastorale model. Preoria: N.G. Kerkboekhandel.
- Sanders, W.B. and Pinhey, T.K. 1979 The conduct of social research. Chicago: Holt, Rinehart and Winston.
- Sarantakas, S. 1998 Social Research Basingstoke, Hants: Palgrave
- Schoen, R en Weinick, R.M. 1993. Partner choice in marriages and cohabitions. *Journal of marriage and the family*. Vol 55, No. (2) 408-413.
- Schulze, D.A. and Rogers, S.F. 1985 Marriage, the family and personal fulfilment. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
- Schultz R.C. en Lehman, H.T. (ed) 1976. On marriage matters. Christian in society III in Luther's Work. Vol 46. Philadelphia: Fortress Press.
- Seaman, C.H. 1987 Research methods, principles, practice and theory for nursing. Norwalk, Connecticut: Appleton and Lange.
- Simpson, H.W. en Brink, Institusie van die Christelike Godsdienst 1559

- C.M.M. 1991. Johannes Calvyn. Potchefstroom: Potchefstroom Universiteit.
- Smuts, A.J. 1986 Egskeidingspastoraat. *Nederduitse Gereformeerde Teologiese Tydskrif* 203-229.
- Staatskoerant 2000 Kaapstad: Staatsdrukkers
- Stahmann, R.F. & Hiebert, W.J. 1987. Premarital counselling. The professional's handbook. Second Edition: Toronto: Lexington.
- Stewart, C.W. 1983 The minister as marriage counsellor: A role-relationship theory of marital counselling and pastoral care. Nashville: Abingdon.
- Tetlow, E.V. and Tetlow, L.M. 1983. Partners in service: Toward a Biblical theology of Christian marriage. London: University Press
- Theron, J.P.J. 1983. Huisbesoek in die Nederduitse Gereformeerde Kerk: 'n Prakties teologiese ondersoek. D Proefskrif, Universiteit van Suid-Afrika.
- Thomas, D.M. 1963. Christian marriage: A journey together. Wilmington: Michael Glazier.
- Thurneysen, E 1962. A Theology of pastoral care. Virginia: John Knox
- Trimp, C 1978. Inleiding in die ambtelijke vakken: Kampen: Kok.
- Tuckman, B.C. 1994 Conducting educational research. London: Harcourt Bract.
- Uys, H. 1995 Die toepaslikheid van die inhoud van huweliksvoorbereidingsprogramme ten opsigte van die behoeftes van voornemende en pasgetroude egpare. Universiteit Stellenbosch: Magister tesis.
- Van den Berg, J.C. 1991 Die pastor en lidmaat in die Apostoliese Geloof Sending van Suid-Afrika. Strukturele fasette en bedieningsmodelle. Universiteit van Suid-Afrika: Magister tesis.
- Van der Spuy, M.A. 1993 Pastorale beraad in pneumatologiese perspektief: 'n Ondersoek binne die Apostoliese Geloof Sending van Suid-Afrika. Universiteit van Suid-Afrika: D. Proefskrif.
- Van der Ven, J.A. 1994. Empirical methodology in Practical Theology: Why and How? *Practical Theology in South Africa* 9, 29-44.
- Van der Walt, B.J. 1986. Woman and marriage in middle ages in Calvin and in our time in John Calvin's Institutes. His opus magnus. Proceedings of the second South African congress for Calvin research. Potchefstroom: Potchefstroom University.

- Van Wijk, C.A. 1992 Huweliksvoorbereiding, 'n sielkundige perspektief. Universiteit Stellenbosch: M Tesis.
- Van Wyk, G 1991. Verkennende gesprek rondom die begrip teologie in verskillende prakties-teologiese benaderinge. *Praktiese Teologie in Suid-Afrika* 6(1) 76-85.
- Viscuso, P and Willumsen, K.L. 1994. Marriage between Christians and non-Christians. Orthodox and Roman Catholic perspectives *Journal of Ecumenical Studies*. Vol XXXI No. (3-4) 269-278.
- Wells, L.E. & Marwell, G. 1976. Self-esteem: its conceptualisation and measurement. London: Sage.
- Wentz, A.R. en Lehman, H.T. (ed) 1980. The Babylonian Captivity of the Church in Word and Sacrament II. Luther's Work. Philadelphia: Fortress Press.
- Whitehead, E.E. & Whitehead, J.D. 1981. Marrying well: Possibilities in Christian marriage today. New York: Doubleday & company.
- Whyte, M.K. 1990 Dating, mating and marriage. New York: Aldine de Gruyter.
- Wiersma, W. 1991 Research methods in education Sydney: Allyn and Bacon.
- Williams, L.M. 1992 Premarital counselling. A needs assessment among engaged individuals. *Contemporary Family Therapy* 14(6), 505-518.
- Witte, J, 1997. From sacrament to contract. Marriage, Religion and Law in the Western Tradition, Louisville, Kentucky: Westminster.
- Witte, J Jr. 1998. Between Sacrament and Contract. Marriage as Covenant in John Calvin's Geneva. Calvin Theological Journal. Vol. 33, No. (1) 9-75.
- Wolfaart, J 1978. Praktiese Teologie 'n inleiding in die Teologie Eybers, et al (red). Pretoria: N.G. Kerkboek-handel.
- Wolfaart, J 1985. Approaches to the subject called Practical Theology. *Journal of Theology for Southern Africa*. 61 (55 –62).
- Wood, N.S. and Stroup, H.W. 1990 Family systems in Premarital counselling. *Pastoral Psychology*, Vol 38, No. 2.
- Wood, S. 1987. The marriage of baptized non believers: Faith, contract and sacrament. *Theological Studies*. Vol 48
- Worthington, E.L. 1989 Marriage counselling: A Christian approach to counselling couples. Downers Grove, Illinois: Intervarsity.

- Wright, D.F. 1992. Woman before and after the fall: A comparison of Luther's and Calvin's Interpretation of Genesis 1 – 2 Calvin's Work in Geneva. Articles on Calvin and Calvinism. Vol. 3 London: Garland.
- Wright, HN. 1982. Premarital counselling. Ventura California: Regal Books.
- Wright, H.N. 1985. So you're getting married: The keys to building a strong, lasting relationship. Ventura California: Regal Books.
- Young, J.J. 1980. New Testament perspective on divorce ministry. *Pastoral Psychology*. Vol 33, No. (3) 205-216.
- Zeman, K. 1997. Family influences. In the marriage you're always wanted. Lee, R (ed). Colorado Springs: Victor Books